

ROZPRAWA DOKTORSKA

**Temat: MODEL NABORU NA STANOWISKA
ATTACHÉ OBRONY W KONTEKŚCIE
BEZPIECZEŃSTWA MILITARNEGO**

Autor:

mgr Paweł JAŚKIEWICZ

Promotorzy:

**plk dr hab. Bartosz KOZICKI,
prof. WAT**

**pplk dr hab. Marcin
GÓRNIKIEWICZ**

STRESZCZENIE

Model naboru na stanowiska attaché obrony w kontekście bezpieczeństwa militarnego

Badania naukowe przeprowadzone w tej rozprawie doktorskiej oraz ich wyniki przyczyniły się do opracowania koncepcji usprawnienia modelu procesu planowania naboru żołnierzy zawodowych wyznaczanych do pełnienia służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych w Siłach Zbrojnych RP za granicą – attaché obrony/ zastępców attaché obrony RP – w zakresie użycia zasobów osobowych resortu obrony narodowej. Zasadniczym argumentem przemawiającym za podjęciem badań w obszarze dysertacji były zaobserwowane tendencje w funkcjonowaniu instytucji attaché obrony, których rola według autora jest kluczowa w procesie budowy systemu bezpieczeństwa militarnego państwa, zwłaszcza po 1989 r., biorąc pod uwagę sytuację geopolityczną i geostrategiczną RP w XXI w. Ponadto dokonana przez autora wnikliwa obserwacja procesu naboru (rekrutacji, kwalifikacji) na omawiane stanowiska służbowe pozwala na stwierdzenie, że jest to proces bardzo długi. W efekcie postanowiono zbadać doskonalenie procesu planowania naboru attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP.

Rozprawa doktorska, która wyczerpuje główne zagadnienie badawcze, zdecydowanie wpisuje się w obszar dyscypliny naukowej nauki o bezpieczeństwie. Wpływają na to nowatorskie rozważania naukowe autora będące rezultatem gruntownej analizy literatury przedmiotu i materiału empirycznego. Należy wskazać też próbę przedstawienia potencjalnej koncepcji zmian w obszarze procesu naboru na stanowisko attaché obrony w resorcie obrony narodowej – będącego integralnym komponentem systemu bezpieczeństwa państwa polskiego. Struktura dysertacji obejmuje część teoretyczną oraz empiryczną. Rozprawa doktorska składa się ze wstępu, założeń metodologicznych, czterech rozdziałów merytorycznych, zakończenia, bibliografii, spisu rysunków i tabel.

Założenia metodologiczne rozprawy doktorskiej prezentują przesłanki do podjęcia badań, główny problem badawczy oraz cel główny badań naukowych. Przedstawiono w nich również główną hipotezę badawczą oraz hipotezy szczegółowe, podmiot i przedmiot badań, a także obszar i okres badawczy. Wskazane zostały materiały źródłowe, metody teoretyczne oraz empiryczne, jak również techniki i narzędzia badawcze.

W dysertacji sformułowano **główny problem badawczy**: w jaki sposób nowy model naboru oficerów na stanowiska służbowe attaché obrony w obliczu obecnych zagrożeń wpłynie na poprawę bezpieczeństwa militarnego Rzeczypospolitej Polskiej?

Dla tak przyjętego głównego problemu badawczego przedstawiono główny **cel pracy**. Jest nim opracowanie autorskiego modelu planowania naboru żołnierzy na stanowiska służbowe attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP w obliczu zagrożeń bezpieczeństwa militarnego Rzeczypospolitej Polskiej w XXI wieku.

Dla tak sformułowanego głównego problemu badawczego oraz celu głównego dysertacji, jak również na podstawie stanu wiedzy, wnikliwej analizy literatury i prognozowanych zmian przyjęto **główną hipotezę** badawczą: przypuszcza się, że autorski model planowania naboru na stanowiska służbowe attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP wzmocni bezpieczeństwo militarne wobec współczesnych zagrożeń Rzeczypospolitej Polskiej.

Dysertacja zawiera oryginalne rozwiązania w zakresie usprawnienia aktualnie obowiązującego procesu planowania naboru attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP. Opracowany nowatorski model zakłada zastosowanie specjalnie przygotowanej bazy danych, w której zasobach znajdą się byli attaché obrony/ zastępcy attaché obrony. W korpusie służby dyplomatycznej wykorzystano by potencjał osobowy, który już wcześniej odbył proces rekrutacji i kwalifikacji. W rezultacie nowe rozwiązanie spowoduje skrócenie procesu (oraz znaczne oszczędności) poprzez nieuczestniczenie w nim osób, które już go przeszły i zajmowały stanowiska attaché obrony/ zastępców attaché obrony lub stanowiska w strukturach międzynarodowych.

Nowy model naboru attaché obrony w zakresie realizacji zadań polskiej wojskowej służby dyplomatycznej resortu obrony narodowej wzmocni bezpieczeństwo militarne Polski wobec aktualnych zagrożeń z zewnątrz, a jego wykorzystanie doprowadzi do racjonalnego użycia sił i środków w Siłach Zbrojnych RP.

Słowa kluczowe: polska wojskowa służba dyplomatyczna, polska dyplomacja wojskowa, wojskowa służba zagraniczna, attaché obrony, bezpieczeństwo militarne, siły zbrojne, zagrożenia bezpieczeństwa, polityka zagraniczna.

ABSTRACT

Defense Attaché Recruitment Model in Terms of Military Security

The research conducted in the doctoral dissertation and its results contributed to the development of a concept for improving the model of the recruitment planning process of soldiers appointed to serve in the Defense Attachés at Diplomatic Representations in the Polish Armed Forces abroad – defense attachés/ deputy defense attachés of the Republic of Poland – in terms of the use of human resources of the Ministry of National Defense. The fundamental argument for undertaking research in the area of the dissertation was the observed trends in the functioning of the defense attaché institution, whose role, according to the author, is crucial in the process of building the state's military security system, especially after 1989, taking into account the geopolitical and geostrategic situation of the Republic of Poland in the 21st century. Moreover, the author's thorough observation of the recruitment process (recruitment, qualifications and, as a result, selection) for the above-mentioned service positions allows for the conclusion that it is an exceptionally long-term process. As a result, the provided postulates became the premise for undertaking research on the issue of improving the planning process of the recruitment of defense attachés in the Polish Armed Forces.

The doctoral dissertation, which covers the main research issue, definitely fits into the area of the scientific discipline – security science, among others because of the innovative research horizons presented therein resulting from the author's scientific considerations and a in-depth analysis of the literature on the subject and empirical material, and because of the attempt to show the potential concept of changes in the area of the recruitment process system for the positions of defense attaché in the Ministry of National Defense, which is an integral component of the security system of the Republic of Poland. The structure of the dissertation includes a theoretical and empirical part. The doctoral dissertation consists of an introduction, methodological assumptions, four substantive chapters, a conclusion, bibliography, a list of figures and tables.

The methodological assumptions of the doctoral dissertation present the premises for undertaking the research, the main research problem and the main objective of the research. They also include the main research hypothesis and detailed hypotheses, the subject and object of the research and the research area and period. Source materials, theoretical and empirical methods, as well as research techniques and tools have been indicated.

The dissertation outlines the **main research problem**: how will the new model of recruitment, selection and enrollment of officers for the positions of defense attachés in terms of current threats affect the improvement of the military security of the Republic of Poland?

For the main research problem thus adopted, the main aim of the study was presented. The **main aim** is to develop an original model of planning the recruitment of soldiers for the positions of defense attachés in the Polish Armed Forces in terms of threats to the military security of the Republic of Poland in the 21st century.

For the main research problem thus outlined and the main aim of the dissertation, as well as on the basis of acquired knowledge, a comprehensive analysis of the literature and forecasted changes, the **main research hypothesis** of the dissertation was adopted: it is assumed that the original model of planning the recruitment for the positions of defense attachés in the Polish Armed Forces will strengthen military security in terms of contemporary threats to the Republic of Poland.

The dissertation contains original solutions for streamlining the current planning process for the recruitment of defense attachés in the Polish Armed Forces. The developed innovative model assumes the use of a specially prepared database, which will contain former defense attachés/deputy defense attachés. That diplomatic service corps would imply the use of the human resources that have already completed the recruitment and qualification process. As a result, the new solution will shorten the process (and significant savings) by the lack of participation of those who have already completed this process and held the positions of defense attachés/deputy defense attachés or positions in international structures.

The innovative model of defense attaché recruitment in terms of the implementation of tasks of the Polish military diplomatic service of the Ministry of National Defense will strengthen military security of Poland against current external threats, and its use will lead to the rational use of human resources in the Polish Armed Forces.

Keywords: Polish military diplomatic service, Polish military diplomacy, military foreign service, defense attaché, military security, armed forces, security threats, foreign policy.

SPIS TREŚCI

SŁOWNIK TERMINÓW.....	10
WSTĘP.....	14
ROZDZIAŁ 1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE	17
1.1. Uzasadnienie wyboru tematu pracy	17
1.2. Problemy badawcze.....	18
1.3. Cele badań.....	18
1.4. Hipotezy badawcze	19
1.5. Podmiot i przedmiot badań	20
1.6. Zmienne zależne i niezależne.....	20
1.7. Metody, techniki i narzędzia badawcze	21
ROZDZIAŁ 2. EWOLUCJA POLSKIEJ WOJSKOWEJ SŁUŻBY DYPLOMATYCZNEJ W KONTEKŚCIE BEZPIECZEŃSTWA MILITARNEGO	23
2.1. Bezpieczeństwo i jego rodzaje	23
2.1.1. Charakterystyka bezpieczeństwa.....	23
2.1.2. Rodzaje bezpieczeństwa.....	30
2.1.3. Bezpieczeństwo militarne i jego znaczenie.....	37
2.2. Historia polskiej dyplomacji	43
2.2.1. Zarys dziejów światowej dyplomacji.....	43
2.2.2. Dyplomacja II Rzeczypospolitej	45
2.2.3. Dyplomacja polska w latach 1945–1989.....	50
2.3. Fundament działania wojskowej polityki zagranicznej.....	58
2.3.1. Prawne podstawy funkcjonowania dyplomacji wojskowej.....	58
2.3.2. Dyplomacja wojskowa po 1989 roku.....	63
2.4. Podsumowanie	74
ROZDZIAŁ 3. AKTUALNY MODEL NABORU ŻOŁNIERZY ZAWODOWYCH NA STANOWISKA SŁUŻBOWE ATTACHÉ OBRONY	75
3.1. Aktualne obszary działania polskiej polityki zagranicznej	75
3.1.1. Teoretyczne podstawy funkcjonowania korpusu dyplomatycznego	89
3.2. Aktualny model naboru na stanowiska attaché obrony	94
3.3. Analiza zagrożeń bezpieczeństwa Polski w XXI wieku	97

3.3.1. Zagrożenia militarne.....	101
3.3.2. Zagrożenia terrorystyczne	108
3.4. Ocena funkcjonowania korpusu dyplomatycznego.....	122
3.5. Podsumowanie	132
ROZDZIAŁ 4. POLSKA DYPLOMACJA OBRONNA NA TLE	
INNYCH PAŃSTW.....	134
4.1. Dyplomacja obronna państw europejskich.....	134
4.1.1. Wielka Brytania.....	134
4.1.2. Niemcy	137
4.1.3. Francja.....	139
4.1.4. Hiszpania.....	143
4.1.5. Włochy	148
4.1.6. Inne.....	149
4.2. Dyplomacja obronna państw pozaeuropejskich	152
4.2.1. Stany Zjednoczone	152
4.2.2. Inne.....	154
4.3. Dyplomacja obronna RP – kierunki działania.....	160
4.3.1. Cele i formy działania polskiej dyplomacji obronnej.....	160
4.3.2. Aspekty organizacyjne i rola dyplomacji obronnej RP	162
4.4. Podsumowanie	168
ROZDZIAŁ 5. MODELOWANIE PROCESU NABORU NA	
STANOWISKA ATTACHÉ OBRONY	170
5.1. Ograniczenia i założenia do modelowania	170
5.2. Wielowymiarowa analiza przeprowadzonych badań ankietowych.....	173
5.2.1. Wielowymiarowa analiza porównawcza obejmująca przedstawicieli polskiej wojskowej służby dyplomatycznej – attaché obrony	173
5.2.2. Wielowymiarowa analiza porównawcza obejmująca pozostałych żołnierzy.....	186
5.3. Nowy model procesu naboru na stanowiska attaché obrony.....	216
5.4. Rekomendacje zmian formalnoprawnych regulujących funkcjonowanie polskiej wojskowej służby dyplomatycznej	218
5.5. Podsumowanie	221
ZAKOŃCZENIE	223
BIBLIOGRAFIA	228
Wydawnictwa zwarte	228
Artykuły	241

Strony internetowe	249
Akty normatywne.....	255
Źródła archiwalne.....	257
Prasa	258
Nieopublikowane prace naukowe	260
ANEKSY	261
SPIS RYSUNKÓW	269
SPIS TABEL.....	272

SŁOWNIK TERMINÓW

ACO – Dowództwo Sił Sojuszniczych NATO ds. Operacji (ang. *Allied Command Operations*)

ACT – Dowództwo Sił Sojuszniczych NATO ds. Transformacji (ang. *Allied Command Transformation*)

APEC – Wspólnota Gospodarcza Azji i Pacyfiku (ang. *Asia-Pacific Economic Cooperation*)

BAW – Biuro Ataszatów Wojskowych

BBN – Biuro Bezpieczeństwa Narodowego

CFE – Traktat o Konwencjonalnych Siłach Zbrojnych w Europie (ang. *Treaty on Conventional Armed Forces in Europe*)

CIMIC – Współpraca Cywilno-Wojskowa (ang. *Civil-Military Cooperation*)

CTFP – Program Szkolenia w Zakresie Zwalczania Terroryzmu (ang. *Combating Terrorism Fellowship Program*)

DAO – Biuro Attaché Obrony (ang. *Defense Attaché Office*)

DGRSZ – Dowództwo Generalne Rodzajów Sił Zbrojnych

DKMON – Departament Kadr Ministerstwa Obrony Narodowej

DKWOC – Dowództwo Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni

DNA – Dyrektor Narodowy ds. Uzbrojenia

DORSZ – Dowództwo Operacyjne Rodzajów Sił Zbrojnych

DPBM – Departament Polityki Bezpieczeństwa Międzynarodowego

DWSZ – Departament Wojskowych Spraw Zagranicznych

EAPC – Rada Partnerstwa Euro-Atlantyckiego (ang. *Euro-Atlantic Partnership Council*)

EDA – Europejska Agencja Obrony (ang. *European Defence Agency*)

ESDC – Europejskie Kolegium Bezpieczeństwa i Obrony (ang. *European Security and Defence College*)

EUCOM – Dowództwo Sił USA w Europie (ang. *United States European Command*)

EWG – Europejska Wspólnota Gospodarcza

FSC – Forum Wsparcia w Dziedzinie Bezpieczeństwa (ang. *Forum for Security Cooperation*)

HNS – Wsparcie przez państwo gospodarza (ang. *Host Nation Support*)

IAC – Międzynarodowa Współpraca Zbrojeniowa (ang. *International Armaments Cooperation*)

IFOR – Siły Implementacyjne NATO (ang. *Implementation Force*)

IMET – Międzynarodowy Program Szkoleń Wojskowych (ang. *International Military Education*)

JW – jednostka wojskowa

KBWE – Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie

KG NATO – Kwatera Główna NATO

KNZ – Karta Narodów Zjednoczonych

LWP – Ludowe Wojsko Polskie

MON – Ministerstwo Obrony Narodowej

MSWojsk. – Ministerstwo Spraw Wojskowych

MSZ – Ministerstwo Spraw Zagranicznych

NATO – Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (ang. *North Atlantic Treaty Organization*)

NCS – struktury dowodzenia NATO (ang. *NATO Command Structure*)

NDWP – Naczelnny Dowódca Wojska Polskiego

NKWD ZSRR – Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych ZSRR (ros. *Narodnyj Komissariat Wnutriennich Del SSSR*)

NRF – Siły Odpowiedzi NATO (ang. *NATO Response Force*)

NSC – Rada Bezpieczeństwa Narodowego (ang. *National Security Council*)

OBWE – Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie

ONZ – Organizacja Narodów Zjednoczonych

PKWN – Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego

PNPW – Polski Narodowy Przedstawiciel Wojskowy

PPW – Polskie Przedstawicielstwo Wojskowe

RAP – Plan Gotowości do Działania (ang. *Readiness Action Plan*)

RE – Rada Europy

RON – resort obrony narodowej

SEW on-line – System Ewidencji Wojskowej

SFOR – Siły Stabilizacyjne NATO (ang. *NATO's Stabilisation Force*)

SG WP – Sztab Generalny Wojska Polskiego

SHAPE – Naczelne Dowództwo Sojuszników Sił Europy (ang. *Supreme Headquarters Allied Powers Europe*)

SKW – Służba Kontrwywiadu Wojskowego

SP PR – Stałe Przedstawicielstwo Rzeczypospolitej Polskiej

SP PR przy NATO – Stałe Przedstawicielstwo Rzeczypospolitej Polskiej przy Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego

SP PR przy OBWE – Stałe Przedstawicielstwo Rzeczypospolitej Polskiej przy Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie

SP PR przy ONZ – Stałe Przedstawicielstwo Rzeczypospolitej Polskiej przy Organizacji Narodów Zjednoczonych

SP PR przy UE – Stałe Przedstawicielstwo Rzeczypospolitej Polskiej przy Unii Europejskiej

SPGP – służba poza granicami państwa

SWW – Służba Wywiadu Wojskowego

STANAG – porozumienie standaryzacyjne (ang. *standardization agreement*)

SZ RP – Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej

UE – Unia Europejska

USAFRICOM – Dowództwo Afryki w Stanach Zjednoczonych (ang. *United States Africa Command*)

USCENTCOM – Centralne Dowództwo Stanów Zjednoczonych (ang. *United States Central Command*)

USCYBERCOM – Dowództwo Cybernetyczne Stanów Zjednoczonych (ang. *United States Cyber Command*)

USEUCOM – Dowództwo Europejskie Stanów Zjednoczonych (ang. *United States European Command*)

USINDOPACOM – Dowództwo Indo-Pacyfiku Stanów Zjednoczonych (ang. *United States Indo-Pacific Command*)

USNORTHCOM – Dowództwo Północne Stanów Zjednoczonych/Dowództwo Sił Powietrznych Stanów Zjednoczonych (ang. *United States Northern Command*)

USSOCOM – Dowództwo Operacji Specjalnych Stanów Zjednoczonych (ang. *United States Special Operations Command*)

USSOUTHCOM – Dowództwo Południowe Stanów Zjednoczonych (ang. *United States Southern Command*)

USSPACECOM – Dowództwo Kosmiczne Stanów Zjednoczonych (*United States Space Command*)

USTRANSCOM – Dowództwo Transportu Stanów Zjednoczonych (ang. *United States Transportation Command*)

USSTRATCOM – Dowództwo Strategiczne Stanów Zjednoczonych (ang. *United States Strategic Command*)

UW – Układ Warszawski

WPBiO EU – Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej

WSI – Wojskowe Służby Informacyjne

ZOiU-P1 – Zarząd Organizacji i Uzupełnień – P1 Sztabu Generalnego WP

ZSRR – Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich

WSTĘP

Tematyka rozprawy doktorskiej dotyczy aspektów organizacyjnych i roli korpusu polskiej wojskowej służby dyplomatycznej jako mechanizmu kształtowania i realizacji polityki bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Dyplomacja wojskowa, której oficjalnych początków według badaczy historii należy szukać w roku 1918, czyli po odzyskaniu przez państwo polskie niepodległości, jako specjalistyczny instrument polskiej polityki zagranicznej na trwałe zakorzeniła się w systemach kooperacji państw oraz, w konsekwencji, organizacji międzynarodowych. To właśnie attaché obrony, czyli „dyplomaci w mundurach”, pełniący służbę w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP za granicą, realizują właściwą politykę zagraniczną państwa polskiego i resortu obrony narodowej w obszarze kwestii związanych z obronnością i rozpoznaniem za pomocą stosowanych w ramach swoich zadań narzędzi.

Skuteczność funkcjonowania Sił Zbrojnych RP, które są instytucją ustawowo zhierarchizowaną, jest naturalną konsekwencją rozwoju zawodowego, doświadczenia wojskowego i wiedzy personelu. Tym sam wysoko wykwalifikowane i należycie zarządzane kadry attaché obrony stają się punktem wyjścia dla koncepcji kompetentnego wykorzystywania instrumentarium dyplomacji wojskowej i obronnej w aspekcie realizacji zadań związanych z zagwarantowaniem bezpieczeństwa militarnego Rzeczypospolitej Polskiej. Role i zadania attaché obrony należy więc uszczegóławiać w kontekście zagrożeń na płaszczyźnie narodowej i międzynarodowej. Nie tylko prowadzenie działań wojennych, lecz także rozszerzanie międzynarodowej współpracy obronnej i w konsekwencji planowanie, analizy oraz oceny działalności korpusu dyplomatycznego (attaché obrony) świadczą o profesjonalizmie zarządzanych kadr.

Położenie geopolityczne Polski i jej sytuacja geostrategiczna w XXI w. stały się przesłanką, która wręcz wymusza koncepcyjne zmiany w procesie planowania naboru żołnierzy na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP. Potwierdzeniem tego jest wnikliwa obserwacja uczestnicząca oraz wiedza zdobyta na podstawie przeprowadzonej wielowymiarowej analizy porównawczej, obejmującej przedstawicieli polskiej wojskowej służby dyplomatycznej.

Wybrana metodyka badawcza zorientowana od samego początku na analizę i ocenę procesów i procedur w aspekcie planowania naboru żołnierzy na stanowiska służbowe

attaché obrony/ zastępców attaché obrony wobec współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa militarnego RP wytyczyła kierunek przedmiotowy dysertacji, czego wyrazem jest jej struktura.

Rozprawa doktorska ma formę pracy opisowo-badawczej składającej się z pięciu rozdziałów.

Dysertacja rozpoczyna się wstępem, w którym zaprezentowano jej konstrukcję.

W rozdziale pierwszym, *Założenia metodologiczne*, sformułowano szczegółową metodykę realizacji procesu badawczego. Rozdział ten zapowiada założenia metodologiczne poszczególnych etapów dysertacji.

W rozdziale drugim, *Ewolucja polskiej wojskowej służby dyplomatycznej w kontekście bezpieczeństwa militarnego*, scharakteryzowano działalność polskiej dyplomacji wojskowej na przestrzeni lat od początków jej istnienia (okres II Rzeczypospolitej) oraz zdefiniowano rodzaje bezpieczeństwa, w tym termin „bezpieczeństwo militarne”. Omówiono wpływ dyplomacji wojskowej jako instrumentu polityki zagranicznej i bezpieczeństwa państwa, który zapewnia szczególny wymiar utrzymania właściwego poziomu bezpieczeństwa militarnego RP.

Rozdział trzeci – *Aktualny model naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony* – omówiono aktualny proces planowania naboru żołnierzy zawodowych do pełnienia służby w ataszatach obrony i w rezultacie podkreślono konieczność przemodelowania obecnie stosowanego modelu oraz opracowania i próby wdrożenia nowego modelu naboru.

Rozdział czwarty, *Polska dyplomacja obronna na tle innych państw*, omawia funkcjonowanie polskiej dyplomacji wojskowej w kluczowych sferach polityki bezpieczeństwa międzynarodowego i zestawia ją z działaniami dyplomacji obronnych wybranych państw. Wskazano także rzeczywistą potrzebę opracowania i próby wdrożenia skutecznego modelu planowania naboru na stanowiska służbowe w ataszatach obrony wobec stale pojawiających się wyzwań i zagrożeń militarnych w kontekście pominięcia z dwóch dni rozmów byłych attaché obrony aplikujących na te stanowiska.

Rozdział piąty przedstawia *Modelowanie procesu naboru na stanowiska attaché obrony*. Wykonano w nim wielowymiarową analizę porównawczą obejmującą przedstawicieli polskiej wojskowej służby dyplomatycznej. Następnie przyjęto założenia i ograniczenia do modelowania. Finalnym etapem było zbudowanie autorskiego modelu planowania naboru, który poddano analizie i ocenie. Przedstawiono także rekomendacje

zmian oraz etapy implementacji nowego modelu do procesu planowania w Siłach Zbrojnych RP, opracowano też mechanizm aktualizacji modelu w ujęciu dynamicznym.

Dysertacja zakończona jest podsumowaniem i wnioskami, które są efektem metodycznego ujęcia rozprawy doktorskiej, przeprowadzonej szczegółowej analizy literatury przedmiotu badań oraz zrealizowanego procesu badawczego.

Autor dysertacji chciałby serdecznie podziękować Dyrektorowi Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych za wyrażenie zgody na przeprowadzenie badań społecznych wśród Attache Obrony przy Przedstawicielstwach Dyplomatycznych poza granicami państwa.

ROZDZIAŁ 1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE

1.1. Uzasadnienie wyboru tematu pracy

Do podjęcia badań nad szeroko pojętą działalnością polskiej dyplomacji wojskowej skłoniła autora współczesna dynamika rozwoju zdarzeń i wypadków na arenie międzynarodowej, wymagająca często natychmiastowej reakcji oraz podejmowania decyzji w niezwłocznym trybie przez te służby. Parametry, procedury oraz cechy wynikające z funkcjonowania polskiej wojskowej służby dyplomatycznej, które w szczególności zwróciły uwagę autora na tę tematykę, to:

1. Zdolność analizy i oceny okoliczności mogących sygnalizować krytyczny rozwój sytuacji w obszarach zainteresowania RP oraz w rejonach, gdzie istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia dla bezpieczeństwa interesów naszej ojczyzny.
2. Umiejętność błyskawicznego reagowania na sytuacje kryzysowe.
3. Skuteczność przekazywania decyzji wojskowo-politycznych.
4. Kondycja relacji i komunikacji interpersonalnej z sojusznikami i kontrpartnerami umożliwiającą budowanie właściwej atmosfery negocjacji w celu zyskiwania sobie przychylności stron.

Z uwagi na swoją specyfikę, wynikającą z podporządkowania i realizacji zadań ministra obrony narodowej, polska dyplomacja wojskowa dysponuje wieloaspektową bazą kontaktów z głównymi przedstawicielami państw czy regionów zainteresowania, co czyni ją bez wątpienia unikatową formacją, bez której zewnętrzna reprezentacja interesów RP nie mogłaby być realizowana.

Miejsce i rola wyspecjalizowanych segmentów wykonawczych polskiej wojskowej służby dyplomatycznej w procesie kształtowania polityki bezpieczeństwa RP wydają się więc niezwykle istotne dla polskiej polityki bezpieczeństwa.

Ponadto analiza i ocena obecnie stosowanego procesu naboru na stanowiska służbowe attaché obrony umożliwiła określenie luki poznawczej i metodycznej. **Luka poznawcza**, która uzasadnia podjęcie badań, to brak skutecznego modelu procesu naboru oficerów na stanowiska służbowe attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP. **Luką metodyczną** jest zmiana podejścia do planowania naboru żołnierzy na stanowiska attaché obrony poprzez oparcie go o ocenę analizy danych retrospektywnych osób wyznaczanych na te stanowiska w ujęciu dynamicznym.

Stało się to więc przesłanką do przedstawienia problemów badawczych rozprawy doktorskiej.

1.2. Problemy badawcze

Główny problem badawczy ujęto w pytaniu: w jaki sposób nowy model naboru oficerów na stanowiska służbowe attaché obrony w obliczu obecnych zagrożeń wpłynie na poprawę bezpieczeństwa militarnego Rzeczypospolitej Polskiej?

Dla tak nakreślonego głównego problemu badawczego przyjęto cztery szczegółowe problemy badawcze:

1. W jaki sposób ewolucja działalności polskiej wojskowej służby dyplomatycznej wpływa na zwiększenie bezpieczeństwa militarnego RP?
2. Jaki jest aktualny model naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony?
3. Jakie zmiany są wymagane w aktualnie stosowanym modelu naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony wynikające z diagnozy polskiej wojskowej służby dyplomatycznej w zestawieniu z dyplomacjami obronnymi innych państw?
4. W jaki sposób nowy model może usprawnić proces naboru na stanowiska służbowe attaché obrony wobec aktualnych zagrożeń bezpieczeństwa militarnego Polski?

1.3. Cele badań

W rozprawie doktorskiej sformułowano cele badań. Celem głównym jest opracowanie autorskiego modelu planowania naboru żołnierzy na stanowiska służbowe attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP w obliczu zagrożeń bezpieczeństwa militarnego Polski w XXI wieku.

Poza celem głównym przedstawiono cele szczegółowe w wymiarze poznawczym i użytkowym. Szczegółowe cele poznawcze dotyczą:

1. Rozpoznania zmian zachodzących w działalności polskiej wojskowej służby dyplomatycznej, które wpłynęły na zwiększenie bezpieczeństwa militarnego RP.
2. Identyfikacja aktualnie stosowanego modelu naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony.

3. Diagnozy działalności polskiej wojskowej służby dyplomatycznej w aspekcie funkcjonowania innych dyplomacji obronnych na świecie w kontekście usprawnienia aktualnie stosowanego modelu naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony.
4. Przyjęcia założeń i ograniczeń oraz skonstruowania nowego modelu naboru żołnierzy na stanowiska służbowe attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP wobec aktualnych zagrożeń bezpieczeństwa militarnego Polski.

Celem użytkowym badań jest opracowanie procesu implementacji oraz wdrożenie w przyszłości nowo zbudowanego modelu naboru żołnierzy na stanowiska służbowe attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP.

Dla tak przyjętych problemów badawczych oraz celów badań przyjęto hipotezy badawcze.

1.4. Hipotezy badawcze

Hipoteza główna brzmi, przypuszcza się, że autorski model planowania naboru na stanowiska służbowe attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP wzmocni bezpieczeństwo militarne w obliczu współczesnych zagrożeń Polski.

Przyjętą w rozprawie doktorskiej hipotezę główną doprecyzowano czterema szczegółowymi hipotezami badawczymi.

1. Przypuszcza się, że zmiany, które zaszły w działalności polskiej dyplomacji wojskowej na przestrzeni lat, wpłynęły na zwiększenie bezpieczeństwa militarnego RP.
2. Przypuszcza się, że aktualnie stosowany model naboru na stanowiska attaché obrony jest zbyt długi i wymaga przemodelowania.
3. Przypuszcza się, że żołnierze, którzy zajmowali stanowiska attaché obrony, powinni zostać pominięci z części aktualnie stosowanego procesu naboru (1 i 2 dzień rozmów) w przypadku kolejnego aplikowania przez nich na te stanowiska.
4. Przypuszcza się, że nowy model naboru na stanowiska służbowe attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP usprawni aktualnie obowiązujący proces naboru w korpusie oficerów zawodowych przez zastosowanie przyjętych w rozprawie doktorskiej etapów jego implementacji.

1.5. Podmiot i przedmiot badań

Dyplomacja wojskowa postrzegana jest jako całokształt przedsięwzięć, w których zasadniczym **podmiotem** badań są attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP. **Przedmiotem** badań jest model planowania naboru na stanowiska służbowe attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP.

Obszar badawczy to ataszaty obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP za granicą. Okres badawczy obejmuje lata 2017-24.

1.6. Zmienne zależne i niezależne

W dysertacji poszczególnym hipotezom badawczym przyporządkowano zmienne zależne i niezależne w celu ich potwierdzenia bądź odrzucenia oraz przede wszystkim rozwiązania przyjętego problemu badawczego.

Rozpatrując *hipotezę główną*, jako *zmienną zależną* przyjęto bezpieczeństwo militarne Polski, a *niezależną* model planowania naboru na stanowiska służbowe attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP.

W przypadku *pierwszej szczegółowej hipotezy badawczej* *zmienną zależną* jest bezpieczeństwo RP w obliczu współczesnych zagrożeń, a *niezależną* zmiany zachodzące w działalności polskiej dyplomacji wojskowej na przestrzeni lat.

W *drugiej szczegółowej hipotezie badawczej* *zmienną zależną* jest bezpieczeństwo militarne Rzeczypospolitej Polskiej, a *zmienne niezależne* to współczesne zagrożenia i konflikty zbrojne wpływające na obronność państwa polskiego.

Rozpatrując *trzecią szczegółową hipotezę badawczą*, *zmienną zależną* jest bezpieczeństwo militarne, a *zmienne niezależne* to model aktualnego procesu planowania naboru żołnierzy na stanowiska służbowe attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP oraz wyznaczanie ich na stanowiska służbowe poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

W przypadku *czwartej szczegółowej hipotezy badawczej* *zmienną zależną* jest bezpieczeństwo militarne Rzeczypospolitej Polskiej, a *niezależną* model planowania naboru żołnierzy na stanowiska służbowe attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP – aktualny i autorski.

W dysertacji wykorzystano **pierwotne i wtórne materiały źródłowe**. Do **źródeł pierwotnych** zaliczono dane pozyskane z Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych MON dotyczące stanów osobowych żołnierzy pełniących służbę

w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP za granicą. **Dane wtórne** to źródła z polskiej i anglojęzycznej literatury przedmiotu badań na temat bezpieczeństwa militarnego. Szczególną uwagę poświęcono tym pozycjom, które dotyczyły organizacji i działalności polskiej dyplomacji wojskowej oraz metodologii badań nad bezpieczeństwem. Zapoznano się też z podstawowymi aktami prawnymi.

1.7. Metody, techniki i narzędzia badawcze

W rozprawie doktorskiej zastosowano następujące **metody badawcze**:

- 1) **Analiza źródłowa**. Metoda ta polega na szczegółowym badaniu różnego rodzaju źródeł informacji w celu uzyskania wiedzy na temat zagadnień związanych z bezpieczeństwem. Były nimi: dane statystyczne, historyczne, porównawcze, treści dokumentów.
- 2) **Sondaż**, polega na zbieraniu opinii, postaw, preferencji, doświadczeń lub informacji od określonej grupy ludzi, zazwyczaj przez zadawanie im pytań.
- 3) **Modelowanie** – tworzenie uproszczonego odwzorowania rzeczywistości w celu zrozumienia, wyjaśnienia, przewidywania lub rozwiązywania konkretnych problemów związanych z bezpieczeństwem.

W ramach **analizy źródłowej** użyto **technik badawczych**:

- 1) **Obserwacja** – polega na świadomym, celowym i systematycznym postrzeganiu oraz rejestrowaniu zjawisk, zdarzeń, procesów lub zachowań, w ich naturalnym lub sztucznie stworzonym środowisku. W naukach o bezpieczeństwie metoda ta umożliwia gromadzenie informacji o rzeczywistych działaniach, zdarzeniach czy interakcjach związanych z kwestiami bezpieczeństwa. W ramach **techniki obserwacji** zastosowano **narzędzie badawcze** w postaci arkusza obserwacji.
- 2) **Wnioskowanie** – technika ta polega na logicznym wyprowadzaniu nowych twierdzeń, faktów lub konkluzji na podstawie wcześniej zgromadzonych informacji, obserwacji, danych empirycznych lub przesłanek teoretycznych. W naukach o bezpieczeństwie technika ta umożliwia uzyskanie wiedzy na temat przyczyn i skutków, identyfikację potencjalnych zagrożeń oraz formułowanie strategii zapobiegania im. W **ramach techniki wnioskowania** zastosowano **narzędzie badawcze** w postaci tabel porównań.
- 3) **Analogia** – jeden ze sposobów wnioskowania, który polega na dostrzeganiu podobieństw między różnymi zjawiskami lub sytuacjami i używaniu tych podobieństw

do wyciągania wniosków lub prognozowania. W ramach **techniki analogii** zastosowano **narzędzie badawcze** w postaci diagramów zależności.

- 4) **Abstrahowanie** – polega na celowym i świadomym pomijaniu mniej istotnych cech oraz aspektów badanego zagadnienia, zjawiska lub procesu, aby skupić się wyłącznie na elementach kluczowych, istotnych z punktu widzenia celów analizy. Proces ten prowadzi do stworzenia uproszczonego, ale klarownego modelu badanego obiektu lub procesu, który ułatwia jego lepsze zrozumienie, interpretację i wyciąganie trafnych wniosków. W ramach **techniki abstrahowania** zastosowano **narzędzie badawcze** w postaci modeli logicznych.
- 5) **Synteza**. Polega na łączeniu, scalaniu oraz integrowaniu poszczególnych elementów, faktów, informacji czy wyników analiz w jedną spójną całość, co pozwala na pełniejsze zrozumienie badanego zagadnienia. W ramach tej **techniki** zastosowano **narzędzie badawcze** w postaci kart syntezy.

W ramach metody badawczej **sondażu** zastosowano **technikę badawczą** w postaci **badan ankietowych**. W ramach tych **badan** użyto **narzędzia badawczego** w postaci kwestionariusza ankiety.

W rozprawie doktorskiej zastosowano metodę badawczą w postaci **modelowania**. W metodzie tej użyto **techniki badawczej – wielowymiarowej analizy porównawczej**. Jej zastosowanie pozwoliło poddać analizie jednocześnie liczne czynniki wpływające na zjawiska bezpieczeństwa, ryzyka, zagrożenia czy skuteczność procedur zarządzania. W ramach **techniki wielowymiarowej analizy porównawczej** zastosowano **narzędzie badawcze** w postaci macierzy danych.

W rozdziale pierwszym zaprezentowano metodykę realizacji procesu badawczego, która pozwoli osiągnąć określony cel pracy przez potwierdzenie hipotezy głównej oraz zapowiada realizację kolejnych etapów rozprawy doktorskiej.

ROZDZIAŁ 2. EWOLUCJA POLSKIEJ WOJSKOWEJ SŁUŻBY DYPLMATYCZNEJ W KONTEKŚCIE BEZPIECZEŃSTWA MILITARNEGO

2.1. Bezpieczeństwo i jego rodzaje

2.1.1. Charakterystyka bezpieczeństwa

Bezpieczeństwo i rozwój to podstawowe aspekty życia zarówno jednostek, jak i społeczności – zorganizowanych jako państwa lub podmioty międzynarodowe. Te dwa elementy są od siebie zależne, rozwoju nie można sobie wyobrazić bez bezpieczeństwa, a bezpieczeństwo jest wzmacniane przez rozwój. Bezpieczeństwo stanowi kamień węgielny tej relacji. Ponadto wzajemne oddziaływanie między strategiami bezpieczeństwa i rozwoju podkreśla ich zależności. Aby skutecznie przeanalizować te powiązania w obecnych wysiłkach związanych ze strategiami rozwoju i Strategicznym przeglądem bezpieczeństwa narodowego, korzystne może być zbadanie natury bezpieczeństwa, jego kluczowych kategorii koncepcyjnych i historycznego postępu kontekstów strategicznych¹.

Bezpieczeństwo jest zazwyczaj charakteryzowane zarówno jako stan (osiągnięte poczucie bezpieczeństwa dla określonego podmiotu), jak i proces (akt zapewnienia tego poczucia bezpieczeństwa). Ta druga perspektywa jest bardziej pragmatyczna, obejmuje inherentną, ewoluującą naturę bezpieczeństwa. W tym kontekście w bezpieczeństwie podmiotu zawiera się zakres jego działań mających na celu zagwarantowanie przetrwania (istnienia) i swobody realizacji osobistych interesów w niebezpiecznym środowisku. Obejmuje to wykorzystywanie szans (sprzyjających okoliczności), stawianie czoła wyzwaniom, łagodzenie ryzyka i przeciwdziałanie (zapobieganie i przeciwstawianie się) różnym zagrożeniom dla podmiotu i jego interesów. Koncepcja bezpieczeństwa może dotyczyć dowolnych podmiotów, które mają własne interesy i ambicje, aby je spełnić. Obejmuje to jednostki, różne grupy społeczne, narody, społeczności międzynarodowe i ostatecznie całą ludzkość. W związku z tym możemy zidentyfikować różne formy bezpieczeństwa: indywidualne (osobiste), grupowe (rodzinne, plemienne), narodowe (państwowe) i międzynarodowe (regionalne, globalne)².

¹ S. Koziej, *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 18, s. 19.

² A. Szczepański, *Pojęcie bezpieczeństwa i jego typologia – próba systematyzacji*, „Zeszyty Naukowe Collegium Witelona” 2023, nr 3, s. 28.

Bezpieczeństwo jest widoczne we wszystkich aspektach działalności podmiotu. W rezultacie jego struktura ściśle odzwierciedla strukturę funkcjonowania. W kontekście bezpieczeństwa międzynarodowego i narodowego można zidentyfikować różne domeny, w tym bezpieczeństwo ekonomiczne, społeczne, wojskowe, publiczne, ekologiczne i informacyjne. Ponadto bezpieczeństwo można sklasyfikować jako wewnętrzne lub zewnętrzne, opierając się na pochodzeniu szans, wyzwań, ryzyka i zagrożeń – niezależnie od tego, czy wynikają one z wnętrza podmiotu, czy ze źródeł zewnętrznych³.

Fraza „bezpieczeństwo fizyczne” odnosi się do ochrony i zabezpieczania przed szkodliwymi działaniami lub zdarzeniami, wykorzystując przede wszystkim, choć nie wyłącznie, siły i zasoby specjalnie ustanowione w tym celu. Obejmuje to wojsko, policję, agencje wywiadowcze, kontrwywiad, straż graniczną, straż pożarną i różne organizacje ochronne. Bezpieczeństwo fizyczne dzieli się na dwa główne sektory: bezpieczeństwo wojskowe i bezpieczeństwo cywilne (niemilitarne). Pierwszy dotyczy bezpieczeństwa zewnętrznego, a drugi bezpieczeństwa wewnętrznego. Bezpieczeństwo wojskowe w kontekście obrony państwa lub obrony narodowej obejmuje szeroki zakres strategii dla podmiotu w celu zarządzania zewnętrznymi możliwościami, wyzwaniami, ryzykiem i zagrożeniami politycznymi lub wojskowymi. Obejmuje to wykorzystanie wszystkich dostępnych sił i zasobów, czy to wojskowych, czy niemilitarnych, wyspecjalizowanych lub ogólnych, w celu zapobiegania, łagodzenia, reagowania i przeciwdziałania takim zagrożeniom⁴.

Bezpieczeństwo cywilne, odrębne od operacji wojskowych, obejmuje zarządzanie wewnętrznymi możliwościami, wyzwaniami, ryzykiem i zagrożeniami dla porządku publicznego, a także reagowanie na klęski żywiołowe i ochronę ludności przed skutkami działań wojskowych. W praktyce identyfikowane są konkretne sektory bezpieczeństwa narodowego, za które odpowiadają konkretne struktury państwowe. Jednak coraz bardziej oczywiste staje się, że kwestie bezpieczeństwa często podlegają jurysdykcji wielu podmiotów państwowych. Prowadzi to do dyskusji na temat transsektorowej natury nowoczesnego bezpieczeństwa, czego przykładem są obszary takie jak bezpieczeństwo informacji, które obejmuje cyberbezpieczeństwo i działania antyterrorystyczne.

W powszechnym rozumieniu bezpieczeństwo jest rozumiane jako brak zagrożeń. Jednak w dyskusjach naukowych podkreśla się złożoność i niejednoznaczność tego

³ E. Sobol (red.), *Nowy słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 2002, s. 46.

⁴ W. Łepkowski (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2009, s. 13.

zagadnienia, co wiąże się z zainteresowaniem różnych dziedzin, takich jak nauki o bezpieczeństwie, nauki polityczne, socjologia, nauki prawne, historia i psychologia. Każda z tych dyscyplin podchodzi do tej koncepcji inaczej, badając jej zakres, typy i obszary badań, jednocześnie podkreślając różne aspekty zjawiska. W rezultacie literatura na temat bezpieczeństwa oferuje różnorodne wyjaśnienia i typologie dotyczące tej koncepcji. Definicje w języku angielskim często opisują bezpieczeństwo jako poczucie charakteryzujące się brakiem zagrożeń i stan, w którym niebezpieczeństwa mogące spowodować szkody fizyczne, psychiczne lub materialne są kontrolowane w celu zapewnienia zdrowia i dobrobytu jednostek i społeczności. Bezpieczeństwo jest istotnym zasobem w życiu codziennym, niezbędnym dla jednostek i społeczności do osiągnięcia ich celów⁵.

Sugeruje się, że bezpieczeństwo jest synonimem pewności, oznacza brak zagrożenia lub środków ochrony przed nim. Daniel Lerner oferuje szeroką definicję, twierdząc, że w najbardziej dosłownej interpretacji bezpieczeństwo jest równoznaczne z pewnością i oznacza brak zagrożeń fizycznych lub ochronę przed nimi. Bezpieczeństwo można badać w trzech wymiarach: subiektywnym, obiektywnym i funkcjonalnym⁶. Pierwsza perspektywa definiuje je jako zapewnienie istnienia i przetrwania bytu, podczas gdy druga podkreśla niezaprzeczalny potencjał jego rozwoju. Trzeci wymiar dotyczy zmian w czasie zarówno w subiektywnych, jak i obiektywnych aspektach bezpieczeństwa, podkreślając zapewnienie funkcjonowania i rozwoju konkretnego bytu⁷.

Dziedzina bezpieczeństwa obejmuje liczne dyscypliny naukowe i specjalności, co prowadzi do wielu definicji podkreślających różne aspekty tematu. Chociaż badacze mogą mieć odmienne poglądy, istnieje konsensus co do tego, że temat jest koncepcją dynamiczną, a nie stanem stałym. Wśród powszechnych definicji bezpieczeństwo jest opisywane jako stan państwa (lub grupy państw), które może przeciwstawić się zagrożeniom wynikającym z działań człowieka lub zdarzeń naturalnych, obejmujący aspekty takie jak zarządzanie kryzysowe, zdolność przetrwania, niezależność, tożsamość i potencjał rozwoju⁸.

⁵ J. Philips (red.), *Oxford Wordpower*, Oxford University Press, Oxford New York 2000, s. 681.

⁶ Ł. Donaj, *Pojęcie bezpieczeństwa – bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe*, [w:] W. Malendowski (red.), *Świat u progu XXI wieku – wybrane problemy*, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Poznań 2003, s. 71.

⁷ J. Zięba, *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje – struktury – funkcjonowanie*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2004, s. 8–9.

⁸ W. Pokruszyński, *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa. Podręcznik akademicki*, Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie, Józefów 2010, s. 8.

Współczesna interpretacja bezpieczeństwa wykracza daleko poza sferę militarną i jest badana w trzech wymiarach: subiektywnym (gdzie rozróżnia się bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe), obiektywnym (który obejmuje ustanowienie warunków w celu zachowania tożsamości, działań i autonomii na arenie międzynarodowej) i przyszłości. Ponadto Witold Pokruszyński wskazuje, że podstawowa etymologiczna definicja bezpieczeństwa opisuje je jako stan charakteryzujący się wolnością od zagrożeń, strachu i ataku. Odwołując się do koncepcji szwajcarskiego politologa Daniela Freia, bezpieczeństwo może objawiać się w kilku formach: stan niepewności (gdzie istnieje poważne zagrożenie i jest ono dokładnie postrzegane); stan obsesji (gdzie niewielkie zagrożenie jest postrzegane jako poważne); stan fałszywego bezpieczeństwa (gdzie poważne zagrożenie jest błędnie oceniane jako trywialne) i stan bezpieczeństwa (gdzie zagrożenie zewnętrzne jest minimalne i postrzegane prawidłowo). Autor zauważa ponadto, że bezpieczeństwo można rozumieć w trzech wymiarach: po pierwsze jako proces; po drugie jako podstawową potrzebę i po trzecie jako wartość i główny cel istnienia, odzwierciedlający dynamikę naszego otoczenia. Gdy postrzega się je jako proces, bezpieczeństwo wynika z trwających i dynamicznych transformacji, a także namacalnych wpływów i czynników. Dlatego nie można go rozpatrywać jako stały model, który pozostaje niezmienny. Bezpieczeństwo znajduje się w stanie ciągłej ewolucji, dążąc do osiągnięcia idealnego stanu i będąc pod wpływem bieżących działań jednostek, społeczności lokalnych, państw i różnych podmiotów stosunków międzynarodowych, takich jak organizacje międzynarodowe. Z innej perspektywy bezpieczeństwo jest postrzegane jako podstawowa potrzeba, reprezentująca główny wymóg egzystencjalny dla ludzi, grup społecznych i narodów. Ta koncepcja obejmuje nie tylko przetrwanie, niezależność i integralność, lecz także rozwój, który jest niezbędny do zapewnienia ochrony i pielęgnowania tożsamości zarówno jednostek, jak i narodu. Trzeci wymiar rozumienia bezpieczeństwa dotyczy skutków środowiska – zarówno wewnętrznego, jak i zewnętrznego – w którym mogą pojawić się potencjalne zagrożenia⁹.

Działania podmiotów są w tym kontekście kluczowe, ponieważ nasze bezpieczeństwo opiera się na przygotowaniu, zdrowiu i zdolności do stawiania czoła zagrożeniom. Upraszczając, można stwierdzić, że podstawowe aspekty bezpieczeństwa składają się z zapewnień dotyczących nienaruszalności podmiotu i swobody jego rozwoju. Z jednej strony podstawowe elementy bezpieczeństwa obejmują zapewnienie przetrwania

⁹ Ibidem.

podmiotu, podczas gdy z drugiej strony wiążą się ze swobodą rozwoju. Czynniki te nie mają jednak równego znaczenia, ponieważ tylko zapewnienie przetrwania podmiotu będzie miało wpływ na jego nieprzerwany i ciągły rozwój¹⁰.

Stanisław Sulowski głęboko wierzy w interdyscyplinarny charakter bezpieczeństwa, zauważając, że kategoria ta jest badana przez różne dziedziny, w tym nauki polityczne, prawo, socjologię, psychologię, ekonomię i inżynierię. Bezpieczeństwo może być postrzegane negatywnie, wskazując na brak zagrożeń, lub pozytywnie, odzwierciedlając poczucie ochrony i stabilności osiągnięte dzięki wyspecjalizowanym instytucjom i przestrzeganiu ustalonych praw. Można je również oceniać z perspektywy obiektywnej, odnoszącej się do warunków materialnych jednostek i społeczności oraz ochrony prawnej przed groźbami przestępstw, a także z perspektywy subiektywnej, skupiającej się na świadomości, percepcji zagrożeń lub odczuciu ich braku. Ponadto bezpieczeństwo można oceniać normatywnie, może być postrzegane jako wrodzona potrzeba jednostek i wartość do osiągnięcia, nawet jeśli całkowite jej osiągnięcie nigdy nie jest możliwe. Ponadto obejmuje redukcję ryzyka przez różne środki zaradcze mające na celu wyeliminowanie zagrożeń. Istnieją również prawne interpretacje bezpieczeństwa, kładące nacisk na ochronę praw i wolności jednostki przed potencjalnymi nadużyciami ze strony władz lub innych podmiotów¹¹.

Bezpieczeństwo można czasami scharakteryzować jako obiektywny stan, określony przez zdolności obronne i poziom obecnych zagrożeń. Służy jako przedmiot dochodzenia i ma złożoną i wielowymiarową naturę. Zamiast być po prostu brakiem zagrożeń, bezpieczeństwo wynika z wzajemnego oddziaływania różnych czynników, zarówno konstruktywnych, jak i destrukcyjnych. Dlatego można je postrzegać w pozytywnym świetle, takim jak zapewnienie przetrwania wynikające z wysiłków odpowiednich instytucji, lub w negatywnym sensie, jako brak zagrożeń. Leszek F. Korzeniowski trafnie ujmuję tę ideę, stwierdzając, że bezpieczeństwo reprezentuje zdolność jednostki do twórczego działania i oznacza całościowy i dynamiczny stan obiektywny, który jest wynikiem równowagi zagrożeń i zdolności obronnych niezbędnych do istnienia, rozwoju i prawidłowego funkcjonowania jednostek oraz ich zasobów materialnych, finansowych i informacyjnych¹².

¹⁰ Ibidem, s. 8–9.

¹¹ S. Sulowski, *Państwo i bezpieczeństwo w kazuálnym związk*, [w:] S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), *Trzy wymiary współczesnego bezpieczeństwa*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2014, s. 11–12.

¹² L.F. Korzeniowski, *Podstawy nauk o bezpieczeństwie. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Difin, Warszawa 2017, s. 95–97.

Janusz Gierszewski zauważył, że bezpieczeństwo jest podstawowym prawem i podstawową potrzebą człowieka. Autor przyznaje, że precyzyjne zdefiniowanie tej kategorii stanowi wyzwanie, ponieważ jest to niejednoznaczne pojęcie, które na ogół odnosi się do stanu wolnego od obaw. W obszernej literaturze na ten temat bezpieczeństwo jest czasami opisywane zarówno jako państwo, jak i proces, w którym podmioty na określonym obszarze (takie jak jego mieszkańcy i działające tam instytucje) otrzymują ustawową ochronę przed różnymi zagrożeniami, w tym wynikającymi z działań człowieka, sił natury i awarii technicznych. Ściśle związane z bezpieczeństwem są koncepcje porządku publicznego, który odnosi się do zbioru przepisów lub zasad regulujących zachowanie w przestrzeni publicznej, oraz zarządzania bezpieczeństwem, obejmującego praktyczne działania podejmowane przez administrację publiczną w celu utrzymania porządku i bezpieczeństwa na danym obszarze. W tym kontekście zasadne jest stwierdzenie, że bezpieczeństwo oznacza stan, który ułatwia prawidłowe funkcjonowanie państwa, umożliwiając osiągnięcie jego celów poprzez zorganizowaną ochronę i obronę przed zagrożeniami, dokonywaną przy wykorzystaniu sił i zasobów pochodzących z kompleksowej działalności państwa¹³.

Mateusz J. Kuczabski i Sylwia Fijałkowska twierdzą, że bezpieczeństwo można postrzegać nie tylko jako stan i proces, lecz także jako odrębną wartość. Perspektywa ta wynika z jej ścisłego związku z kulturą, ponieważ stale towarzyszy jednostkom i tworzoną przez nie społecznościom – od plemion po zorganizowane społeczeństwa. Bezpieczeństwo wyróżnia się jako jedna z podstawowych wartości w ludzkiej egzystencji. Można je interpretować na dwa sposoby: po pierwsze jako odzwierciedlenie potrzeby człowieka tego, co jest postrzegane jako „dobro”, a po drugie jako konieczność ochrony przed zagrożeniami lub niepożądanymi zjawiskami. Autorzy podkreślają, że bezpieczeństwo, postrzegane jako produkt kulturowy (wartość związana z kulturą), można podzielić na trzy formy: bezpieczeństwo subiektywne (związane z poszczególnymi osobami lub podmiotami prawnymi), bezpieczeństwo wspólnotowe (dotyczące określonych grup) i bezpieczeństwo obiektywne (oddziałujące na różne podmioty). Twierdzą, że bezpieczeństwo subiektywne i wspólnotowe ma istotne znaczenie, przy czym bezpieczeństwo obiektywne służy wspieraniu prawidłowego rozwoju i funkcjonowania zarówno jednostek, jak i całych społeczności¹⁴.

¹³ J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Zarys problemu*, Difin, Warszawa 2013, s. 11–12.

¹⁴ M.J. Kuczabski, S. Fijałkowska, *Zagrożenia bezpieczeństwa społecznego. Wybrane aspekty*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2019, s. 26–28.

Marta Szuniewicz jest przekonana, że koncepcja bezpieczeństwa nie jest jednorodna. Twierdzi, że często jest definiowana jako stan i fundamentalna wartość, która wpływa na realizację celów osobistych i zbiorowych, a także celów politycznych państwa. Bezpieczeństwo egzystencjalne, które można scharakteryzować jako pewność przetrwania, jest niewątpliwie niezbędnym warunkiem dalszego rozwoju jednostki¹⁵. Potrzeba bezpieczeństwa należy do podstawowych wymogów istnienia jednostki. Od początku XXI wieku, szczególnie po 11 września 2001 r., bezpieczeństwo pozostaje ważnym tematem w dyskursie publicznym i było eksplorowane w różnych dziedzinach akademickich. Biorąc pod uwagę jego subiektywne, stopniowe i dynamiczne cechy, wydaje się, że ustalenie jednej, powszechnie akceptowanej definicji jest zadaniem niemożliwym¹⁶.

Włodzimierz Fehler przedstawił prowokującą do myślenia perspektywę na temat bezpieczeństwa, identyfikując je jako kluczową potrzebę, której spełnienie kształtuje podstawowe warunki rozwoju i funkcjonowania państwa. Zauważył, że wraz z postępem cywilizacji ewoluowało postrzeganie bezpieczeństwa, ogólnie charakteryzowane jako stan pewności i spokoju, który jest zgodny z utrzymaniem korzystnego status quo dla podmiotu i pełną nadziei perspektywą jego wzrostu¹⁷. Według Fehlera bezpieczeństwo ucieleśnia poczucie pewności i spokoju wynikające z minimalnych zagrożeń, wraz z obiecującymi możliwościami rozwoju i skutecznymi środkami ochronnymi przed niekorzystnymi zjawiskami i procesami. Podkreśla on dwa sposoby rozumienia bezpieczeństwa: podejście negatywne i pozytywne. Podejście negatywne, które ma bardziej ograniczony zakres, odnosi się do braku zagrożeń, podkreślając znaczenie działań mających na celu zapobieganie zagrożeniom. Z kolei szersza pozytywna perspektywa postrzega bezpieczeństwo przede wszystkim przez pryzmat proaktywnego zapewniania przetrwania, ochrony podstawowych wartości i umożliwiania swobód niezbędnych do rozwoju¹⁸.

Waldemar Kitler zauważa, że bezpieczeństwo w szerokim sensie jest rozumiane jako wewnętrzne zaufanie, spokój ducha i pewność w odniesieniu do sytuacji związanych z obawami jednostki. Obejmuje przekonanie – dobrze lub źle uzasadnione – że można czuć się bezpiecznie w obliczu słabości, wyzwań, zagrożeń i trudności, co oznacza bycie wolnym od niebezpieczeństwa i poczucie pewności stabilnego istnienia i rozwoju, umożliwiając

¹⁵ M. Szuniewicz, *Ochrona bezpieczeństwa państwa jako przesłanka ograniczenia praw i wolności jednostki w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa 2017, s. 2.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ W. Fehler, *Bezpieczeństwo wewnętrzne współczesnej Polski: aspekty teoretyczne i praktyczne*, Arte, Warszawa 2012, s. 7.

¹⁸ Ibidem, s. 9.

w ten sposób kreatywne działania zmierzające do osiągnięcia takiego stanu¹⁹. Bezpieczeństwo zawsze koncentruje się na jednostce, podczas gdy podmiotami mogą być zjawiska, procesy i ich typy, przejawy istnienia, obecność kogoś lub czegoś oraz relacje między nimi. Z subiektywnego punktu widzenia bezpieczeństwo dotyczy jednostek, grup społecznych, organizacji stworzonych przez człowieka, sformalizowanych struktur, które są prawnie uznawane i geograficznie zdefiniowane (takich jak jednostki samorządu terytorialnego), a także całych państw. Z kolei obiektywna perspektywa, która wspiera subiektywny pogląd, odnosi się do różnych form bezpieczeństwa, w tym politycznych, militarnych, kulturowych, ideologicznych i ekologicznych²⁰.

Warto również zwrócić uwagę na perspektywę Marka Paszkowskiego dotyczącą bezpieczeństwa, interpretuje je on jako obejmujące całość, pewność rozwoju, pokój, niezależność, tożsamość, posiadanie, istnienie i przetrwanie²¹. Z kolei Barbara Kaczmarczyk twierdzi, że bezpieczeństwo można szeroko zdefiniować jako wiedzę teoretyczną i praktyczną, która gwarantuje możliwość istnienia (przetrwania) i realizacji swoich interesów w niesprzyjających warunkach. Definicja ta uwzględnia wykorzystanie pojawiających się możliwości, akceptację wyzwań, minimalizację ryzyka oraz zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom, które mogą mieć wpływ na podmiot i jego interesy²².

2.1.2. Rodzaje bezpieczeństwa

W. Fehler twierdzi, że bezpieczeństwo jest pojęciem niepodzielnym, jednak dla celów badań, analiz i zastosowań praktycznych – takich jak sposób, w jaki różne podmioty zarządzają bezpieczeństwem – opracowuje się różne typologie. Wśród kluczowych klasyfikacji zidentyfikowanych przez autora znajdują się subiektywne, obiektywne, przestrzenne, czasowe i źródła zagrożeń²³. Józef Kukułka zaproponował podział oparty na trzech wymiarach: subiektywnym, który dotyczy pewności istnienia podmiotu; obiektywnym, odnoszącym się do pewności jego posiadania; i procesualnym, który jest

¹⁹ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP: podstawowe kategorie, uwarunkowania, system*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2011, s. 22–23.

²⁰ Ibidem, s. 24–25.

²¹ M. Paszkowski, *Międzynarodowe uwarunkowania zmian w środowisku bezpieczeństwa*, [w]: K. Cebul, A. Rudowski (red.), *Międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania bezpieczeństwa państwa*, CeDeWu, Warszawa 2015, s. 47.

²² B. Kaczmarczyk, *Bezpieczeństwo i jego typologie*, „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza” 2013, nr 3, s. 21.

²³ W. Fehler, *Bezpieczeństwo wewnętrzne współczesnej Polski: aspekty teoretyczne i praktyczne*, op. cit., s. 9.

związany ze zmianami zarówno obiektywnych, jak i subiektywnych aspektów bezpieczeństwa w czasie²⁴.

Analiza J. Stańczyka opiera się na czterech odrębnych obszarach badawczych: subiektywnym, obiektywnym, przestrzennym i przedmiotowym. W pierwszym obszarze identyfikuje on różne rodzaje bezpieczeństwa, w tym indywidualne, lokalne, międzynarodowe i globalne. Drugi obszar koncentruje się na bezpieczeństwie militarnym, politycznym, ekonomicznym, ekologicznym, kulturowym i społecznym. Trzeci obszar obejmuje bezpieczeństwo na poziomie lokalnym, subregionalnym, regionalnym i globalnym. Wreszcie czwarty obszar rozróżnia bezpieczeństwo pozytywne i negatywne²⁵.

Inny autor, J. Zięba, wprowadził klasyfikację opartą na kilku kryteriach: subiektywnym (rozdzielającym bezpieczeństwo państwa od bezpieczeństwa międzynarodowego), obiektywnym (obejmującym bezpieczeństwo polityczne, militarne, ekonomiczne, społeczne, kulturowe, ideologiczne i ekologiczne), przestrzennym (obejmującym bezpieczeństwo lokalne, subregionalne, regionalne, ponadregionalne i globalne), metodzie organizacji (obejmującej bezpieczeństwo indywidualne, równowagę sił, systemy blokowe, systemy bezpieczeństwa kooperatywnego i systemy bezpieczeństwa zbiorowego) i czasowym (który postrzega bezpieczeństwo jako państwo i jako proces)²⁶.

Edyta Sadowska wprowadziła prowokującą do myślenia ramę poznawczą, która kategoryzuje bezpieczeństwo w trzech wymiarach: subiektywnym, który dotyczy zarówno jednostek, jak i większych grup; obiektywnym, obejmującym wartości, postrzeganie bezpieczeństwa państwa i metody ochrony, w tym bezpieczeństwo militarne, kulturowe i ekonomiczne; a także procesualnym, odzwierciedlającym rozumienie bezpieczeństwa jako ciągłego procesu, na który wpływa dynamika zmian społecznych na poziomie lokalnym i globalnym²⁷. Natomiast Michał Huzarski podkreślił dwoistą percepcję bezpieczeństwa, rozróżniając aspekty zewnętrzne (brak zagrożeń ze strony innych podmiotów) i wewnętrzne (związane ze stabilnością i harmonią konkretnego organizmu lub systemu). Zidentyfikował

²⁴ J. Kukułka, *Narodziny nowych koncepcji bezpieczeństwa*, [w:] J. Kukułka (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe w Europie Środkowej po zimnej wojnie*, Scholar, Warszawa 1994, s. 40–41.

²⁵ J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 1996, s. 20–28.

²⁶ J. Zięba, *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje – struktury – funkcjonowanie*, op. cit., s. 30–32.

²⁷ E. Sadowska, *Rozwój nauki o bezpieczeństwie. Analiza problemu*, [w:] *Bezpieczeństwo RP wczoraj i dziś. Studia z zakresu bezpieczeństwa państwa*, M. Śliwa, A. Żebrowski, R. Kłaczyński (red.), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2014, s. 295.

również cztery wymiary bezpieczeństwa: indywidualny, grupowy, narodowy (państwowy) i międzynarodowy²⁸.

Lech Chojnowski zaproponował klasyfikację, która skupia się na subiektywno-obiektywnym aspekcie bezpieczeństwa, obejmującym bezpieczeństwo globalne, regionalne, bezpieczeństwo państwa lub narodu, bezpieczeństwo lokalne dla określonych społeczności i bezpieczeństwo osobiste. Rozważał różne sektory, w tym bezpieczeństwo polityczne, militarne, ekonomiczne, ekologiczne, tożsamości kulturowej i uniwersalne²⁹. Warto wspomnieć o perspektywie Z. Jagiełły, który zaproponował typologię bezpieczeństwa opartą na określonych kryteriach:

- podmiotowe, a w jego ramach bezpieczeństwo międzynarodowe i narodowe;
- przedmiotowe – bezpieczeństwo polityczne, militarne, ekonomiczne, społeczne, kulturowe, ideologiczne i ekologiczne;
- przestrzenne – bezpieczeństwo lokalne, subregionalne, regionalne, ponadregionalne (w tym: światowe i uniwersalne);
- sposobu organizowania – bezpieczeństwo indywidualne, system równowagi, system blokowy (sojusze), system bezpieczeństwa kooperacyjnego i system bezpieczeństwa zbiorowego³⁰.

Poniżej przedstawiono charakterystykę wymienionych rodzajów bezpieczeństwa, nie uwzględniono w niej bezpieczeństwa militarnego, które opisane zostało oddzielnie w punkcie 2.3.3.

Bezpieczeństwo międzynarodowe odnosi się do braku zarówno obiektywnie istniejących zagrożeń, jak i subiektywnych obaw, wraz z trwającymi wysiłkami i działaniami podejmowanymi przez społeczność globalną w celu ochrony określonych wartości państwowych i niepaństwowych (społecznych). Osiąga się to przez normy, instytucje i narzędzia, które ułatwiają pokojowe rozwiązywanie sporów i sprzyjają warunkom ekonomicznym, społecznym, ekologicznym i innym niezbędnym do dynamicznej stabilności przy jednoczesnym zajmowaniu się zagrożeniami³¹. Ponadto

²⁸ M. Huzarski, *Zmienne podstawy bezpieczeństwa i obronności państwa*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2009, s. 12.

²⁹ L. Chojnowski, *Bezpieczeństwo. Zarys teorii*, Akademia Pomorska w Słupsku, Słupsk 2015, s. 135.

³⁰ Z. Jagiełło, *Bezpieczeństwo narodowe: związki przyczynowo-skutkowe. Ujęcie leksykalne*, Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych, Wrocław 2015, s. 14.

³¹ W. Łepkowski (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, op. cit., s. 14.

obejmuje ocenę bezpieczeństwa określonej grupy państw i analizę bezpieczeństwa narodów zaangażowanych w stosunki międzynarodowe³².

Bezpieczeństwo narodowe obejmuje wartości i metody ich ochrony, stanowiąc rdzeń państwa³³. Można tu wskazać różne komponenty, w tym integralność terytorialną (obejmującą aspekty narodowe, państwowe i fizyczne), przetrwanie (obejmujące wymiar państwowy, etniczny i biologiczny), zadowalającą jakość życia i niezależność polityczną. Michał Romańczuk utożsamia bezpieczeństwo narodowe z bezpieczeństwem państwa, podkreślając ochronę kluczowych zasad, takich jak przetrwanie, zachowanie integralności terytorialnej, niezależność polityczna (zarówno krajowa, jak i międzynarodowa), pokój, biologiczne przetrwanie mieszkańców i zapewnienie odpowiedniej jakości życia, wraz z ochroną własności prywatnej³⁴. Z kolei Waldemar Kitler twierdzi, że bezpieczeństwo narodowe jest najważniejszą wartością, podstawową potrzebą i celem państwa, jednostek i grup społecznych. Postrzega je jako proces, który obejmuje różne działania mające na celu zapewnienie stabilnego i bezpiecznego istnienia, a także rozwój narodowy państwa. Obejmuje to między innymi obronę i ochronę państwa jako bytu politycznego, ochronę przed zagrożeniami dla jednostek i społeczeństwa jako całości oraz ochronę jego zasobów i środowiska. Autor zakłada, że bezpieczeństwo narodowe jest synonimem bezpieczeństwa państwowego (demokratycznego). W wymiarze przedmiotowym obejmuje ono kilka obszarów (typów) bezpieczeństwa: polityczne, militarne, ekonomiczne, społeczne, ekologiczne, kulturowe, ideologiczne, powszechne i publiczne³⁵.

Bezpieczeństwo polityczne dotyczy autonomii państwa i ustanowienia warunków, które umożliwiają sprawne funkcjonowanie jego systemu politycznego. W bardziej szczegółowym kontekście odnosi się do ochrony władzy, w szerszym kontekście obejmuje bezpieczeństwo państwa jako podstawową strukturę organizacji politycznej w społeczeństwie. W najszerszej interpretacji jest związane z bezpieczeństwem stosunków międzynarodowych, które są interakcjami między państwami³⁶.

³² Z. Jagiełło, *Wybrane problemy bezpieczeństwa państw, narodów oraz społeczności lokalnych na początku XXI wieku*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu, Wałbrzych 2008, s. 21.

³³ B. Kozicki, *Model planowania potrzeb Sił Zbrojnych RP wobec aktualnych wyzwań bezpieczeństwa narodowego w XXI wieku*, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2022, s. 121.

³⁴ M. Romańczuk, *Determinanty bezpieczeństwa narodowego. Bezpieczeństwo – próba definicji pojęcia*, [w:] M. Cupryjak, Z. Kozak, J. Pilżys (red.), *Wielowymiarowy charakter współczesnego bezpieczeństwa*, Katedra Badań nad Konfliktami i Pokojem Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2015, s. 16–17.

³⁵ J. Gryz, W. Kitler, *Identyfikacja, klasyfikacja, podział bezpieczeństwa państwa (narodowego)*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2014, s. 21–23.

³⁶ S. Zalewski, *Bezpieczeństwo polityczne: zarys problematyki*, Wydawnictwo Naukowe UPH, Siedlce 2013, s. 10.

Bezpieczeństwo ekonomiczne to wieloaspektowa i zawiła koncepcja, w której aspekt materialny odgrywa kluczową rolę w określaniu jakości życia i standardów dla jednostek, społeczności i narodów. Interpretacja tego terminu różni się w zależności od rozważanego poziomu analitycznego³⁷. Na przykład może odnosić się do bezpieczeństwa operacji gospodarczych, finansów rządowych, ciągłego funkcjonowania gospodarki, a także dostępności surowców i żywności³⁸.

Bezpieczeństwo społeczne jest powiązane z zapewnieniem jednostkom godziwego standardu życia i ochroną przed zagrożeniami ekonomicznymi i naturalnymi, a także zagwarantowaniem mieszkańcom dostępu do podstawowych praw i wolności obywatelskich³⁹.

Obejmuje nie tylko ochronę podstawowych aspektów życia ludzi, lecz także ułatwianie realizacji ich osobistych potrzeb (zarówno materialnych, jak i duchowych) oraz celów życiowych przez tworzenie warunków do edukacji, zatrudnienia, zabezpieczenia emerytalnego i opieki zdrowotnej⁴⁰.

Bezpieczeństwo kulturowe odnosi się do zdolności państwa do ochrony swojej tożsamości kulturowej, dziedzictwa i dóbr kultury, szczególnie w czasach zwiększonej interakcji globalnej i procesu internalizacji, który obejmuje przyjmowanie zewnętrznych wartości, norm i perspektyw jako części własnych. Kluczowe elementy bezpieczeństwa kulturowego obejmują ochronę zarówno materialnych, jak i niematerialnych dóbr kultury, wspieranie poczucia bezpieczeństwa kulturowego w społeczeństwie (tożsamości narodowej), wdrażanie zagranicznej polityki kulturalnej i osiąganie otwartości kulturowej, która zapewnia równowagę między wzrostem wewnętrznym a negatywnymi wpływami zewnętrznymi⁴¹.

Bezpieczeństwo ideologiczne jest opisywane jako proces obejmujący wiele działań i środków mających na celu przede wszystkim kształtowanie i umacnianie światopoglądu potrzebnego do osiągnięcia interesów narodowych. Znaczny nacisk kładzie się na ochronę przed skrajnymi ideologiami, które zagrażają tym interesom, i przeciwdziałanie im. Ponadto ta forma bezpieczeństwa dotyczy zabezpieczenia zdolności przetrwania, rozwoju

³⁷ K. Ficoń, *Bezpieczeństwo narodowe i jego typologie*, BEL Studio, Warszawa 2020, s. 83.

³⁸ P. Majka, *Bezpieczeństwo ekonomiczne i finansowe*, [w:] E. Ura, S. Pieprzny (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2015, s. 48.

³⁹ K. Loranty, *Bezpieczeństwo społeczne*, [w:] J. Pawłowski (red.), *Podstawy bezpieczeństwa narodowego (państwa). Podręcznik akademicki*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2017, s. 375.

⁴⁰ A. Skrabacz, *Bezpieczeństwo społeczne: podstawy teoretyczne i praktyczne*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2012, s. 38.

⁴¹ O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć (red.), *Vademecum bezpieczeństwa*, Wydawnictwo LIBRON – Filip Lohner, Kraków 2018, s. 115–116.

i swobodnego wyrażania ideologii różniących się od panujących norm świeckich lub religijnych, o ile ideologie te nie wprowadzają szkodliwych rozwiązań dla państwa i narodu⁴².

Bezpieczeństwo ekologiczne odnosi się do ochrony podstawowych interesów społecznych i środowiskowych przed możliwymi lub istniejącymi zagrożeniami, niezależnie od tego, czy wynikają one ze zjawisk naturalnych, czy działań człowieka. Koncepcję tę można rozumieć jako ciągły i trwały wysiłek na rzecz osiągnięcia korzystnych warunków ekologicznych, które zapewniają harmonijne i zdrowe przetrwanie wszystkich składników ekosystemu. Osiąga się to za pomocą różnych metod zgodnych z zasadami współistnienia zarówno w obrębie państwa, jak i między społecznościami międzynarodowymi⁴³.

Powszechne bezpieczeństwo odnosi się do procesu obejmującego różne działania w zakresie sfery społecznej, prawnej, sanitarnej i ekologicznej, ma na celu zagwarantowanie bezpieczeństwa ludności cywilnej. Ponadto jest stanem osiągniętym przez systematyczną ochronę zdrowia i życia jednostek, dóbr kulturowych i materialnych oraz środowiska naturalnego przed zagrożeniami wynikającymi z działań człowieka i/lub sił natury, które zagrażają wartościom chronionym przez państwo⁴⁴.

Bezpieczeństwo publiczne jest pożądanym stanem w państwie, umożliwia działanie wszystkich instytucji – państwowych, społecznych czy prywatnych – pomimo szkód wyrządzonych przez działania człowieka, siły natury lub wpływy technologiczne⁴⁵. Zapewnia również bezpieczeństwo i dobrobyt mieszkańców oraz ochronę ich własności. Idea bezpieczeństwa publicznego jest głęboko powiązana z pojęciem porządku publicznego, który jest charakteryzowany jako preferowany stan rzeczy w państwie. Jest on regulowany przez normy prawne i zasady współżycia społecznego, których przestrzeganie ułatwia efektywne funkcjonowanie społeczności w danym czasie i miejscu⁴⁶.

Bezpieczeństwo lokalne jest uznawane za najbardziej znaczący rodzaj bezpieczeństwa, ściśle związany z bezpośrednim otoczeniem życia danej osoby⁴⁷. Reprezentuje wewnętrzne bezpieczeństwo państwa na poziomie lokalnym i można je opisać

⁴² P. Łubiński, *Bezpieczeństwo ideologiczne w polskiej przestrzeni naukowo-badawczej na tle teorii sekurytyzacji*, [w:] F. Byłok, A. Kwiatek, M. Skiba (red.), *Wybrane aspekty bezpieczeństwa pozamilitarnego: zagrożenia, wyzwania, koncepcje*, Politechnika Częstochowska, Częstochowa 2022, s. 144.

⁴³ O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć (red.), *Vademecum bezpieczeństwa*, op. cit., s. 83.

⁴⁴ J. Gryz, W. Kitler, *Identyfikacja, klasyfikacja, podział bezpieczeństwa państwa (narodowego)*, op. cit., s. 40.

⁴⁵ Sz. Mitkow, J. Tomaszewski, B. Kozicki, *Bezpieczeństwo militarne a potencjał osobowy Sił Zbrojnych RP*, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2021, s. 47.

⁴⁶ M. Huzarski, *Zmienne podstawy bezpieczeństwa i obronności państwa*, op. cit., s. 17.

⁴⁷ A. Babiński, *Wymiar bezpieczeństwa lokalnego – wybrane zagadnienia*, „Zeszyty Naukowe SGSP” 2020, nr 75, s. 133.

jako stosowanie środków prawnych w celu zapewnienia prawidłowego funkcjonowania mieszkańców w obrębie określonej społeczności, chroniąc ich przed przestępczością i różnymi zagrożeniami, które mogą pojawić się w tej lokalizacji⁴⁸.

Bezpieczeństwo subregionalne odnosi się do bezpieczeństwa międzynarodowego i koncentruje na obszarze mniejszym niż region, dzieląc definicję zgodną z definicją bezpieczeństwa regionalnego, różni się jedynie zakresem geograficznym jego zastosowania⁴⁹. Bezpieczeństwo regionalne oznacza natomiast brak zagrożeń lub zapewnienie ochrony przed nimi na poziomie regionalnym, co jest ułatwiane przez organizacje międzynarodowe jako część zbiorowej samoobrony⁵⁰. Ponadto obejmuje ono ochronę państw przed destabilizacją, konfliktami, kryzysami i wojnami o charakterze regionalnym⁵¹. Natomiast bezpieczeństwo ponadregionalne reprezentuje odrębny system relacji między państwami, który gwarantuje zbiorowe bezpieczeństwo obszaru łączącego wiele regionów, takich jak region euroatlantycki⁵².

Jednostronne obawy dotyczące bezpieczeństwa odnoszą się do działań podejmowanych przez państwo w celu ochrony własnego bezpieczeństwa. Działania te obejmują takie koncepcje jak hegemonizm mocarstw, izolacjonizm, neutralność i niezaangażowanie. Termin hegemonizm pochodzi od hegemonii, która oznacza posiadanie wiodącej pozycji lub przewagi nad grupą społeczną lub na szerszym poziomie państwem. Sam hegemonizm reprezentuje ideę lub program opowiadający się za dążeniem do dominacji nad innymi, jednostkami, grupami, narodami czy koalicjami narodów⁵³. Izolacjonizm odnosi się do zamiaru państwa, aby zmniejszyć swoje zaangażowanie w stosunki międzynarodowe, odzwierciedla brak zainteresowania sprawami globalnymi i skupienie się na ochronie własnych interesów bez tworzenia sojuszy⁵⁴. Neutralność oznacza bezstronne stanowisko, unikanie bezpośredniej lub pośredniej ingerencji w sprawy innych państw. Z kolei brak zaangażowania charakteryzuje państwa angażujące się

⁴⁸ E. Moczuk, *Rola Policji w tworzeniu bezpieczeństwa lokalnego w świetle badań*, [w:] E. Ura, S. Pieprzny (red.), *Służby i formacje mundurowe w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej*, RS Druk, Rzeszów 2010, s. 355.

⁴⁹ B. Chmieliński, *Rozważania nad naukami o bezpieczeństwie i bezpieczeństwem społeczności lokalnych*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23, s. 62.

⁵⁰ W. Łepkowski (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, op. cit., s. 16.

⁵¹ B. Chmieliński, *Rozważania nad naukami o bezpieczeństwie i bezpieczeństwie społeczności lokalnych*, op. cit.

⁵² Z. Jagiełło, *Bezpieczeństwo narodowe: związki przyczynowo-skutkowe. Ujęcie leksykalne*, op. cit., s. 12.

⁵³ W. Perdion, Z. Ciekanowski, *Sposoby i mechanizmy zachowania bezpieczeństwa w państwie*, „Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2017, nr 2, s. 45.

⁵⁴ Cz. Mojsiewicz, *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, Alta 2, Wrocław 2000, s. 235.

w aktywną i konstruktywną politykę zagraniczną, jednocześnie celowo unikające udziału w porozumieniach lub paktach wojskowych⁵⁵.

Bezpieczeństwo wielostronne to najbardziej rozpowszechnione podejście państw do zapewnienia własnego bezpieczeństwa w sferze stosunków międzynarodowych. Zidentyfikowano kilka form systemów, w tym równowagę (sił), blok, bezpieczeństwo kooperacyjne i bezpieczeństwo zbiorowe. System równowagi (sił) opisuje scenariusz, w którym żadna pojedyncza potęga nie może zdominować innych, uniemożliwiając w ten sposób każdemu uczestnikowi narzucenie swojej pozycji⁵⁶. System ten pomaga uniknąć hegemonii i niebezpiecznych korzyści, które mogą powstać dla każdego podmiotu w stosunkach międzynarodowych. Z kolei system blokowy to sytuacja, w której poszczególne państwa starają się zapewnić sobie bezpieczeństwo, angażując się w jeden z bloków wojskowo-politycznych⁵⁷. Udział ten zapewnia gwarancję wsparcia ze strony sojuszników w czasie wojny, choć wiąże się również z ryzykiem uwikłania się w konflikt zbrojny. Bezpieczeństwo kooperatywne jest bardziej złożone i charakteryzuje się różnymi cechami, w tym wielowymiarowością zarówno treści, jak i zakresu, ciągłym dialogiem między uczestnikami, kompleksowym zrozumieniem bezpieczeństwa w odniesieniu do zagrożenia, przestrzeganiem wytycznych i gwarancji oraz preferowaniem rozwiązań wielostronnych⁵⁸. Ostatnia omawiana forma – system bezpieczeństwa zbiorowego – przewiduje utworzenie organizacji, która jednoczy państwa w celu podjęcia wspólnych działań w obronie zaatakowanej ofiary. Państwa podejmują działania obronne niezależnie od tego, czy agresja pochodzi z zewnątrz, czy też agresor jest wśród nich⁵⁹.

2.1.3. Bezpieczeństwo militarne i jego znaczenie

Obawy dotyczące bezpieczeństwa można oceniać na wielu poziomach. Wśród nich bezpieczeństwo militarne wyróżnia się jako jeden z najważniejszych obszarów⁶⁰. Koncepcja ta obejmuje zagrożenia, które mogą poważnie wpłynąć na przetrwanie państwa, koncentrując się przede wszystkim na obronie jego terytorium przed agresją militarną ze

⁵⁵ A. Łuszczkiewicz, *Kulturowe dziedzictwo Indii w Pięciu Zasadach Pokojowego Współistnienia i jego rola w relacjach chińsko-indyjskich (1954–2014)*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2020, s. 70.

⁵⁶ A. Kotliński, *Modele bezpieczeństwa państw*, „Zeszyty Naukowe Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Techniki w Polkowicach. Studia z nauk społecznych” 2009, nr 1, s. 149.

⁵⁷ O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć (red.), *Vademecum bezpieczeństwa*, op. cit., s. 620.

⁵⁸ W. Pokruszyński, *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa*. Podręcznik akademicki, op. cit., s. 69.

⁵⁹ Cz. Mojsiewicz, *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, op. cit., s. 44.

⁶⁰ B. Kozicki, *Planowanie potrzeb w Siłach Zbrojnych RP w aspekcie zapewnienia bezpieczeństwa militarnego Polski*, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2022, s. 89.

strony sił zewnętrznych. Bezpieczeństwo militarne jest powiązane z takimi aspektami jak zdolności ofensywne i defensywne poszczególnych narodów, wraz z ich postrzeganiem intencji innych podmiotów w stosunkach międzynarodowych. Tradycyjnie bezpieczeństwo militarne jest uważane za podstawowy składnik bezpieczeństwa narodowego, charakteryzujący się brakiem ataków ze strony innych państw. W rezultacie podstawowe wartości chronione przed zagrożeniami zewnętrznymi obejmują integralność terytorialną i niezależność polityczną, a w sytuacjach kryzysowych samo przetrwanie zarówno narodu, jak i państwa⁶¹.

Wcześniej omówione podejście podkreśla perspektywę skoncentrowaną na państwie, która jest obecnie postrzegana jako negatywna interpretacja bezpieczeństwa, ponieważ odzwierciedla brak zagrożeń lub wysiłków na rzecz ich wyeliminowania. Ten tradycyjny punkt widzenia zakłada również, że siła militarna, wraz z wpływami politycznymi i dyplomatycznymi, służy jako podstawowy środek ochrony bezpieczeństwa państwa w sferze stosunków międzynarodowych⁶². Opierając się na stwierdzeniu Clausewitza, że wojna jest jedynie kontynuacją polityki, można zauważyć, że klasyczny pogląd na bezpieczeństwo jest powiązany głównie ze zdolnością militarną. W całej historii rozumienie bezpieczeństwa militarnego ewoluowało. Na przykład J. Świniarski w swojej pracy *O naturze bezpieczeństwa* wskazuje na nieadekwatność polegania na sile militarnej jako środka zapewnienia bezpieczeństwa militarnego, argumentując, że jej użycie jest często nieracjonalne. Ponadto perspektywę tę wzmacniają historyczne przykłady różnych państw i imperiów, które, pomimo że nigdy nie poniosły porażki militarnej ani nie przegrały konfliktu, rozpadły się, podczas gdy inne zostały założone lub odrodziły się bez angażowania się w udane kampanie wojskowe. Można zatem stwierdzić, że dowody historyczne sugerują, że armia nie zawsze gwarantuje przetrwanie państwa lub imperium we wszystkich okolicznościach⁶³.

Rewolucja w nauce i technologii, która doprowadziła do zmniejszenia znaczenia sił zbrojnych i powstania nowych technologii wojennych, takich jak energia jądrowa, wpłynęła na wcześniej wspomnianą perspektywę bezpieczeństwa militarnego. Ten pojawiający się dylemat bezpieczeństwa coraz częściej prowadzi do kwestionowania zależności od sił zbrojnych w zapewnianiu bezpieczeństwa. W rezultacie podjęto wysiłki w celu zbadania

⁶¹ D.B. Bobrow (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, Scholar, Warszawa, 1997, s. 11.

⁶² Ibidem, s. 12.

⁶³ J. Świniarski, *O naturze bezpieczeństwa*, ULMAK, Warszawa 1997, s. 11.

alternatywnych sposobów zapewnienia bezpieczeństwa. Należy jednak podkreślić, że siły zbrojne nadal będą odgrywać zasadniczą rolę w obronie narodowej i ochronie, biorąc pod uwagę różne aspekty bezpieczeństwa, w tym bezpieczeństwo militarne⁶⁴. Współczesna interpretacja bezpieczeństwa militarnego państwa zasadniczo koncentruje się na relacjach między państwem a jego otoczeniem międzynarodowym, w którym rolę odgrywa komponent wojskowy. Relacja ta może obejmować interesy związane z istnieniem, rozwojem i funkcjonowaniem państwa, które wynikają z rozważań wojskowych⁶⁵.

W odniesieniu do poprzedniej dyskusji można wnioskować, że bezpieczeństwo militarne jest stanem osiąganym przez utrzymanie dobrze zorganizowanych i odpowiednio wyposażonych sił zbrojnych, wraz z ustanowionymi sojuszami wojskowymi i strategicznymi ramami rozmieszczania dostępnych sił, opierając się na bieżących okolicznościach. Podstawowe składniki, które stanowią bezpieczeństwo militarne, to:

- siły zbrojne – ich organizacja i wyposażenie,
- zawarte sojusze militarne i inne organizacje,
- koncepcje strategiczne wykorzystania wszelkich sił⁶⁶.

W analizie literatury dotyczącej bezpieczeństwa militarnego można znaleźć definicję opisującą bezpieczeństwo jako stan osiągany przez utrzymanie zdolności wojskowych na odpowiednim poziomie, wraz z ustanowieniem sojuszy wojskowych i porozumień polityczno-wojskowych⁶⁷. Ta definicja podkreśla również konieczność posiadania strategicznych, operacyjnych i taktycznych ram do wykorzystania tej zdolności w odpowiedzi na bieżącą sytuację i ocenione zagrożenia, które wymagają działań militarnych⁶⁸. Autorzy tej definicji uznali jednocześnie, że do obszaru zainteresowań bezpieczeństwa militarnego można zaliczyć:

- podstawy normatywne i teoretyczne,
- zagrożenia militarne,
- aspekt naukowy bezpieczeństwa militarnego,

⁶⁴ G. Mizura, Sz. Mitkow, B. Kozicki, *Planowanie potencjału osobowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w obliczu aktualnych wyzwań bezpieczeństwa militarnego*, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2023, s. 130.

⁶⁵ W. Grygolec, L. Kościuk, *Bezpieczeństwo militarne państwa. Pojęcia, uwarunkowania, polityka*, MON, Warszawa, 2008, s. 19–26.

⁶⁶ J. Wojnarowski, J. Babula, *Bezpieczeństwo militarne Rzeczypospolitej Polskiej*, AON, Warszawa, 2004, s. 13.

⁶⁷ D. Latosiewicz, B. Kozicki, J. Tomaszewski, *Planowanie naboru żołnierzy w korpusie szeregowych w Siłach Zbrojnych RP wobec obecnych zagrożeń bezpieczeństwa militarnego*, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2025, s. 38.

⁶⁸ M. Huzarski, *Zarządzanie bezpieczeństwem militarnym w ujęciu narodowym i sojuszniczym*, AON, Warszawa 2008, s. 49.

- potencjał militarny i koncepcje strategiczne jego wykorzystania,
- sojusze militarne,
- operacje militarne, operacje reagowania kryzysowego i wsparcia pokoju,
- prognostyczne kierunki zmian w bezpieczeństwie militarnym⁶⁹.

Przez wiele stuleci fundament bezpieczeństwa państwa (lub bezpieczeństwa grup państw) w dużej mierze opierał się na sile militarnej. Zasady potęgi i suwerenności stanowiły podstawę systemów obronnych tych państw. Różne czynniki, w tym położenie geograficzne, zasoby naturalne i poziomy zaawansowania technologicznego, były drugorzędne w stosunku do ustanowienia potęgi militarnej (podejście podstawowe). Jednak ten paradygmat zmienił się wraz z postępem cywilizacji. Po II wojnie światowej powstały dwa bloki państw, każdy skupiony wokół narodów o znacznych zdolnościach militarnych. Eskalacja siły militarnej po obu stronach nie wymagała jej faktycznego rozmieszczenia, te zdolności stały się raczej skutecznymi narzędziami odstraszania i wywierania politycznego wpływu na przeciwników. Koncepcja „równowagi strachu” przekształciła się w strategię utrzymania bezpieczeństwa. Osiągnięcie bezpieczeństwa militarnego wymagało podejścia kooperacyjnego i równowagi między komponentami militarnymi i niemilitarnymi⁷⁰.

Niezależnie od postępu cywilizacyjnego i licznych transformacji zachodzących we współczesnym świecie znaczenie bezpieczeństwa militarnego pozostaje niezmiennie. Podczas gdy prawdopodobieństwo użycia siły może maleć, nadal jest ono postrzegane jako podstawowe podejście do ochrony interesów narodu. Powszechnie przyjmuje się, że posiadanie siły militarnej jest niezbędne do utrzymania integralności terytorialnej i suwerenności narodowej. To przekonanie wynika z powszechnego sceptycyzmu co do skuteczności alternatywnych strategii zabezpieczania lub odzyskiwania terytorium państwa. Czynniki militarne same w sobie nie obejmują jednak całości problemu i nie mogą niezależnie zapewnić skutecznego bezpieczeństwa, ocena zdolności militarnych narodów nie służy jako wiarygodny wskaźnik ich ogólnego stanu bezpieczeństwa⁷¹.

Kluczowe jest, aby pamiętać, że czynniki militarne same w sobie nie obejmują całości problemu i nie mogą samodzielnie zagwarantować bezpieczeństwa militarnego narodu⁷². Dowody historyczne pokazują, że bezpieczeństwo niektórych narodów często

⁶⁹ Ibidem, s. 51.

⁷⁰ J. Wojnarowski, J. Babula, *Bezpieczeństwo militarne Rzeczypospolitej Polskiej*, op. cit., s. 55.

⁷¹ Ibidem, s. 58.

⁷² B. Kozicki, *Planowanie potrzeb w Siłach Zbrojnych RP z wykorzystaniem LOGFAS w aspekcie bezpieczeństwa*, [w:] P. Kler (red.), *Logistyka w systemie bezpieczeństwa narodowego*, DIFIN, Warszawa 2021, s. 401-419.

stanowiło zagrożenie dla innych. Obecnie zauważa się, że brak postrzeganego poczucia bezpieczeństwa militarnego w państwie wynika z dwóch głównych źródeł: konkurencji między narodami i postępu w technologii uzbrojenia⁷³. Na podstawie dotychczasowych analiz można przyjąć, że bezpieczeństwo militarne państwa to:

- wynikające z istnienia siły militarnej i mające bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo państwa relacje zachodzące pomiędzy państwem a środowiskiem międzynarodowym;
- stan związany z istnieniem potencjałów militarnych w państwach oraz doktryn i strategii dotyczących ich wykorzystywania;
- wielopłaszczyznowa, rozległa i złożona praktyka będąca trwałym zjawiskiem środowiska międzynarodowego;
- zjawisko, system lub proces, który jest specyficznym, wyraźnie wyodrębnionym obszarem poznania naukowego.

Rozsądnie jest postrzegać bezpieczeństwo militarne z perspektywy zagrożeń militarnych postrzeganych przez państwo. Przede wszystkim zagrożenia te są powiązane z ryzykiem agresji ze strony innego narodu, który może być krajem sąsiednim lub takim, który nie sąsiaduje bezpośrednio z terytorium dotkniętego państwa. Z biegiem czasu charakter tych zagrożeń ewoluował pod wpływem takich czynników jak postęp w zakresie zdolności wojskowych i obronnych różnych narodów oraz globalizacja relacji gospodarczych i politycznych. Bezpieczeństwo militarne obejmuje wymiar zarówno krajowy, jak i międzynarodowy. Aspekt krajowy dotyczy oceny przez każde państwo własnych zagrożeń⁷⁴. Historycznie i współcześnie państwo definiuje się przez interakcje z innymi państwami, determinując swoje istnienie i parametry dotyczące użycia lub potencjalnego użycia siły. Dopóki globalny krajobraz obejmuje suwerenne państwa, możliwość konfliktu zbrojnego pozostaje rzeczywistością, którą wszystkie rządy muszą uznać. Międzynarodowy wymiar bezpieczeństwa militarnego zajmuje się tą kwestią w szerszy i bardziej kompleksowy sposób. Źródłem tej sytuacji jest szersze rozumienie bezpieczeństwa militarnego, które przewyższa to, co można ustalić za pomocą dwustronnych porozumień między narodami. Adaptowalność koncepcji bezpieczeństwa militarnego, proponowanych i realizowanych w ramach instytucjonalnych, wskazuje, że rozmieszczenie sił zbrojnych wykracza obecnie daleko poza suwerenną władzę państwa.

⁷³ W. Multan, *Bezpieczeństwo międzynarodowe ery nuklearnej*, PISM, Warszawa 1991, s. 189.

⁷⁴ D. Kompała, *Podejmowanie bezpieczeństwa militarnego*, „Obronność. Zeszyty Naukowe” 2015, nr 3, s. 38.

Koncepcje te zasługują na wzmiankę, choćby tylko jako hasła: „równowaga sił”, „odstraszanie”, „równe bezpieczeństwo”, „pokojowe współistnienie”, „minimalna wystarczalność obronna” i inne. Wcześniej ważne opcje uczestnictwa w sojuszu lub neutralności ewoluują obecnie w odniesieniu do kwestii bezpieczeństwa militarnego. Kluczowa sprzeczność wynika z tego, że poszczególne państwa muszą zgodzić się na ograniczenie swoich suwerennych praw w celu zwiększenia zdolności bezpieczeństwa (w tym militarnych) społeczności międzynarodowej. Koncepcja bezpieczeństwa militarnego jest ściśle związana z dylematem bezpieczeństwa, który pojawia się, gdy państwa starają się zapewnić sobie bezpieczeństwo w ramach własnych parametrów. Niezależnie od powodów takich działań może to skutkować zwiększonym postrzeganiem zagrożenia wśród innych państw, ponieważ każdy naród widzi swoje własne działania jako defensywne, a działania innych jako potencjalnie niebezpieczne⁷⁵. Nawet jeśli uważa się, że państwo ma pokojowe intencje, pozostaje podejrzenie, że mogą się one zmienić. Dla każdego państwa istotne jest przestrzeganie zasady ograniczonego zaufania, ponieważ całkowite zaufanie intencjom partnerów może prowadzić do katastrofalnych skutków i poważnych konsekwencji⁷⁶.

Nawet przy powszechnym przekonaniu o bezpieczeństwie siła militarna nadal jest kluczowym narzędziem w międzynarodowych strategiach narodów. W związku z tym posiadanie aktualnej wiedzy na temat krajobrazu militarnego otaczającego państwo i skuteczne zarządzanie tą sytuacją ma kluczowe znaczenie. Istotnym aspektem zrozumienia bezpieczeństwa militarnego jest pozostawanie poinformowanym o postępach cywilizacyjnych i późniejszych zmianach w domenie wojskowej. Obejmuje to ewolucję uzbrojenia, które jest istotnym elementem w sferze bezpieczeństwa militarnego⁷⁷.

Podsumowując, należy zauważyć, że współcześnie bezpieczeństwo militarne nie powinno być utożsamiane wyłącznie ze zdolnościami wojskowymi (tzw. siły i zasoby sił zbrojnych). Na to bezpieczeństwo wpływa wiele elementów, takich jak krajobraz geopolityczny, dynamika sojuszy i pojawiające się technologie. Właściwe zrozumienie bezpieczeństwa militarnego powinno obejmować nie tylko siłę militarną narodu, lecz także jego relacje międzynarodowe, szczególnie w odniesieniu do sojuszy. Można zatem

⁷⁵ B. Kozicki, P. Bryczek, P. Jaśkiewicz, *Metodyka planowania transportu w Siłach Zbrojnych RP z wykorzystaniem ADAMS w aspekcie zachowania bezpieczeństwa militarnego*, [w:] M. Jurgilewicz, B. Kozicki (red. nauk.), *Prywatyzacja bezpieczeństwa. Wybrane aspekty administracyjnoprawne, ekonomiczne i polityczne*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2022, s. 127–137.

⁷⁶ R. Szpyra, *Podstawowe problemy bezpieczeństwa militarnego*, „Zeszyty Naukowe AON” 2010, nr 2, s. 56.

⁷⁷ Ibidem, s. 57.

stwierdzić, że osiągnięcie bezpieczeństwa militarnego wymaga ostrożnej równowagi między czynnikami militarnymi – siłami zbrojnymi – a warunkami sojuszu.

2.2. Historia polskiej dyplomacji

2.2.1. Zarys dziejów światowej dyplomacji

Od początku istnienia zorganizowanych grup społecznych tworzących dane państwowości działania dyplomatyczne wiązały się z wielkim ryzykiem.

Pomiędzy danymi państwami istniała konieczność przekazywania określonych warunków i wiadomości. Służyć temu miała działalność posłów, którzy otrzymywali od swoich władców i od rządzących z drugiej strony gwarancję nietykalności. Była to forma immunitetu. Trudno dziś ocenić, kiedy dokładnie proces wysyłania swoich posłańców i przedstawicieli do innych państwa miał swój początek. Ma on jednak długą historię sięgającą do istnienia pierwszych form państwowości, a nawet funkcjonował we wczesnych wspólnotach rodowych. Datuje się, że pierwsi dyplomaci prowadzili swoją działalność już w 200 r. p.n.e. Byli to kupcy reprezentujący swoich władców. Ich działanie obarczone było wielkim ryzykiem, gdyż w omawianym okresie obcy traktowani byli jako wrogowie, których należało unieszkodliwić. Szacuje się, że pierwszym traktatem o zawarciu stosunków dyplomatycznych był dokument z 1270 roku p.n.e. (lub w 1292 roku p.n.e.) między faraonem Ramzesem II i Hattuszilem, królem Hetytów z Antyli. Zawarto w nim postanowienia o wzajemnej nieagresji i ochrony przed potencjalnymi agresorami. Należy dodać, że traktat został spisany w języku babilońskim na srebrnej tablicy. Powstały również kopie napisane na glinianych tabliczkach po hetycku oraz na papirusie po egipsku. Egipcjanie przełożyli treść dokumentu z pisma klinowego i zapisano ją hieroglifami na ścianach świątyni w Karnaku i Ramesseum⁷⁸.

Jeśli chodzi o etymologię słowa „dyplomacja”, jest to termin czysto praktyczny. Jego źródło to greckie słowo *diploos* oznaczające podwójny, obustronny⁷⁹. W starożytnej Grecji oznaczało to podwójne woskowane tabliczki. Umieszczano na nich instrukcje, a także pełnomocnictwa dla posłów, którzy podróżowali między poszczególnymi państwami-miastami (gr. *polis*). Obecnie dyplomację rozumie się jako aktywność instytucji

⁷⁸ Z. Nowakowski, I. Protasowicki, *Bezpieczeństwo dyplomatów w kontekście współczesnych wyzwań bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Bezpieczeństwo osób podlegających ustawowo ochronie wobec zagrożeń XXI wieku*, Szczytno 2014, b.n.s.

⁷⁹ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa 2000, s. 126.

państwowych, które wykonują politykę zagraniczną państwa, w tym poszczególnych organów państwa. Stałe stacjonarne poselstwa dyplomatyczne pojawiły się za rządów Ludwika XIV we Francji. Za sprawą panującego ówczesnie absolutyzmu uznawano przewagę zwierzchnictwa terytorialnego oraz osobowego. Poselstwa dyplomatyczne stawały się coraz powszechniejsze⁸⁰.

Dyplomacja wojskowa jako zorganizowana służba mająca dbać o interesy danych państw została zdefiniowana w XIX w. Jednym z pierwszych wydarzeń na polu europejskiej dyplomacji był kongres wiedeński zwołany po klęsce Napoleona w 1815 roku. Jego celem było wytyczenie nowych granic w Europie, przywrócenie równowagi sił oraz zapobieżenie ewentualnej kolejnej hegemonii Francji w Europie. Jednak poza zasadniczymi zadaniami, które wyznaczili sobie europejscy przywódcy, kongres podejmował również kwestie regulacji rzek, handlu niewolnikami oraz szeroko rozumianych problemów dyplomacji. Akt końcowy kongresu wiedeńskiego z 1815 roku stał się ważnym dokumentem dla dziejów powszechnych dyplomacji. Świadczy o tym ustanowienie czterech klas szefów misji dyplomatycznych. W każdej z nich planowano wpisać datę przedstawienia dokumentów uwierzytelniających. Dodatkowym novum był system podpisywania traktatów w porządku alfabetycznym według nazw krajów, zgodnie z alfabetem francuskim. Wyeliminowało to ewentualne spory o pierwszeństwo. Wtedy to wielkie mocarstwa wymieniały się ambasadorami. Należy zauważyć, że nawet do 1893 roku Stany Zjednoczone nie miały własnych ambasadorów. W podobnej sytuacji były inne, mniejsze państwa. Konsekwencje pokongresowe, w tym utworzenie tzw. Świętego Przymierza przez czterech zwycięzców (Wielka Brytania, Prusy, Austria i Rosja), spowodowały, że powstało konsorcjum mocarstw zarządzających Europą. Częste spotkania, na początku władców, kanclerzy czy ministrów spraw zagranicznych, zostały w późniejszym okresie ograniczone i zwoływano je tylko podczas pojawiania się kolejnych kryzysów na kontynencie. Równolegle organizowano spotkania ambasadorów. Pierwsze odbyło się już w 1816 r. Oczywiście ich częstotliwość uzależniona była również od ewentualnej atmosfery we wzajemnych stosunkach między mocarstwami. Do tych spotkań przywiązywano wielką rolę. Przykładem może być spotkanie dyplomatów w Londynie w 1830 r., które zatwierdziło niepodległość Belgii. Kolejnym wydarzeniem, które wyprzedzało swoją epokę, był kongres paryski z 1856 roku. W wyniku jego obrad zakończona została wojna krymska z Rosją, a także podjęto próbę kodyfikacji

⁸⁰ Z. Nowakowski, I. Protasowicki, *Bezpieczeństwo dyplomatów...*, b.n.s.

dużej części prawa międzynarodowego. Kolejne kongresy skupiały się między innymi na dokonywaniu podziałów terenów kolonialnych przez kraje europejskie⁸¹.

W połowie XIX w. powstało wiele organizacji międzynarodowych, m.in.: Międzynarodowa Komisja Dunaju, Powszechna Unia Telegraficzna, Powszechny Związek Pocztowy⁸².

Z biegiem czasu dyplomacja wojskowa, jako rodzaj misji, przekształcała się w wyspecjalizowaną, profesjonalną gałąź polityki zagranicznej. Nieodłącznie ze służbą w dyplomacji wojskowej wiąże się rola attaché wojskowego. W polskiej polityce służba dyplomatyczna pojawiła się po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 r. Wcześniej z przyczyn ogólnie znanych na ziemiach polskich ten rodzaj misji nie mógł zaistnieć. Odradzające się państwo było zmuszone budować struktury dyplomacji wojskowej od podstaw⁸³.

2.2.2. Dyplomacja II Rzeczypospolitej

Polska jako niepodległy kraj stanęła przed historyczną szansą odbudowy własnej państwowości. Oczywiście główny wysiłek skupiony był na budowie struktur administracyjnych i wojskowych. To dzięki sprawnemu aparatowi władzy naczelnej oraz terenowej możliwe było wydolne funkcjonowanie państwa. Już od pierwszych chwil niepodległości wysiłek legislacyjny był ogromny. Z trzech dotąd funkcjonujących systemów administracyjnych, wojskowych, ekonomicznych trzeba było utworzyć jednolity, który będzie obowiązywał na terenie całego kraju. Zespolenie tych odrębności niewątpliwie przysparzało wiele trudu, jednak w ówczesnej rzeczywistości była to konieczność, przed którą stanęli Polacy.

Odrodzone państwo polskie, aby móc realizować zadania budowy silnego państwa, potrzebowało zewnętrznego wsparcia. Służyć temu miały zawierane sojusze polityczne i wojskowe. Jednak w tym celu potrzebna była sprawna dyplomacja oraz wywiad wojskowy, który sukcesywnie zapewniał aktualne informacje dotyczące sytuacji w innych krajach. To z kolei wpływało na słuszność podejmowanych przez rządzących decyzji, kluczowych z punktu widzenia funkcjonowania państwa. Skuteczność analizy otrzymywanych wiadomości uzależniona była od efektywnej współpracy Ministerstwa Spraw Wojskowych

⁸¹ M. Polkowska, *Nowe wyzwania dla współczesnej dyplomacji*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” 2021, nr 76, s. 397–398.

⁸² Ibidem, s. 398.

⁸³ L. Drab, *100 lat polskiej dyplomacji wojskowej*, „Kwartalnik Bellona” 2018, nr 3, s. 97.

z Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Organizowanie przedstawicielstw dyplomatycznych zbiegało się z tworzeniem przy nich attachatów wojskowych, pełniących funkcje przedstawicielstw wojskowych Wojska Polskiego na obszarach innych państw. W dwudziestoleciu międzywojennym przedstawicielstwa wojskowe kierowały jednostkami wywiadowczymi. Z punktu widzenia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej szczególną rolę odgrywała agentura w Rosji Sowieckiej oraz w Niemczech, czyli państwach, które z racji sąsiedztwa z Polską stanowiły największe zagrożenie dla jej niepodległości i suwerenności⁸⁴.

Pierwszą strukturę organizacyjną Sztabu Generalnego Wojska Polskiego opracowano w połowie października 1918 r. W utworzonym schemacie znajdowała się komórka odpowiedzialna za działania informacyjno-wywiadowcze oraz za organizowanie dyplomacji wojskowej. Dowódcą nowo powołanego II Wydziału Informacyjnego był mjr Mieczysław Mackiewicz. W skład wydziału wchodziło siedem sekcji:

- „1) Studium armii obcych i ich literatury wojskowej,
- 2) Służba wywiadowcza ofensywna i defensywna,
- 3) Oddziały polskie za granicami,
- 4) Biuletyny mocarstw obcych,
- 5) Podawanie do wiadomości kompetentnych władz informacji wojskowych i politycznych o ościennych państwach,
- 6) Attaché wojskowi,
- 7) Szyfry”⁸⁵.

Istotnym momentem stabilizującym funkcjonowanie polskiej dyplomacji wojskowej było przechodzenie z trybu wojennego na tryb pokojowy. Po zakończonych działaniach wojennych z Rosją bolszewicką przystąpiono do reorganizacji naczelnych władz wojskowych. Zlikwidowano Oddział II Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego (NDWP). Proces ten rozpoczęto od likwidacji sekcji Propagandy i Opieki nad Żołnierzami, a w dalszej kolejności Biura Prasowego. Pozostające jeszcze sekcje sukcesywnie włączano do struktur Sztabu Generalnego. Po dokonanych zmianach organizacyjnych z Oddziału II Sztabu MSWojsk. oraz Oddziału II NDWP utworzono Oddział II Sztabu Generalnego,

⁸⁴ G. Płachciak, *Dyplomacja wojskowa II Rzeczypospolitej w okresie kształtowania się państwa polskiego w latach 1919–1921*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2008, nr 3–4, s. 211–212.

⁸⁵ Ibidem, s. 212.

którego prerogatywą stał się również nadzór nad działalnością placówek wojskowych poza granicami kraju⁸⁶.

Ze względu na niespokojną sytuację zewnętrzną polscy politycy podjęli niezwłoczne czynności mające na celu utworzenie ataszatów wojskowych przy funkcjonujących przedstawicielstwach dyplomatycznych. Działo się to już od 16 listopada 1918 r., kiedy wódz naczelny Józef Piłsudski wysłał oficjalną depeszę informującą o powstaniu państwa polskiego. Dokument dotarł do prezydenta Stanów Zjednoczonych, rządów Francji, Wielkiej Brytanii, Niemiec, Włoch, Japonii oraz do wszystkich państw biorących udział w niedawnym konflikcie zbrojnym i państw neutralnych⁸⁷. Jednak w przeciwieństwie do przedstawicielstw dyplomatycznych cywilnych ekspozytury wojskowe nie dysponowały doświadczonym personelem poza kilkoma oficerami, którzy wcześniej zajmowali się służbą dyplomatyczną, takimi jak gen. Tadeusz Jordan Rozwadowski, gen. Robert Lamezan-Salins, wiceadm. Napoleon Wawel-Louis von Edler, gen. Stanisław Szeptycki, gen. Józef Pomiankowski czy płk Aleksander hr. Dzieduszycki. Jednak taki stan był zbyt skromny, aby obsadzić wakaty w placówkach⁸⁸.

Jednak pomimo przejściowych trudności już 11 grudnia 1918 r. na biurko szefa sztabu gen. Szeptyckiego wpłynął wniosek dotyczący powołania przedstawicieli Wojska Polskiego w Budapeszcie, w Bernie, Bukareszcie, Zagrzebiu. W dalszej kolejności w maju 1919 r. powstały attachaty wojskowe w Sztokholmie, Rzymie i Helsinkach. Kolejne przedstawicielstwa utworzone w 1919 r. mieściły się w Londynie, Waszyngtonie, Kopenhadze, Wiedniu, Brukseli i Konstantynopolu. W 1920 r. powstała placówka w Tokio w Japonii. Reasumując, według stanu na 1 sierpnia 1920 r. Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego dysponowało siedemnastoma przedstawicielstwami dyplomatyczno-wojskowymi na świecie. Jednak już w kolejnym roku w czerwcu liczba placówek spadła do czternastu⁸⁹. W pierwszym okresie funkcjonowania attachatów wojskowych ich działalność została skodyfikowana w *Ogólnej instrukcji dla attaché wojskowych*, którą przyjęto 10 listopada 1920 r.⁹⁰

⁸⁶ W. Włodarkiewicz, *Przed 17 września 1939 roku. Radzieckie zagrożenie Rzeczypospolitej w ocenach polskich naczelnych władz wojskowych 1921–1939*, Warszawa 2002, s. 24.

⁸⁷ *Źródła do dziejów Polski w XIX i XX wieku. Lata 1918–1939 Polska Niepodległa*, t. 3, wybór tekstów źródłowych J.R. Szaflik, Pułtusk 1998, s. 17.

⁸⁸ R. Majzner, *W służbie sił zbrojnych i dyplomacji – ataszaty wojskowe II Rzeczypospolitej*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2015, nr 3, s. 215.

⁸⁹ Ibidem, s. 216.

⁹⁰ CAW, Oddział II SG WP, sygn. I.303.4.81, NDWP, SG, *Instrukcja ogólna dla attaché wojskowych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych Rzeczypospolitej Polskiej*, Ew./I, nr 17457/II z 10 XI 1920 r.

W latach 1922–1927 zastanawiano się nad dalszą organizacją wojskowych placówek dyplomatycznych. Ze względu na rozwój kraju oraz jego stale rosnące potrzeby wywiadowcze istniała konieczność zwiększania sieci attachatów. Jednak zwracano przy tym uwagę na możliwości finansowe państwa polskiego. W 1922 r. finansowanie tych placówek przejęło MSZ. Od 1927 r. na utrzymaniu ministerstwa było dziewięć jednoetatowych placówek. Ten stan rzeczy trwał do 1935 r. Następnie, ze względu na komplikującą się sytuację międzynarodową, liczba przedstawicielstw sukcesywnie rosła. Na ich utrzymanie przeznaczano również coraz większe środki finansowe. Już w 1936 r. liczba przedstawicielstw wzrosła do dwunastu, w 1937 r. było ich trzynaście, w 1938 r. szesnaście, natomiast w dniu wybuchu II wojny światowej 1 września 1939 r. było osiemnaście attachatów wojskowych (nominalnie dwadzieścia jeden)⁹¹.

W grudniu 1930 r. zmieniono zasady działania attachatów i wydano nową *Instrukcję ogólną dla attaché wojskowych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych Rzeczypospolitej Polskiej*⁹². Konieczność funkcjonowania polskich przedstawicielstw wojskowych w innych krajach motywowano potrzebami poszerzania wiedzy na temat sytuacji w ZSRS oraz Niemczech. Jak już wcześniej wspomniano, polski wywiad wojskowy wyrażał wielkie zainteresowanie sprawami wewnętrznymi w tych państwach i analizował wszelkie ruchy i decyzje polityczne, które miały lub mogły mieć wpływ na wydarzenia w Polsce. Mimo że attachat Polski w Niemczech został otwarty dopiero w 1932 r., to Referat „Zachód” dysponował na terenie tego kraju trzydziestoma placówkami wywiadowczymi⁹³.

W raporcie skierowanym do płk. Bajera z Ministerstwa Spraw Wojskowych, Oddział II Sztabu Generalnego z 19 października 1923 r. attaché wojskowy w Moskwie płk Boerner meldował o planach zaatakowania Polski przez Armię Czerwoną, aby połączyć się z rewolucjonistami w Niemczech. Jak informował Boerner, Lew Trocki i Grigorij Zinowjew namawiali na taki akt, jednak później po sprawdzeniu realnych możliwości armii bolszewickiej wycofali się z tego pomysłu⁹⁴.

W raporcie z 13 listopada 1923 r. szczegółowo analizowano sowiecką prasę komentującą krwawe zamieszki krakowskie z 6 listopada 1923 r. W dokumencie cytowano

⁹¹ Ibidem, s. 217.

⁹² CAW, sygn. I.303.4.186, SG WP, *Instrukcja ogólna dla attaché wojskowych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych Rzeczypospolitej Polskiej*, L. 3800/Org. 30 r. i MSZ G.M.L. 845/30 r.

⁹³ L. Drab, *100 lat polskiej dyplomacji...*, s. 100.

⁹⁴ CAW, sygn. I. 303.4.2842, Oddział II Sztabu Głównego (Generalnego) z lat 1921–1939, k.103.

polских rewolucjonistów publikujących w Rosji Sowieckiej, takich jak Feliks Kohn, Adolf Warski, Julian Marchlewski czy Tomasz Dąbał⁹⁵.

W raporcie politycznym z 18 grudnia 1923 r. attaché wojskowy w Moskwie informował między innymi o aresztowaniach przedstawicieli burżuazji w Moskwie. Donoszono, że aresztowano już około trzech tysięcy obywateli, a istnieją plany aresztowania około piętnastu tysięcy. Dodatkowo informowano o demonstracjach osób bezrobotnych⁹⁶.

Z kolei mjr Dowbor, zastępca attaché wojskowego w Paryżu, referował w jednym z raportów rozmowę z marszałkiem Ferdynandem Fochem, który był zaniepokojony sytuacją gospodarczą w Niemczech. Sugerował, aby zachodnia granica Polski była pilnie strzeżona, aby zabezpieczyć ją przed nagłym wtargnięciem wygłodniałej ludności niemieckiej oraz wzmocnić działania wywiadowcze w pasie granicznym na zachodzie i w Prusach Wschodnich. Autor raportu zazaczył, że marszałek Foch był bardzo zainteresowany otrzymywaniem informacji wywiadowczych o Niemczech, gdyż podkreślał na każdym kroku zagrożenie płynące z tego kraju i możliwość jego ekspansji. Z kolei polski attachat analizował sytuację w bardziej opanowanym tonie i starał się nie wyolbrzymiać zagrożenia ze strony Niemiec⁹⁷. Takie stanowisko dla polskiego attaché wojskowego przekazał Polski Sztab Generalny, który sugerował, aby wpłynąć na uspokojenie nastrojów marszałka Focha, gdyż jego obawy w znacznej mierze są bezpodstawne i ryzyko wystąpień Niemców poza granice jest mało realne. Te wytyczne zostały zawarte w *Instrukcji specjalnej dla Attaché Wojskowego w Paryżu*⁹⁸.

Podczas II wojny światowej polscy attaché zbierali informacje wywiadowcze nie tylko dla rządu polskiego na uchodźstwie, lecz także dla rządów Wielkiej Brytanii czy Stanów Zjednoczonych. Działalność polskiego wywiadu wojskowego w Londynie zakończyła się w lipcu 1945 r., kiedy mocarstwa zachodnie cofnęły uznanie rządowi Polskiemu na uchodźstwie, a udzieliły go marionetkowemu Tymczasowemu Rządowi Jedności Narodowej⁹⁹.

⁹⁵ Ibidem, s. 62–65.

⁹⁶ Ibidem, s. 8.

⁹⁷ Ibidem, k. 26–29.

⁹⁸ Ibidem, k. 38–41.

⁹⁹ L. Drab, *100 lat polskiej dyplomacji...*, s. 101–102.

2.2.3. Dyplomacja polska w latach 1945–1989

Po zakończeniu działań wojennych sytuacja polskiej dyplomacji nie była jednoznaczna. Wspomniany Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej, który ukonstytuował się w Moskwie 28 czerwca 1945 r., był podmiotem pozbawionym reprezentacji czołowych niezależnych sił politycznych działających w kraju i na emigracji. Proces jego tworzenia określał Stalin. Pozorny pluralizm polityczny, przejawiający się występującymi w składzie TRJN przedstawicielstwami wielu stronnictw politycznych, był w zasadzie atrapą. Przedstawiciele koncesjonowanych ugrupowań politycznych wchodzących w jego skład byli w większości ulegli wobec liderów politycznych Polskiej Partii Robotniczej. Ugrupowanie to miało dominującą rolę w tworzonego układu polskiej sceny politycznej. Mocarstwa zachodnie, jak Wielka Brytania i Stany Zjednoczone, utworzony przez komunistów rząd uznały siedem dni po jego powstaniu, natomiast Francja zrobiła to już następnego dnia – 29 czerwca 1945 r. Zastanawiające jest, dlaczego alianci zwlekali z tym aż siedem dni. To głównie przez działanie mocarstw zachodnich nowy komunistyczny rząd uzyskał podmiotowość prawnomiędzynarodową i politycznomiędzynarodową. Mimo że TRJN nie miał mandatu wynikającego z konstytucji, a także legitymizmu społecznego, stopniowo stawał się podmiotem, z którym zaczęli się liczyć przywódcy poszczególnych państw. Komuniści, aby przypieczętować legalizm istnienia utworzonego przez Stalina układu politycznego w Polsce, zorganizowali tak zwane referendum ludowe z 30 czerwca 1946 r. oraz wybory do Sejmu w 1947 r. Te dwie batalie polityczne, planowane z dotychczas nieznanym na taką skalę rozmachem propagandowym, miały sprawić, że nie będzie żadnych wątpliwości co do legitymizacji władzy komunistów. Jednak w świetle rozważanego zagadnienia istnienia polskiej dyplomacji wojskowej powstała zupełnie nowa sytuacja. Dyplomacja polskiego rządu na uchodźstwie była uznawana przez aliantów przez okres trwania II wojny światowej. Nagła zmiana orientacji spowodowana ustaleniami wielkich mocarstw sprawiła, że dotychczas popierane służby dyplomatyczne utraciły swoje umocowanie prawne w oczach sojuszników. Oczywiście problem nie jest tak oczywisty z punktu widzenia społeczeństwa polskiego i polskiej diaspory rozsianej po świecie w wyniku działań wojennych. Powstaje zatem pytanie, który ośrodek władzy był legalny, a który nie. Z punktu widzenia konstytucji oraz legitymizmu społecznego, przejawiającego się reprezentowaniem polskich interesów przez największe suwerenne partie polityczne, to rząd Polski na uchodźstwie był legalną siłą polityczną. Taki pogląd wyraził również demokratycznie wybrany w wyborach powszechnych po upadku komunizmu w Polsce

prezydent Lech Wałęsa¹⁰⁰. Tym samym została uznana ciągłość władz Polski na emigracji. Z perspektywy czasu, oceniając system obowiązujący w Polsce po 1945 r. wiadomo, że został on ustanowiony wbrew woli większości Polaków, wprowadzony przemocą i legitymizowany przez sfałszowane „referendum ludowe” oraz wybory do Sejmu w 1947 r. Wobec wymienionych okoliczności wydaje się, że ów system należałoby uznać za nielegalny, samowładny. Dokonując jego oceny przez aktualne standardy państwa demokratycznego, nasuwa się właśnie taka opinia. Jednak aby móc rozwijać zagadnienie polskiej dyplomacji wojskowej, trzeba przyporządkować ją określone systemowi powiązanemu z bytem państwa. Oczywiście rząd w Londynie w określonej perspektywie należy tak właśnie traktować. Jeszcze w latach 50. ubiegłego stulecia był uznawany przez Irlandię, Kubę, Liban czy Stolicę Apostolską¹⁰¹. Zatem działalność polskiej dyplomacji wojskowej w latach 1945–1990 należy traktować dwutorowo. Z jednej strony jako kontynuację działalności niepodległych, suwerennych władz Rzeczypospolitej Polskiej znajdujących się na uchodźstwie, z drugiej władzy komunistycznej narzuconej Polsce przez Stalina po 1945 r.

Głównymi przedstawicielami Wojska Polskiego w Wielkiej Brytanii byli generałowie Władysław Anders, Klemens Rudnicki, Stanisław Maczek, Józef Wiatr, Mateusz Iżycki oraz adm. Jerzy Świrski. Środowisko generalskie, które prowadziło rozmowy z Brytyjczykami, miało eksponować stanowisko polskiego rządu w Londynie w kwestiach polityki wojskowej i cywilnej.

Już na pierwszym spotkaniu 15 marca 1946 roku z premierem Clémentem Attlée, które odbyło się w obecności ministra spraw zagranicznych Ernesta Bevina, a także szefa Imperialnego Sztabu Generalnego marszałka Alana Brooke’a, wydano oświadczenie dla polskich generałów o konieczności demobilizacji Polskich Sił Zbrojnych. Zaskakująca jest przy tym postawa wojskowych, którzy bez większych oporów przyjmowali narzucone postulaty i nie silili się na jakiegokolwiek negocjacje. Brakowało wiary w sukces forsowania swoich racji. Oczywiście odbywało się to wbrew stanowisku Rady Ministrów, która starała się kreować własną strategię rozmów z rządem w Londynie. Doszło do kuriozalnej sytuacji, w której polscy generałowie kreowali własną politykę, a pomijali stanowisko polskich władz

¹⁰⁰ A. Zaćmiński, *Dyplomacja wojskowa jako element polityki zagranicznej władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie w latach 1945–1954*, <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/6219/Dyplomacja%20wojskowa%20jako%20element%20polityki%20zagranicznej%20w%C5%82adz%20Rzeczypospolitej%20Polskiej%20na%20uchod%C5%BAstwie%20w%20latach%201945-1954.pdf>, s. 66.

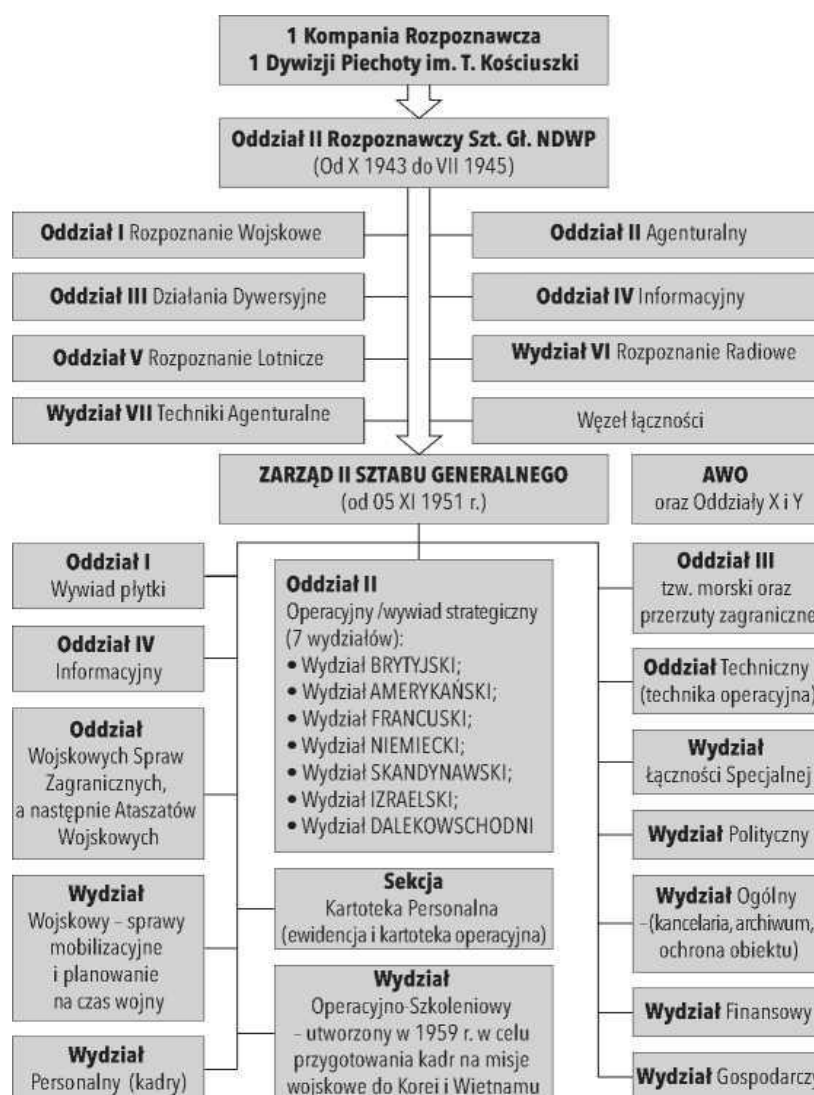
¹⁰¹ Ibidem, s. 67.

cywilnych. Takie działania, wyprzedzająca samodzielność polskich generałów w Londynie, doprowadziły do braku wpływu na los PSZ. Kolejne spotkanie, które odbyło się 21 maja 1946 r., przebiegało w podobnym tonie. Umocowana decyzyjnie polska delegacja generałów, już w okrojonym składzie, mając odpowiednie pełnomocnictwa poparte wspólnie ustaloną strategią, spotkała się z Brytyjczykami. Oni jednak ponownie przedstawili swoje postanowienia, stawiając generałów przed faktami dokonanymi. Brakowało siły argumentów, negocjowania polskiej racji stanu oraz przedstawiania zagrożeń. Po raz kolejny rozmowy były jednostronnym przedstawieniem punktu widzenia aliantów. Ugodowa polityka wojskowych wobec strony brytyjskiej doprowadziła do braku jednomyślności i rozdzwisku między nimi i władzami cywilnymi, które były zmuszone zaakceptować narzucone postanowienia¹⁰².

Jeśli chodzi o ciągłość dyplomacji wojskowej, to w środowisku emigracyjnym żywa była działalność gen. Andersa, gen. Kopańskiego, gen. Maczka, gen. Bora-Komorowskiego, gen. Tokarzewskiego-Karaszewicza. Często odwiedzali oni swoich zagranicznych odpowiedników w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Dosyć wymownym gestem gen. Andersa było złożenie 31 lipca 1951 r. gen. Dwightowi Eisenhowerowi, który pełnił wtedy funkcję dowódcy Sojuszu Północnoatlantyckiego w Europie, memorandum w sprawie utworzenia przy Pakcie narodowych armii składających się z uchodźców z za „żelaznej kurtyny”¹⁰³. Jak widać, aktywność wojskowych nie zakończyła się wraz z zakończeniem działań wojennych w Europie. To oczywiście powodowało wściekłość komunistów.

¹⁰² Ibidem, s. 70.

¹⁰³ Ł. Zalesiński, *NATO Andersa*, <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/34925>, dostęp: 29.01.2024.

Rysunek 1. Ewolucja funkcjonowania Zarządu II Sztabu Generalnego WP w latach 1951–1990

Źródło: Ł. Roman, G. Winogrodzki, *Służby specjalne w systemie bezpieczeństwa państwa*, Józefów 2016, s. 99

Należy podkreślić, że zadania polskich attaché wojskowych w powojennych dziejach Polski były mocno związane z wywiadem wojskowym. W lipcu 1945 roku w strukturach Sztabu Generalnego WP wydzielono Oddział II – wywiadowczy, co dokładnie przedstawia rysunek 1. Na jego szefa powołano sowieckiego oficera Georgija Domeradzkiego, a w okresie od grudnia 1945 do marca 1950 roku funkcję tę pełnił gen. Wacław Komar. Po jego aresztowaniu w ramach walki z tzw. odchyleniem prawicowo-nacjonalistycznym kierownictwo ponownie przejęli sowieccy oficerowie – gen. Konstantin Kasznikow (listopad 1950 – marzec 1951) oraz płk Igor Suchackij (marzec 1951 – kwiecień 1953).

W skład oddziału rozpoznawczego wchodziły (rys. 1):

Oddział I – Rozpoznania Wojskowego,

Oddział II – Agenturalny,
Oddział III – Działań Dywersyjnych,
Oddział IV – Informacyjny,
Oddział V – Rozpoznania Lotniczego,
Wydział VI – Rozpoznania Radiowego,
Wydział VII – Techniki Agenturalnej,
Węzeł łączności¹⁰⁴.

W 1951 roku Oddział II Sztabu Generalnego WP został przemianowany na Zarząd II Sztabu Generalnego. Jego główne cele opierały się na wykonywaniu zadań wojskowego wywiadu strategicznego i taktycznego. Wywiad gromadził i przekazywał odpowiednim komórkom wywiadowczym informacje polityczne oraz wojskowe, a także gospodarcze. Dotyczyły one przede wszystkim NATO oraz państw zachodnich¹⁰⁵. Jednak opisując okres PRL-u, niezwykle trudno operować terminami związanymi z polską dyplomacją wojskową, gdyż w kraju nie prowadzono suwerennej polityki wewnętrznej i zagranicznej. Najważniejsze cele realizowane przez urzędników polegały na kierowaniu się dyrektywami narzucanymi z Moskwy. Dlatego też możliwość wybicia się na określoną niezależność widziano w dyplomacji obronnej, która w czterdziestoleciu istnienia Polski Ludowej polegała między innymi na wysyłaniu misji pokojowych oraz stabilizacyjnych w różne regiony świata.

Istotne z punktu widzenia dyplomacji wojskowej było utworzenie w 1955 r. Układu Warszawskiego i przystąpienie do niego Polski. Funkcjonowanie w Europie dwóch bloków militarnych doprowadziło do wyścigu zbrojeń. Ponadto z racji członkostwa w sojuszu Polska racja stanu była dostosowana do racji stanu całego sojuszu, a ściślej rzecz ujmując, ZSRS. To z kolei powodowało, że polska polityka zagraniczna, nawet gdyby była rozbieżna z sowiecką, była traktowana instrumentalnie ze względu na jednomyślność Układu Warszawskiego. Przykrą konsekwencją tego faktu była chociażby inwazja wojsk sojuszu w Czechosłowacji w 1968 r. Okres zimnej wojny spowodował, że realizowanie samodzielnej polityki zagranicznej w przypadku Polski było niemożliwe. Należy jednak podkreślić, że Polska, podobnie jak Rumunia czy Czechosłowacja, starały się wpływać na kreowanie kierunków polityki zagranicznej Układu Warszawskiego.

W 1953 r. polscy żołnierze po raz pierwszy po zakończeniu wojny wzięli udział w misji zagranicznej. Wyjazd ten zapoczątkował zaangażowanie Polski na arenie

¹⁰⁴ Ł. Roman, G. Winogrodzki, *Służby specjalne w systemie bezpieczeństwa państwa*, Józefów 2016, s. 100.

¹⁰⁵ Ibidem.

międzynarodowej. Jednak udział polskich żołnierzy w wyjazdach zagranicznych dotyczył głównie misji Organizacji Narodów Zjednoczonych. Inna działalność niewątpliwie byłaby blokowana przez głównego sojusznika – ZSRS. Jak można się domyślać, zarówno udział Polaków, jak i wojsk pozostałych krajów Układu Warszawskiego był podszyty sympatiami ideologicznymi. Wojska sojuszu z reguły stacjonowały na terenach, które nie znajdowały się w wyraźnej strefie wpływów Stanów Zjednoczonych.

Zadania stabilizacyjne – jak już wspomniano – rozpoczęto w latach 50. W kolejnej dekadzie je kontynuowano. Działania polskich misji wojskowych były wykorzystywane propagandowo i podkreślano wkład Wojska Polskiego w utrzymanie światowego bezpieczeństwa. Oczywiście niewątpliwym atutem uczestnictwa Polski w tego rodzaju przedsięwzięciach było zdobywanie doświadczenia operacyjnego. Ponadto bezcenne były informacje wywiadowcze, gospodarcze oraz – co ważne – technologiczne. W ten sposób władze komunistyczne kreowały wizerunek państwa polskiego jako stabilizującego sytuację na świecie, dbającego o pokój i bezpieczeństwo innych państw. Oczywiście wszelkie wiadomości dotyczące polskiego udziału w misjach były starannie cenzurowane, a społeczeństwu podawano do wiadomości już gotowy „wytwór” propagandowy¹⁰⁶.

Początek aktywności Polski w misjach pokojowych miał charakter symboliczny i ograniczał się do udziału niewielkiego kontyngentu. Jednym z pierwszych zadań stabilizacyjnych Polaków był udział w ramach Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych (KNPN) w Korei. Liczba uczestników misji to ok. 300 osób. Na kontynencie azjatyckim Ludowe Wojsko Polskie stacjonowało w Wietnamie, Laosie i Kambodży, gdzie miano pilnować przestrzegania warunków rozejmu i postanowień genewskich¹⁰⁷. Pomimo że uczestnictwo Polaków w wymienionych misjach było ściśle nadzorowane przez Związek Sowiecki, to rola wojska była postrzegana znacznie szerzej przez społeczeństwo. Żołnierzy nie kojarzono już tylko z ich zasadniczą funkcją militarną i taktyczną, skupiającą się na prowadzeniu działań bojowych, ale również z pilnowaniem ładu i porządku, przestrzeganiem porozumień międzynarodowych, ochroną ważnych obiektów infrastruktury krytycznej czy też prowadzeniem dochodzeń w kwestiach naruszenia postanowień pokojowych. Takie działania wymagały również specjalistycznego przygotowania, innego niż do działań typowo taktyczno-bojowych. Taką działalność postrzegano już jako aktywność z zakresu dyplomacji wojskowej. Biorący w niej udział personel był szkolony

¹⁰⁶ L. Drab, *100 lat...*, s. 104.

¹⁰⁷ J. Zając, *Udział Polski w misjach pokojowych i stabilizacyjnych na początku XXI wieku*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2007, nr 4, s. 193.

z wielu dziedzin wiedzy, między innymi z tradycji i historii krajów, gdzie miał przebywać. Nie bez znaczenia była również znajomość miejscowego języka lub języka międzynarodowego (j. angielski). Taki wymóg był konieczny dla najwyższego szczebla personelu misji¹⁰⁸.

Polskie misje stabilizacyjne zaznaczyły swój udział również na kontynencie afrykańskim. W Nigerii po zamachu stanu w 1966 roku i oderwaniu od niej Regionu Wschodniego, któremu nadano nazwę Biafra, wybuchła w tym kraju wojna domowa. To spowodowało, że władze federalne zwróciły się do społeczności międzynarodowej, między innymi do Polski, o przysłanie po dwóch przedstawicieli do międzynarodowej grupy obserwatorów¹⁰⁹.

Jedną z kluczowych misji LWP poza granicami kraju było przedstawicielstwo w Egipcie w ramach operacji ONZ. Misja ta odbywała się w ramach Sił Interwencyjnych Narodów Zjednoczonych II (United Nations Emergency Force II – UNEF II) i trwała od 1973 do 1979 roku. Po raz pierwszy Polacy wzięli udział jako jednolity narodowy kontyngent¹¹⁰. Wysłano około 826 żołnierzy. Zadaniem Polski było zabezpieczenie transportu na terenie będącym głównym obszarem zainteresowania. Dodatkowymi zadaniami były czynności logistyczne z zakresu transportu drogowego, zabezpieczenia medycznego, a także wyznaczenie części żołnierzy do formacji żandarmerii wojskowej¹¹¹.

Kolejną operacją pokojową na Bliskim Wschodzie, gdzie udział brało LWP, była misja w Syrii na Wzgórzach Golan. Operacja syryjska, podobnie jak ta w Egipcie (UNEF II), była pokłosiem wojny arabsko-izraelskiej z 1973 roku. Siły pokojowe mogły pojawić się na terenie „zapalnym” dopiero po porozumieniach zawartych w Genewie w Szwajcarii w maju 1974 r. pomiędzy Izraelem a Syrią. Zadanie sił pokojowych polegało na nadzorowaniu rozejmu pomiędzy skonfliktowanymi państwami¹¹².

¹⁰⁸ Ibidem.

¹⁰⁹ M. Kozaczuk, *Misje pokojowe wojska polskiego 1953–1978*, Warszawa 1978, s. 112.

¹¹⁰ P. Hudyma, *Udział wojsk polskich w misjach zagranicznych o charakterze pokojowym i stabilizacyjnym w latach 1953–2008*, maszynopis pracy doktorskiej napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Zbigniewa Pilarczyka, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2011, <https://repozytorium.amu.edu.pl/server/api/core/bitstreams/6ebe0b21-fb36-4dcb-98dc-bb712796c866/content>, s. 34.

¹¹¹ Ibidem, s. 39.

¹¹² Ibidem, s. 43.

Tabela 1. Misje i operacje, w których brali udział polscy żołnierze (również jako obserwatorzy)

Nr	Misja	Kraj	Czas trwania misji	Liczba osób
1.	NNSC	Korea	1953	1065
2.	ICSC	Wietnam, Laos, Kambodża	1954–1975	1928
3.	OTN	Nigeria	1968–1970	5
4.	ICCS	Wietnam	1973–1976	650
5.	UNEF II	Egipt	1973–1979	11699
6.	UNDOF	Izrael, Syria	1974–	9540
7.	UNIMOG	Irak, Iran	1988–1990	45
8.	UNTAG	Namibia	1989–1990	373
9.	OSGAP	Afganistan, Pakistan	1990–1991	2
10.	„Pustynna Burza”	Arabia Saudyjska	1990–1991	393
11.	UNAMIC	Kambodża	1991–1992	2
12.	UNGOMAP	Afganistan, Pakistan	1991–1993	1
13.	OSCE	była Jugosławia	1991–1994	4
14.	UNIKOM	Irak, Kuwejt	1991–2003	56
15.	UNGCI	Irak	1991–	62
16.	MINURSO	Zachodnia Sahara	1991–	27
17.	UNSCOM	Irak	1992–	8
18.	UNIFIL	Liban	1992–	7682
19.	UNPROFOR	była Jugosławia	1992–1995	3867
20.	UNTAC/UNML	Kambodża	1992–1994	1254
21.	OSCE	Gruzja	1992–	9
22.	OSCE	Górny Karabach	1992–1993	1
23.	UNOMIL	Liberia	1993–1994	3
24.	UNAMIR	Rwanda	1993–1995	5
25.	UNOMIG	Gruzja	1994–	26
26.	UE	była Jugosławia	1994–	2
27.	MNF	Haiti	1994–1995	56
28.	UNCRO	Chorwacja	1995	1064
29.	UNAVEM II/III	Angola	1995–1997	14
30.	UNMOT	Tadżykistan	1995–2000	24
31.	IFOR	Bośnia i Hercegowina	1996	931
32.	UNTAES	Wschodnia Słowenia	1996–1997	10
33.	UNPREDEP	Macedonia	1996–1999	8
34.	UNMOP	Chorwacja	1996–	5
35.	OSCE	Bośnia i Chorwacja	1996–1998	141
36.	OBWE	Łotwa	1996–1999	3
37.	OBWE	Chorwacja	1996–2000	5
38.	MONUA	Angola	1997–1998	8
39.	SFOR	Bośnia i Hercegowina	1997–	3260
40.	OBWE	Macedonia	1997–1998	2
41.	OBWE	Bośnia i Hercegowina	1998–1999	2
42.	KVM	Kosowo	1998–2000	4
43.	AFOR	Albania	1999	140

44.	UNMIK	Kosowo	1999	2
45.	UNMIBH	Bośnia i Hercegowina	1999–	3
46.	KFOR	Kosowo	1999–	1310
47.	MONUC	Kongo	1999–	3
48.	OBWE	Kosowo	2000	19
49.	OS KFOR	Kosowo	2000	531
50.	UNME	Erytrea, Etiopia	2000–	12
51.	MIF	Zatoka Perska	2000–2001	6
52.	„Allied Harmony”	Macedonia	2001–	50
53.	„Enduring Freedom”	Kuwejt	2002	40
54.	PKW (IFOR)	Afganistan	2002–	1340
55.	PKW	Irak	2003–2008	15700
56.	PKW (EUFOR) Od III	Czad	2008–2009	1200 w ramach sił
57.	„Swift Relief”	Pakistan	2005	140
58.	EUFOR	Kongo	2006–2007	131
59.	Air Policing	Kraje Bałtyckie	2006	68
60.	Active Endeavour	Morze Śródziemne	2005–	Załogi okrętów: ORP Bielik, ORP Gen. K. Pułaski, ORP Kondor

Zródło: P. Hudyma, *Udział wojsk polskich w misjach zagranicznych o charakterze pokojowym i stabilizacyjnym w latach 1953–2008*, maszynopis pracy doktorskiej napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Zbigniewa Pilarczyka, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2011, <https://repozytorium.amu.edu.pl/server/api/core/bitstreams/6ebe0b21-fb36-4dcb-98dc-bb712796c866/content>, s. 249-250.

Jak wskazano w tabeli 1, w okresie istnienia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, w latach 1953–1989, LWP brało udział w ośmiu misjach pokojowych. W zestawieniu z liczbą operacji po 1990 roku wydaje się, że jest to niewielki odsetek ogółu misji, w których uczestniczyli polscy żołnierze. Intensywność uczestnictwa Wojska Polskiego w misjach pokojowych była największa w latach 90.

2.3. Fundament działania wojskowej polityki zagranicznej

2.3.1. Prawne podstawy funkcjonowania dyplomacji wojskowej

Podstawą legalności działań dyplomatycznych jest prawo dyplomatyczne, które jest gałęzią obecnego międzynarodowego prawa publicznego. Składa się na nie ogół zasad i norm oraz status organów państwa, a także stałe misje dyplomatyczne, które kreują relacje dyplomatyczne z innymi państwami. Do kanonu podstawowych źródeł prawa

dyplomatycznego należą: międzynarodowe konwencje, umowy dwu- lub wielostronne, prawo wewnętrzne danego państwa, zwyczaje międzynarodowe¹¹³.

Ogólnie, jak już wspomniano, każde państwo realizuje relacje z innymi państwami oraz pozostałymi podmiotami prawa międzynarodowego przez instytucje i osoby. Wynikają one z wewnątrzkrajowych regulacji prawnych, takich jak konstytucja oraz ustawy szczególne i rozporządzenia do nich. Artykuł 133 Konstytucji RP uznaje prezydenta za najwyższego reprezentanta państwa w zewnętrznych stosunkach międzynarodowych¹¹⁴. W tym zakresie współpracuje z Prezesem Rady Ministrów, mianuje oraz odwołuje pełnomocnych przedstawicieli RP w innych państwach i przy organizacjach międzynarodowych, przyjmuje listy uwierzytelniające przedstawicieli innych państw. Jednak kluczową rolę w kreowaniu polityki zagranicznej pełni rząd przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych¹¹⁵. Artykuł 153 Konstytucji wskazuje z kolei, że premier jest konstytucyjnym zwierzchnikiem służby cywilnej i zagranicznej. Działalność tych służb regulowana jest ustawami szczególnymi¹¹⁶. Generalnie to urzędnicy i dyplomaci zatrudnieni w resorcie spraw zagranicznych oraz w placówkach dyplomatycznych realizują polską politykę zagraniczną. W ramach placówek funkcjonują ataszaty wojskowe. Działalność wymienionej służby dyplomatycznej jest realizowana na podstawie wyżej wymienionych krajowych aktów normatywnych, a także tych o randze międzynarodowej. Jednym z takich dokumentów jest konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych z 18 kwietnia 1961 r.¹¹⁷ Kolejne to konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych z 24 kwietnia 1963 r.¹¹⁸ i konwencja o misjach specjalnych z 16 grudnia 1969 r.¹¹⁹

Konwencja wiedeńska z 1961 r. dokładnie wyraża formę wprowadzania relacji dyplomatycznych między państwami, funkcje misji dyplomatycznych oraz sposób mianowania przedstawicieli dyplomatycznych, klasy szefów misji, ustanawianie zasady pierwszeństwa, a także uprawnienia i immunitety dyplomatyczne. Wspomniane funkcje poselstwa dyplomatycznego zawierają między innymi:

- 1) reprezentowanie państwa wysyłającego w państwie przyjmującym;

¹¹³ J. Sutor, *Leksykon dyplomatyczny*, Warszawa 2005, s. 290.

¹¹⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997, nr 78 poz. 483.

¹¹⁵ Ibidem.

¹¹⁶ Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej, Dz.U. 2022 r. poz. 1691 z późn. zm.; ustawa z dnia 21 stycznia 2021 r. o służbie zagranicznej, Dz.U. z 2023 r. poz. 406 z późn. zm.

¹¹⁷ *Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych*, sporządzona w Wiedniu dnia 18 kwietnia 1961 r., Dz.U. 1965 Nr 37, poz. 232.

¹¹⁸ *Konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych*, sporządzona w Wiedniu dnia 24 kwietnia 1963 r., Dz.U. 1982 Nr 13, poz. 98.

¹¹⁹ *Konwencja o misjach specjalnych*, otwarta do podpisu w Nowym Jorku dnia 16 grudnia 1969 r., Dz.U. 1985 Nr 48, poz. 245.

- 2) kuratelę w państwie przyjmującym interesów państwa wysyłającego i jego mieszkańców, w granicach określonych przez prawo międzynarodowe;
- 3) realizowanie negocjacji z rządem państwa przyjmującego;
- 4) zapoznawanie się wszelkimi prawnymi sposobami z sytuacją panującą w państwie przyjmującym i z dynamiką wydarzeń oraz relacjonowanie tego rządowi państwa wysyłającego;
- 5) wspieranie pozytywnych relacji pomiędzy państwem wysyłającym a państwem przyjmującym oraz organizowanie między nimi zależności gospodarczych, kulturalnych, a także naukowych¹²⁰.

Konwencja z 1963 r. obejmuje porównywalne ustalenia dotyczące nawiązywania relacji konsularnych, czynności wykonywanych przez urzędników konsularnych. Zawiera też zapisy o ich przywilejach, immunitetach oraz funkcjach sprawowanych przez konsulaty¹²¹.

Kolejna konwencja o misjach specjalnych związana jest z trybem funkcjonowania misji specjalnych. Referuje proces wysyłania i składów misji specjalnych, ich funkcje, okres, na jaki mogą zostać utworzone, a także delegowane uprawnienia. Podstawą działania misji mogą być dyrektywy i polecenia rządu wydawane za pośrednictwem MSZ¹²². Jednak ogólna zasada zachowania dotyczy wszystkich dyplomatów wojskowych. Obowiązują ich zasady protokołu dyplomatycznego, w ramach którego znajdują pravidła manier i postępowania dyplomaty. Protokół wskazuje też normy konieczne w relacjach wzajemnych z władzami państwa akredytacji. Określa wzajemną korelację urzędników państwowych i osób, które reprezentują dane państwa.

Kluczowym elementem protokołu dyplomatycznego jest unikanie i ewentualne wyeliminowanie wszelkich sporów i nieporozumień w kwestii pierwszeństwa między reprezentantami na danych stanowiskach. Tak rozumiany protokół na pierwszym miejscu stawia wzajemny szacunek do suwerenności, odrębności, który z kolei ma tworzyć przyjazny klimat do również, spotkań i wizyt. Ogólnie protokół dyplomatyczny jest uniwersalny, ma charakter międzynarodowy, jednak zdarzają się różnice podyktowane miejscowymi tradycjami i obyczajami.

Protokół dyplomatyczny cechują zasady precedencji i wzajemności. Pierwszy termin oznacza ustalanie zasady pierwszeństwa pomiędzy szefami misji dyplomatycznych, która

¹²⁰ Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych...

¹²¹ Konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych...

¹²² Konwencja o misjach specjalnych...

jest oczywiście zgodna z zasadami tegoż protokołu. Z kolei zasada wzajemności polega na przyznawaniu takich samych praw i przywilejów swoim obywatelom (przepisy wizowe, celne czy status prawny mniejszości narodowych)¹²³.

W nawiązaniu do przedstawionych powyżej aktów normatywnych warto przedstawić informacje dotyczące „rytu” urzędowego ataszatu wojskowego. Attaché w swojej misji posługuje się własnymi pieczęciami oraz blankietami urzędowymi w korespondencji oficjalnej. Posiada również pieczęć herbową, co bezpośrednio oznacza, że stanowi osobną jednostkę wojskową. Oznacza to, że attaché prowadzi określone sprawy związane z finansami i sprawozdawczością. To wymaga konkretnego przygotowania merytorycznego, dlatego też osoby udające się na placówki wojskowe poza granicami Polski muszą być dobrze przygotowane merytorycznie. Dodatkowo w ramach budżetu służbowego dysponuje środkami finansowymi, a także może zarządzać majątkiem ruchomym i nieruchomym w ramach sprawowania funkcji dyplomatycznych.

Majątek ataszatu objęty jest immunitetem dyplomatycznym. To oznacza na przykład, że pomieszczenia misji, znajdujące się tam urządzenia, środki transportu i inne przedmioty nie podlegają rewizji. W konsekwencji władze państwa przyjmującego mają obowiązek zapewnienia ochrony przed potencjalnymi incydentami, nagłym wtargnięciem lub innymi sposobami zakłócenia pełnienia misji¹²⁴. Szczególna ochrona dotyczy również dokumentów, archiwów, korespondencji misji. Nie może być ona otwierana, cenzurowana. Wspomniane przywileje dotyczą również mieszkań prywatnych dyplomatów¹²⁵.

Na wypadek awaryjnych sytuacji, na przykład gdy następuje bezpośrednie zagrożenie dla misji dyplomatycznej, zostają aktywowane procedury bezpieczeństwa. Najczęściej spotykaną metodą przedewakuacyjną jest palenie dokumentów. Na wypadek trudnych, wręcz niebezpiecznych sytuacji attaché uczą się na specjalnych kursach określonych procedur. Takie sytuacje są ostatecznością i rzadko mają miejsce. Jednak obowiązkiem kraju wysyłającego na misję dyplomatyczną, szczególnie do niestabilnego politycznie państwa, jest opanowanie przez jego przedstawiciela zasad zachowania się w sytuacjach newralgicznych. Jest to „ściąga” z wymienionymi procedurami. Taki przypadek miał miejsce, kiedy Polacy w 2011 r. dokonali ewakuacji ambasady w Libii. Przeprowadzono wówczas ostatni etap procedury ewakuacji, czyli „Delta”. Należało

¹²³ M. Polkowska, *Nowe wyzwania dla współczesnej...*, s. 415–416.

¹²⁴ Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych...

¹²⁵ K. Mularczyk, *Znaczenie ataszatów wojskowych we współczesnej polityce zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2017, nr 11, s. 150.

zabezpieczyć budynek, aby wykluczyć wtargnięcie do niego osób postronnych. Ze względu na rangę znajdujących się w budynku ambasady dokumentów z klauzulami najwyższej tajności trzeba je zniszczyć. Sposobem pozbycia się dokumentów jest ich spalenie¹²⁶.

Należy dodać, że każda placówka dyplomatyczna ma określony harmonogram działań na wypadek wystąpienia zagrożenia. W zależności od poziomu zagrożenia wdrażane są opracowane procedury koordynowane w porozumieniu z MSZ¹²⁷.

W minionych dziesięcioleciach miało miejsce wiele sytuacji, gdy placówki dyplomatyczne były atakowane. Polska z racji udziału w koalicji antyhusajnowskiej w wojnie w Iraku, a także w Afganistanie, gdzie wsparła misję NATO, była narażona na akcje odwetowe wykonywane na placówkach dyplomatycznych. Jednak ataki terrorystyczne na polskie placówki zdarzały się już wcześniej. W Szwajcarii w 1982 r. grupa terrorystów występująca pod nazwą Powstańcza Armia Krajowa w składzie czterech mężczyzn – przywódca używał pseudonimu pułkownik Wysocki, pozostali członkowie to „Ponury”, „Kaczor” i „Sokół” – zaatakowała polską ambasadę w Bernie. Przyczyną użycia siły była sytuacja polityczna w Polsce, zważywszy, że stało się to po wprowadzeniu stanu wojennego 13 grudnia 1981 r., kiedy zdelegalizowano Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”. Jednak media w Szwajcarii nie przypisywały grupie atakujących celów politycznych, a akt ten uznawały za kryminalny. Podejrzewano również prowokację Służby Bezpieczeństwa¹²⁸.

Największą liczbę naruszeń nietykalności dyplomatycznej zanotowały Stany Zjednoczone. Przykłady z ostatnich lat to zamachy na ambasady: w Jemenie 17 września 2008 roku, w Afganistanie 15 sierpnia 2009 roku, w Turcji 1 lutego 2013 roku oraz zamach na konsulat USA w Libii 12 września 2012 r. W tym okresie miały również miejsce ataki terrorystyczne na placówki dyplomatyczne innych państw. Włoska Nieformalna Federacja Anarchistyczna w przesyłkach przetransportowała ładunki wybuchowe do ambasad Szwajcarii i Chile w Rzymie. Z kolei w kwietniu 2013 roku terroryści zdetonowali ładunek wybuchowy przed ambasadą Francji w Trypolisie w Libii. W nocy z 29 na 30 grudnia 2013 r.

¹²⁶ *Libia: Stan delta w polskiej ambasadzie. Spłonęły dokumenty*, 3.03.2011, Onet Wiadomości, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/libia-stan-delta-w-polskiej-ambasadzie-splonely-dokumenty/7whj4>, dostęp: 30.01.2024.

¹²⁷ K. Mularczyk, *Znaczenie ataszatów...*, s. 150.

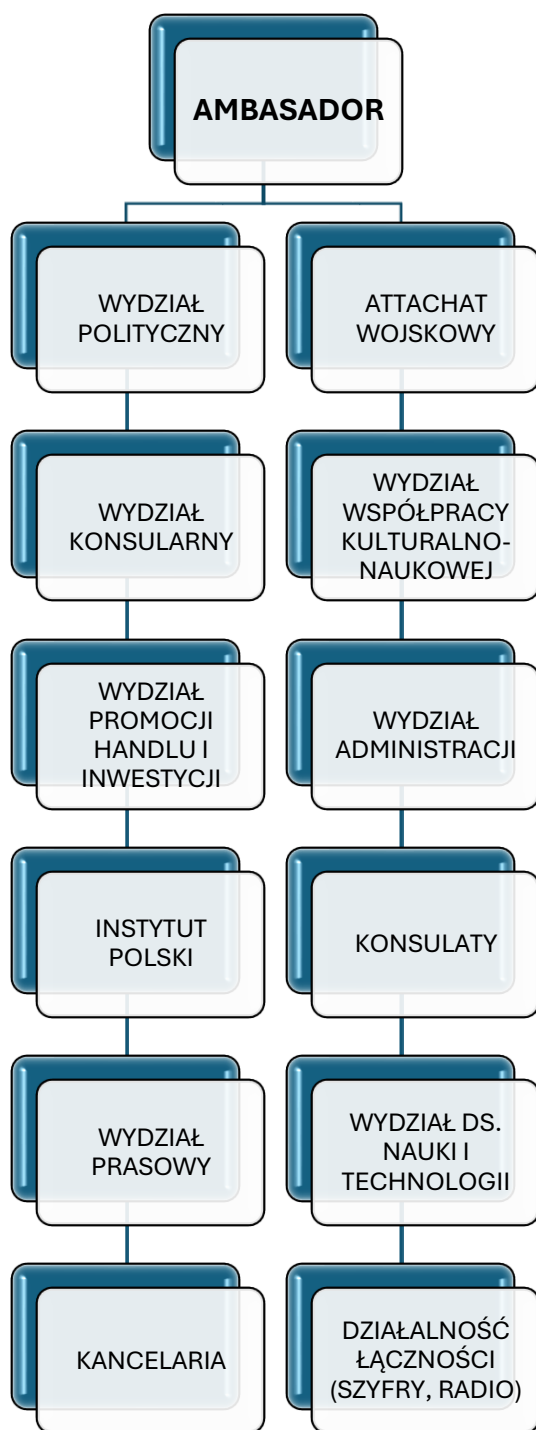
¹²⁸ *Terroryści z PRL*, 2.11.2010, Onet Wiadomości, https://wiadomosci.onet.pl/kiosk/terrorysci-z-prl/zcx8m?utm_source=pl.wikipedia.org_viasg_wiadomosci&utm_medium=referral&utm_campaign=leo_automatic&src=undefined&utm_v=2, dostęp: 31.01.2024.

członkowie terrorystycznej organizacji „17 listopada” ostrzelali rezydencję ambasadora Niemiec w Atenach¹²⁹.

2.3.2. Dyplomacja wojskowa po 1989 roku

Struktura organizacyjna każdej placówki dyplomatycznej jest wewnętrznym aktem danego państwa. Jej struktura uzależniona jest od takich czynników jak tradycja oraz specyfika jego interesów. Niewątpliwie zależy również od możliwości finansowych. Z reguły opiera się na wypracowanym przez lata sprawdzonym schemacie. Podobnie jest w przypadku obsady personalnej. Jest uzależniona od postawionych celów, które są później realizowane przez różnych ludzi. Aktualną strukturę organizacyjną ambasady Rzeczypospolitej Polskiej przedstawia rysunek 2.

¹²⁹ Z. Nowakowski, I. Protasowicki, *Bezpieczeństwo dyplomatów...*, b.n.s.

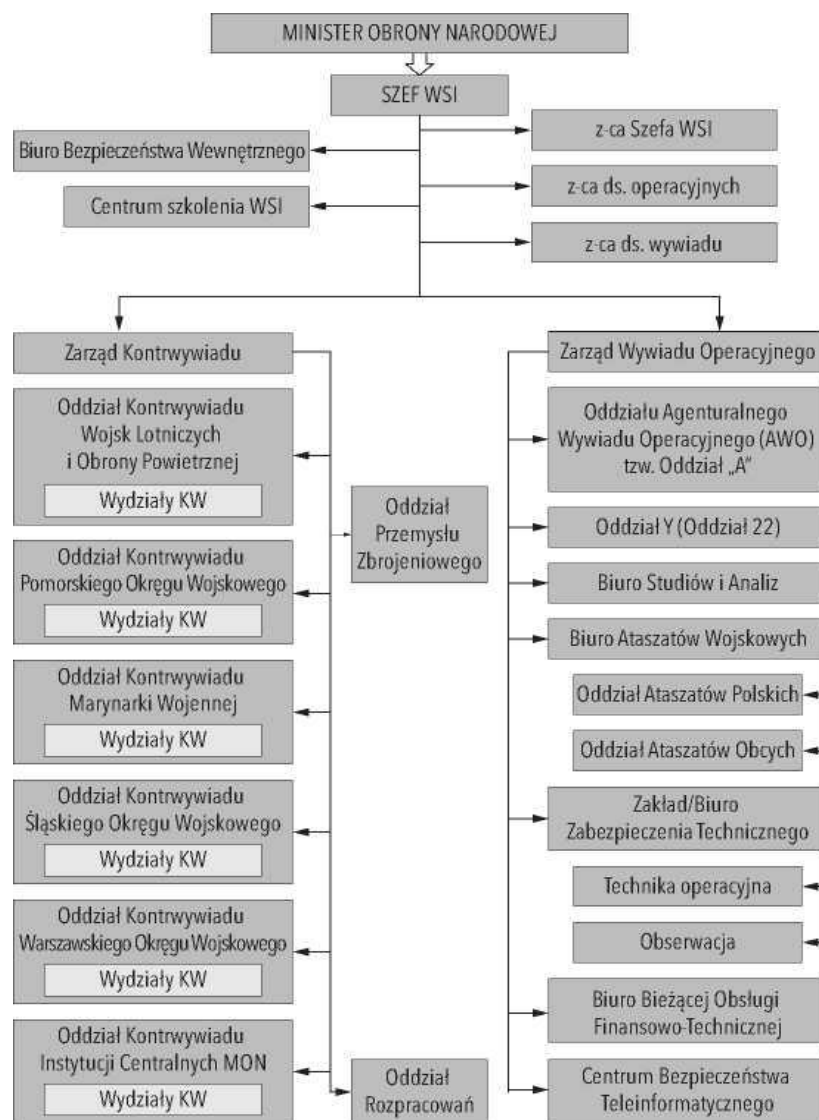

Rysunek 2. Schemat organizacyjny ambasady Rzeczypospolitej Polskiej

Źródło: K. Mularczyk, *Znaczenie ataszatów wojskowych we współczesnej polityce zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2017, nr 11, s. 153

Do lat 90. ubiegłego stulecia zwierzchnikiem ataszatów wojskowych było Ministerstwo Obrony Narodowej przez Oddział Ataszatów Wojskowych Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Znajdował się on w strukturze Zarządu II Sztabu Generalnego WP. Momentem zwrotnym było rozwiązanie Układu Warszawskiego w 1991 r. Wtedy przystąpiono do

adaptacji struktur organizacyjnych WP do standardów NATO. W 1992 r. były dyplomata wojskowy płk Jerzy Gryz wskazał, że już od 1992 r. zasadnicze dążenie Rzeczypospolitej było ukierunkowane na wstąpienie do Paktu Północnoatlantyckiego. Ten plan spowodował zmianę w działalności attachatów wojskowych i wpłynął na ich pracę. W tym okresie polskie ataszaty rozpoczęły współpracę z ataszatami innych państw natowskich¹³⁰.

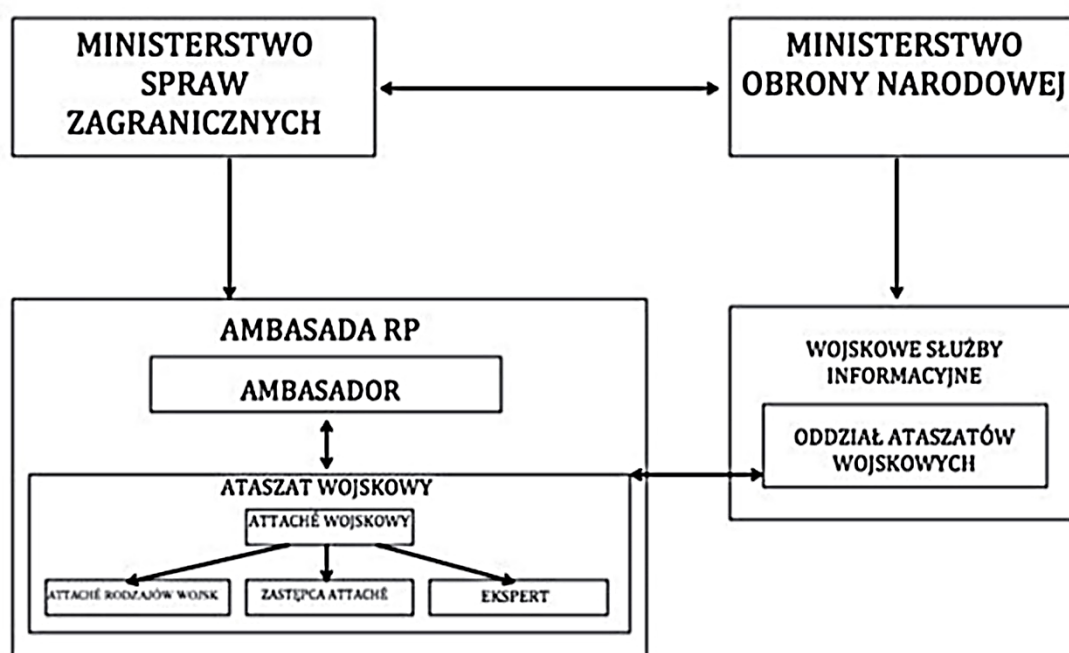
Rysunek 3. Organizacja centralnego aparatu WSI w 1991 roku

Źródło: Ł. Roman, G. Winogrodzki, *Służby specjalne w systemie bezpieczeństwa państwa*, Józefów 2016, s. 100

Bazując na Zarządzie II Sztabu Generalnego i kontrwywiadu Wojskowej Służby Wewnętrznej, zostały utworzone Wojskowe Służby Informacyjne (WSI), które podlegały

¹³⁰ Cyt. za: K. Mularczyk, *Znaczenie ataszatów wojskowych we współczesnej polityce zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2017, nr 11, s. 153.

bezpośrednio Ministrowi Obrony Narodowej. Strukturę służby przedstawia rysunek 3. Z kolei z Oddziału Ataszatów Wojskowych, wchodzącego wcześniej w skład Zarządu II Sztabu Generalnego WP, utworzono Biuro Ataszatów Wojskowych (BAW) podlegające WSI. Jego zadaniem było organizowanie i przygotowywanie kandydatów do służby w ataszatach obrony oraz stały kontakt z korpusem attaché wojskowych. BAW zajmowało się również organizowaniem i ochroną spotkań z kierownictwem MON¹³¹. Kolejna reorganizacja była już znacznie bardziej kontrowersyjna. 24 maja 2006 r. decyzją Sejmu RP rozwiązano WSI¹³², a 31 grudnia 2006 r. zlikwidowano BAW.

Rysunek 4. Schemat podległości attaché obrony do 31 grudnia 2006 r.

Źródło: K. Mularczyk, *Znaczenie ataszatów wojskowych we współczesnej polityce zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2017, nr 11, s. 153

Aktualnie Ministerstwo Obrony Narodowej posiada w swojej strukturze dwa departamenty, które zajmują się dyplomacją wojskową:

1. Departament Wojskowych Spraw Zagranicznych (DWSZ)

Do zakresu jego zadań należą przede wszystkim:

- 1) projektowanie działań w ramach międzynarodowej kooperacji resortu oraz bieżący monitoring ich realizacji;

¹³¹ Ibidem.

¹³² *Głosowanie nad przyjęciem w całości projektu ustawy o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego, w brzmieniu proponowanym przez Komisję Nadzwyczajną*, <https://orka.sejm.gov.pl/SQL.nsf/glosowania?OpenAgent&5&18&11>, dostęp: 30.01.2024.

- 2) przedmiotowe starania wzajemnych wizyt i forów Ministra, sekretarzy stanu i podsekretarzy stanu z partnerami zagranicznymi;
- 3) ich formalna obsługa, w tym personelu dyplomatycznego: sekretarzy i podsekretarzy, Dyrektora Generalnego MON, a także Szefa Sztabu Generalnego WP;
- 4) przygotowywanie szkiców pism urzędowych koniecznych i regulowanych przez prawo krajowe, a dotyczących wysłania Sił Zbrojnych RP poza granice kraju na misje międzynarodowe;
- 5) sporządzanie i ustalanie zarysów umów międzynarodowych związanych ze współpracą obronną;
- 6) recenzowanie prawno-redakcyjne uzgadnianych w ministerstwie projektów aktów normatywnych, umów oraz pozostałych dokumentów związanych z udziałem Wojska Polskiego w militarnych przedsięwzięciach międzynarodowych;
- 7) urządzenie i zarządzanie czynnościami ataszatów obrony działających przy przedstawicielstwach dyplomatycznych Rzeczypospolitej;
- 8) werbunek i przysposobienie pretendentów do pełnienia służby w ataszatach wojskowych działających przy polskich przedstawicielstwach dyplomatycznych;
- 9) udział i dozór nad działalnością polskich obserwatorów wojskowych w misjach;
- 10) uzgodnienia kontaktów oraz kooperacja ministerstwa z Wojskowym Korpusem Dyplomatycznym akredytowanym w RP¹³³.

2. Departament Polityki Bezpieczeństwa Międzynarodowego (DPBM)

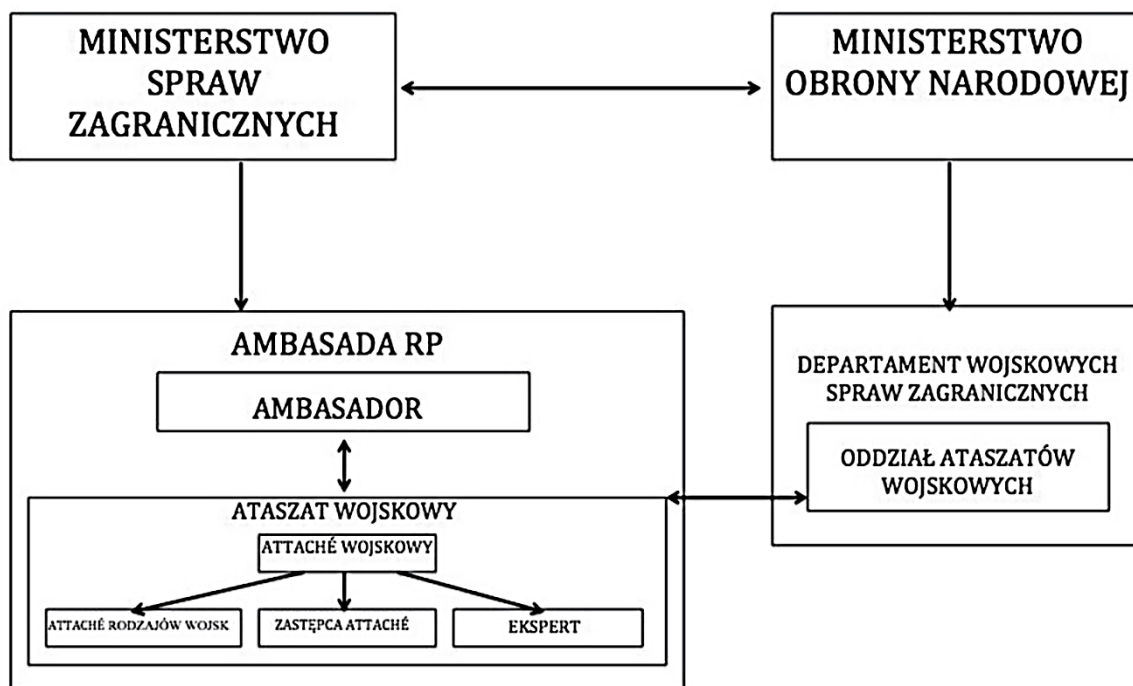
Zakres zadań Departamentu to przede wszystkim:

- 1) nadzorowanie działań pojawiających w sferze bezpieczeństwa międzynarodowego, określanie propozycji wystąpienia resortu oraz lobbowanie na forum międzynarodowym ustalonej koncepcji związanej z:
 - kształtowaniem się polityki obronnej państw,
 - rozwojem zagrożeń i konfliktów, a także odpowiedziami na nie społeczności międzynarodowej,
 - kontrolą zbrojeń, w tym rozbrojeniem, likwidacją broni masowego rażenia,

¹³³ Departament Wojskowych Spraw Zagranicznych, Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/departament-wojskowych-spraw-zagranicznych>, dostęp: 30.01.2024.

- udziałem w operacjach poza granicami kraju;
- 2) współdziałanie resortu obrony z NATO i Unią Europejską, w zakresie:
- przygotowania wstępnego szkicu stanowiska resortu oraz realizowania go w rozwoju polityczno-wojskowych koncepcji funkcjonowania tych organizacji,
 - stałej kontroli obowiązujących ustaleń polityczno-wojskowych Polski, które wynikają z jej członkostwa,
 - kreowania roli resortu w udziale opracowania dokumentów strategicznych NATO i UE,
 - kontroli nad udziałem resortu w kwestii rozwoju polityki obronnej UE;
- 3) uzgadnianie kooperacji resortu w kwestii rozwoju obrony przeciwrakietowej, w tym:
- rozpoznanie potrzeb bezpieczeństwa i obronności Polski w tym zakresie oraz analiza propozycji możliwości ich wykonania,
 - precyzowanie przykładów stanowiska ministerstwa w rokowaniach nad umowami międzynarodowymi związanymi z rozwojem systemów obrony przeciwrakietowej,
 - łączenie wykonania czynności wynikających z umów międzynarodowych i innych porozumień bilateralnych¹³⁴.

¹³⁴ Departament Polityki Bezpieczeństwa Międzynarodowego, Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/departament-polityki-bezpieczenstwa-miedzynarodowego>, dostęp: 30.01.2024.

Rysunek 5. Schemat podległości attaché obrony od 1 stycznia 2007 r.

Źródło: K. Mularczyk, *Znaczenie ataszatów wojskowych we współczesnej polityce zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2017, nr 11, s. 154

W latach 90. XX stulecia narodziła się nowa koncepcja polityki zagranicznej – dyplomacja obronna. Była ona odpowiedzią na zagrożenia pokoju na świecie. Po upadku „żelaznej kurtyny” światowi dyplomaci czuli potrzebę zapobiegania kryzysom między państwami. Zakończenie zimnej wojny skutkowało licznymi przeobrażeniami politycznymi, gospodarczymi, cywilizacyjnymi oraz militarnymi. Nowa koncepcja zakładała, że zaplecze wojskowe może odgrywać większą rolę w życiu poszczególnych państw i struktur międzynarodowych – byłoby to już nie tylko prowadzenie wojny i rola odstraszająca, lecz także funkcja stabilizująca. Stąd też wojska zaczęto używać także jako elementu dyplomacji prewencyjnej, który jest w stanie zapobiegać konfliktom zbrojnym i wpływać na zacieśnianie współpracy wojskowej na świecie¹³⁵.

W lutym 1996 r. ówczesny prezydent Stanów Zjednoczonych Bill Clinton przedłożył Kongresowi dokument *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*. Już we wstępie podkreślone zostały najważniejsze zasady, którymi będzie się kierowała jego administracja, czyli przede wszystkim dbanie o ogólne bezpieczeństwo kraju.

¹³⁵ S. Olszyk, *Dyplomacja obronna nowym instrumentem kształtowania bezpieczeństwa międzynarodowego. Obszary działań think tanków w zakresie dyplomacji obronnej*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 2021, z. 1, s. 242.

Dalej wskazano, że choć zagrożenie ekspansją komunizmu już minęło, nie oznacza to, że USA będą się izolować. Przez swoje działania administracja amerykańska miała wspierać promowanie ładu demokratycznego na świecie oraz dobrobytu¹³⁶.

Dyplomacja obronna stała się ważnym narzędziem polityki zagranicznej i polityki bezpieczeństwa. Wynika to z trzech ważnych reguł. Pierwsza polega na zrozumieniu charakteru wyzwań w zakresie bezpieczeństwa między państwami. Obecnie nie polega on już na ujęciu wojska w sferze tradycyjnej – militarnej, ale także pozamilitarnej, w odniesieniu do żywności, klimatu, środowiska, ekonomii i innych. Aktualnie w polityce zagranicznej uwzględniane są międzynarodowe programy bezpieczeństwa. Po drugie, poszczególne państwa tworzące system światowego ładu muszą uwzględnić również transnarodowe i transgraniczne skutki intensyfikacji procesów globalizacyjnych dotyczących bezpieczeństwa. Wynika z tego, że coraz częściej akceptują potrzebę angażowania się w wielostronną dyplomację, aby lepiej bronić i promować swoje krajowe interesy. Świadczy o tym rozwój instytucji wielostronnych, zarówno na szczeblu regionalnym, jak i międzynarodowym. Po trzecie, rola wojska musiała ulec zmianie po zakończeniu zimnej wojny. Ze względu na pojawiające się nowe wyzwania w zakresie bezpieczeństwa obecne armie musiały zdywersyfikować swoją podstawową misję – od tradycyjnej skupionej się na prowadzeniu działań wojennych aż po działania dyplomatyczne¹³⁷.

Dyplomacja obronna jest ściśle powiązana ze współpracą między armiami państw w wielu kwestiach. Głównie obejmuje zadania bojowe, przejawiające się w równoważeniu wysiłków przeciwko rywalom, a także wykraczają poza nie. Przykładami mogą być kwestia zabezpieczania bezpieczeństwa (pokoju), egzekwowania prawa, promowanie demokratycznych zasad, reagowanie na katastrofy humanitarne, ochrona praw człowieka. W przeciwieństwie do dawnych doktryn dzisiejsza dyplomacja obronna realizuje także ważne dla światowego ładu cele właśnie przez współpracę wojskową. Odbywa się nie tylko między sojusznikami i partnerami, ale nawet potencjalnymi rywalami.

Zadanie dyplomacji obronnej opiera się na tym, że wojsko i jego infrastruktura stają się bardziej zaangażowane w proces kształtowania polityki zagranicznej wraz z innymi instytucjami.

¹³⁶ W.J. Clinton, *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*, USA, February 1996, <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/1996.pdf>, dostęp: 30.01.2024.

¹³⁷ S. Seng Tan, B. Singh, *Defence Diplomacy and Southeast Asia. Introduction*, [w:] „From Boots” to Brouges. *The Rise of Defence Diplomacy in Southeast Asia*, RSIS Monograph, no. 21, ed. B. Singh, S. Seng Tan, Singapore 2011, s. 1, <https://www.jstor.org/stable/resrep05908.4?seq=1>, dostęp: 30.01.2024.

Dwaj znawcy tematu, Irlandczycy Andrew Cottey i Anthony Forster, przedstawili wykaz czynności, które wchodzą w zakres dyplomacji obronnej:

1. Dwustronne i wielostronne kontakty między wyższymi rangą wojskowymi i urzędnikami obrony cywilnej;
2. Mianowanie attaché obrony w innych państwach;
3. Dwustronne umowy o współpracy w dziedzinie obronności;
4. Szkolenia zagranicznego personelu wojskowego i cywilnego personelu obronnego;
5. Zapewnienie wiedzy fachowej i doradztwa w zakresie kontroli nad siłami zbrojnymi, zarządzaniem obronnością i wojskowymi obszarami technicznymi;
6. Kontakty i wymiana między personelem wojskowym a jednostkami wojskowymi i wizyty na okrętach;
7. Rozmieszczenie wojskowego lub cywilnego personelu wojskowego w krajach partnerskich;
8. Rozmieszczenie zespołów szkoleniowych;
9. Dostarczanie sprzętu wojskowego i innej pomocy materialnej;
10. Dwustronne lub wielostronne ćwiczenia wojskowe w celach szkoleniowych¹³⁸.

Obecna dyplomacja obronna jest ukształtowana przez tradycję i współczesność na potrzeby polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Określana jest jako system negocjacji wymagający stosowania takich środków, metod i instrumentów, które nie zwiększają napięć, a realizują pokojowo, opierając się na zasadach demokracji, pozytywne relacje. Współczesna dyplomacja obronna podlega ciągłej adaptacji do zmieniających się warunków politycznych¹³⁹.

Jak można się domyślać, przyszłość będzie należeć do tego rodzaju dyplomacji wojskowej. Dyplomacja wojskowa polegająca na wzajemnych kontaktach międzynarodowych mających doprowadzić do promowania zasad pokojowego współistnienia stanowi wspólny mianownik państw cywilizowanych. Oczywiście zagrożenia wciąż istnieją i o nich również nikt nie zapomni. Szczególnie w dobie agresywnej polityki Rosji konieczne jest zacieśnianie współpracy w Europie i na świecie.

¹³⁸ A. Cottey, A. Forster, *Reshaping Defence Diplomacy. New Role for Military Cooperation Assistance*, „Adelphi Papers” 2004, vol. 44, no. 365, s. 6.

¹³⁹ L. Drab, *Defence diplomacy – an important tool for the implementation of foreign policy and security of the state*, „Security and Defence Quarterly” 2018, 3(20), https://www.researchgate.net/publication/328022470_DEFENCE_DIPLOMACY_-_AN_IMPORTANT_TOOL_FOR_THE_IMPLEMENTATION_OF_FOREIGN_POLICY_AND_SECURITY_OF_THE_STATE, s. 69.

W dyplomacji jako elemencie polityki zagranicznej ważne jest prowadzenie z innymi podmiotami prawa międzynarodowego *korespondencji dyplomatycznej*. Określa się tak sposób pisemnego przekazywania informacji według określonych zasad. Takie pisma stanowią akty urzędowe i mają obowiązującą moc w stosunkach międzynarodowych. Korespondencja dyplomatyczna powstawała już w XVIII i XIX wieku i była pod dużym wpływem zachowań francuskich. W omawianym okresie Europa zdominowana była przez język francuski. Język dyplomatyczny opierał się na sztywnych wzorcach wypełnionych bogatym słownictwem. Wraz z upływającym czasem forma ta ulegała uproszczeniu. Jednak pewne kanony zostały niezmiennie i stosowane są od stuleci. Tak pojętą korespondencję dyplomatyczną określa się jako tę *sensu largo*, oznacza ona wymianę pism między krajami, ich organami, a także osobami, które reprezentują naczelną administrację państwową. Przybiera ona formę kart wizytowych, zaproszeń, korespondencji półoficjalnej i prywatnej. Korespondencja *sensu stricte* oznacza z kolei wiadomości wymieniane pomiędzy czołowymi przywódcami państw, szefami rządów, poszczególnymi ministrami oraz przedstawicielami dyplomatycznymi i konsularnymi. Korespondencją dyplomatyczną określa się dział o najwyższym znaczeniu, *sensu strictissimo*, dotyczący umiejętności dyplomaty w zakresie jej sporządzania i przekazywania. Związany jest również ze znajomością wiedzy na temat dziejów dyplomacji własnego państwa, jego historii i tradycji¹⁴⁰.

Na przestrzeni dziejów obowiązały różne języki dyplomacji. Według kolejności były to: greka, łacina, język francuski oraz język angielski.

Języka greckiego używano w okresie helleńskim podczas sporządzania dokumentów pomiędzy państwami-miastami. Natomiast niewątpliwie najbardziej trwałe piętno na rozwoju korespondencji, aktów prawnych odcisnęła łacina, posługiwała się nią niemal cała średniowieczna Europa. Każda wykształcona osoba musiała mieć opanowany ten język, aby móc w nim tworzyć. Jednak nawet łacina, która wydawała się uniwersalnym środkiem pisanim i werbalnym, musiała w epoce nowożytnej ustąpić miejsca językowi francuskiemu. Wszelkie najważniejsze dokumenty dyplomatyczne pisano właśnie w tym języku. Zresztą moda na francuszczyznę obejmowała także inne dziedziny życia społecznego, o czym przypomina chociażby XVIII- czy XIX-wieczna historia narodu polskiego. Jednak dominacja tego języka również dobiegła końca (aczkolwiek Francuzi nie pogodzili się z tym

¹⁴⁰ M. Łakota-Micker, *Korespondencja służbowa i dyplomatyczna*, przedmiot realizowany na kierunku Dyplomacja europejska, specjalność Dyplomacja lokalna i regionalna, <https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/publication/79441/edition/77814?language=pl>, s. 20.

chyba nigdy). Graniczną cezurą dominacji języka francuskiego była I wojna światowa. Jednak w wielu kręgach znajomość języka znanego Sekwany była dobrze widziana. Jeszcze po II wojnie światowej przy naborze personelu dyplomatycznego do MSZ żądano znajomości francuskiego. Obecnie osoby aplikujące na funkcje dyplomatyczne muszą wykazać się udokumentowaną znajomością co najmniej dwóch języków nowożytnych, w tym obowiązkowo języka francuskiego.

Jak już wspomniano, dominacja języka francuskiego zakończyła się w drugiej dekadzie XX wieku. Niewątpliwie wpływ na tę sytuację miała dominacja imperialna Wielkiej Brytanii na świecie. Brytyjczycy sami zdecydowali o używaniu języka angielskiego w korespondencji dyplomatycznej. Nie bez znaczenia był również rozwój potęgi Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej.

W przypadku kontaktów dwustronnych istnieje praktyka używania języków narodowych z wzajemnością, zgodnie z zasadą równości. Jednak w przypadku organizacji międzynarodowych ustalany jest język do kontaktów roboczych, który usprawni proces prac. Takie postanowienia zapisane są w regulaminach i statutach tych instytucji. Jednak często zdarza się, że w przypadku konferencji mogą obowiązywać dwa lub więcej oficjalne języki robocze, którymi mogą się posługiwać uczestnicy. Istotne jest, aby przy selekcji języka kierowano się miejscową praktyką. Ponadto dobrym obyczajem jest, aby korespondencja była redagowana w języku państwa ją przyjmującego. Jednak, jeśli dane pisma są redagowane w którymś z języków używanych na świecie, wtedy odpowiedź powinna być zredagowana również w takim samym języku. Zdarza się również, że w wymianie korespondencji używa się własnych języków, jednak musi to być wcześniej uregulowane ustaleniami właściwych ministerstw spraw zagranicznych¹⁴¹.

Dyplomacja wojskowa w ujęciu holistycznym jest wąskim wycinkiem instytucji reprezentujących interesy Rzeczypospolitej, jednak niezwykle istotnym z punktu widzenia bezpieczeństwa kraju. Dlatego ważne jest, aby zapewnić ciągłość jej trwania, powinna być też systematycznie rozbudowywana ze względu na skompilowaną sytuację geopolityczną na świecie. W dobie konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, a także sytuacji na Bliskim Wschodzie pożądana jest jak najwyższa czujność służb dyplomatycznych, w tym ich odnogi – służb wojskowych.

¹⁴¹ Ibidem, s. 24–25.

Rysunek 6. Logo Ministerstwa Spraw Zagranicznych

2.4. Podsumowanie

Termin „bezpieczeństwo”, który nieustannie ewoluuje, definiowany jest jako fundamentalny wymiar istnienia nie tylko jednostki, lecz także całych społeczności – np. państwa oraz takich społeczności zorganizowanych jak organizacje międzynarodowe. Drugim podstawowym aspektem egzystencji ww. zbiorowości jest rozwój. Chociaż bezpieczeństwo i rozwój to dwa czynniki wzajemnie się warunkujące, filarem jest kwestia bezpieczeństwa. Reorientacja bezpieczeństwa to rezultat wciąż pojawiających się nowych zagrożeń zarówno w kraju, jak i na świecie.

Badania przeprowadzone przez autora, sięgające początków istnienia polskiej wojskowej służby dyplomatycznej, pozwalają stwierdzić, że zmiany, które zachodziły w działalności tej służby na przestrzeni lat, wpłynęły w sposób zasadniczy na zwiększenie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej. Przede wszystkim ewolucja w funkcjonowaniu dyplomatów wojskowych, jako instrumentu polityki zagranicznej i bezpieczeństwa państwa, zapewniła szczególny wymiar utrzymania optymalnego poziomu bezpieczeństwa militarnego dla naszego kraju, zwłaszcza w okresie II Rzeczypospolitej.

Podsumowując, wypracowane podstawy prawne funkcjonowania polskiej wojskowej służby dyplomatycznej od początków jej istnienia w Polsce dały możliwość realnego zwiększenia zdolności militarnych państwa polskiego w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa narodowego RP wobec zagrożeń zewnętrznych i stały się fundamentem strategii wzmocnienia potencjału odstraszania groźnych przeciwników, którym obecnie jest np. Rosja.

ROZDZIAŁ 3. AKTUALNY MODEL NABORU ŻOŁNIERZY ZAWODOWYCH NA STANOWISKA SŁUŻBOWE ATTACHÉ OBRONY

3.1. Aktualne obszary działania polskiej polityki zagranicznej

Obecnie polska polityka zagraniczna realizuje swoje zdania dyplomatyczne, opierając się na dwudziestu obszarach.

Pierwszym obszarem wskazanym przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych jest teren **Balkanów Zachodnich**, w skład którego wchodzi sześć państw Europy Południowo-Wschodniej: Albania, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra, Kosowo, Macedonia Północna i Serbia. Polska zacieśnia stosunki dyplomatyczne z tym obszarem w celu wzmocnienia stabilności i bezpieczeństwa na kontynencie europejskim. Poza tym z wymienionymi krajami coraz lepiej układa się współpraca gospodarcza. Jedno z ostatnich spotkań biznesowych odbyło się 26 czerwca 2023 r. w Krakowie. Przedstawiciele poszczególnych państw regionu wspólnie uznali, że Polska jest jednym z ich kluczowych partnerów i postrzegana jest jako bardzo atrakcyjna biznesowo¹⁴². To z kolei może napawać nadzieją, że Rzeczpospolita może skutecznie oddziaływać w omawianym regionie na polu dyplomatycznym, silnie związanym ze sferą biznesu¹⁴³.

Kolejnym obszarem polityki zagranicznej jest **Bałtyk**. Region basenu Morza Bałtyckiego ma duże znaczenie dla bezpieczeństwa Polski oraz jej dalszego rozwoju gospodarczego. Wśród najważniejszych obszarów wspólnej aktywności można wymienić: „bezpieczeństwo i ochronę obywateli, źródła dostaw energii, połączenia morskie, drogowe i kolejowe, środowisko naturalne i ochronę klimatu, badania i rozwój, innowacje, promocję atrakcji turystycznych regionu, wzmocnienie głosu i zaangażowania młodych ludzi na rzecz przyszłości regionu...”¹⁴⁴. Morze Bałtyckie jako wspólny mianownik wzajemnej współpracy zrzesza państwa nordyckie, państwa bałtyckie oraz Niemcy jako bardzo silnego partnera politycznego i gospodarczego. Dodatkowo w omawianym regionie funkcjonuje wiele organizacji: „Rada Państw Morza Bałtyckiego, Wymiar Północny, Komisja Helsińska HELCOM, Komitet Rozwoju Przestrzennego Regionu Morza Bałtyckiego VASAB, Konferencja Parlamentarna Morza Bałtyckiego, Subregionalna Organizacja Współpracy

¹⁴² Spotkanie biznesowe Polska – Bałkany Zachodnie, https://www.paih.gov.pl/news/20230626-spotkanie_biznesowe_polska_balkany_zachodnie/, dostęp: 25.02.2024.

¹⁴³ *Bałkany Zachodnie*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/balkany-zachodnie>, dostęp: 25.02.2024.

¹⁴⁴ *Bałtyk*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/baltyk>, dostęp: 25.02.2024.

Państw Morza Bałtyckiego BSSSC czy Strategia Unii Europejskiej dla regionu Morza Bałtyckiego”¹⁴⁵.

Polska dyplomacja angażuje się w bardzo ważny obszar działalności polityki zagranicznej, jaką jest „**bezpieczeństwo globalne**”. Jako członek Paktu Północnoatlantyckiego (NATO) uczestniczy w wielu misjach stabilizacyjnych pod egidą Organizacji Narodów Zjednoczonych¹⁴⁶. Zaangażowanie polskich sił zbrojnych widoczne jest w ramach tzw. Partnerstwa Wschodniego. W opisywanych działaniach Polska przez działalność w zadaniu wojskowym EU MAM Ukraine (EUMAM UA)¹⁴⁷ szkoliła żołnierzy ukraińskich i przez to wzmacniała potencjał obronny tego kraju. Ponadto Polacy brali udział w misji cywilnej EUMA w Armenii¹⁴⁸, EUMM w Gruzji¹⁴⁹ i EUPM¹⁵⁰ w Mołdawii. Polskie wojsko było również obecne na Bałkanach Zachodnich i brało udział w misjach: EUFOR Althea w Bośni i Hercegowinie¹⁵¹, cywilnej misji UE EULEX i operacji stabilizacyjnej NATO KFOR w Kosowie¹⁵².

Uczestnictwo dyplomacji polskiej w działaniach **Partnerstwa Wschodniego** dotyczy również udziału we Wspólnej Polityce Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej

¹⁴⁵ Ibidem.

¹⁴⁶ Zob. P. Hudyma, *Udział wojsk polskich w misjach zagranicznych o charakterze pokojowym i stabilizacyjnym, w latach 1953–2008*, op. cit., s. 249–250.

¹⁴⁷ Misja UE w zakresie pomocy wojskowej na rzecz Ukrainy (EUMAM Ukraine) miała na celu wzmocnienie zdolności bojowych ukraińskich sił zbrojnych do obrony integralności terytorialnej Ukrainy w jej granicach uznanych przez społeczność międzynarodową oraz do odstraszania ewentualnych przyszłych ataków Rosji i innych potencjalnych agresorów oraz reagowania na nie. EUMAM ściśle współpracuje ze wszystkimi innymi partnerami międzynarodowymi popierającymi walkę obronną Ukrainy, aby zapewnić wsparcie szkoleniowe ukraińskim siłom zbrojnym.

¹⁴⁸ EUMA jest cywilną misją w ramach wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony (WPBiO). Jej zadaniem jest obserwowanie i raportowanie sytuacji bezpieczeństwa po armeńskiej stronie granicy z Azerbejdżanem. Misja to zwiększenie bezpieczeństwa ludności na obszarach dotkniętych konfliktem w Armenii i budowanie zaufania między Armenią a Azerbejdżanem.

¹⁴⁹ EUMM jest cywilną misją obserwacyjną Unii Europejskiej. Siły misji zostały rozmieszczone we wrześniu 2008 roku w następstwie wynegocjowanego przez UE porozumienia sześciopunktowego, które zakończyło wojnę sierpniową. Priorytetami misji są: zapewnienie, że nie dojdzie do powrotu do działań wojennych; ułatwienie powrotu do bezpiecznego i normalnego życia społecznościom lokalnym mieszkającym po obu stronach administracyjnych linii granicznych z Abchazją i Osetią Południową, budowanie zaufania między stronami konfliktu.

¹⁵⁰ Celem misji, formalnie ustanowionej 24 kwietnia 2023 r. na wniosek władz Mołdawii, jest przyczynienie się do wzmocnienia struktur zarządzania kryzysowego Mołdawii i zwiększenie jej odporności na zagrożenia hybrydowe, w tym cyberbezpieczeństwo, oraz przeciwdziałanie rosyjskim wpływom.

¹⁵¹ 2 grudnia 2004 r., dziewięć lat po zakończeniu wojny bałkańskiej, Unia Europejska (UE) rozpoczęła w Bośni i Hercegowinie operację wojskową ALTHEA. Decyzja ta była następstwem przekazania misji przez NATO, które utrzymywało bezpieczeństwo w regionie od zakończenia wojny. UE rozmieściła dobrze zorganizowane siły wojskowe (EUFOR), aby zapewnić wypełnianie porozumień z Dayton/Paryża i przyczynić się do stworzenia bezpiecznych warunków życia w Bośni i Hercegowinie.

¹⁵² Misja Unii Europejskiej w Kosowie (EULEX) została zorganizowana w 2008 r. jako największa misja cywilna w ramach wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony Unii Europejskiej. Ogólnym celem misji EULEX jest wspieranie wybranych instytucji w zakresie reformy systemu prawnego w Kosowie, który miał służyć między innymi zrównoważonemu rozwojowi i poszanowaniu praw człowieka.

(WPBiO UE). Jednym ze strategicznych kierunków polskiej polityki zagranicznej jest dyplomacja ekonomiczna. Skupia się na promowaniu szeroko rozumianego biznesu poza granicami kraju przez między innymi lobbowanie polskich przedsiębiorstw. W przypadku problemów, z którymi mogą mieć do czynienia polskie firmy funkcjonujące na rynku międzynarodowym, polska dyplomacja interweniuje i wspiera je swoimi działaniami. Dosyć często polscy dyplomaci biorą udział w spotkaniach, międzynarodowych targach, gdzie przedstawiają działalność polskiego biznesu¹⁵³.

Dyplomacja publiczna rozumiana jest jako zbiór czynności o charakterze strategicznym i ma na celu kształtowanie postaw społecznych, a także opinii publicznej, nakierowana jest na zrozumienie i popieranie polskiej racji stanu oraz działań dyplomatycznych na arenie międzynarodowej. Służy temu między innymi działalność instytutów polskich na całym świecie: w Wiedniu, Brukseli, Mińsku, Sofii, Pekinie, Pradze, Paryżu, Tbilisi, Madrycie, Delhi, Tel Awiwie, Tokio, Wilnie, Berlinie, Lipsku, Düsseldorfie, Moskwie, Petersburgu, Bukareszcie, Bratysławie, Nowym Jorku, Sztokholmie, Kijowie, Budapeszcie, Londynie oraz w Rzymie¹⁵⁴.

Kolejnym polem działania polskiej polityki zagranicznej jest członkostwo w tzw. **Forum Polsko-Czeskim**, które zostało powołane w 2008 roku. Dokumentem tworzącym Forum jest *Memorandum of Understanding*. Następnie zostało przedłużone bezterminowo dokumentem *Memorandum o współpracy między Ministerstwem Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej oraz Ministerstwem Spraw Zagranicznych Republiki Czeskiej* z 2010 roku. W tekście drugiego dokumentu zawarto istotne dla funkcjonowania dwóch narodów i rządów postanowienia: „Wzmocnienie polsko-czeskich stosunków dobrosąsiedzkich i ich roli w regionie i w Europie,

- podkreślana jest wspólna historia i doświadczenia historyczne obu krajów w Europie, tak samo jak ich pokrewieństwo kulturowe i językowe;
- przekonanie o wkładzie regionu Europy Środkowej we wzmacnianie struktur euroatlantyckich;
- dążenie do wspólnego rozwijania tożsamości środkowoeuropejskiej w ramach rozszerzonej Unii Europejskiej;
- intensyfikacja współpracy między dwoma Ministerstwami Spraw Zagranicznych przez regularną wymianę dyplomatów w dziedzinach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania;

¹⁵³ *Dyplomacja dla biznesu*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/dyplomacja-dla-biznesu>, dostęp: 2.03.2024.

¹⁵⁴ *Dyplomacja publiczna*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/dyplomacja-publiczna>, dostęp: 2.03.2024.

- prowadzenie regularnych konsultacji i wymiana informacji na poziomie dyrektorów ds. zmian i wyższych urzędników skupiających się na programach dwustronnych, europejskich oraz w zakresie bezpieczeństwa i obrony, podobnie jak w innych kluczowych dziedzinach, takich jak analizy i strategię, ze szczególnym naciskiem na projekt partnerski;
- wzmocnienie współpracy w zakresie programów szkoleniowych i edukacyjnych, w tym potencjalna wymiana stażystów;
- na podstawie współpracy kapituł i rad programowych Polsko-Czeskiego Forum, przedłużyć prace Forum na czas nieokreślony po 2010 roku [...]”¹⁵⁵.

Forum porozumiewawcze nawiązuje do tradycji współpracy opozycyjnej polsko-czesko-słowackiej i wspomaga oddolne ruchy obywatelskie promujące tradycje demokratyczne w społeczeństwach. Głównym celem wzajemnej platformy porozumiewawczej jest przełamywanie negatywnych stereotypów funkcjonujących w społeczeństwach oraz budowanie wzajemnego zaufania pomiędzy narodami. Przy ministrze spraw zagranicznych funkcjonuje Rada Programowa Forum Polsko-Czeskiego. Ostatni jej skład został powołany decyzją MSZ z 7 lipca 2022 r.:

- 1) przewodniczący – Adam Eberhardt,
- 2) zastępca przewodniczącego – Joanna Goszczyńska,
- 3) członkowie:
 - a) Sławomir Dębski,
 - b) Jakub Dürr,
 - c) Paweł Hut,
 - d) Arkadiusz Ignasiak,
 - e) Mirosław Jasiński,
 - f) Daria Kardaczyńska,
 - g) Paweł Kras,
 - h) Tatjana Langášková,
 - i) Piotr Mączka,
 - j) Krzysztof Nowak,
 - k) Jarosław Radiměřský,

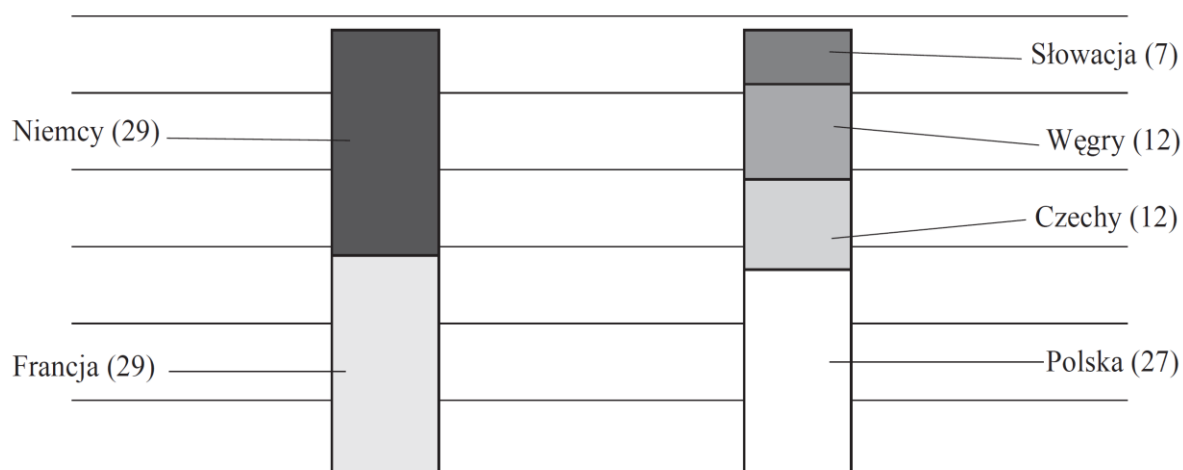
¹⁵⁵ *Memorandum o współpracy między Ministerstwem Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej oraz Ministerstwem Spraw Zagranicznych Republiki Czeskiej z 2010 roku*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/forum-polsko-czeskie>, dostęp: 2.03.2024.

I) Igor Wójcik¹⁵⁶.

Sekretarz Rady – Michalina Nowak.

Spotkania Rady są organizowane co roku na pograniczu polsko-czeskim. Podczas nich wypracowywane są zadania do realizacji istotne z punktu widzenia stosunków polsko-czeskich. Powstają stosowne rekomendacje dla ministrów spraw zagranicznych w zakresie działalności Forum, jego priorytetów na kolejne lata oraz innych kwestii istotnych z punktu widzenia relacji polsko-czeskich.

Kolejnym obszarem działalności polskiej dyplomacji jest aktywność w **Grupie Wyszehradzkiej** (V4). To nieformalna regionalna forma współpracy czterech państw Europy Środkowej – Polski, Czech, Słowacji i Węgier, które łączy nie tylko sąsiedztwo i podobne uwarunkowania geopolityczne, ale przede wszystkim wspólna historia, tradycja, kultura oraz wartości.

Rysunek 7. Liczba głosów członków Grupy Wyszehradzkiej w Radzie Unii Europejskiej
 Źródło: E. Kuźelewska, A.R. Bartnicki, *Grupa Wyszehradzka – nowe wyzwania bezpieczeństwa i perspektywy współpracy*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2017, nr 11, s. 107

Najbardziej dynamicznym okresem działalności grupy był początek lat 90. Wiązało się to z nową sytuacją geopolityczną, w której znalazły się postkomunistyczne państwa. Kraje porzucające swoją uległość wobec Związku Sowieckiego starały się znaleźć miejsce na kontynencie europejskim w nowej rzeczywistości. Dlatego też kraje Grupy

¹⁵⁶ Decyzja nr 61 Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 7 lipca 2022 r. w sprawie składu Rady Programowej Forum Polsko-Czeskiego przy Ministrze Spraw Zagranicznych, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/forum-polsko-czeskie>, dostęp: 2.03.2024.

Wyszehradzkiej w poszukiwaniu nowej identyfikacji zawarły porozumienie, gdyż łączyła je podobna przeszłość i podobne problemy, którym musiały stawić czoła¹⁵⁷.

Inicjatywa Trójmorza (3SI) jest projektem, który został zainicjowany w 2015 r. przez prezydentów Polski i Chorwacji. Zrzesza on trzynaście państw Europy Środkowej. Jej strategicznym celem jest wsparcie jedności Unii Europejskiej, a także przestrzeni euroatlantyckiej.

Rysunek 8. Kraje należące do Inicjatywy Trójmorza

Źródło: <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wydarzenia/inicjatywa-trojmorza--three-seas-initiative>, 637

Inicjatywa Trójmorza jest niezwykle ambitnym projektem, który zyskał na znaczeniu w obliczu wojny w Ukrainie oraz podziału w Unii Europejskiej na kraje tzw. starej i nowej Unii. Jak pokazuje tabela 2, kraje Inicjatywy należą do Paktu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej, dlatego Trójmorze ma szansę stać się wiodącym projektem w regionie.

Tabela 2. Rok dołączenia poszczególnych państw Inicjatywy Trójmorza do UE i NATO

	Akcesja do NATO 11 państw Trójmorza	Akcesja do UE 12 państw Trójmorza
--	--	--------------------------------------

¹⁵⁷ E. Kuźlewska, A.R. Bartnicki, *Grupa Wyszehradzka – nowe wyzwania bezpieczeństwa i perspektywy współpracy*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2017, nr 11, s. 103.

1995		Austria
1999	Polska, Czechy, Węgry	
2004	Bułgaria, Estonia, Litwa, Łotwa, Rumunia, Słowacja, Słowenia	Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Polska, Słowacja, Słowenia, Węgry
2007		Bułgaria, Rumunia
2009	Chorwacja	
2013		Chorwacja

Źródło: P. Kowal, A. Orzelska-Stączek, *Inicjatywa Trójmorza, geneza, cele i funkcjonowanie*, Warszawa 2019, s. 54

Polityka wschodnia stanowi jedną z najważniejszych gałęzi polskiej polityki zagranicznej. Niezależnie od funkcjonowania Partnerstwa Wschodniego oczy polskich dyplomatów skierowane są na Wschód. Sytuacja w tym regionie Europy i Azji, stopień bezpieczeństwa i stabilizacji politycznej integralnie wiążą się z bezpieczeństwem Polski. Położenie geopolityczne Rzeczypospolitej determinuje kierunki działania jej dyplomacji. Z jednej strony Polska to członek NATO i Unii Europejskiej, z drugiej natomiast jest połączona silnymi więzami ze Wschodem, z racji dziedzictwa historycznego oraz wspólnych doświadczeń komunistycznego systemu totalitarnego. Aktualnie największym wyzwaniem dla polskiej polityki wschodniej jest sytuacja w Ukrainie – wojna z Rosją, która rozpoczęła się 24 lutego 2022 r. Nabiera ona szczególnego charakteru, biorąc pod uwagę, że polscy politycy i stratedzy alarmowali o możliwości powstania takiego scenariusza, który był następstwem imperialnej polityki Moskwy. Wojna w Ukrainie to naturalne następstwo wojny w Gruzji w 2008 r., a także aneksji Krymu oraz zajęcia części Donbasu w 2014 r. Polska – podobnie jak inne kraje – włączyła się w niesienie pomocy państwu ukraińskiemu. W pierwszej kolejności Polacy z wielką empatią udzielali Ukraińcom schronienia w kraju. Ukraińska armia była również sukcesywnie doposażana w potrzebny sprzęt oraz broń. Polacy obok Amerykanów dali przykład zmasowanej pomocy, która opierała się na wspieraniu walki obronnej przeciw rosyjskiemu najeźdźcy. Można powiedzieć, że prowadzony konflikt zbrojny jest wojną zastępczą, w którym walczy wolny świat z państwami o totalitarnej proweniencji. Polska jasno wyraża swoje zdanie na arenie międzynarodowej, że Ukrainie powinna być zapewniona integralność terytorialna oraz suwerenność. Inny scenariusz, przewidujący ograniczone nawet ustępstwa, nie jest brany pod uwagę. Polska dyplomacja stara się układać dobrosąsiedzkie stosunki z Ukrainą przez wzajemną wymianę handlową (pomimo pewnych problemów z importem ukraińskich

plodów rolnych), współpracę na szczeblu rządowym oraz pozarządowym i obywatelskim. Kolejnym ważnym dla Rzeczypospolitej państwem jest Białoruś. Tam po sfalszowanych w 2020 r. wyborach prezydenckich sytuacja znacznie się skomplikowała. Doszły do tego prześladowania polskiej mniejszości narodowej, białoruskiej opozycji politycznej oraz powszechne łamanie podstawowych praw człowieka. Dodatkowo sytuacja uległa pogorszeniu po pełnoskalowej napaści Rosji na Ukrainę, w której reżim prezydenta Białorusi Aleksandra Łukaszenki stanął po stronie agresora. Kolejnym państwem Wschodu, z którym współpraca układa się pomyślnie, jest Mołdawia – polskie kadry administracyjne pomagają w reformowaniu gospodarki tego kraju. Polacy pragną również zbliżenia z Gruzją, Azerbejdżanem i Armenią. Dodatkowo dyplomacja polska jest aktywna w Kazachstanie oraz Uzbekistanie. Polska nieustannie wspiera proces akcesyjny Ukrainy, Gruzji i Mołdawii do struktur Unii Europejskiej. Pomimo przejściowych problemów związanych z próbami destabilizacji sytuacji wewnętrznej wymienionych krajów mają one pełne poparcie nie tylko Polski, ale i innych państw europejskich w procesie integracji europejskiej. Polska popiera integralność państw Wschodu, wprowadzanie demokratycznych systemów politycznych, modernizację ich gospodarek. Nie bez znaczenia jest również sentyment Polaków do państw Wschodu i Kaukazu Południowego. Ze względu na tragizm przeszłości w wymienionych krajach odnajdziemy silne oznaki polskości. Działa tam Polonia kultywująca polską pamięć i tradycję, a także religię katolicką. To powoduje, że Rzeczpospolita stara się wspierać drogą dyplomatyczną przeprowadzane reformy oraz integrację ze strukturami europejskimi¹⁵⁸.

Kolejną rolą Ministerstwa Spraw Zagranicznych jest odpowiedzialność za **współpracę z Polonią i Polakami** mieszkającymi za granicą. W kategoryzowaniu Polonii wyróżnia się określone grupy zamieszkujące poszczególne części świata. Jest to związane głównie z historią jej powstania i określonymi wydarzeniami powszechnymi w dziejach świata.

Jedną z podstawowych grup polonijnych są autochtoni. Zamieszkują głównie kraje na Wschodzie, a także Czechy. Ich obecność jest związana ze zmianami administracyjnymi granic, głównie w wyniku konfliktów zbrojnych. Jednak osoby zamieszkujące swoją ojcowiznę czują polskość i kultywują dawne tradycje.

Następną kategorią jest Polonia na Wschodzie. Zamieszkujący państwa byłego ZSRR znaleźli się tam zarówno w wyniku dobrowolnego osiedlania się, jak i represji, głównie stalinowskich.

¹⁵⁸ *Polityka wschodnia*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/polityka-wschodnia>, dostęp: 2.03.2024.

Kolejna grupa Polonii to tzw. stara emigracja, na którą składają się emigranci lub ich potomkowie, którzy opuścili kraj w celach zarobkowych lub wskutek represji politycznych. Zamieszkują głównie Europę Zachodnią, Amerykę Północną oraz Południową.

Ostatnim rodzajem Polonii jest migracja zarobkowa ostatnich lat. Proces ten nasilił się po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej, która otworzyła rynki pracy. W wyniku wypływu masowej siły roboczej najwięcej Polaków znalazło się w Wielkiej Brytanii, Irlandii, Niemczech, Hiszpanii lub Włoszech. Oczywiście osoby, które pracują w wymienionych krajach, nadal mają polskie obywatelstwo, dlatego też przypisywanie ich do diaspory polonijnej jest nieuprawnione, chociaż wiele kwestii jest związanych z życiem grupy¹⁵⁹.

Kolejny obszar działania polskiej dyplomacji to program „**Polska pomoc**”, który jest misją realizowaną na mocy ustawy z dnia 16 września 2011 r. o współpracy rozwojowej i zawiera działania związane z pomocą państwom rozwijającym się. W dokumencie *Wieloletni program współpracy rozwojowej 2021–2030. „Solidarność dla rozwoju”* zawarto motto działania programu: „Polska poprzez współpracę rozwojową chce przyczynić się do budowy bardziej zrównoważonego świata dla obecnych i przyszłych pokoleń. Podejmując inicjatywy na rzecz zrównoważonego rozwoju i wzmocnienia stabilności w krajach partnerskich, wspieramy zarazem rozwój i bezpieczeństwo naszego państwa. Współpraca rozwojowa pozwala włączyć się w globalne wysiłki na rzecz redukcji ubóstwa i nierówności, promując przy tym polski interes narodowy. Dbając o bezpieczeństwo i zrównoważony rozwój krajów partnerskich, kładzie podwaliny pod wzmocnienie relacji politycznych i gospodarczych, w tym w poszerzenie współpracy ekonomicznej. Wśród wyzwań, które co najmniej do 2030 r. będą kształtowały debatę i decyzje na poziomie globalnym, są: rosnąca niestabilność środowiska międzynarodowego, silne i wielokierunkowe zmiany demograficzne w państwach rozwijających się i wciąż pogłębiające się różnice ekonomiczne między światem rozwijającym się a państwami wysoko rozwiniętymi, jak również zmiany klimatu skutkujące m.in. ograniczeniem dostępu do zasobów naturalnych i wymuszające migracje ludzi w ich poszukiwaniu. Większość tych wyzwań już dziś wymaga zdecydowanego działania społeczności międzynarodowej. Mamy nadzieję, że skuteczna realizacja ściśle skorelowanego z Agendą 2030 Wieloletniego programu polskiej współpracy rozwojowej na lata 2021–2030 przysłuży się kreowaniu znaczących, pozytywnych zmian zarówno we współczesnym świecie, jak i długofalowo na

¹⁵⁹ *Raport Polityka Państwa Polskiego wobec Polonii i Polaków za granicą*, s. 11–12, https://www.paulkostecki.com/Fakty_polonijne/raport_KPRM.pdf, dostęp: 2.03.2024.

rzecz przyszłych pokoleń. Wierzimy, że program *Solidarność dla rozwoju* przyczyni się do wzmocnienia autorytetu i pozycji międzynarodowej naszego kraju”¹⁶⁰.

Niezwyczajnie ważnym czynnikiem w polskiej polityce zagranicznej jest członkostwo w **Pakcie Północnoatlantyckim (NATO)**. Sięgając do genezy procesu włączenia Polski w strukturę Paktu, należy przypomnieć, że pierwsze starania Polaków miały miejsce w 1994 r., kiedy Rzeczpospolita przystąpiła do Partnerstwa dla Pokoju (PdP). Tuż po tym Polska podpisała Indywidualny Program Partnerstwa, który otwierał szeroko określony etap współpracy wojskowej. W 1996 r. Polska została zaproszona do indywidualnych rozmów z NATO i został wtedy opracowany *Indywidualny dokument dyskusyjny w sprawie rozszerzenia NATO*. Podczas szczytu NATO w 1997 r. Polacy zostali zaproszeni do rozmów akcesyjnych do Sojuszu. Wnikliwe i długie rozmowy zostały sfinalizowane 12 marca 1999 r., kiedy Polska została członkiem Sojuszu. Należy dodać, że wraz z przeprowadzanymi rozmowami akcesyjnymi trwał równoległy proces transformacji polskiej armii, dostosowywanej do wymogów natowskich. W pierwszej kolejności rozpoczęto cywilną kontrolę nad siłami zbrojnymi, a w dalszym etapie dokonano redukcji ilościowej armii przez jej restrukturyzację, a także zaczęto wycofywać ze stanu przestarzały sprzęt. Zasadniczym punktem reorganizacji sił zbrojnych było podniesienie efektywności wojska, jego kompatybilności z armiami NATO. W 2009 roku zakończono proces uzawodowienia armii. Zawieszono pobór do zasadniczej służby wojskowej. Dzięki członkostwu w NATO na szeroką skalę rozpoczęto proces modernizacji armii, zmieniono system szkolenia żołnierzy. Po przeszkoleniu kadr dowódczych, często w prestiżowych uczelniach wojskowych w Stanach Zjednoczonych, mogły one dowodzić w wielu misjach prowadzonych w ramach NATO, ONZ czy Unii Europejskiej¹⁶¹.

Kolejną organizacją, w której polska dyplomacja czynnie uczestniczy, jest **Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE)**. Polska po 1989 r. zaangażowała się w jej działalność z kilku przyczyn. Przede wszystkim nasz kraj chciał uczestniczyć w tworzeniu nowego systemu bezpieczeństwa w pozimnowojennej Europie. Ponadto celem Polski był udział w zapobieganiu konfliktom zbrojnym, promowanie wartości demokratycznych, stabilizacja relacji z najbliższymi sąsiadami,

¹⁶⁰ *Wieloletni program współpracy rozwojowej 2021-2030. „Solidarność dla rozwoju”*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/polska-pomoc>, s. 7, dostęp: 2.03.2024.

¹⁶¹ A. Szymańska-Klich, *10 lat Polski w NATO*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2009, nr 3, s. 170–171.

a także kreowanie nowego ładu wojskowego w Europie¹⁶². Aktualnie OBWE to 57 państw z trzech kontynentów: Ameryki Północnej, Europy i Azji Centralnej¹⁶³.

Niezwykle istotną informacją dotyczącą działalności polskiego korpusu dyplomatycznego jest członkostwo Rzeczypospolitej w **Organizacji Narodów Zjednoczonych**. Generalnie organizacja zajmuje się przestrzeganiem praw człowieka, pokojem i bezpieczeństwem oraz rozwojem na świecie. Bardzo ważnym wyróżnieniem dla Polski było uczestnictwo w Radzie Bezpieczeństwa w charakterze członka niestałego. 1 stycznia 2018 r. Polska rozpoczęła dwuletnią kadencję. Należy przypomnieć, że po raz ostatni Rzeczpospolita uczestniczyła w pracach w takim charakterze w latach 1996–1997. Upłynęło jednak 20 lat i należało sformułować nowe cele działania. Były one zbieżne z działaniami polskiej polityki zagranicznej sformułowanej na lata 2017–2021. Celem nadrzędnym była troska o bezpieczeństwo zewnętrzne Polski, poprzez stały monitoring sytuacji na Ukrainie. Kolejne cele dotyczyły głównie kwestii bezpieczeństwa globalnego, związanego z sytuacją w Libii i Syrii, a także wzrostu zjawiska terroryzmu oraz nielegalnej migracji. W przypadku kwestii ekonomicznych uznano konieczność nawiązywania nowych kontaktów handlowych. Polska dyplomacja szczególną uwagę skierowała na kraje niestabilne politycznie, takie jak: Ukraina, Bośnia i Hercegowina, Kosowo, Iran, Irak, Kolumbia, Gambia oraz Burundi. Dodatkowo sformułowano cztery zagadnienia tematyczne, które staną się obiektem zaangażowania polskiego uczestnictwa w RB ONZ:

- 1) szacunek względem zasad prawa międzynarodowego (w tym międzynarodowego prawa humanitarnego);
- 2) unikanie konfliktów oraz rozstrzyganie zatargów międzynarodowych przy pomocy mediacji;
- 3) debata międzyreligijna i kulturowa;
- 4) sanacja Organizacji Narodów Zjednoczonych, z uwzględnieniem zmian w Radzie Bezpieczeństwa¹⁶⁴.

Aktualnie większość społeczeństw największą uwagę zwraca na przestrzeganie **praw człowieka**. W relacjach międzynarodowych jest to największy priorytet. W polskim systemie prawnym zajmuje szczególnie wyeksponowane miejsce. Już ustawa zasadnicza gwarantuje wiele wolności i praw osobistych, politycznych, ekonomicznych, socjalnych

¹⁶² R. Zięba, *Polska w OBWE*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2020, nr 2, s. 295–296.

¹⁶³ Polska w OBWE, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/polska-w-obwe>, dostęp: 2.03.2024.

¹⁶⁴ R. Tarnogórski, S. Zaręba, *Polska w Radzie Bezpieczeństwa ONZ*, „Biuletyn Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych” 2018, nr 1, s. 1.

i kulturalnych. Kontrolą nad ich przestrzeganiem zajmują się powołane do tego naczelné instytucje: Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka oraz niezależne sądy i trybunały. Obecnie w obrocie prawnym znajduje się wiele dokumentów kodyfikujących prawa człowieka. Wśród najbardziej znanych można wymienić:

- 1) Powszechną Deklarację Praw Człowieka,
- 2) Konwencję o Ochronie Praw Człowieka,
- 3) Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych,
- 4) Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Gospodarczych,
- 5) Konwencję o Prawach Dziecka,
- 6) Konwencję Dotyczącą Praw Uchodźców,
- 7) Konwencję w Sprawie Zakazu Stosowania Tortur,
- 8) Konwencję w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Kobiet,
- 9) Konwencję w Sprawie Likwidacji Wszelkich Form Dyskryminacji Rasowej¹⁶⁵.

Prawo międzynarodowe to kolejny obszar działalności polskiej dyplomacji. Stanowi ono jeden z priorytetów aktywności polskiej polityki zagranicznej. Wśród dokumentów regulujących międzynarodowe ustalenia w określonych kwestiach znajdują się:

- 1) prawo traktatów,
- 2) Polska Polityka Polarna,
- 3) sankcje międzynarodowe,
- 4) międzynarodowe prawo humanitarne¹⁶⁶.

Kolejnym obszarem działalności polskiej dyplomacji jest tzw. **Proces Warszawski**. Istotą jego aktywności są czynności państw współdziałających z Polską i Stanami Zjednoczonymi w celu poprawy bezpieczeństwa na Bliskim Wschodzie, a także wzmocnienia współpracy regionalnej¹⁶⁷.

Bardzo ważną częścią aktywności polskiej dyplomacji są **relacje transatlantyckie**. Od wielu lat jednym z zasadniczych celów polskiej polityki zagranicznej są trwałe i partnerskie relacje ze Stanami Zjednoczonymi. Obecnie w dobie konfliktu zbrojnego w Ukrainie współpraca ta nabrała szczególnego charakteru. Polska pragnie podnieść poziom swojego bezpieczeństwa, a Stany Zjednoczone są wiarygodnym partnerem w dziedzinie

¹⁶⁵ Prawa człowieka, Amnesty International, <https://www.amnesty.org.pl/zglebiaj-wiedze/prawa-czlowieka/>, dostęp: 7.03.2024.

¹⁶⁶ Prawo międzynarodowe, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/prawo-miedzynarodowe>, dostęp: 7.03.2024.

¹⁶⁷ Proces Warszawski, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/proces-warszawski>, dostęp: 7.03.2024.

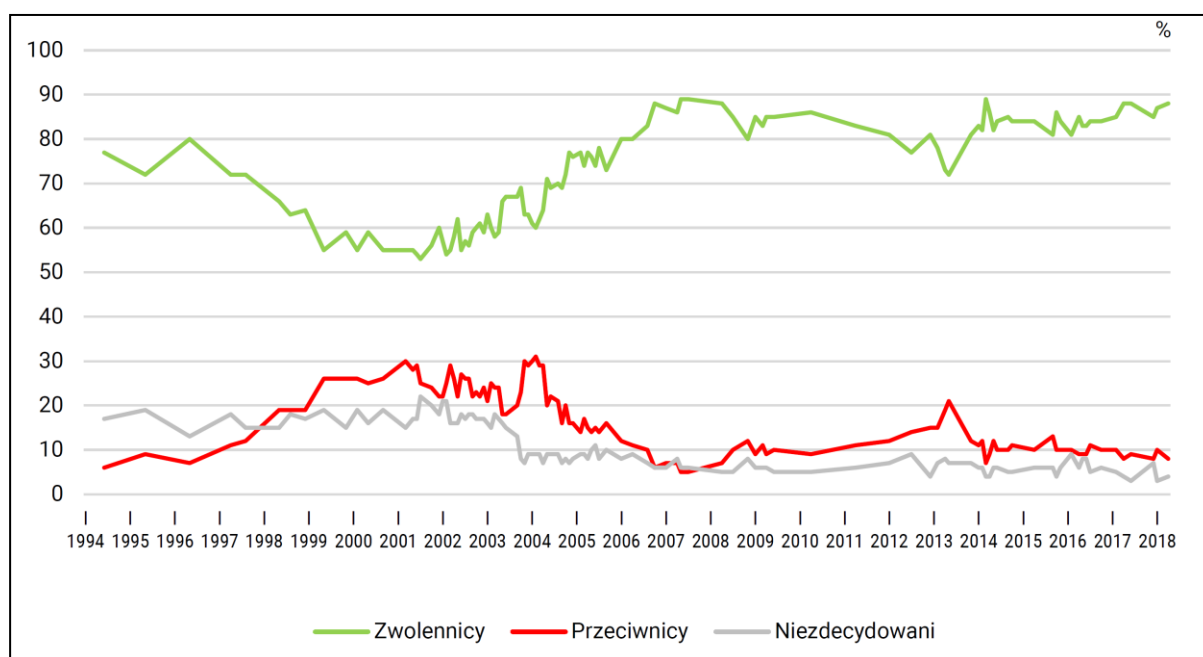
obronności. W Polsce stacjonują już kontyngenty amerykańskich wojsk. Poza tym Amerykanie sprzedają Rzeczypospolitej najnowocześniejszą broń i nie ukrywają, że jest dla nich strategicznym partnerem w dziedzinie bezpieczeństwa w Europie. Z racji usytuowania na wschodniej flance NATO Polska jest kluczowym sojusznikiem, który musi być chroniony, a zarazem przygotowany do konfrontacji zbrojnej z Rosją.

Za genezę **Trójkąta Weimarskiego** uważa się skumulowanie procesu forsowania narodowych interesów – Niemiec, Francji i Polski – oraz trzech grup relacji bilateralnych – niemiecko-francuskich, polsko-niemieckich i polsko-francuskich. Po 1989 roku Niemcom bardzo zależało na otwarciu się na Europę Środkowo-Wschodnią i nowym rozdziale we wzajemnych relacjach. Oczywiście przed zbliżeniem się z Niemcami istniały obawy związane z przeszłością historyczną, kwestią trwałości granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej, a także procesem zjednoczeniowym, w wyniku którego powstało silniejsze państwo, o hegemonicznej pozycji w Europie. W nowej sytuacji geopolitycznej, w jakiej znalazła się Europa, zarówno Niemcom, jak i Polakom zależało na trwałych stosunkach dobrosąsiedzkich. Oczywiście kwestie historyczne również pojawiały się w procesie pojednania, jednak Niemcom zależało na zmianie wizerunku w oczach państw – ofiar dwóch wojen światowych. Skutecznym sposobem pozbycia się brzemienia przeszłości było zacieśnienie stosunków w sferze gospodarczej, politycznej z naciskiem na dialog międzypokoleniowy, wymianę młodzieży i współtworzenie perspektywy przyszłej współpracy. Ponadto Niemcy pragnęły ułożyć stosunki z Polską z czysto pragmatycznego powodu. Po zakończeniu procesu zjednoczeniowego, do listopada 1990 r., Republika Federalna Niemiec nie miała granicy międzypaństwowej z Polską. Proces zjednoczeniowy spowodował powstanie zupełnie nowej sytuacji. W chwili wchłonięcia Niemieckiej Republiki Demokratycznej przez RFN granica z Polską stała się najdłuższym odcinkiem granicznym dla Niemców. Linia graniczna stała się dłuższa niż granica z Francją, Austrią czy Holandią. W przypadku wymienionych państw od wielu lat były one w bliskim kręgu kulturowym zachodnich Niemiec, natomiast graniczenie z Polską postawiło ten kraj w nowej sytuacji, którą należało uregulować¹⁶⁸.

Polska jako członek **Unii Europejskiej** stara się forsować również własne interesy, mające służyć rozwojowi ekonomicznemu, kulturalnemu i społecznemu kraju. Od wejścia do UE od 1 maja 2004 r. w Polsce zmieniło się wiele obszarów funkcjonowania państwa. Począwszy od sfery legislacyjno-prawnej, przez rozwój infrastrukturalny, ochronę

¹⁶⁸ G. Stachowiak, *Geneza Trójkąta Weimarskiego i weimarskie spotkania na szczycie*, „Polityka Zagraniczna Polski. Wybrane Zagadnienia i Problemy” 2012, nr 2, s. 73–74.

środowiska, rozwój społeczeństwa obywatelskiego, walkę z ubóstwem, wykluczeniem cyfrowym, rozwój kultury i dziedzictwa regionalnego, wzrost nakładów na edukację, opiekę nad dziećmi do lat trzech, wsparcie ochrony dziedzictwa narodowego, w tym ochronę zabytków, wzrost liczby wykwalifikowanych kadr zarządzających wymienionymi obszarami. Integracja europejska, pomimo swoich zwolenników i przeciwników, obiektywnie otworzyła społeczeństwo polskie na różnorodność, na wzrost określonych standardów oraz pomogła zniwelować pewne zapóźnienia technologiczne i infrastrukturalne. Dodatkowo nastąpiło otwarcie na inne społeczeństwa europejskie, między innymi przez członkostwo w tzw. Strefie Schengen oraz korzystanie z otwartego rynku pracy, głównie w Wielkiej Brytanii, Niemczech, Holandii i Francji. Przepływ siły roboczej pomiędzy państwami UE dokonywał się zmiennie, w zależności od sytuacji ekonomicznej Polski. Największy był tuż po wejściu do wspólnoty.

Rysunek 9. Stosunek do członkostwa Polski w Unii Europejskiej

Źródło: *Polityka zagraniczna Polski – oceny i postulaty*, „Komunikat z Badań CBOS” 2018, nr 58, s. 11

Zgodnie z danymi z wykresu 9 odsetek zwolenników członkostwa Polski w Unii Europejskiej stale rósł przez ostatnie dwie dekady. Niewątpliwie może się to wiązać z widocznymi zmianami, które nastąpiły po akcesji. Niemal każdy obywatel, szczególnie ten, który jako dorosły człowiek znał rzeczywistość przed 2004 rokiem, zauważa pozytywne zmiany infrastrukturalne w swoim najbliższym otoczeniu.

Istotnym zagadnieniem z punktu widzenia skuteczności dyplomacji jest ocena prowadzonej polityki zagranicznej i jej odbiór w oczach Polaków.

3.1.1. Teoretyczne podstawy funkcjonowania korpusu dyplomatycznego

Polska służba dyplomatyczna funkcjonuje na podstawie wypracowanych przez ponad sto lat określonych standardów. Na przestrzeni dziesięcioleci krajowa dyplomacja sukcesywnie rozszerzała swoje wpływy. W 2024 r. Polska utrzymuje już stosunki dyplomatyczne z 195 podmiotami (państwami), co świadczy o szerokim charakterze współpracy międzynarodowej¹⁶⁹.

Podstawą budowania nowoczesnej służby dyplomatycznej jest rozległa wiedza oraz zdobywane doświadczenie. Uzyskuje się je dzięki bogatej literaturze, która powstała na ten temat, a także życiowym przykładom. Pomimo funkcjonowania norm prawnych i tych obejmujących protokół dyplomatyczny, podejmujących holistycznie kwestię doktryny dyplomatycznej, bardzo ważna jest praktyka polityczna, która w sposób użytkowy dopełnia przygotowanie teoretyczne. W przypadku dyplomatów ważne jest poczucie taktu, które odpowiednio można wypracować. Niezwykle istotnym aspektem komunikowania jest wybór odpowiednich słów, gdyż źle dobrane mogą w newralgicznych momentach doprowadzić do zerwania rozmów dwu- lub wielostronnych. Kolejnym istotnym aspektem z punktu widzenia funkcjonowania dyplomaty jest tworzenie wokół siebie pozytywnej „aury”, aby przyciągać swoich rozmówców, sprawiać, że nabiorą do nas zaufania. Dyplomata z takimi przymiotami jest w stanie zasiadać do rozmów z pewnością siebie, negocjować i lobbować na rzecz swojego stanowiska. Jednak dla profesjonalnego dyplomaty bardzo ważnym elementem gry prowadzonej podczas rozmów czy negocjacji jest sprawienie, że każda ze stron dialogu wierzy, że osiągnęła sukces w postaci przeformułowania swojego stanowiska. Dodatkowo służba dyplomatyczna powinna posiadać informacje i wiedzieć, jak je zdobyć, aby przed prowadzonymi pertraktacjami dysponować wieloma ewentualnymi rozwiązaniami prawnymi, musi być przygotowana na każdą ewentualność i skutecznie uprzedzać ruch drugiej strony. Połączenie teoretycznego przygotowania z praktyką składa się na przymioty, z których słynie na przykład bardzo sprawna, ale

¹⁶⁹ *Podmioty, z którymi Polska utrzymuje stosunki dyplomatyczne*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/podmioty-z-ktorymi-polska-utrzymuje-stosunki-dyplomatyczne>, dostęp: 25.02.2024.

najmniej widoczna dyplomacja watykańska – według zasad: „uprzejmość formy, stanowczość zasad i ostrożność procedowania”¹⁷⁰.

Niekwestionowany wkład w rozwój polskiej służby dyplomatycznej u początków niepodległości Polski wniósł Karol Bertoni. Po ukończeniu Uniwersytetu Wiedeńskiego w 1900 r. podjął pracę w austro-węgierskiej służbie dyplomatyczno-konsularnej. Jako attaché rozpoczął swoją pierwszą pracę w konsulacie generalnym Austro-Węgier w Rio de Janeiro w Brazylii¹⁷¹. Już po II wojnie światowej ukazały się jego książki: *Praktyka dyplomatyczna i konsularna*, wydana w Krakowie w 1947 r., oraz *Konsulat wzorowy* (Warszawa 1949 r.). Publikacje stanowią wykładnię zachowania dyplomatycznego i korzystają z niej aktualne kadry dyplomatyczne. Bertoni uważał, że praktyka dyplomatyczna powinna opierać się na skodyfikowanych sądach i przepisach dotyczących polityki zagranicznej. Uznał, że uprawianie skutecznej dyplomacji jest wielką sztuką opartą na psychologii, koniunkturze politycznej oraz subtelnym wychwytywaniu różnych niuansów w relacjach między narodami. Niejednokrotnie polityki zagranicznej nie udawało się spiąć w ramy naukowych opracowań, nieprzewidywających zachodzących zmian. Autor podkreślał również znaczenie protokolarnej strony polityki zagranicznej i konstatował, że połączenie nauki ze sztuką i doniosłymi formami protokolarnymi to istota dyplomacji. Mimo że od momentu wydania książki Bertoniego minęło wiele lat i zarówno świat, jak i polityka międzynarodowa uległy zmianom, to jej elementy nieuchwytne, jak intuicja i sztuka rzemiosła, zasadniczo się nie zmieniły. Obecnie dyplomacja postrzegana jest nieco odmiennie niż w II RP. Akcent kładziony jest na rozumienie złożoności świata, procesów które nim rządzą, a także istnienia różnorodności. Poza tym podkreślana jest skuteczna komunikacja w kontaktach interpersonalnych, mniej uwagi natomiast zwraca się na erudycję protokolarną. Dla początkujących polityków protokół nie odgrywa roli dominującej, chociaż z upływem czasu bywa doceniany, dlatego też jego znajomość jest znakiem rozpoznawczym wytrawnego dyplomaty i stanowi o jego przewidywalności. Umiejętne posługiwanie się protokołem wpływa na komfort wzajemnych kontaktów i sprawia, że dyplomata cechuje się profesjonalizmem. Jego zdolności są rozwijane i ćwiczone przez doświadczenie, niczym umiejętności artysty. Nie da się zagwarantować, że uzyskane doświadczenie może być przekute w konkretną wiedzę, którą w dalej można przekazać innym adeptom służby dyplomatycznej. Dlatego też uważa się, że skuteczne i umiejętne prowadzenie dyplomacji

¹⁷⁰ T. Orłowski, *Praktyka dyplomatyczna*, Warszawa 2023, s. 19.

¹⁷¹ K. Smolana, *Karol Bertoni (1876–1967) – zapomniany współtwórca polskiej służby zagranicznej*, „Głos Prawa. Przegląd Prawniczy Allerhanda” 2020, nr 3, s. 458.

wymaga bardziej sztuki, intuicji niż wiedzy zawartej w naukowych wywodach. W związku z tym proces uczenia zatrzymuje się na pewnym poziomie i nie ulega dalszym usprawnieniom. To pozwala na postawienie tezy, że dyplomaci, którzy chcą kształcić nowe kadry, muszą uwrażliwiać swoich następców. W ostatnich dziesięcioleciach pojawiły się niespotykane wcześniej sposoby uprawiania dyplomacji. Jej klasyczna forma oparta na dwustronnej lub wielostronnej polityce zagranicznej została wzbogacona o nową dyplomację organizacji międzynarodowych. Przykładem tak rozumianej dyplomacji jest chociażby instytucja wysłanników ONZ oraz delegatury Unii Europejskiej. Ponadto dyplomacja może dotyczyć organizacji pozarządowych, może mieć charakter wyspecjalizowany, związany z realizacją określonych misji (negocjacje rozbrojenia atomowego, zmian klimatycznych, pomoc ekonomiczna)¹⁷².

W dyskursie publicznym pojawia się również termin „dyplomacji obywatelskiej”. Określa się tak platformę porozumienia międzynarodowego oraz tradycyjnych form dyplomacji. Prywatne, interpersonalne działania obywateli składają się na podstawę działania każdej dyplomacji, a docelowo mają wpływ na działania międzynarodowe. Aktualnie tradycyjna dyplomacja urzędowa jest już w odwrocie. Dzieje się to, ponieważ coraz więcej obywateli podróżuje po świecie. Zniknęły bariery blokujące przemieszczanie się po różnych miejscach globu. Zaletami dyplomacji obywatelskiej są niewątpliwie trwałe relacje międzyludzkie. Taki rodzaj polityki zagranicznej jest bardziej skuteczny, bliski personalnie, dlatego też może odegrać w przyszłości kluczową rolę w tworzeniu przyjaznego klimatu w relacjach międzypaństwowych. „Dyplomacja obywatelska” jako termin jest nierozdzielnie związana z pojęciem „dyplomacji publicznej”, które stanowi wytwór procesu demokratyzacji dyplomacji i zaczęło funkcjonować w XXI wieku. Dyplomacja publiczna ma znaczenie bardzo szerokie i jej elementami składowymi są wszelkie dziedziny życia społecznego, które w jakikolwiek sposób wpływają na człowieka, na jego miejsce egzystowania oraz środowisko. Co do środowiska, to w przestrzeni społecznej funkcjonuje również pojęcie „dyplomacji środowiskowej”. Jej zasadniczym celem jest skuteczne zarządzanie zasobami naturalnymi między poszczególnymi państwami, narodami. W dobie eksponowania wartości ochrony środowiska, a także praktycznego gospodarowania zasobami ten rodzaj dyplomacji dopiero się kształtuje i ciągle zdobywane jest doświadczenie w tej materii. Jednak przyszłość wyraźnie będzie kształtować konieczność nowych rozwiązań dyplomatycznych w dziewiczych – jak do tej pory – obszarach¹⁷³.

¹⁷² T. Orłowski, *Praktyka*, s. 19.

¹⁷³ M. Polkowska, *Nowe wyzwania dla współczesnej dyplomacji*, op. cit., s. 412–413.

Przez dziesięciolecia tworzone były nowe kodyfikacje prawa międzynarodowego oraz trybunały sprawiedliwości, których zadanie polegało na sądzeniu zbrodni przeciwko ludzkości. Warto zacytować maksymę brytyjskiego dyplomaty Ernesta Masona Satowa skierowane do kolegów po fachu: „pozostając w centrum spraw międzynarodowych czy służąc na placówce zagranicznej, pomyślność i szczęście innych narodów wspierać tak jak własnego, a godność swojego kraju utrzymywać ἀσπιλος καί ἀμώμητος (*aspilos kai amomitos*), niepokalaną i nieskazitelną”¹⁷⁴. Wykład praktyki dyplomatycznej stanowi spis wiedzy zebranej przez lata funkcjonowania dyplomacji. Dlatego najlepiej robi do doświadczony dyplomata, a nie badacz zagadnienia naukowego. Stąd też niezmiennie wielką popularnością cieszy się obszerny wykład o dziejach dyplomacji opracowany przez Henry’ego Kissingera pt. *Dyplomacja*¹⁷⁵. Spór praktyka dyplomatyczna kontra nauka można podsumować słowami: „należy zmniejszyć dystans między teorią i praktyką”¹⁷⁶. Oczywiście należy docenić również dorobek naukowy w dziedzinie dyplomacji, stosunków międzynarodowych czy prawa międzynarodowego wytworzony przez dziesięciolecia. Jednak praktyka, czyli „dyplomacja widziana oczami dyplomaty”, stanowi szczególnie spojrzenie na sztukę skutecznego prowadzenia polityki zagranicznej. Od wielu lat niepodważalnie istotą dyplomacji są zalety: rozumność, lojalność, staranność i ostrożność¹⁷⁷.

3.1.1.1. Attaché wojskowi jako składowa dyplomacji obronnej

Dyplomację obronną rozumie się jako działalność resortu obrony narodowej w środowisku szeroko rozumianej obronności państwa w zbiorowości międzynarodowej.

Realizuje ona zadania resortów obrony narodowej, jednak ich podział jest bardzo nieprecyzyjny i obejmuje założenia ideowe i ogólnoprogramowe, bez wymienionych konkretnych zadań. Ogólnie dyplomacja obronna kojarzy się z bezpieczeństwem i obronnością. Z tym rodzajem dyplomacji są związane różne misje międzynarodowe, w tym również z wykorzystaniem personelu cywilnego, który najczęściej jest rekrutowany spośród

¹⁷⁴ T. Orłowski, *Praktyka...*, s. 21.

¹⁷⁵ H. Kissinger, *Dyplomacja*, Warszawa 2017.

¹⁷⁶ T. Orłowski, *Praktyka...*, s. 22.

¹⁷⁷ Ibidem, s. 21.

emerytowanych żołnierzy. Dyplomacja obronna wpływa też na profesjonalizację wzajemnych stosunków z innymi państwami¹⁷⁸.

Attaché obrony jest jednocześnie formalnym przedstawicielem Ministerstwa Obrony w danym kraju. Na działalność ataszatów wojskowych składa się pozyskiwanie informacji dotyczących sił zbrojnych kraju, w którym przebywają. Głównie dotyczy to uzbrojenia, stosowanej taktyki bojowej, doktryn wojskowych, a także rozmieszczenia poszczególnych związków taktycznych na obszarze kraju. Dodatkowo attaché wojskowy pośredniczy w kontaktach pomiędzy siłami zbrojnymi państwa, które reprezentuje, oraz państwa, w którym przebywa. Poza tym przedstawiciel dyplomacji wojskowej szuka platformy wspólnych działań związanych z ćwiczeniami wojskowymi, wzorców, które warto byłoby zaimplementować w rodzimej armii oraz przekazuje wiedzę, którą chciałby pozyskać kraj goszczący dyplomata. Te funkcje attaché obrony muszą być podparte dużym zakresem wiedzy fachowej na temat operowania sił zbrojnych własnego państwa oraz innych państw. Tylko odpowiednio przygotowany dyplomata jest w stanie być użytecznym urzędnikiem dla swojego kraju. Poza tym znajomość struktury oraz liczebności własnej armii przez attaché obrony świadczy o jego profesjonalizmie. W tym przypadku dyplomatami wojskowymi zostają głównie oficerowie starsi mający dużą wiedzę praktyczną oraz teoretyczną. Praktykę w działaniach dyplomatycznych oraz stosowną wiedzę na temat funkcjonowania sił zbrojnych oficerowie nabywają podczas swojej służby w strukturach taktycznych wojska. Z reguły oficerowie starsi mają za sobą służbę w wielu jednostkach wojskowych na różnych stanowiskach. To daje im przewagę nad osobami, które znają jedynie teoretyczny zakres wiedzy dyplomatycznej. Attaché wojskowi muszą znać tradycje i obyczaje kraju, w którym przebywają. Reasumując, dyplomata wojskowy musi mieć takie kompetencje jak dyplomata cywilny oraz oczywiście dodatkowo posiadać też aktualną wiedzę z zakresu wojskowości¹⁷⁹.

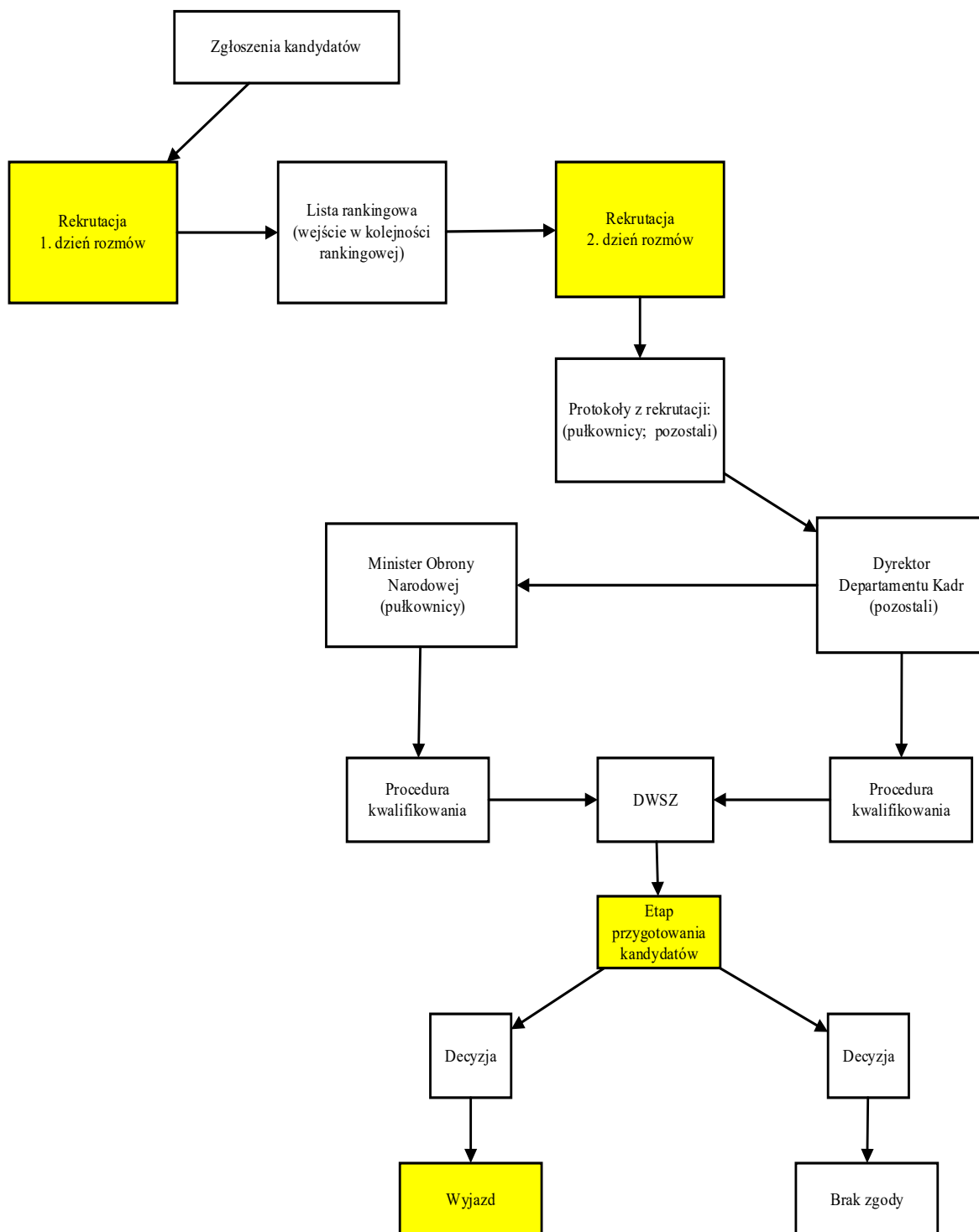
Ogólnie uznaje się, że podstawową funkcją ataszatu obrony jest rola informacyjna. Attaché obrony na bieżąco przekazuje własnemu ministrowi informacje dotyczące wydarzeń w kraju, w którym przebywa.

¹⁷⁸ R. Kupiecki, *Dyplomacja obronna – próba konceptualizacji*, „Dyplomacja i Bezpieczeństwo” 2016, nr 1, s. 23–24.

¹⁷⁹ K. Mularczyk, *Znaczenie ataszatów wojskowych we współczesnej polityce zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej*, op. cit., s. 160.

3.2. Aktualny model naboru na stanowiska attaché obrony

Aktualny model naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony (attaché) przedstawiono na rysunku 10.

Rysunek 10. Aktualny model naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony/zastępców attaché obrony

Źródło: opracowanie własne

Cały proces poprzedzający selekcję kandydatów i okres kwalifikacji może trwać od kilku do kilkunastu miesięcy. Natomiast okres od momentu zakwalifikowania się do objęcia stanowiska poza granicami państwa to około 8 miesięcy.

Zgłaszanie kandydatów następuje po rozesłaniu informacji z Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych MON dotyczącej naboru i rekrutacji na stanowiska służbowe attaché obrony/zastępców attaché obrony (przez system SI Arcus/EZD). Zgłaszanie następuje przez komórki kadrowe danej jednostki wojskowej w module systemu ewidencji wojskowej (SEW-online) – z urzędu lub na wniosek żołnierza. Wszczęty zostaje proces rekrutacji wraz z podanym terminem zgłaszania kandydatów.

Po około dziesięciu dniach od upływu terminu zgłaszania kandydatów rozsyłana jest korespondencja zwrotna z DWSZ informująca o procesie kwalifikacji, terminach, miejscu oraz przebiegu całego procesu.

Rekrutacja podzielona jest na dwa dni. Podczas pierwszego dnia kandydaci podchodzą do testu wiedzy ogólnej oraz testu z języka angielskiego.

Test wiedzy ogólnej to egzamin pisemny zamknięty, składający się z 20–30 pytań, na których rozwiązanie kandydaci mają 15–20 minut. Dotyczy m.in. historii Polski i świata, II wojny światowej, struktur międzynarodowych, wojskowości, modernizacji armii, wojsk obcych państw, przemysłu itp. Test z języka angielskiego natomiast podzielony jest na dwie części. W pierwszej kandydaci otrzymują tekst do przetłumaczenia z języka angielskiego na język polski, dotyczący np. kwestii militarnych lub polityki. W drugiej przygotowują streszczenie/notatkę na podstawie dłuższego materiału językowego. Na te zadania językowe kandydatom wyznacza się czas około godziny. Po zakończeniu testów w dniu pierwszym następuje sporządzenie listy rankingowej kandydatów, którzy zostali zakwalifikowani do drugiego dnia rozmów i egzaminów.

Podczas drugiego dnia rozmów kandydaci przechodzą rozmowy rekrutacyjne. Przewodniczy im osoba zajmująca kierownicze stanowisko w Ministerstwie Obrony Narodowej właściwa w zakresie organizowania współpracy międzynarodowej. W skład komisji wchodzi ponadto: Dyrektor DWSZ (zastępca przewodniczącego komisji), przedstawiciele Służby Wywiadu Wojskowego, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Dyrektora Generalnego MON, Szefa Zarządu Organizacji i Uzupełnień – P1¹⁸⁰,

¹⁸⁰ Szef Zarządu Organizacji i Zasobów Osobowych – P1 w związku ze zmianą nazwy Zarządu.

Departamentu Kadr i innych¹⁸¹. Rozmowa odbywa się zarówno w języku polskim, jak i angielskim. Kandydat w trakcie rekrutacji może być również sprawdzony pod względem znajomości innego języka obcego, zgodnie z zadeklarowaną przez niego znajomością języków obcych. Obszar rozmów jest bliźniaczo podobny do zakresu obowiązującego podczas testu wiedzy ogólnej, jednak pytania komisji mogą być jeszcze bardziej szczegółowe.

Po zakończeniu drugiego dnia rozmów następuje sporządzenie protokołu z przeprowadzonej rekrutacji. Po zatwierdzeniu protokołu przez przewodniczącego komisji wraz z wykazem kandydatów przekazywany jest on do Ministra Obrony Narodowej za pośrednictwem Dyrektora Departamentu Kadr.

Warto zauważyć, że żołnierzy zawodowych rekrutowanych na stanowiska służbowe zaszeregowane do stopnia wojskowego pułkownika/ komandora kwalifikuje Minister Obrony Narodowej, natomiast pozostałych żołnierzy – Dyrektor Departamentu Kadr. Po przeprowadzonej kwalifikacji protokoły z zakwalifikowanymi kandydatami, zawierające również informacje o kandydatach niezakwalifikowanych, przekazywane są do DWSZ, który odpowiedzialny jest za poinformowanie kandydatów o wyniku przeprowadzonej rekrutacji/kwalifikacji.

Po zakończonym procesie kwalifikacji oraz stosownym powiadomieniu kandydatów następują kolejne etapy przygotowania ich do wyjazdu za granicę, które obejmują: skierowanie na pięciomiesięczny kurs protokołu dyplomatycznego, wydanie właściwego poświadczenia bezpieczeństwa, odbycie praktyk w DWSZ, szczepienia oraz badania lekarskie, certyfikację językową oraz rozliczenie z macierzystą jednostką wojskową.

Decyzję/rozkaz personalny dotyczący wyznaczenia żołnierza będącego w procesie przygotowywania na stanowisko służbowe w ataszacie obrony wydaje Minister Obrony Narodowej – w przypadku stanowiska służbowego od stopnia etatowego pułkownika/komandora oraz Dyrektor Departamentu Kadr – dla pozostałych stanowisk służbowych. Warunkiem wydania decyzji/rozkażu personalnego przez wymienione wyżej organy jest otrzymanie przez kandydata akredytacji w docelowym kraju urzędowania (odpowiedzialne: Ministerstwo Spraw Zagranicznych). Równolegle następuje uzyskanie

¹⁸¹ Skład komisji oraz osób dodatkowych biorących udział w procesie rekrutacyjnym określa decyzja MON nr 209/MON z dnia 30.12.2019 r. w sprawie zarządzania zasobami osobowymi żołnierzy zawodowych wyznaczonych na stanowiska służbowe poza granicami państwa. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 marca 2015 r. w sprawie pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa (Dz.U. poz. 479).

paszportu dyplomatycznego MSZ, nominacja na stopień dyplomatyczny, wydanie instrukcji wyjazdowej oraz zarządzenia wyjazdu za granicę.

3.3. Analiza zagrożeń bezpieczeństwa Polski w XXI wieku

Polska wojskowa służba dyplomatyczna na bieżąco analizuje stan bezpieczeństwa Rzeczypospolitej. Wynika to z charakteru zadań narodowej dyplomacji. Jak już wskazano we wcześniejszych częściach pracy, to dyplomacja wojskowa – szczególnie w zagranicznych placówkach dyplomatycznych – dokładnie zbierała informacje o działaniach rządzących w innych państwach, co przekładało się na polepszenie bezpieczeństwa Polski.

Jednak aby skutecznie diagnozować zagrożenia zewnętrzne, należy poznać liczne rodzaje ryzyka pochodzącego z zewnątrz i wewnątrz. W tym celu opracowywany jest raport o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego. Sposób jego opracowania został zawarty w Rozporządzeniu Rady Ministrów z 11 grudnia 2020 r. w sprawie Raportu o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego¹⁸². Rozporządzenie zastąpiło rozporządzenie z 2010 roku, które wycofano z obiegu prawnego¹⁸³. Nowy dokument zawiera procedurę oraz terminy opracowywania Raportu.

Składowe Raportu to mapa najistotniejszych zagrożeń i ich następstw oraz mapa ryzyka ich wystąpienia. Jest o niej mowa w art. 3 pkt 10 ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym¹⁸⁴. Z kolei wspomniana mapa zagrożeń składa się z ważnych informacji dotyczących wpływu niebezpieczeństw, które mogą obniżyć poziom bezpieczeństwa państwa, w tym jego zdolności ekonomiczne i obronne. Skutki zdiagnozowanych zagrożeń mogą naruszać stan bezpieczeństwa państwa, jego ład prawny, integralność terytorialną, a także niepodległość.

Dodatkowo w raporcie wymieniane są czynniki, które mogą „zagrozić życiu lub zdrowiu dużej liczby osób, mieniu w znacznych rozmiarach albo środowisku na znacznych obszarach,

– oddziaływać, obok Rzeczypospolitej Polskiej, także na inne państwa,

¹⁸² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 grudnia 2020 r. w sprawie Raportu o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego, Dz.U. z 2020 r. poz. 2344.

¹⁸³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 2010 r. w sprawie Raportu o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego, Dz.U. z 2010 r. nr 83, poz. 540.

¹⁸⁴ Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, Dz.U. z 2007 nr 89, poz. 590.

– dotyczyć terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub jej obywateli, mimo możliwego wystąpienia w innym państwie”¹⁸⁵.

Dodatkowo raport cząstkowy zawiera wykaz miejsc, gdzie występują konflikty, napięcia oraz kryzysy międzynarodowe, które mają wpływ na bezpieczeństwo kraju i wymagają bieżącego monitoringu i analizy, a także zagrożenia noszące znamiona terroryzmu, które mogą ewoluować w stronę sytuacji kryzysowej. Ponadto raport zawiera enumeratywny wykaz zagrożeń z zakresu cyberbezpieczeństwa. Określenie celów strategicznych to kolejny element raportu. Ich rolą jest zminimalizowanie wystąpienia określonych zagrożeń oraz ich gradacja według kryterium ważności i priorytetów. W dalszej kolejności raport zawiera uporządkowaną listę priorytetów, które wymuszają osiągnięcie celów strategicznych; wykaz odpowiednich sił i środków do ich realizacji; ustalenie przedsięwzięć mających na celu podniesienie poziomu bezpieczeństwa; realizację zadań z zakresu bezpieczeństwa poprzez wskazywanie przeznaczonych do tego programów krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych oraz ich realizatorów, sposoby finansowania, czas ich trwania, określenie w nich priorytetów, kwestie związane z zasadami reagowania na zagrożenia oraz priorytety działań. W raporcie znajdują się również „inne informacje, które zdaniem wykonawcy mogą być przydatne przy tworzeniu Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego”¹⁸⁶.

Szczegółowe zasady tworzenia Raportu zawarte są w dokumencie *Procedura opracowania raportu cząstkowego*¹⁸⁷. Aby sporządzić jednolitą informację do Raportu, stworzono algorytm opracowania raportu cząstkowego. Jako najważniejsze elementy składowe opracowanego schematu wskazano między innymi: występujące zagrożenia; zapobieganie, w tym określanie celów strategicznych; przygotowanie – programowanie zadań w zakresie bezpieczeństwa państwa oraz reagowanie (określanie priorytetów w reagowaniu).

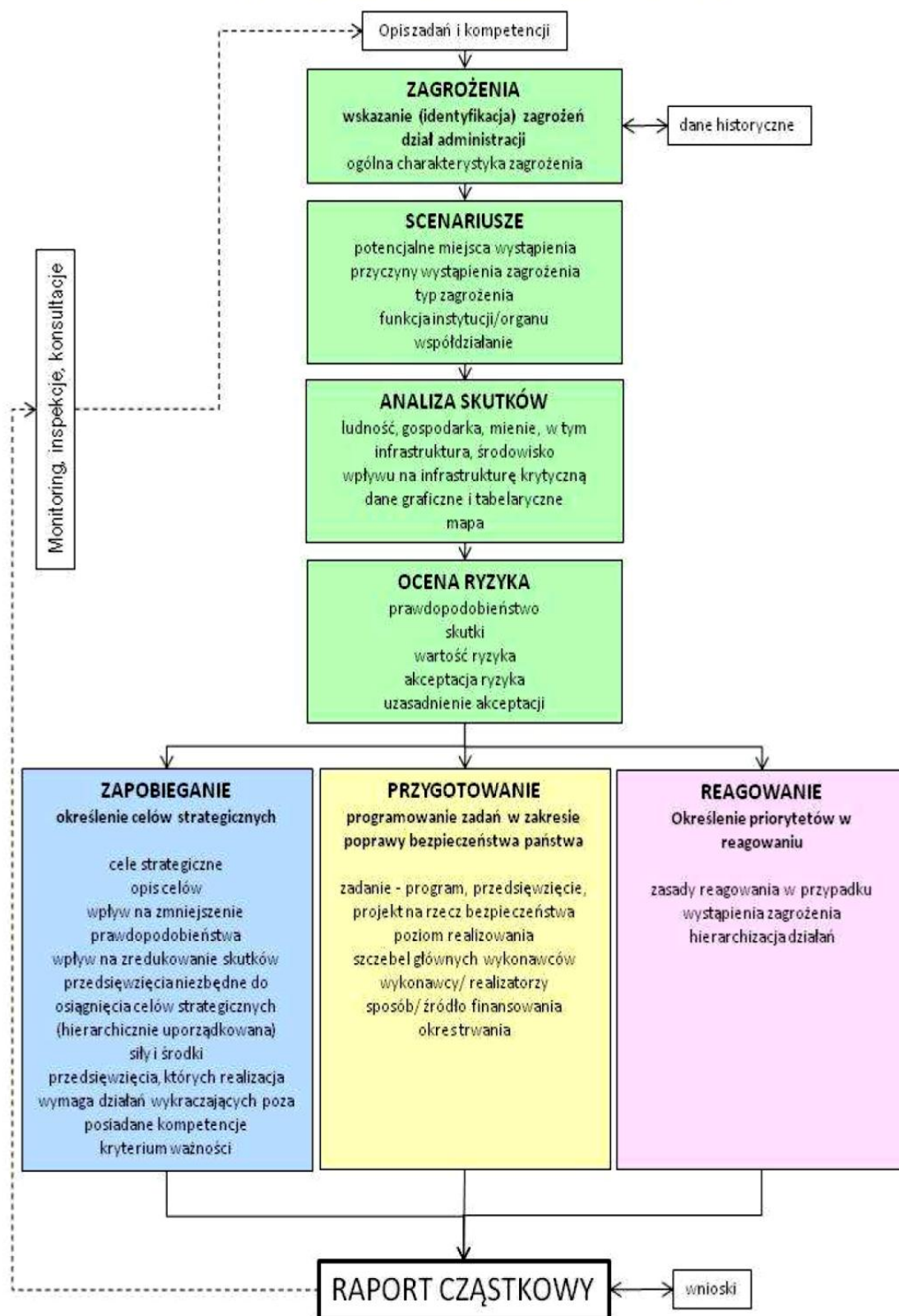
Raport wskazuje na bezpośrednie i pośrednie zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa, w tym jego struktur oraz mieszkańców. Zawarte w nim zdarzenia mają mieć charakter niestandardowy, nie mogą odbiegać od zwykłych zagrożeń o niewielkiej skali, które samorządy są w stanie wyeliminować, gdyż mają ku temu środki i zasoby.

¹⁸⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 grudnia 2020 r. w sprawie Raportu...

¹⁸⁶ Ibidem.

¹⁸⁷ *Procedura opracowania raportu cząstkowego*, Warszawa 2010, <https://www.gov.pl/web/rcb/raport-o-zagrozeniach-bezpieczenstwa-narodowego>

Oczywiście w dobie istniejącego konfliktu zbrojnego w Ukrainie stopień zagrożeń wyraźnie wzrósł, szczególnie w samorządach znajdujących się na Wschodzie, gdzie znajduje się granica państwa z Ukrainą, Białorusią i Rosją. Dlatego z tym większą wnikliwością i skrupulatnością powinny być tworzone raporty cząstkowe o stanie bezpieczeństwa. Oczywiście instrukcja wyraźnie pozycjonuje rodzaje zagrożeń, które mogą wystąpić, i opisuje ich ewentualny wpływ na określoną liczbę obywateli, obszar itp.

Rysunek 11. Algorytm opracowania raportu częściowego

Źródło: *Procedura opracowania raportu częściowego*, Warszawa 2010, s. 6,
<https://www.gov.pl/web/rcb/raport-o-zagrozeniach-bezpieczenstwa-narodowego>

3.3.1. Zagrożenia militarne

Obecnie w przestrzeni publicznej jest wiele zagrożeń bezpieczeństwa narodowego, jednak najbardziej niebezpieczne są te militarne. Ich złożoność oraz trudność ich przewidzenia sprawiają, że stanowią skomplikowaną materię badawczą. Jednak to zagrożenia militarne wpływają na tworzenie określonej infrastruktury, zachowań, polityki zarządzania kryzysowego, akcji edukacyjnych itp. Aby w pełni zdefiniować te zagrożenia, należy wyodrębnić pewne składające się na nie czynniki¹⁸⁸. Są to procesy zachodzące we współczesnym systemie bezpieczeństwa. To podmioty państwowe i niepaństwowe stanowią kluczowe czynniki w systemie bezpieczeństwa ogólnego mającego wpływ na jego architekturę. Kondycja tych podmiotów wpływa na bezpieczeństwo lokalnych społeczności i regionów. Analiza klasyfikacyjna poszczególnych zagrożeń pozwala określić potencjalne niebezpieczeństwa oraz wskazać poziom ich natężenia i prawdopodobieństwa wystąpienia. W przypadku zdiagnozowanych zagrożeń osadzony w prawie podmiot powinien podejmować działania adekwatne do występującego zagrożenia, na tyle, na ile pozwalają mu własne środki. Poza tym podmiot ten powinien przeciwdziałać zagrożeniom militarnym przez podejmowanie określonych wysiłków, neutralizując zaistniałe zagrożenie. Wszystko to powinno nastąpić po zapewnieniu własnego potencjału obronnego. W przypadku bezpieczeństwa militarnego państwa jest ono niewątpliwie najważniejsze pod względem strategii rozwoju społecznego i gospodarczego państw. Zachwianie tego stanu może mieć katastrofalny wpływ na jego funkcjonowanie i może doprowadzić do jego destrukcji. Skutkiem takiego stanu może być utrata suwerenności, niepodległości i rozpoczęcie prześladowania obywateli. Dlatego też każde zagrożenie militarne może w ostateczności doprowadzić do zachwiania ciągłości funkcjonowania danego państwa. Z racji pokoleniowych zmian, które są naturalnym procesem demograficznym, każde przerwanie ciągłości funkcjonowania określonych społeczności zorganizowanych w państwo może mieć negatywne skutki dla jego przyszłości. Należy podkreślić, że zagrożenia militarne oraz niemilitarne oddziela cienka granica, często jest ona płynna, a nawet niewidoczna. Jedna może też wynikać z drugiej. W przypadku ogólnie pojętego bezpieczeństwa narodowego, w tym zarządzania kryzysowego, zakłada się pewien podział przyczyn i źródeł jego zachwiania. Zagrożenia, głównie kryzysowe, można podzielić na ekologiczne i naturalne,

¹⁸⁸ B. Sowa, B. Kozicki, *Analiza trendów dotyczących liczby żołnierzy w Wojskach Lądowych*, s. 123–144, [w:] S. Byleń (red. nauk.), *System zabezpieczenia logistycznego Wojsk Lądowych w działaniach taktycznych*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2024, s. 21.

wywołane działalnością człowieka, różne awarie techniczne, które są skutkiem tej działalności, a także zachowań społecznych. Do zagrożeń naturalnych można zaliczyć te, w które nie ingeruje człowiek lub jego wpływ jest minimalny: powódzie, śnieżyce, susze, wichury czy powstające osuwiska ziemi¹⁸⁹.

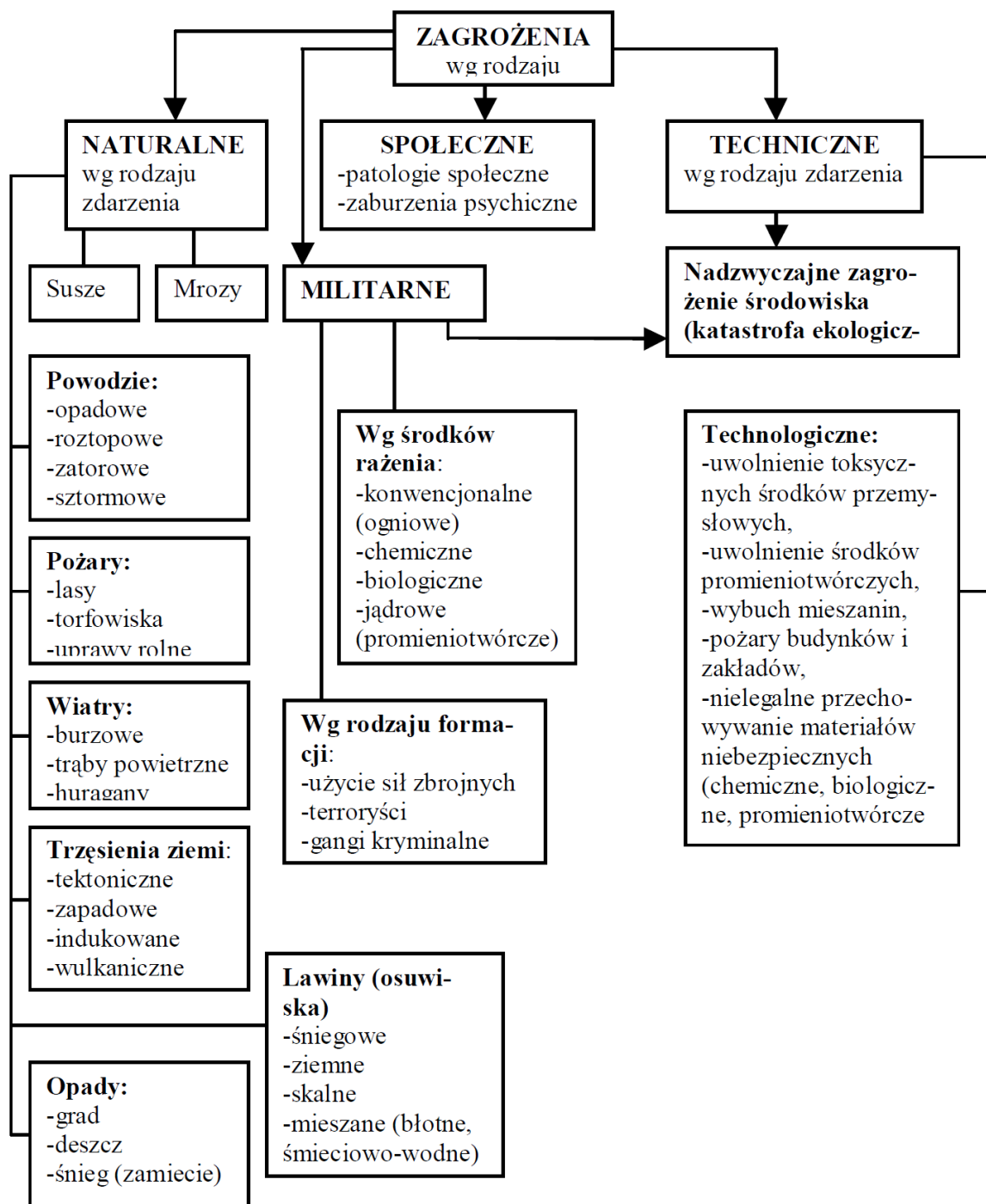

Rysunek 12. Typologia zagrożeń bezpieczeństwa narodowego

Źródło: R. Jakubczak, *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP*, Warszawa 2003, załącznik 5 wg K. Przeworskiego

W przypadku zagrożeń militarnych zakłada się, że obejmują one niebezpieczeństwo użycia siły przez podmioty prawa międzynarodowego – państwa.

¹⁸⁹ D. Majchrzak, *Bezpieczeństwo militarne Polski*, Warszawa 2015, s. 64

Rysunek 13. Typologia zagrożeń ludności, mienia i środowiska

Źródło: R. Jakubczak, *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP*, Warszawa 2003, załącznik 33 wg K. Przeworskiego

Definicję zagrożenia rozumie się jako połączenie zdarzeń w stosunkach międzynarodowych, w wyniku których może dojść do zakłócenia warunków rozwoju państwa i bytu obywateli oraz utraty suwerenności lub niepodległości, a także integralności

terytorialnej¹⁹⁰. Technicznie będzie ono polegało na pojawieniu się niekorzystnych zjawisk, włącznie z użyciem przemocy i siły zbrojnej. Przyczyną zagrożeń militarnych są rozbieżne cele i dążenia poszczególnych państw, a ich rozwiązanie może przebiegać już tylko z zastosowaniem różnych form przemocy, w tym walki zbrojnej¹⁹¹.

Znawcy tematu bezpieczeństwa skatalogowali formy pośredniego lub bezpośredniego użycia wojska jako narzędzia do osiągnięcia celów politycznych. Mogą to być:

- a) „demonstracja siły,
- b) dywersje militarne,
- c) blokada militarna,
- d) szantaż militarny,
- e) prowokacja militarna,
- f) incydent graniczny,
- g) ograniczone użycie środków przemocy zbrojnej,
- h) zbrojne starcie graniczne,
- i) napaść zbrojna grup nieformalnych,
- j) konflikt lokalny,
- k) konflikt między państwami”¹⁹².

Aktualnie na świecie rośnie zagrożenie wybuchu kolejnego konfliktu o zasięgu światowym. Sytuacja w Ukrainie połączona z eskalacją relacji pomiędzy Rosją a Paktem Północnoatlantyckim NATO mogą nie napawać optymizmem¹⁹³. Ponadto konflikt izraelsko-palestyński eskaluje coraz bardziej. W ostatnich latach zarysowała się linia podziału sił. Po jednej stronie stoją państwa demokratyczne, zrzeszone głównie w NATO, a na przeciwległym biegunie Rosja, Chiny, Korea Północna, Iran, Syria. Obecnie mamy do czynienia ze stanem wyczekiwania na dalszy rozwój sytuacji w Ukrainie¹⁹⁴. Dlatego też Stany Zjednoczone oraz Europa starają się wspierać działania ukraińskiej armii, aby losy pełnoskalowej wojny nie przechyliły się na stronę agresora rosyjskiego.

¹⁹⁰ M. Jurgilewicz, B. Kozicki, M. Delong (red. nauk.), *Prywatyzacja bezpieczeństwa. Wybrane aspekty administracyjnoprawne, ekonomiczne i polityczne*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2022, s. 13.

¹⁹¹ D. Majchrzak, *Bezpieczeństwo militarne Polski*, Warszawa 2015, s. 30.

¹⁹² Z. Ciekanowski, *Rodzaje i źródła zagrożeń bezpieczeństwa*, „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza” 2010, nr 1, s. 34.

¹⁹³ B. Kozicki, M. Walkowiak, M. Górnikiewicz, *The Impact of COVID-19 Pandemic on the Economic Security of Russia and European Countries*, „European Research Studies Journal” 2020, vol. XXIII, s. 324–338.

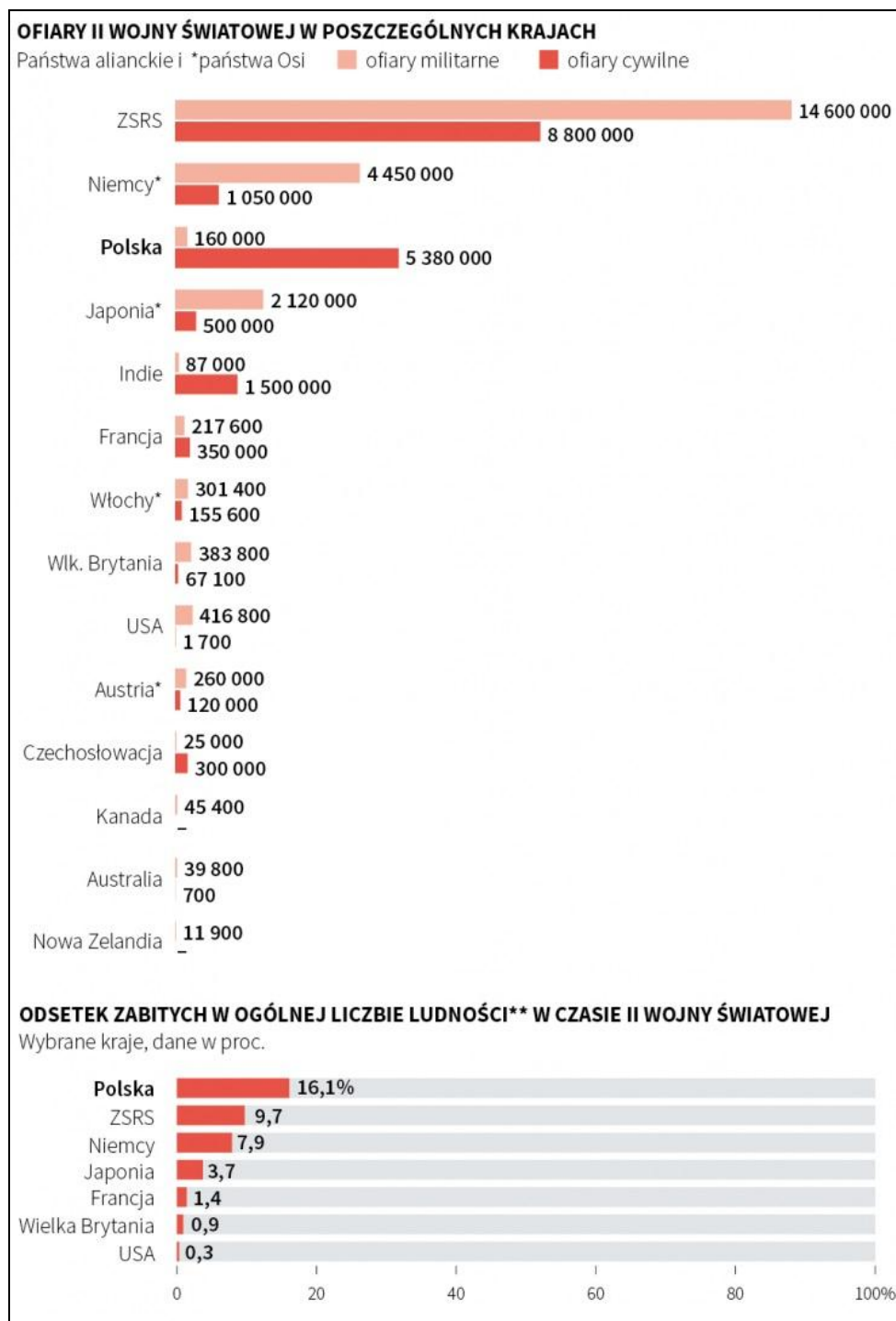
¹⁹⁴ R. Rynkun-Werner, B. Kozicki, J. Zelkowski, D. Krzewniak, *Jurisdiction of the International Criminal Court in the Hague and war crimes in Ukraine in the face of security*, „Journal of Security and Sustainability Issues” 2023, 13, no. 1, s. 325–336.

Konflikty zbrojne zmieniają tylko charakter prowadzonego konfliktu. Zmieniają się środki techniczne używane do walki. Każdy konflikt zbrojny pociąga za sobą wiele ofiar, głównie cywilów niezaangażowanych w bezpośrednią konfrontację zbrojną. Analizując straty osobowe w dwóch wojnach światowych, niemal każdego dnia traciły życie tysiące żołnierzy i cywilów. Jednak o ile w minionych stuleciach ofiarami walk przeważnie byli żołnierze, o tyle w starciach zbrojnych w XX i XXI najczęściej życie tracili cywile. Przykładem może być liczba poległych Polaków podczas II wojny światowej. Przedstawia to wykres 1, z którego jasno wynika, że liczba żołnierzy poległych w czasie wojny to zaledwie 2,9 proc. ogólnej liczby ofiar wojny. W przypadku Polski istnieje tu bardzo duży dysonans, gdyż liczba ofiar cywilnych znacznie przewyższa liczbę ofiar żołnierzy. W przypadku chociażby dwóch mocarstw, jak ZSRS czy Niemcy, największą liczbę zabitych stanowią właśnie ofiary militarne. Oprócz strat ludzkich Polska poniosła ogromne straty materialne, które według szacunków na 31 grudnia 2021 r. wynosiły: 6 bln 220 mld 609 mln zł, co dawało ok. 1 bln 532 mld 170 mln dol. amerykańskich¹⁹⁵.

Obecnie proces globalizacji oraz tworzenie nowych porządków politycznych opartych na wielobiegunowości kreują nowe zagrożenia o charakterze militarnym i wpływają bezpośrednio na bezpieczeństwo państwa. Należy to dodatkowo zestawić z istniejącymi dysproporcjami rozwojowymi wielu państw oraz wzajemną rywalizacją międzynarodową. Dodatkowo punktami zapalnymi często są spory o charakterze lokalnym i regionalnym, jak np. w Syrii czy byłej Jugosławii. Pomimo że wiele państw ratyfikowało prawo humanitarne w razie zaistnienia konfliktów zbrojnych oraz stosuje się coraz bardziej precyzyjną broń, której działanie ma zminimalizować liczbę postronnych ofiar i skupia się na rażeniu określonych celów wojskowych, to jednak często nie wpływa to wydatnie na zmniejszenie liczby poszkodowanych cywilów. Jako przykład mogą służyć dane z konfliktu syryjskiego, w którym od 2011 roku zginęło 273 520 osób, w tym 79 585 cywilów, co stanowi 30 proc. ogólnej liczby zabitych. Kolejnym przykładem jest konflikt w byłej Jugosławii, który pochłonął 114 700 ofiar, wśród których 57 200 to cywile. W stosunku procentowym to prawie 50 proc., więc bardzo dużo¹⁹⁶.

¹⁹⁵ *Raport o stratach poniesionych przez Polskę w wyniku agresji i okupacji niemieckiej w czasie II wojny światowej 1939–1945* – aktualizacja 6.09.2022 r., s. 4.

¹⁹⁶ A. Pestkowski, *Progniza wyzwań i zagrożeń zewnętrznych dla Polski w XXI wieku*, „Wiedza Obronna” 2016, nr 3–4, s. 68.

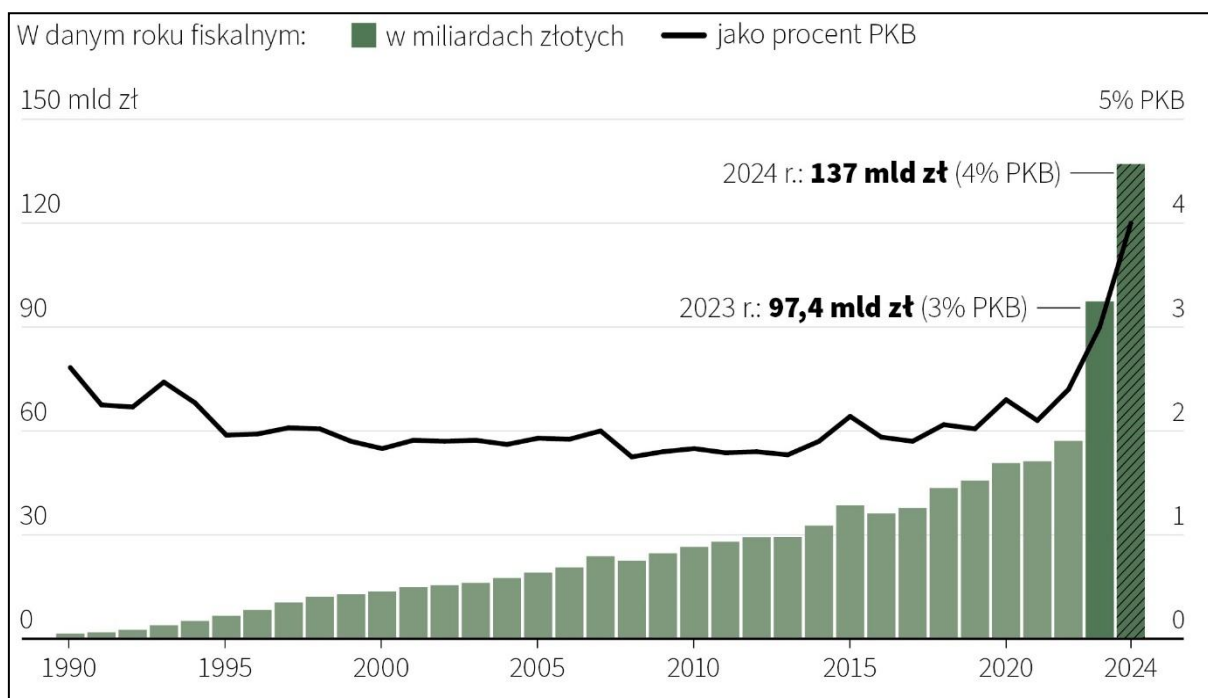

Rysunek 14. Liczba ofiar II wojny światowej w poszczególnych państwach

Źródło: P. Doyle, *II wojna światowa w liczbach*, 2014, za: *Ofiary II wojny światowej* | dzieje.pl – Historia Polski

22 lutego 2022 r. sytuacja na świecie uległa istotnej zmianie. O przed rozpoczęciem wojny w świecie nauki i publicystyki rozprawiano o możliwości zbrojnej konfrontacji pomiędzy dwoma blokami państw. Aktualnie przypuszczenia nabierają już konkretów. Zauważalny jest trend dozbrajania swoich armii. Doskonałym przykładem jest Polska, dla której wzmocnienie armii stało się priorytetem. W 2024 roku wydatki na obronność

zaplanowano na 137 mld zł, co stanowić ma 4 proc. PKB. Zważywszy, że rok wcześniej wydatki były niższe o ponad 39 mld zł, rok 2024 był rekordowy pod kątem rozwoju polskiej obronności. Jak przedstawia rysunek 15, aktualne nakłady na wojsko bardzo odbiegają od tych z lata wcześniejszych.

Rysunek 15. Wydatki na obronność w Polsce w latach 1990–2024

Źródło: Polska Agencja Prasowa (PAP)

10 października 2023 r. minister Obrony Narodowej Mariusz Błaszczak podpisał Plan Modernizacji Technicznej na lata 2021–2035. W celu usprawnienia prowadzonej modernizacji armii minister podjął decyzję o wydłużeniu okresu strategii rozwoju polskiej armii z 10 do 15 lat. Motywował to tym, że przy planowaniu tak wielkich i drogich zakupów zbrojeniowych potrzebny jest czas, aby proces ten przebiegał sprawnie i rozważnie.

Jak powiedział szef MON: „Nowy plan przewiduje wydatki na modernizację na miarę oczekiwań żołnierzy Wojska Polskiego. To aż 524 miliardy złotych, czyli około 133 miliardy dolarów na nowe uzbrojenie i wyposażenie dla tych, którzy strzegą naszego bezpieczeństwa. Żaden rząd w historii wolnej Polski nie był w stanie zapewnić tak dużych pieniędzy na modernizację Sił Zbrojnych”¹⁹⁷. Niewątpliwie dozbrajanie i modernizacja polskiej armii nie wynika z megalomanii, a z racjonalnej oceny sytuacji geopolitycznej

¹⁹⁷ 524 mld na modernizację i więcej F-16. Błaszczak podpisał PMT, <https://defence24.pl/sily-zbrojne/plan-modernizacji-technicznej-2021-2035-zatwierdzony>, dostęp: 10.03.2024.

w Europie i na świecie¹⁹⁸. Coraz wyraźniej objawia się autentyczność zamiarów agresora rosyjskiego. Dlatego bardzo ważnym czynnikiem stabilizującym powstałe zagrożenia jest odpowiedzialna polityka zagraniczna, której celem jest zapewnienie bezpieczeństwa własnemu narodowi. Dodatkowo, oprócz wzmacniania własnego potencjału obronnego istotne jest, aby zacieśnić współpracę w ramach NATO, Unii Europejskiej oraz Grupy Wyszehradzkiej.

Bardzo ważnym aspektem w dziedzinie obronności jest zjawisko odstraszenia potencjalnego agresora¹⁹⁹. W przypadku Polski aktualne zakupy uzbrojenia oraz liczebny wzrost armii mają również za zadanie odstraszać. Dzieje się to głównie za pośrednictwem mediów, które informują również inne państwa o sytuacji w Polsce, o zwiększonych nakładach na obronność. Jak szacują stratedzy oraz pracownicy MON, jeśli wszystkie planowane zakupy uzbrojenia dojdą do skutku, polska armia będzie najpotężniejszą armią lądową w Europie²⁰⁰.

W przypadku wybuchu nowego konfliktu zbrojnego coraz częściej pojawiają się informacje o możliwości użycia broni masowego rażenia. Przez wiele lat mocarstwa światowe przez posiadanie takiej broni zapewniały sobie spokój i pozycję w międzynarodowych rankingach państw-mocarstw. Jednak lęk przed jej użyciem jest obecny u każdego z państw, gdyż unicestwiłoby to życie na Ziemi. Ten rodzaj broni jest bardzo niebezpieczny, szczególnie u państw niestabilnych politycznie o antydemokratycznym charakterze (Korea Północna, Iran, Irak). Dlatego, aby zapobiegać sytuacjom, w których państwa nieodpowiedzialne mogłyby użyć swojego arsenału nuklearnego, należy zacieśniać współpracę międzynarodową, wymieniać posiadane informacje wywiadowcze, mieć większą kontrolę nad obrotem i sprzedażą półproduktów potrzebnych do rozwoju technologii jądrowej²⁰¹.

3.3.2. Zagrożenia terrorystyczne

Jednym z największych zagrożeń XXI wieku jest terroryzm. Działalność terrorystyczna zdecydowanie nie jest nowym zjawiskiem (istniało wiele organizacji

¹⁹⁸ M. Delong, O. Jurgilewicz, B. Kozicki (red. nauk.), *Transgraniczny wymiar współczesnego bezpieczeństwa*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2022, s. 44.

¹⁹⁹ O. Jurgilewicz, B. Kozicki, A. Woźny (red. nauk.), *Współczesne konteksty bezpieczeństwa*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2024, s. 8.

²⁰⁰ *Polska ma mieć wkrótce najsilniejszą armię lądową w Europie. Wicepremier Błaszczak podał termin*, Polskie Radio, <https://polskieradio24.pl/arttykul/3168084,polska-ma-miec-wkrotce-najsilniejsza-armie-ladowa-w-europie-wicepremier-blaszczak-podal-termin>, dostęp: 13.03.2024.

²⁰¹ R. Jakubczak, *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa Polski w XXI wieku*, Warszawa 2008, s. 111.

terrorystycznych), jednak w XXI wieku przybrała formę globalną. O ile w starciu z regularnymi armiami większość państw jest w stanie zidentyfikować przeciwnika, jego lokalizację, uzbrojenie i potencjalne zamiary, o tyle działalność organizacji terrorystycznych sprawia, że stają się one bezbronne. Terroryzmowi sprzyja globalizacja. Proces ten przejawia się głównie w nieograniczonym poruszaniu się po świecie, przekraczaniu granic państw, kontynentów, swobodzie komunikowania się za pomocą istniejących środków (telefony komórkowe, Internet), dostępie do światowego systemu finansowego (międzynarodowe przepływy finansowe). Dlatego też niezwykle istotne jest, aby służby wywiadowcze, służby graniczne, wojsko oraz policja współpracowały na szczeblu międzynarodowym, aby móc wyeliminować potencjalne zagrożenie²⁰². Znaczący temat terroryzmu klasyfikują go i wyróżniają jego kilka rodzajów:

- 1) terroryzm państwowy (*stateterrorism*) – cechuje go represyjne i zastraszające zachowanie instytucji państwowych w stosunku do obywateli. Dodatkowo państwo może udzielać schronienia i wsparcia grupom terrorystycznym;
- 2) terroryzm antypaństwowy (*anti-stateterrorism*) – występuje w sytuacji, gdy organizacje, ruchy społeczne lub pojedyncze osoby dążą do destabilizacji państwa oraz obowiązującego w nim ładu społecznego²⁰³.

Kolejnym wyróżnikiem terroryzmu jest jego podział ze względu na kryterium motywacji:

- 1) terroryzm polityczny (*political terrorism*) – polega na zastraszaniu struktur państwowych przez terrorystów kierujących się motywami politycznymi lub religijnymi. W ramach tego rodzaju terroryzmu wyróżnia się:
 - a) terroryzm represywny (*repressive*), kiedy państwo stosuje go do przywrócenia porządku,
 - b) terroryzm subrewolucyjny (*sub-revolutionary*), polegający na działalności określonych grup, które jedynie mogą zastraszać, a nie są w stanie wpłynąć na jakiegokolwiek zmiany,
 - c) terroryzm rewolucyjny (*revolutionary*), jego celem jest rewolucja, która chce zmienić struktury danego państwa;
- 2) terroryzm niepolityczny (*non-political terrorism*) – ten rodzaj terroryzmu nie ma żadnych powiązań z polityką. Ze względu na motywy można go podzielić na:

²⁰² A. Pestkowski, *Prognoza wyzwań i zagrożeń...*, s. 69.

²⁰³ T. Wałek, *Pojęcie, geneza i klasyfikacja zjawisk terrorystycznych*, „Securitologia” 2018, nr 1, s. 120.

- a) terroryzm kryminalny (*criminal terrorism*) – skupia się na przestępstwach pospolitych, które mają na celu wymuszenie pewnych zachowań dla osiągnięcia zysku,
- b) terroryzm patologiczny (*pathological terrorism*) – charakteryzuje się aktami terrorystycznymi podejmowanymi przez ludzi z chorobami psychicznymi, którzy powodowani są frustracją, nienawiścią i innymi ułomnościami wynikającymi z negatywnych przeżyć wewnętrznych.

Kolejne rodzaje terroryzmu, które stały się obiektem analiz wielu badaczy, to:

- 1) Terroryzm indywidualny (*individual terrorism*) – polega na aktach przemocy przeciwko konkretnej osobie lub grupie osób. Sprawcy lub sprawca ukierunkowują swój motyw wobec ściśle określonego odbiorcy;
- 2) Terroryzm ekonomiczny (*economy terrorism*) – to rodzaj terroryzmu, który uderza w system ustalonych porządków ekonomicznych i gospodarczych. Często jego ofiarami padają właściciele przedsiębiorstw, fabryk. Jak można domniemywać, podłoże ideologiczne aktów terroru ma pochodzenie lewicowe;
- 3) Terroryzm represyjny (*repressive terrorism*) – polega na aktach terroru grupy (warstwy) zagrożonej utratą swoich przywilejów;
- 4) Terroryzm powstańczy (*insurrectionary terrorism*) – ma charakter etniczny, nacjonalistyczny, a także separatystyczny;
- 5) Terroryzm społeczno-rewolucyjny (*socio-revolutionary terrorism*) – jego zadaniem jest dążenie do zmiany systemu politycznego²⁰⁴.

Badacz tematu Andrzej Pawłowski tworzy dodatkową klasyfikację terroryzmu ze względu na taktykę sprawców aktów terroru. Wyróżnia: terroryzm regresywny, defensywny oraz terroryzm ofensywny. Następne kryterium podziału zjawiska dotyczy też programowych organizacji terrorystycznych. Autor wyróżnia terroryzm sprawczy bezpośredni oraz terroryzm sprawczy pośredni²⁰⁵.

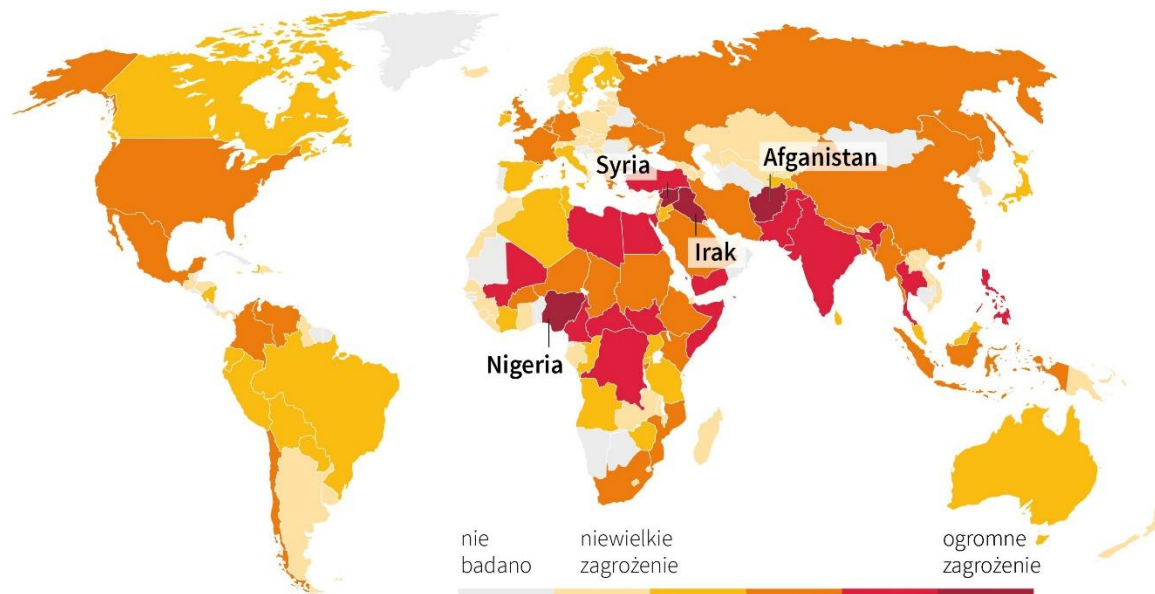
²⁰⁴ Ibidem, s. 121–123.

²⁰⁵ A. Pawłowski, *Typologia terroryzmu politycznego*, [w:] J. Muszyński (red.), *Terroryzm polityczny*, Warszawa 1991, s. 94.

Globalny Indeks Terroryzmu 2019

Przy tworzeniu Globalnego Indeksu Terroryzmu bierze się pod uwagę liczbę ataków, ofiar śmiertelnych (i ich wzrost w ostatnich pięciu latach), rannych oraz skalę zniszczeń przez zamachy.

POZIOM ZAGROŻENIA TERRORYSTYCZNEGO

Źródło: Instytut Ekonomii i Pokoju, DPA, stan listopad 2019

pap

Rysunek 16. Globalny indeks terroryzmu według stanu na 2019 rok

Źródło: Polska Agencja Prasowa (PAP)

Ogólnie zjawisko terroryzmu oceniane jest jako zestawienie określonych cech:

1. Działania terrorystów mają charakter planowy, przemyślany, czasami wręcz z wielką precyzją i jednocześnie sprzeczny z funkcjonującym prawem i porządkiem społecznym.
2. Wynikają z różnych motywów i powodowane są różnymi celami: politycznymi, religijnymi, osobistymi lub innymi.
3. Obiektem działań są z reguły struktury danego państwa (jego przedstawiciele, instytucje) lub podmiot międzynarodowy.

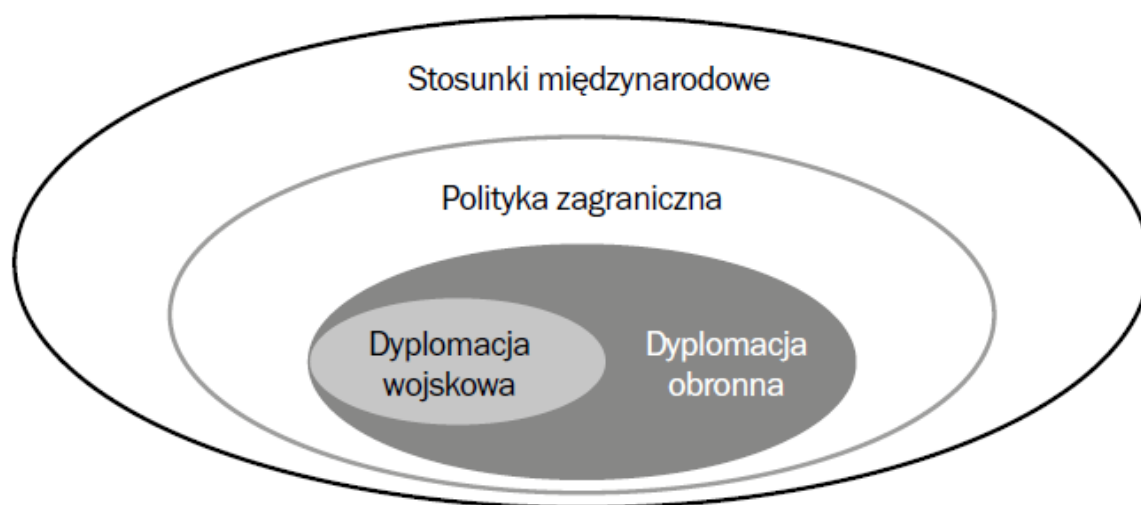
Według licznych prognoz i szacunków zagrożenie terrorystyczne będzie w najbliższych latach rosnąć. To z kolei powinno zmobilizować do przygotowania odpowiednich mechanizmów umożliwiających przeciwdziałanie i minimalizowanie tych zagrożeń²⁰⁶.

²⁰⁶ A. Pestkowski, *Prognoza wyzwań i zagrożeń...*, s. 70.

Polska dyplomacja wojskowa – podobnie jak służby innych państw – działa na podstawie i w granicach prawa międzynarodowego i krajowego, a także określonych ram wytyczonych przez władze poszczególnych państw. Jej głównym celem jest realizacja założeń polityki zagranicznej oraz bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. W przypadku Polski dyplomacja, która skutecznie pragnie realizować nałożone na nią zadania, musi sprawnie działać na arenie międzynarodowej. To w znacznej mierze profesjonalne działania dyplomatyczne prowadzą do skuteczności jej działania. Aktywne uczestnictwo w międzynarodowych inicjatywach przez nadawanie pierwszeństwa sprawom będącym narodową racją stanu, kształtowanie pozytywnych relacji wojskowych z innymi sojusznikami oraz popieranie założeń programowych wysuwanych przez inne państwa ma służyć poprawie wiarygodności Polski na arenie międzynarodowej²⁰⁷. Polska dyplomacja, która zabiega o dobre relacje z sojusznikami, spełnia zakładane cele. W obecnym układzie geopolitycznym najbardziej korzystnym wariantem działalności polskiej dyplomacji wojskowej jest wspomniana już aktywność na arenie międzynarodowej w różnych sojuszach i organizacjach międzynarodowych, takich jak NATO, ONZ, UE, OBWE i innych. Polska jest związana licznymi umowami i sojuszami, które mają jej zapewnić bezpieczeństwo. Aktywność dyplomacji wojskowej musi odbywać się właśnie w granicach tych sojuszy, gdyż, jak wiadomo, nie może ona indywidualnie skutecznie działać, nie wiążąc się koalicją z innymi państwami. Dlatego też działalność dyplomacji wojskowej należy rozpatrywać pod kątem skutecznej aktywności na polu międzynarodowym. W NATO działalność dyplomacji wojskowej polega na uczestnictwie w procesie planowania obronnego i przedstawianiu stanowiska danego państwa w kwestiach poprawy bezpieczeństwa regionu, które jest oczywiście zgodne z celami strategicznymi własnego państwa i Sojuszu. Dyplomaci państw członkowskich biorą udział w planowaniu operacyjnym, wymieniają dane wywiadowcze i dane z zakresu rozpoznania, a także współpracują w ramach szeroko pojętej obronności. Kolejną strukturą zrzeszającą państwa demokratyczne jest Unia Europejska. W ramach wspólnych prac kształtowana jest Wspólna Polityka Bezpieczeństwa i Obrony. Jej idea opiera się na organizowaniu wspólnych zdolności obronnych oraz reagowania kryzysowego. W tym przypadku dyplomacja wojskowa jest również obarczona obowiązkiem czynnej

²⁰⁷ L. Drab, *Rola dyplomacji obronnej w zapewnianiu bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Kwartalnik Bellona” 2019, nr 3, s. 88–89.

współpracy z innymi dyplomatami na rzecz opracowania wspólnych koncepcji obronnych dla Europy²⁰⁸.

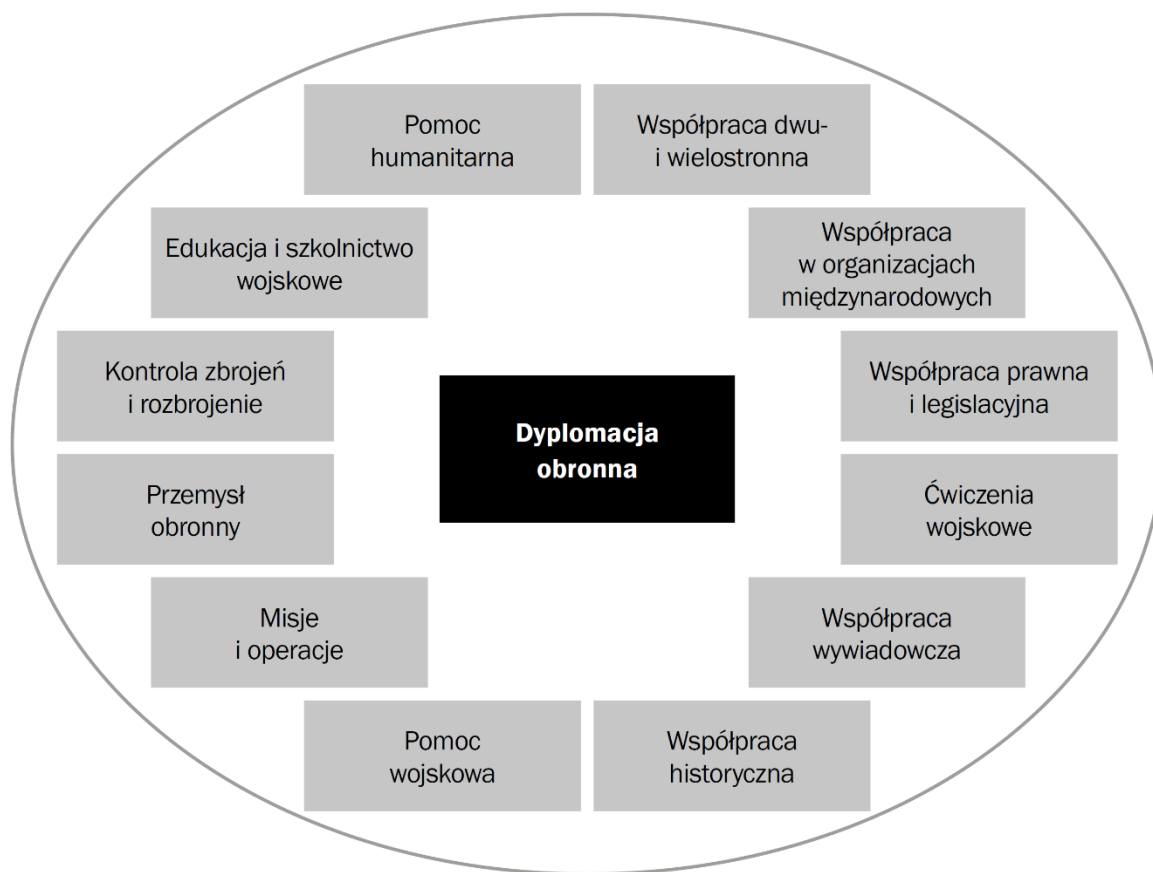
Rysunek 17. Miejsce dyplomacji obronnej w polityce zagranicznej państwa

Źródło: L. Drab, *Rola dyplomacji obronnej w zapewnianiu bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Kwartalnik Bellona” 2019, nr 3, s. 84

W przypadku działalności polskiej dyplomacji w OBWE dyplomaci wojskowi czynnie pracują na rzecz pokojowego rozwiązywania konfliktów. Do ich zadań należy analiza konfliktu i skierowanie środków zaradczych.

Jak widać na rysunku 17, niezwykle istotną częścią dyplomacji obronnej jest dyplomacja wojskowa. Szerzej omówiono ją we wcześniejszej części pracy. Jednak aby w pełni opisać działalność dyplomacji wojskowej wobec bezpieczeństwa kraju, należy rozpatrzyć jej składowe elementy, co przedstawia rysunek 18.

²⁰⁸ L. Drab, *Rola dyplomacji obronnej w zapewnianiu bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Kwartalnik Bellona” 2019, nr 3, s. 89.

Rysunek 18. Główne obszary dyplomacji obronnej

Źródło: L. Drab, *Rola dyplomacji obronnej w zapewnianiu bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Kwartalnik Bellona” 2019, nr 3, s. 85

Punktem zwrotnym w kwestii postrzegania bezpieczeństwa oraz zapobiegania agresywnej polityce potencjalnego przeciwnika był atak Rosji na Ukrainę w 2014 roku. Wydarzenie to było bezpośrednią przyczyną zwołania szczytu NATO w Walii, w dniach 4–5 września 2014 r. Należy dodać, że podobne spotkania odbywają się w wieloletnich odstępach i stanowią reakcję na sytuację związaną z zachwianiem bezpieczeństwa na świecie. W przypadku konfliktu rosyjsko-ukraińskiego kwestia bezpieczeństwa w regionie stawała się niezwykle ważna, gdyż wojna rozgrywała się w państwie bezpośrednio graniczącym z NATO. Na spotkaniu byli obecni szefowie państw i rządów państw Sojuszu. Jak słusznie zauważył generał w stanie spoczynku Stanisław Koziej, po agresji Rosji na Ukrainę w 2014 r. Europa stanęła przed wielkim kryzysem systemu bezpieczeństwa na kontynencie, niespotykanym od czasu zakończenia „zimnej wojny”²⁰⁹. Ukraina, która obrała proeuropejski kurs, odrzuciła tym samym sojusz z Rosją, która na ten akt „zdrady”

²⁰⁹ S. Koziej, P. Pietrzak, *Szczyt NATO w Walii: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski*, s. 15, <https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/11-29%20koziej%20pietrzak.pdf>, dostęp: 30.03.2024.

zareagowała stanowczo. Pomimo wieloletnich wysiłków rosyjskich służb specjalnych, inwigilacji systemu politycznego w Ukrainie, powstała sytuacja wymknęła się spod kontroli. Wszelkie niekonwencjonalne, ale jednak jeszcze pokojowe metody Rosji zawiodły. Dlatego kraj ten zdecydował się na rozwiązania siłowe. Cała sytuacja wywołała zaniepokojenie wśród państw Sojuszu Północnoatlantyckiego, w tym oczywiście Polski. Stąd też uznaje się, że aktywność dyplomacji wojskowej została spotęgowana. Przed szczytem NATO w Newport w Walii dyplomacja polska przygotowała własne stanowisko. Jego zasadnicze tezy dotyczyły wszelkich działań wzmacniających na wschodniej flance NATO, aby miały charakter trwałe. Nowa sytuacja, z którą miał do czynienia Sojusz, wymusiła zmianę dotychczasowej obecności baz natowskich. Polacy czynnie zabiegali o przesunięcie punktu ciężkości z Niemiec do Polski. Dlatego też w kolejnych latach nastąpiło rozbudowywanie kontyngentu międzynarodowych sił, głównie amerykańskich, na wschodniej flance NATO. Taki obrót spraw należy uznać za sukces polskiej dyplomacji wojskowej. Według stanu na pierwszy kwartał 2024 roku w Polsce stacjonowało około 12 tys. żołnierzy NATO, w tym ponad 10 tys. Amerykanów²¹⁰. Jednak zanim doszło do realizacji tego procesu, polska dyplomacja podjęła intensywne działania, które miały na celu stworzenie szerokiej koalicji państw, głównie ze wschodniej flanki Sojuszu, aby odbudować obronny potencjał zdolny do kolektywnego współdziałania w obliczu wspólnych zagrożeń. Już we wrześniu 2014 r. zorganizowano w Warszawie spotkanie prezydentów Polski oraz republik nadbałtyckich: Litwy, Łotwy i Estonii, państw Grupy Wyszehradzkiej (Czech, Słowacji i Węgier) oraz Rumunii i Bułgarii. Najważniejszą konkluzją wynikającą ze spotkania przywódców dziewięciu państw wschodniej Europy była budowa trwałego sojuszu państw zagrożonych agresją ze strony Rosji. Ponadto wspomniane kraje miały lobbować na kolejnym szczycie NATO za zbrojnym wzmocnieniem wschodniej flanki NATO. Dodatkowo polska dyplomacja wojskowa podjęła bardzo ważną z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa grę. Chodziło w niej o to, aby większość stacjonujących sił NATO znalazła się na terytorium Polski. Służba zagraniczna wyraźnie artykułowała oczekiwania Rzeczypospolitej. Już podczas spotkania przywódców Trójkąta Weimarskiego 1 kwietnia 2014 r. wyrażono pogląd, że Polskę w pełni usatysfakcjonuje rozmieszczenie dwóch ciężkich brygad z krajów NATO. Tak jasno i czytelnie wysłany sygnał odebrano jako dążenie Polski do bycia liderem w tej części Europy²¹¹.

²¹⁰ Ł. Zalesiński, *Sila partnerstwa*, <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/40986?t=Sila-partnerstwa>, dostęp: 30.03.2024.

²¹¹ S. Koziej, P. Pietrzak, *Szczyt NATO w ...*, s. 18–19.

Sojusz, który znalazł się w nowej sytuacji, był zmuszony do przyjęcia zupełnie nowych założeń strategicznych. Dlatego też przyjęto *Plan działań na rzecz gotowości* (ang. *Readiness Action Plan* – RAP). Był to najważniejszy dokument przyjęty na spotkaniu w Walii, potwierdzał, że „NATO pozostanie silnym, gotowym, solidnym i wiarygodnym Sojuszem, zdolnym sprostać obecnym i przyszłym wyzwaniom gdziekolwiek się pojawią”²¹². Wspomniany RAP obejmuje wiele obszarów istotnych z punktu widzenia bezpieczeństwa regionu. Zawierał między innymi:

- 1) Utworzenie Sił Natychmiastowego Reagowania (*Very High Readiness Joint Task Force*, VJTF) jako jednostki Sił Odpowiedzi NATO (*NATO Response Force* – NRF), które mogą być w pełnej gotowości w ciągu 48 godzin od momentu wystąpienia zagrożenia. W skład VJTF wchodzi wojska lądowe państw członkowskich NATO na zasadzie rotacji, stacjonujące w swoich macierzystych jednostkach. W przypadku konieczności reakcji siły mogą ulegać scaleniu w inne formy taktyczne.
- 2) Stałą obecność powietrzną, lądową i morską we wschodniej flance Sojuszu na zasadzie rotacji. Celem obecności wspomnianych wojsk jest zapewnienie bezpieczeństwa sojuszników na wschodniej flance NATO i odstraszenie Rosji jako potencjalnego agresora. Rozmieszczanie takich sił na zasadzie rotacji NATO na podstawie umowy NATO z Rosją z 1997 r., w której Sojusz zgodził się na powstrzymanie się od „dodatkowego stałego stacjonowania w państwach przy granicy z Rosją”²¹³.
- 3) Tworzenie elementów dowodzenia i kontroli oraz przygotowanie sprzętu wojskowego dla VJTF w państwach sojusznicznych na wschodniej flance. Ułatwienie szybkiego rozmieszczenia VJTF poprzez utworzenie przez Sojusz Jednostek Integracji Sił NATO (*NATO Force Integration Units* – NFIU), które będą pełnić funkcję dowodzenia i kontroli w państwach członkowskich na Wschodzie. NFIU funkcjonują w Polsce, Rumunii, Bułgarii, Estonii, na Łotwie i Litwie.

²¹² J.M. Arnold, *NATO's Readiness Action Plan: Strategic Benefits and Outstanding Challenges*, „Strategic Studies Quarterly” 2016, nr 1, s. 77.

²¹³ Jak wiadomo, umowa nie jest już przestrzegana przez obydwie strony. Jej postanowienia zostały pogwałcone przez Rosję, która dokonała zbrojnej agresji na Ukrainę.

- 4) Unowocześniony program ćwiczeń. Państwa członkowskie zobowiązane są do poprawy obowiązujących systemów ćwiczeń wojskowych, które będą bardziej skuteczne w przypadku działań zbrojnych.
- 5) Zgoda na podwyższanie wysokości środków przeznaczonych na obronność w budżetach państw członkowskich. Pomimo że sygnatariusze porozumienia planują już w swoich budżetach wydatki w wysokości dwóch procent swojego produktu krajowego brutto, konieczne jest kontynuowanie takiego trendu. Wszyscy ci, którzy do tej pory nie spełnili wymienionych wytycznych, zobowiązali się je zrealizować najdalej w ciągu dekady²¹⁴.

Od momentu szczytu w Walii NATO rozpoczęło wdrażanie założonych celów. Szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa ma siedem punktów omawianych na szczycie. Pierwszym z nich było wzmocnienie obecności wojskowej NATO na wschodniej flance oraz zwiększenie częstotliwości ćwiczeń wojskowych i ich skali. Armia amerykańska rozmieściła jednostki składające się ze 150 żołnierzy w każdym z krajów: Polsce, Litwie, Łotwie i Estonii. Również Wielka Brytania ogłosiła, że podejmie misję stałej obecności w krajach bałtyckich. W czerwcu NATO przeprowadziło dwutygodniowe ćwiczenia *Baltops*, w których wzięło udział 49 statków z 17 krajów. Łącznie w manewry zaangażowanych było 5900 osób. Ćwiczenia zakończyły się pokazem desantu w Uście w Polsce, zaledwie 160 km na zachód od Rosji, od obwodu królewieckiego. Pod koniec października 2018 roku NATO zorganizowało *Trident Juncture*, największe ćwiczenia Sojuszu od ponad dekady.

Kolejnym krokiem wzmacniającym siłę Sojuszu było ogłoszenie przez Stany Zjednoczone informacji, że kraj ten wniesie ogromny wkład w „zdolności umożliwiające” ułatwienie operacji VJTF, w tym: wywiad, obserwację i rozpoznanie, możliwości operacji specjalnych, dowodzenia i kontroli. W wyniku wspólnych narad ustalono, że europejscy członkowie NATO zagwarantują personel naziemny dla VJTF, podczas gdy Stany Zjednoczone zapewni duże możliwości wsparcia.

W dalszej kolejności Sojusz zdecydował się zwiększyć całkowitą liczebność NRF do 40 000 pracowników, w porównaniu z poprzednim poziomem 13 000. Sekretarz generalny NATO Jens Stoltenberg w swoim komunikacie wygłoszonym w Brukseli w czerwcu 2015 r. stwierdził: „Właśnie zrobiliśmy kolejny krok naprzód w dostosowywaniu NATO do naszego zmienionego i bardziej wymagającego środowiska bezpieczeństwa [...]. Z powodu

²¹⁴ J.M. Arnold, *NATO's Readiness Action Plan: Strategic Benefits and Outstanding Challenges*, „Strategic Studies Quarterly” 2016, nr 1, s. 77–78.

zaangażowania się Rosji we wschodniej Ukrainie i niedawnej decyzji Moskwy o modernizacji jej wojska, w tym arsenału nuklearnego, NATO uważnie przegląda się temu, co robi Rosja, w tym w sferze działań nuklearnych”²¹⁵. Utworzony w 2002 r. NRF zapewnia możliwości realizacji różnorodnych zadań, w tym zbiorowych jak: obrona, zarządzanie kryzysowe, operacje stabilizacyjne i usuwanie skutków klęsk żywiołowych. Owocem walijskiej konferencji była jasna deklaracja wielu członków NATO o planach utrzymania i zwiększenia środków na obronę. W lipcu 2015 r. rząd brytyjski potwierdził, że Wielka Brytania nadal będzie starać się osiągnąć ten cel do końca dekady. Rząd Niemiec z kolei planował zwiększyć wydatki na obronę o 6,2 proc. w ciągu najbliższych pięciu lat. Szacuje się, że działania te stanowią największe jak do tej pory wzmocnienie wschodniej flanki Sojuszu jako próby powstrzymania agresywnej polityki Rosji²¹⁶.

Kolejnym sprawdzianem polskiej dyplomacji wojskowej był szczyt NATO w Warszawie, który się odbył 8–9 lipca 2016 r. Spotkanie sojuszników miało przełomowy charakter, a ustalenia, które na nim zapadły, stanowiły reakcję na pogarszający się poziom bezpieczeństwa w sąsiedztwie Sojuszu, głównie na wschodniej flance, za sprawą agresywnej polityki Rosji. Był to pierwszy tak ważny szczyt po spotkaniu w Walii w 2014 r. Wtedy to postanowiono odejść od koncepcji szybkiego wzmocnienia państw wschodniej flanki w przypadku działań militarnych – myślano o stałej obecności wojsk Paktu w regionie. Dla Polski ustalenia szczytu warszawskiego można śmiało określić jako sukces, gdyż w znacznej mierze te decyzje wpłynęły na wzrost poziomu bezpieczeństwa kraju oraz poprawę poczucia pewności u Polaków. Jednak stała obecność międzynarodowych wojsk wymusiła u krajowych decydentów zorganizowanie wsparcia grupom taktycznym przybyłym do Polski. Trzeba było wdrożyć określone rozwiązania logistyczne na terenie poszczególnych baz wojskowych, które przyjeły przedstawiciele zagranicznych armii²¹⁷.

W przypadku Paktu Północnoatlantyckiego wszystkie strategiczne decyzje są podejmowane na szczytach Sojuszu. W obradach warszawskiego Szczytu wzięło udział 28 delegacji państw sojuszniczych plus delegacja z Czarnogóry, która została zaproszona do członkostwa w Sojuszu. Dodatkowo przyjechali przedstawiciele 25 państw partnerskich, reprezentacja Banku Światowego, ONZ, Unii Europejskiej, a także przedstawiciele Kwatery Głównej i Strategicznych Dowództw NATO. Ogólnie w Warszawie pojawiło się około

²¹⁵ P. Meilhan, S. Almasy, *NATO to triple size of reaction force*, <https://edition.cnn.com/2015/06/24/world/nato-troops/index.html>, dostęp: 30.03.2024.

²¹⁶ Ibidem, s. 78–79.

²¹⁷ P. Soloch, P. Pietrzak, *Szczyt NATO w Warszawie: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, t. I–IV, s. 13.

2 tys. delegatów. Na organizację Szczytu państwo polskie wydało łącznie około 160 mln zł²¹⁸.

Na Szczycie wspomniano ponownie, że od ponad dwóch dekad NATO dąży do budowania partnerstwa z Rosją, m.in. przez mechanizm Rady NATO – Rosja (NRC). Jednak działania i polityka Rosji zmniejszyły stabilność i bezpieczeństwo, zwiększyły natomiast nieprzewidywalność i zmieniły środowisko bezpieczeństwa. Podczas gdy NATO podtrzymuje swoje zobowiązania międzynarodowe, Rosja naruszyła wartości, zasady i zobowiązania, które leżą u podstaw stosunków NATO – Rosja, zgodnie z Dokumentem Podstawowym Rady Partnerstwa Euroatlantyckiego z 1997 roku, Aktem Stanowiącym NATO – Rosja z 1997 roku oraz deklaracją rzymską z 2002 roku. Naruszyła zaufanie leżące u podstaw współpracy i zakwestionowała fundamentalne zasady globalnej i euroatlantyckiej architektury bezpieczeństwa. Decyzje, które zostały podjęte na Szczycie, według jego sygnatariuszy są w pełni zgodne z międzynarodowymi zobowiązaniami i dlatego nie mogły być przez nikogo postrzegane jako sprzeczne z Aktem Stanowiącym NATO – Rosja. W 2016 roku Rosja destabilizowała sytuację polityczną na Ukrainie przez bezprawną aneksję Krymu, naruszanie suwerennych granic siłą, celową destabilizację wschodniej Ukrainy, zakrojone na szeroką skalę ćwiczenia, sprzeczne z Dokumentem Wiedeńskim, a także prowokacyjne działania wojskowe w pobliżu granic NATO, w tym w regionie Morza Bałtyckiego i Morza Czarnego oraz we wschodniej części Morza Śródziemnego. Dodatkowo działania te polegały na nieodpowiedzialnej i agresywnej retoryce nuklearnej, dochodziło też do powtarzającego się naruszania przestrzeni powietrznej państw członkowskich NATO. Ponadto po raz kolejny powtórzono, że Sojusz nie dąży do konfrontacji i nie stanowi zagrożenia dla Rosji. Jednak nie może on iść na kompromis w sprawie zasad, na których się opiera i dba o bezpieczeństwo w Europie i Ameryce Północnej. NATO będzie nadal przejrzyste, przewidywalne i zdecydowane²¹⁹.

Dzięki działalności dyplomacji wojskowej przez minione lata dokonano wielu czynności wpływających na poprawę bezpieczeństwa w regionie:

- 1) wzmocnienie Siły Odpowiedzi NATO (NRF) przez poprawę ich gotowości i liczebności oraz sprawienie, że są bardziej mobilne: element lądowy wielkości dywizji mógł połączyć się z komponentami sił powietrznych, morskich i sił operacji specjalnych;

²¹⁸ Ibidem, s. 14.

²¹⁹ *Warsaw Summit Communiqué*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm#mission, dostęp: 30.03.2024.

- 2) utworzenie nowej Wspólnej Grupy Zadaniowej Bardzo Wysokiej Gotowości (VJTF), zdolnej do rozpoczęcia rozmieszczenia się w ciągu od dwóch do trzech dni. Od 2015 r. Grupa jest certyfikowana i pozostaje w stanie gotowości. Ustalono wykaz siedmiu państw ramowych VJTF i ustanowiono plan rotacji VJTF do 2022 r.;
- 3) utworzenie ośmiu wielonarodowych Jednostek Integracji Sił NATO na terytorium państw członkowskich we wschodniej części Sojuszu, aby pomagać w szkoleniu sił Sojuszu;
- 4) podjęcie niezbędnych kroków w celu zwiększenia zdolności NATO do wzmacniania Sojuszu przez nowe projekty infrastrukturalne oraz zwiększenie elastyczności w szybkim przemieszczaniu sił na terytorium kraju;
- 5) realizację ambitniejszego programu ćwiczeń NATO. Ćwiczenia krajowe stanowią ważną część tych wysiłków. Tylko w 2015 roku NATO i państwa członkowskie Sojuszu przeprowadziły 300 ćwiczeń, w tym największe i najbardziej zaawansowane ćwiczenia NATO od ponad dekady – *Trident Juncture 2015* we Włoszech, Portugalii i Hiszpanii;
- 6) poprawienie planowania z wyprzedzeniem i umożliwienie szybszego podejmowania decyzji w celu zapewnienia reakcji zarówno wojskowej, jak i politycznej;
- 7) uzgodnienie strategii dotyczącej roli NATO, wdrażanej w koordynacji z UE, w przeciwdziałaniu wojnie hybrydowej;
- 8) ustanowienie ramy adaptacji NATO w odpowiedzi na rosnące wyzwania i zagrożenia z południa.

W ramach Struktury Sił NATO doprowadziło do pełnej gotowości Dowództwo Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Polsce oraz utworzyło Dowództwo Wielonarodowej Dywizji Południowo-Wschodniej w Rumunii. Ponadto podjęto decyzję o wzmocnieniu Stałych Sił Morskich NATO o dodatkowe zdolności²²⁰.

Agresja Rosji na Ukrainę doprowadziła do zacieśnienia współpracy służb dyplomatycznych w ramach Sojuszu. W ramach NATO organizowane są spotkania ministrów spraw zagranicznych. Ostatnie spotkanie miało miejsce 3 kwietnia 2024 r.²²¹

²²⁰ Ibidem.

²²¹ *Meetings of NATO Ministers of Foreign Affairs*, NATO HQ, Brussels, Belgium, https://www.nato.int/cps/en/natohq/events_182366.htm, dostęp: 30.03.2024.

W zasadzie dla NATO najpoważniejszym obecnie problemem i zarazem wyzwaniem wojskowym jest agresywna polityka Rosji. Na kolejnych szczytach Sojuszu po 2014 roku ta kwestia ciągle się powtarza. Natomiast po napaści Rosji na Ukrainę 24 lutego 2022 r. jest to główne zagrożenie bezpieczeństwa nie tylko w regionie, lecz także na świecie, gdyż „promieniuje” przez wspierające ją reżimy, jak chociażby ten z Korei Północnej czy Iranu. Rosja, a tym samym jej dyplomacja, pokazała, że nie szanuje prawa międzynarodowego i za wszelką cenę dąży do odbudowania swojej mocarstwowej pozycji.

Jak już wspomniano, działalność polskiej wojskowej służby dyplomatycznej skupia się obecnie na współpracy z krajami sojuszniczymi i ich służbami w celu wyeliminowania wszelkich zagrożeń, płynących głównie ze Wschodu, od strony Rosji. Cyklicznie minister obrony narodowej urządza odprawy dla attaché obrony – oficerów pełniących służbę poza granicami kraju. Na jednym ze spotkań na początku 2018 roku minister podsumował poprzedni rok współpracy międzynarodowej i przedstawił plan działań na rok 2019. Jak stwierdził szef MON: „Żyjemy w trudnych czasach, które z jednej strony dają olbrzymią szansę na zbudowanej silnej pozycji naszego kraju, ale z drugiej strony też są pełne zagrożeń. Państwa obowiązkiem jako attaché reprezentujących Wojsko Polskie i Ministra Obrony Narodowej jest dołożenie wszelkich starań, żeby te zadania wykonać jak najlepiej. Chciałem Państwu podziękować za profesjonalizm, za zaangażowanie w codziennej służbie [...] Udział polskich żołnierzy w misjach jest niezwykle istotny, bo świadczy to o zaangażowaniu i gotowości Polski do zapewnienia bezpieczeństwa na świecie. (...) Myślę, że warto odnotować osiągnięcie pełnej zdolności operacyjnej przez Dowództwo Wielonarodowej Dywizji Północny Wschód w Elblągu. To nasz wspólny sukces. Zachęcam, żeby podczas pełnienia swojej misji przekonywać naszych partnerów do tego, aby zwiększyli swoją obecność w Elblągu, bo to właśnie zacieśnia relacje między naszymi państwami. [...] W tym roku jesteśmy niestałym członkiem w Radzie Bezpieczeństwa ONZ, stąd też nasze zadania na forum międzynarodowym – prowadzimy rozmowy na temat powrotu Wojska Polskiego do misji pod szyldem ONZ”²²².

Ze względu na sytuację u wschodniego sąsiada dyplomaci odradzają wyjazdy do Rosji, gdyż ta uznała Polskę za kraj nieprzyjazny. Dodatkowo MSZ informuje, że bezpośrednie połączenia lotnicze Polski z Rosją zostały zawieszone. Ograniczone zostały też przepływy finansowe. Istnieją trudności w posługiwaniu się polskimi kartami

²²² *Attaché wojskowi budują pozycję Polski w środowisku międzynarodowym*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/attach-wojskowi-buduja-pozycje-polski-w-srodowisku-miedzynarodowym>, dostęp: 30.03.2024.

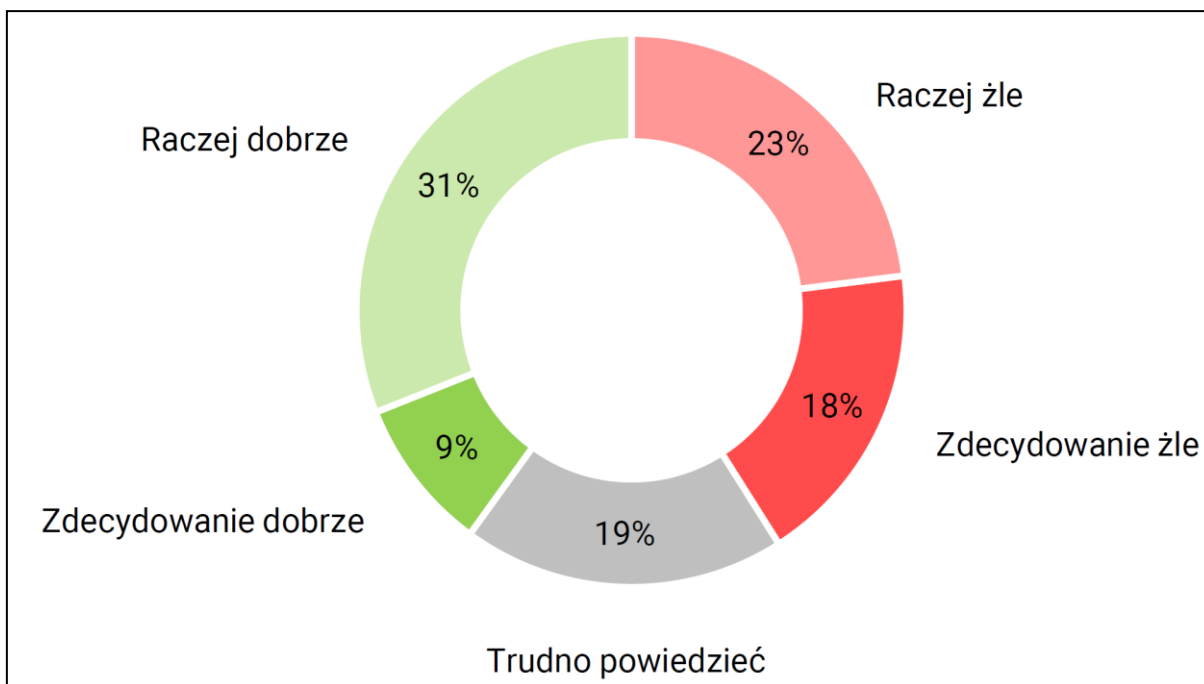
płatniczymi. Rosyjskie służby często doprowadzają do zatrzymań obywateli tzw. państw nieprzyjaznych, przeszukują telefony komórkowe, a w przypadku posiadania podwójnego obywatelstwa utrudniają powrót do Polski. Tym samym obywatele Rzeczypospolitej, którzy posiadają również obywatelstwo rosyjskie, traktowani są wyłącznie jako obywatele Federacji Rosyjskiej. Dlatego też osoba z podwójnym obywatelstwem może podlegać mobilizacji wojskowej w Rosji²²³.

Uczestnictwo Polski w sojuszu wojskowym NATO oraz w wielostronnych układach powoduje, że działalność polskiej dyplomacji wojskowej ukierunkowana jest na ogólne cele związane z zapewnieniem bezpieczeństwa kraju. Aktywność dyplomatyczna połączona z realizacją tych celów sprawia, że w oczach partnerów wojskowych wzrasta wiarygodność Polski jako sojusznika na arenie międzynarodowej. Przez ostatnie lata nastąpiła wyraźna polaryzacja celów i założeń strategicznych polskiej polityki zagranicznej, realizowanej również przez dyplomację wojskową. Pojawił się główny przeciwnik burzący misternie budowany system wzajemnych relacji – Rosja, wokół której tworzone są nowe strategie, zmieniane priorytety, organizowane szczyty NATO, gdzie wdrażane są działania zaradcze, nowe cele. Doktryna Sojuszu pozostaje niezmienna. Jest to pakt o charakterze defensywnym, obronnym. Jednak działania za wschodnią granicą Polski doprowadziły do wielu przeobrażeń w polityce zagranicznej każdego z państw, w tym Paktu Północnoatlantyckiego.

3.4. Ocena funkcjonowania korpusu dyplomatycznego

Polska polityka zagraniczna podlega stałym ocenom, nie tylko przez instytucje do tego powołane na drodze legislacyjnej, lecz także społeczeństwo, które jest uważnym arbitrem oceniającym działania polskiej dyplomacji. Oczywiście sympatie i antypatie do działań władzy mogą wynikać z poglądów politycznych. Nietrudno się domyślić, że prowadzona polityka zagraniczna będzie przeważnie odpowiadać sympatykom określonych ugrupowań politycznych, które aktualnie są u władzy. Natomiast przeciwnicy będą krytykować koncepcje rządzącej opcji. Wydaje się, że to naturalny mechanizm zachowań społecznych. Dostyc często wyborcy reagują pod wpływem emocji, wyłączając krytyczne myślenie.

²²³ *Polska w Rosji. Informacje dla podróżujących*, Serwis Rzeczypospolitej, <https://www.gov.pl/web/rosja/informacje-dla-podrozujacych>, dostęp: 30.03.2024.

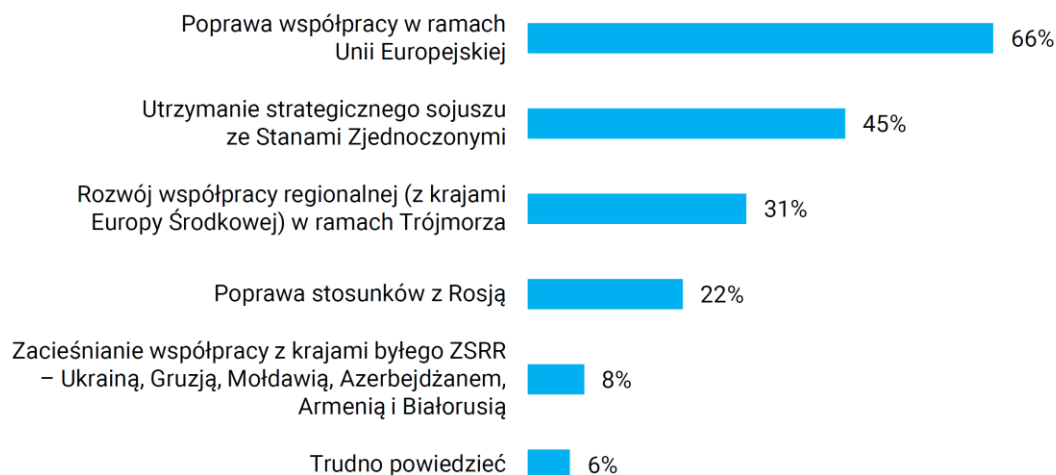
Rysunek 19. Jak oceniasz prowadzoną politykę zagraniczną od momentu objęcia władzy przez Prawo i Sprawiedliwość

Źródło: *Polityka zagraniczna Polski – oceny i postulaty*, „Komunikat z Badań CBOS” 2018, nr 58, s. 2

Rysunek 19 przedstawia ocenę polityki zagranicznej prowadzonej przez Prawo i Sprawiedliwość. Tylko 9 proc. badanych oceniało ją zdecydowanie dobrze, natomiast 18 proc. zdecydowanie źle. Jednak ogólne głosy po obydwu stronach rozłożyły się niemal jednakowo, pomimo że 19 proc. ankietowanych nie miało zdania w tej sprawie. Ankietowanie społeczeństwa może być skażone błędem statystycznym, o czym już wspomniano. Kryterium wykluczającym poprawność badania są sympatie polityczne.

Kolejny wykres przedstawia priorytety polskiej polityki zagranicznej, na które wskazali ankietowani. Zważywszy, że badania były wykonywane po dwóch latach rządów Prawa i Sprawiedliwości, ankietowani największą uwagę zwrócili na kwestie poprawy współpracy w ramach UE. Na obawę badanych niewątpliwie wpłynęło przede wszystkim uruchomienie przez Komisję Europejską wobec Polski art. 7 Traktatu o Unii Europejskiej. Kolejnym wydarzeniem stawiającym Polskę w niekorzystnym świetle międzynarodowym była nowelizacja ustawy o IPN²²⁴.

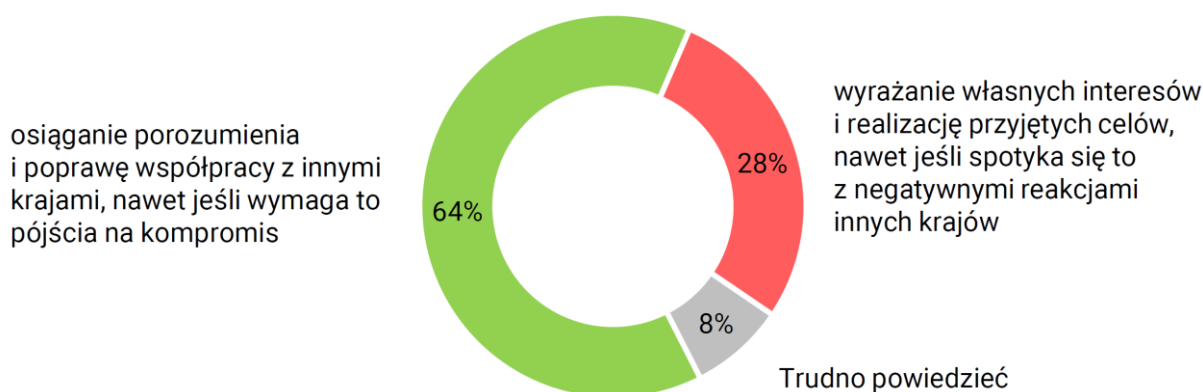
²²⁴ *Polityka zagraniczna Polski – oceny i postulaty*, „Komunikat z Badań CBOS” 2018, nr 58, s. 1.

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać dwa cele

Rysunek 20. Jakie powinny być aktualnie cele, kierunki polityki zagranicznej

Kolejny rysunek przedstawia oczekiwania społeczne dotyczące meritum polityki zagranicznej. Zdecydowanie większa liczba ankietowanych uważała, że polska dyplomacja powinna dążyć do kompromisu z innymi krajami, nawet kosztem własnych interesów.

Rysunek 21. Czy Pana(i) zdaniem, ogólnie rzecz biorąc, obecnie polityka zagraniczna Polski powinna być nastawiona na:

Źródło: *Polityka zagraniczna Polski – oceny i postulaty*, „Komunikat z Badań CBOS” 2018, nr 58, s. 13

Instytucją powołaną do kontroli instytucji państwowych jest Najwyższa Izba Kontroli jako organ. Instytucja kontrolująca ma również w swojej gestii kontrole przeprowadzane w Ministerstwie Spraw Zagranicznych. Ostatnia informacja o wynikach

kontroli *Funkcjonowanie służby cywilnej oraz służby zagranicznej* ukazała się 10 sierpnia 2023 r. Obejmowała lata 2019–2022²²⁵.

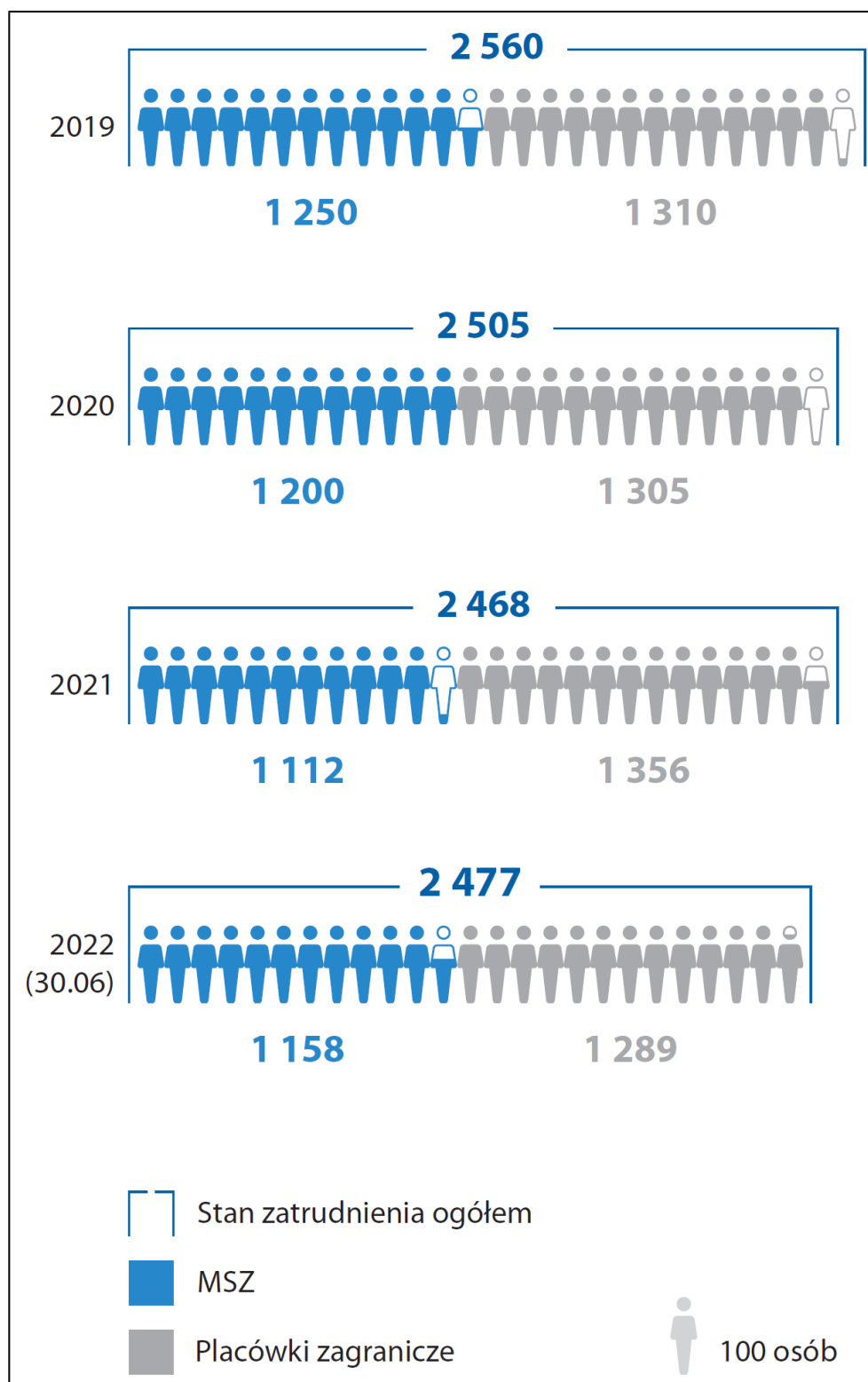
Tabela 3. Liczba etatów pracowników korpusu MSZ w latach 2019–2022

	Liczba etatów MSZ	Liczba etatów w placówkach zagranicznych	razem
31 grudnia 2019 r.	1250	1310	2560
31 grudnia 2020 r.	1200	1305	2505
31 grudnia 2021 r.	1112	1356	2468
31 grudnia 2022 r.	1158	1289	2447

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Funkcjonowanie służby cywilnej oraz służby zagranicznej. Informacja o wynikach kontroli*, KAP.430.002.2023, Nr ewid. 13/2023/P/22/005/KAP, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2023, s. 112

Przedstawione w tabeli 3 dane wskazują, że zatrudnienie w służbie zagranicznej zmniejszyło się o 4,5% (113 etatów) w porównaniu do 2018 r. Struktura zatrudnienia zmieniała się każdego roku. Ogólnie zauważalny jest spadek zatrudnienia w MSZ ludzi młodych do 29. roku życia, czyli niedawnych absolwentów wyższych uczelni, co niewątpliwie wpływa na niepewną sytuację w przyszłości. Aktualnie coraz mniej absolwentów wyższych uczelni planuje pracę w służbie cywilnej. Wiąże się to zapewne z poziomem wynagrodzeń.

²²⁵ *Funkcjonowanie służby cywilnej oraz służby zagranicznej. Informacja o wynikach kontroli*, KAP.430.002.2023, Nr ewid. 13/2023/P/22/005/KAP, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2023.

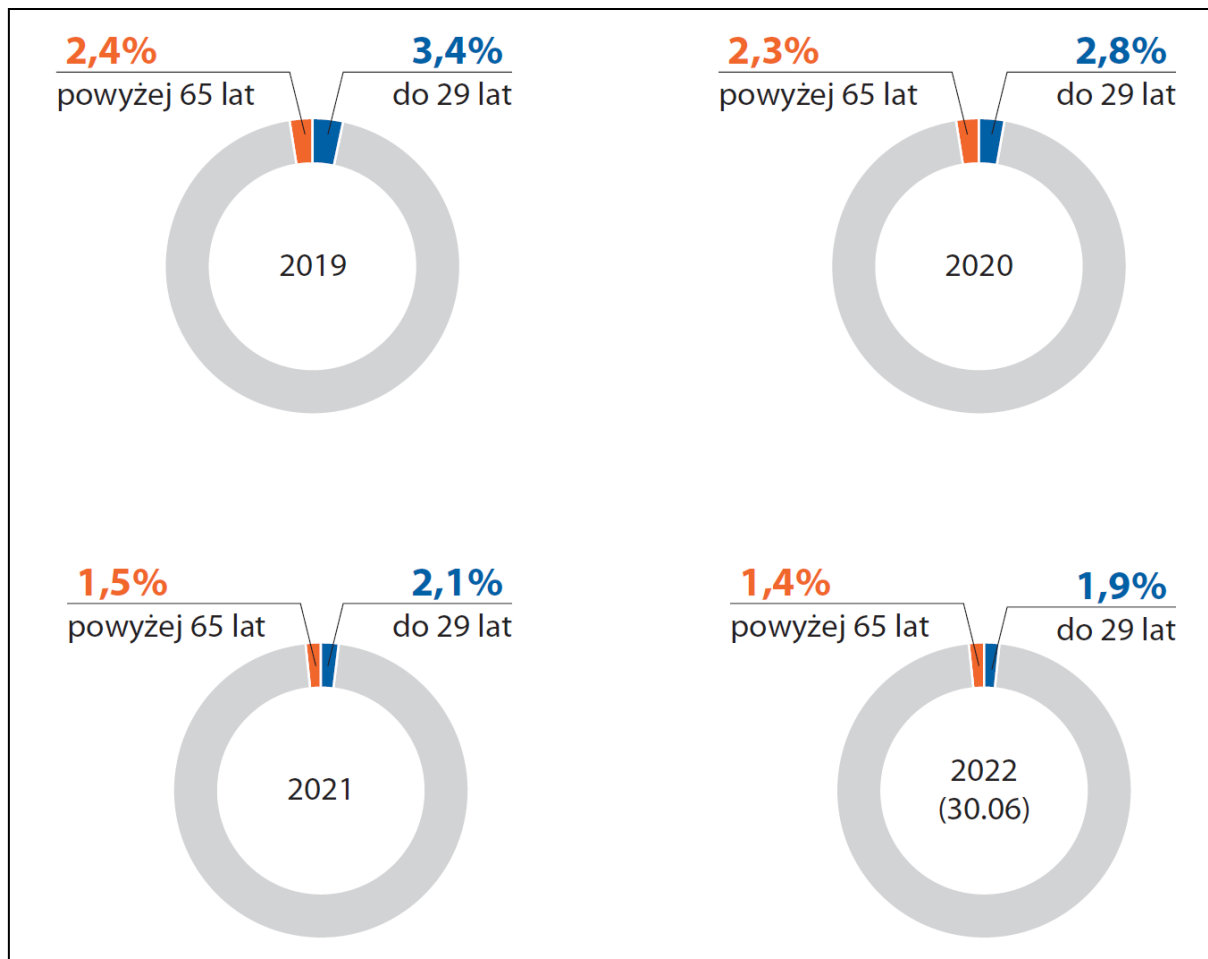

Rysunek 22. Stan zatrudnienia w służbie zagranicznej w MSZ i w placówkach zagranicznych (w etatach)

Źródło: *Funkcjonowanie służby cywilnej oraz służby zagranicznej. Informacja o wynikach kontroli*, KAP.430.002.2023, Nr ewid. 13/2023/P/22/005/KAP, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2023, s. 33

Jeśli chodzi o strukturę wiekową zatrudnionych w MSZ osób najmłodszych i najstarszych wiekiem, warto zwrócić uwagę, że o ile odsetek ludzi w wieku do 29 lat

wynosił nawet w 2019 roku do 3,4 proc., to odsetek ludzi powyżej 65 lat był proporcjonalnie wysoki i w tymże roku wynosił 2,4 proc. Odpowiednio w 2022 roku ta liczba jest już niższa. Najprawdopodobniej wiąże się to z odejściem na emeryturę doświadczonych dyplomatów.

Rysunek 23. Struktura zatrudnienia, biorąc pod uwagę wiek członków służby zagranicznej
 Źródło: *Funkcjonowanie służby cywilnej oraz służby zagranicznej. Informacja o wynikach kontroli*, KAP.430.002.2023, Nr ewid. 13/2023/P/22/005/KAP, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2023, s. 34

Sytuację w polskiej służbie dyplomatycznej miała zmienić ustawa o służbie zagranicznej uchwalona 21 stycznia 2021 r.²²⁶ W wyniku nowych rozwiązań legislacyjnych służba dyplomatyczna miała być zreformowana przez między innymi oddzielenie polityki od pracy urzędniczej. Poza tym usunięto zapisy, które obowiązywały jeszcze za czasów PRL. Chociaż oczywiście nie wszystkie, szczególnie te dotyczące odznaczania urzędników.

Jej inicjatorzy mieli określić bardziej przejrzyste zasady zatrudnienia i awansu. Wszystkie te procesy odbywają się pod nadzorem Szefa Służby Zagranicznej powołanego na mocy ustawy. Jednak wprowadzane zmiany miały też inny aspekt. W wyniku zapisu

²²⁶ Ustawa z dnia 21 stycznia 2021 r. o służbie zagranicznej, Dz.U. z 2021 r., poz. 464.

o wygaśnięciu stosunku pracy wraz z osiągnięciem wieku 65 lat część dyplomatów została zwolniona z pełnionych obowiązków. Natomiast drugim ważnym aspektem związanym z ustawą było ułatwienie dostępu do korpusu dyplomatycznego²²⁷.

Według opinii ówczesnie rządzącej Zjednoczonej Prawicy reforma służby zagranicznej miała na celu kształtowanie profesjonalnych, apolitycznych kadr dyplomatycznych, które będą wspierać ambasadorów. Podkreślano również, że w celu sprawnego realizowania zadań dyplomatycznych służba zagraniczna musi zostać oddzielona od korpusu służby cywilnej. Pokłosiem tej tezy jest fakt, że członkowie personelu dyplomatyczno-konsularnego z korpusu służby cywilnej stali się pracownikami zagranicznymi na podstawie powołania. Poza tym członkom służby zagranicznej nieposiadającym stopnia dyplomatycznego w urzędzie MSZ na mocy ustawy taki stopień został nadany w terminie trzech miesięcy od momentu wejścia ustawy w życie. Kolejną możliwością awansu było ukończenie Akademii Dyplomatycznej. *Novum* było również powoływanie ambasadorów, które opiniuje czteroosobowy polityczny konwent (trzech członków z większości parlamentarnej oraz jeden przedstawiciel prezydenta). Istotne zagrożenie wynikające z ustawy widziała ówczesna opozycja, która krytykowała skróconą ścieżkę awansu i wskazywała, że do dyplomacji będą trafiać osoby bez doświadczenia i bez wymaganych egzaminów. W przypadku dotychczasowych dyplomatów przechodzili oni skomplikowaną drogę, aby trafić do ambasad, natomiast ustawa daje wyraźną prerogatywę w tej kwestii ministrowi. Poza tym opozycja słusznie podkreślała, że wejście w życie ustawy niejako „z marszu” odsunie od aktywności zawodowej wielu doświadczonych dyplomatów. Natomiast na ich miejsce przyjdą osoby niemające doświadczenia dyplomatycznego, a często nawet niebędące absolwentami Akademii Dyplomatycznej. Z kolei strona związkowa z Sekcji Krajowej Pracowników Administracji Rządowej i Samorządowej NSZZ „Solidarność” twierdziła, że przeprowadzane zmiany pomogą „oczyścić” służbę dyplomatyczną z osób powiązanych z aparatem represji PRL.

Jak już wcześniej wspomniano, ustawa wprowadziła stanowisko Szefa Służby Zagranicznej (SSZ), określiła też jego prerogatywy. Jednak utworzenie nowego stanowiska również zostało poddane krytyce, tym razem przedstawiciel środowiska naukowego Jakub Szmit, ekspert ds. administracji publicznej z Uniwersytetu Gdańskiego, stwierdził, że kompetencje SSZ będą się dublowały z czynnościami dyrektora generalnego. Ekspert poddał krytyce porównywanie przez autorów reformy SSZ z wcześniej urzędującym Szefem

²²⁷ A. Radwan, *Wymiana kadr z polityką w tle*, „Dziennik Gazeta Prawna” 2021, nr 15, s. B9.

Służby Cywilnej, gdyż SSZ ma ograniczone możliwości wpływu na tworzenie administracji rządowej. Podobne stanowisko eksponowała strona związkowa i miała przy tym nadzieję na większą aktywność nowego Szefa²²⁸.

Istotną kwestią bezpośrednio związaną z funkcjonowaniem służby zagranicznej jest skuteczne zarządzanie zasobami ludzkimi, co wynika bezpośrednio z art. 9 ust. 2 pkt 1 ustawy o służbie zagranicznej²²⁹. Wymieniona ustawa – jak już wspomniano wielokrotnie – powołała do życia stanowisko Szefa Służby Zagranicznej, który „koordynuje proces zarządzania zasobami ludzkimi w służbie zagranicznej”²³⁰. Proces ten bazuje na istniejących regulacjach prawnych, między innymi: kodeksie pracy, ustawie o służbie zagranicznej, ustawie o służbie cywilnej, kodeksie etyki w służbie cywilnej, zarządzeniu Szefa Służby Cywilnej oraz wypracowanych dobrych praktykach. Poza tym przed wejściem w życie ustawy o służbie zagranicznej zostały opracowane tzw. standardy zarządzania zasobami ludzkimi w MSZ. Oficjalnie weszły w życie 29 listopada 2022 r., czyli w dniu wydania przedmiotowego zarządzenia Szefa Służby Zagranicznej. Jak podaje ustawa, w przypadku stosunku pracy w służbie zagranicznej stosunek pracy wygasa samoistnie w chwili osiągnięcia przez dyplomatę wieku 65 lat. Jednak istnieje możliwość niezastosowania tego przepisu, o ile osoba, której to dotyczy, złoży do ministra odpowiedni wniosek w terminie nie późniejszym niż sześć miesięcy przed dniem ukończenia 65. roku życia. Ze względu na strukturę zatrudnienia w MSZ i obowiązujące tam standardy w stosunku do zatrudnianych pracowników zastosowano standardy Szefa SC 2020 oraz wydzielono specjalne standardy związane z czynnikami kulturowymi, a także miejscowymi przepisami państw, gdzie funkcjonują placówki dyplomatyczne. Dodatkowo wymienione standardy zostały rozszerzone o rozmowy okresowe w służbie zagranicznej lub kwalifikację związaną z piastowaniem funkcji dyplomatycznej²³¹.

Ustawa o służbie zagranicznej nakłada na Szefa Służby Zagranicznej obowiązek przedstawienia ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych do 15 marca każdego roku sprawozdania o stanie służby zagranicznej za rok poprzedni. W przypadku sprawozdania złożonego do 15 marca 2022 r. zawierało ono ogólne informacje dotyczące stanu zatrudnienia i wynagrodzeń członków służby zagranicznej, a także skondensowany opis zadań dyplomatycznych wykonywanych w 2021 r. Dotyczyły one głównie zaangażowania

²²⁸ Ibidem.

²²⁹ Ustawa z dnia 21 stycznia 2021 r. o służbie zagranicznej, Dz.U. z 2021 r. poz. 464.

²³⁰ Ibidem.

²³¹ *Funkcjonowanie służby cywilnej...*, s. 115.

polskiej dyplomacji w określone misje, współpracę w Europie oraz na świecie. Po przedłożeniu ministrowi sprawozdania nie wniósł on żadnych uwag do dokumentu. Kolejnym zadaniem nakładanym przez ustawę są szkolenia w służbie zagranicznej. Organizowanie tego procesu jest kolejną prerogatywą Szefa Służby Zagranicznej. Centrum szkoleniowym oraz edukacyjnym dla dyplomatów jest Akademia Dyplomatyczna. Są w niej kształceni kandydaci na stanowiska w służbie zagranicznej. Przeprowadzane są w niej aplikacje dyplomatyczno-konsularne wraz z egzaminem dyplomatyczno-konsularnym. Akademia prowadzi również szkolenia językowe dla adeptów sztuki dyplomacji. Oferta edukacyjna Akademii opiera się na wcześniej przygotowanym planie rocznym. Jest on przeznaczony nie tylko dla służby zagranicznej, lecz także dla korpusu służby cywilnej. Osoba chcąc aplikować do Akademii to kandydat, który:

- „posiada wyłącznie obywatelstwo polskie,
- posiada tytuł zawodowy magistra lub równorzędnny,
- zna co najmniej jeden język obcy, w tym język angielski (znajomość drugiego języka obcego jest wymagana w celu nawiązania stosunku pracy na podstawie mianowania, co oznacza, że kandydat potwierdzi znajomość drugiego języka podczas trwania aplikacji),
- posiada zdolność fizyczną i psychiczną do długotrwałej służby w placówkach zagranicznych, w warunkach wymagających szczególnej dyscypliny i dyspozycyjności,
- nie był skazany prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne lub umyślne przestępstwo skarbowe,
- wykazuje gotowość do podjęcia zadań w dowolnej placówce zagranicznej RP, w dowolnym kraju i w dowolnym czasie”²³².

Zgodnie z ustaleniami Najwyższej Izby Kontroli w wymienionym wcześniej raporcie nie wniesiono zastrzeżeń związanych z polityką zarządzania zasobami ludzkimi. Wszelkie procedury w tym zakresie sporządzono zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi.

Kolejnym zadaniem Szefa Służby Zagranicznej są czynności promocyjne, upowszechniające wiedzę o służbie zagranicznej. W tym celu wyemitowanych zostało kilkanaście audycji radiowych i programów telewizyjnych. Ponadto ukazało się wiele artykułów prasowych na ten temat, również w formie elektronicznej. Kwestie dotyczące polskiej dyplomacji pojawiały się również w wydawnictwach zwartych drukowanych

²³² Aplikacja dyplomatyczno-konsularna, <https://www.gov.pl/web/akademiadyplomatyczna/aplikacja-dyplomatyczno-konsularna>, dostęp 7.03.2024.

w Polsce oraz poza granicami kraju. Ponadto organizowano spotkania z przedstawicielami środowisk akademickich i eksperckich. Promowanie wiedzy o polskiej służbie zagranicznej miało swój wyraz w konkursie na realizację zadania publicznego pod nazwą: *Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej 2022–2024*. W wyniku oceny złożonych ofert wyłoniono szesnaście podmiotów do ich realizacji. Ogólnie w latach 2022–2024 na organizację konkursów związanych z realizacją zadań publicznych MSZ wyasygnowało corocznie ponad 3,4 mln zł, odpowiednio: w 2022 r. – 3 400 960 zł, 2023 r. – 3 400 960 zł oraz 2024 r. 3 400 960 zł²³³. W celu promocji służby powstały specjalne kanały informacyjne w mediach społecznościowych oraz utworzono stronę internetową Akademii Dyplomatycznej. Nagrany został również spot reklamujący pracę w służbie zagranicznej, a także nabór do Akademii Dyplomatycznej²³⁴.

Polska służba dyplomatyczna na przestrzeni ostatnich dekad uległa pewnym przekształceniom. Stało się to za sprawą szerokiej integracji Rzeczypospolitej z międzynarodowymi organizacjami oraz poszczególnymi państwami. Pomimo że korpus dyplomatyczny co do zasady powinien być stale ulepszany, to pojawiają się zakusy polityczne, aby „drogą na skróty” wymienić kadry dyplomatyczne reprezentujące określone opcje polityczne. Według opinii opozycji oraz części środowiska naukowego służyła temu ostatnia zmiana ustawy o służbie zagranicznej.

Dość krytycznie politykę zagraniczną za rządów PiS ocenił dyrektor Akademii Dyplomatycznej Roman Kuźniar. Wprost określił, że ma nadzieję, że po wyborach parlamentarnych w 2023 roku: „polityka zagraniczna ma wreszcie szansę zastąpić szarpaninę zagraniczną uprawianą przez rząd PiS od końca 2015 r.”²³⁵ W swoich wywodach krytykował stanowisko Witolda Waszczykowskiego promującego działania dyplomatyczne Zjednoczonej Prawicy. Kuźniar wyraźnie wypunktował, że rządy PiS-u charakteryzowała degradacja stosunków polsko-niemieckich i klientelizm w relacjach ze Stanami Zjednoczonymi. Twierdził również, że rola Polski w Grupie Wyszehradzkiej i Trójkącie Weimarskim znacząco uległa osłabieniu. Dodatkowo według jego analiz z centralnego punktu polityki zagranicznej zniknęła polityka bezpieczeństwa, stanowiąca wcześniej filar działań dyplomatycznych. Działania ministra obrony narodowej Mariusza Błaszczaka

²³³ Konkurs „Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej 2022-2024”, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/konkurs-regionalny-osrodek-debaty-miedzynarodowej-2022-2024>, dostęp: 7.03.2024.

²³⁴ *Funkcjonowanie służby cywilnej...*, s. 115.

²³⁵ R. Kuźniar, *Jaka polska polityka zagraniczna po wyborach*, <https://www.rp.pl/opinie-polityczno-spoeczne/art39312291-roman-kuzniar-jaka-polska-polityka-zagraniczna-po-wyborach>, dostęp: 7.03.2024.

nazwał forsowaniem polityki obronnej opartej na nieprzemyślanych i chaotycznych, a co za tym idzie bardzo drogich zakupach sprzętu i uzbrojenia wojskowego. W ten sposób zostały porzucone podstawowe zadania polityki zagranicznej polegające na tworzeniu przyjaznej atmosfery oraz otoczenia do kontaktów dwu- i wielostronnych, co ostatecznie miałyby się przełożyć na postrzeganie Polski w świecie jako partnera wiarygodnego, poważnie traktującego swoich sojuszników, sąsiadów i członków międzynarodowych organizacji i bloków państw²³⁶.

Według Kuźniara przez ostatnie lata nastąpiła parcelacja polityki zagranicznej. Niezależnie od ocen znawców tematu należy uznać, że w kraju, który nadal nie jest jeszcze stabilny politycznie, takim jak Polska, istnieją liczne zagrożenia związane z lansowaniem populistycznych haseł, które nie sprzyjają budowaniu zdrowych relacji międzynarodowych. Dyplomacja potrzebuje ciszy, rozsądku, doświadczenia, wiedzy, nie powinna kierować się emocjami, uprzedzeniami historycznymi czy stereotypami. Oczywiście w świecie polityki nie da się całkowicie uniknąć pewnych zachowań, lobbowania własnych interesów kosztem innych, jednak kreowanie długofalowej polityki zagranicznej wymaga wieloletniej perspektywy, która musi być realizowana niezależnie od wewnątrz krajowych fluktuacji politycznych. Od tego zależy jej dojrzałość, a w dalszej perspektywie korzyści płynące z takiej postawy. W dyplomacji bardzo ważna jest pokora, która połączona z doświadczeniem, wiedzą i sztuką jej uprawiania, wpływa na jej jakość. Z perspektywy historycznej łatwo wyciągnąć wnioski, że niedostateczne przygotowanie merytoryczne wielu dyplomatów miało negatywne skutki dla całego kraju, dlatego też warto zgłębiać tę sztukę.

3.5. Podsumowanie

Obecne i przyszłe konflikty, w tym zbrojne, są i będą determinowane przez różnorodne czynniki, m.in. rozbieżności interesów czy celów poszczególnych podmiotów. Źródeł tych konfliktów należy szukać w pobudkach ekonomicznych, ideologicznych lub ponad wszelką wątpliwość – politycznych. Na domiar złego konflikty potrafią mieć wymiar złożony, a przyczyn ich występowania i nawarstwiania się jest bardzo dużo.

Podłoża konfliktów trzeba poszukiwać również w możliwych interwencjach z zewnątrz czy nawet zbrojnych dążeniach mocarstw w kontekście uzyskania

²³⁶ Ibidem.

uprzywilejowanej pozycji, przewagi lub nawet hegemonii. Warto wskazać aktywność polskiej dyplomacji wojskowej na terenach Bałkanów Zachodnich i regionu Basenu Morza Bałtyckiego oraz jej działalność w ramach Bezpieczeństwa globalnego czy Partnerstwa Wschodniego, Grupy Wyszehradzkiej, Inicjatywy Trójmorza czy relacji transatlantyckich. Dzięki temu Rzeczpospolita Polska stara się wspierać drogą dyplomatyczną przeprowadzane reformy oraz wielopłaszczyznową integrację ze strukturami europejskimi, których celem jest wzmacnianie bezpieczeństwa militarnego RP wobec zagrożeń z zewnątrz, mogących stanowić istotne źródła konfliktów międzynarodowych.

Model naboru na stanowiska attaché obrony obejmuje selekcję i kwalifikację kandydatów która trwa od kilku do kilkunastu miesięcy. Oceną wykonanych badań jest stwierdzenie, że proces ten powinien zostać skrócony poprzez przemodelowanie aktualnie wykorzystywanego modelu. .

Podsumowując, niezwykle dynamiczne zmiany w zakresie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej oraz zintensyfikowane zagrożenia militarne czy nawet terrorystyczne implikują konieczność opracowania i próby wdrożenia nowego modelu naboru żołnierzy zawodowych do pełnienia służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych w Siłach Zbrojnych RP za granicą. Powodem tego, według autora, są mogące wymagać doprecyzowania uregulowania prawne dotyczące funkcjonowania polskiej dyplomacji wojskowej, jej obowiązki oraz zasady współpracy z innymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo militarne RP.

ROZDZIAŁ 4. POLSKA DYPLOMACJA OBRONNA NA TLE INNYCH PAŃSTW

4.1. Dyplomacja obronna państw europejskich

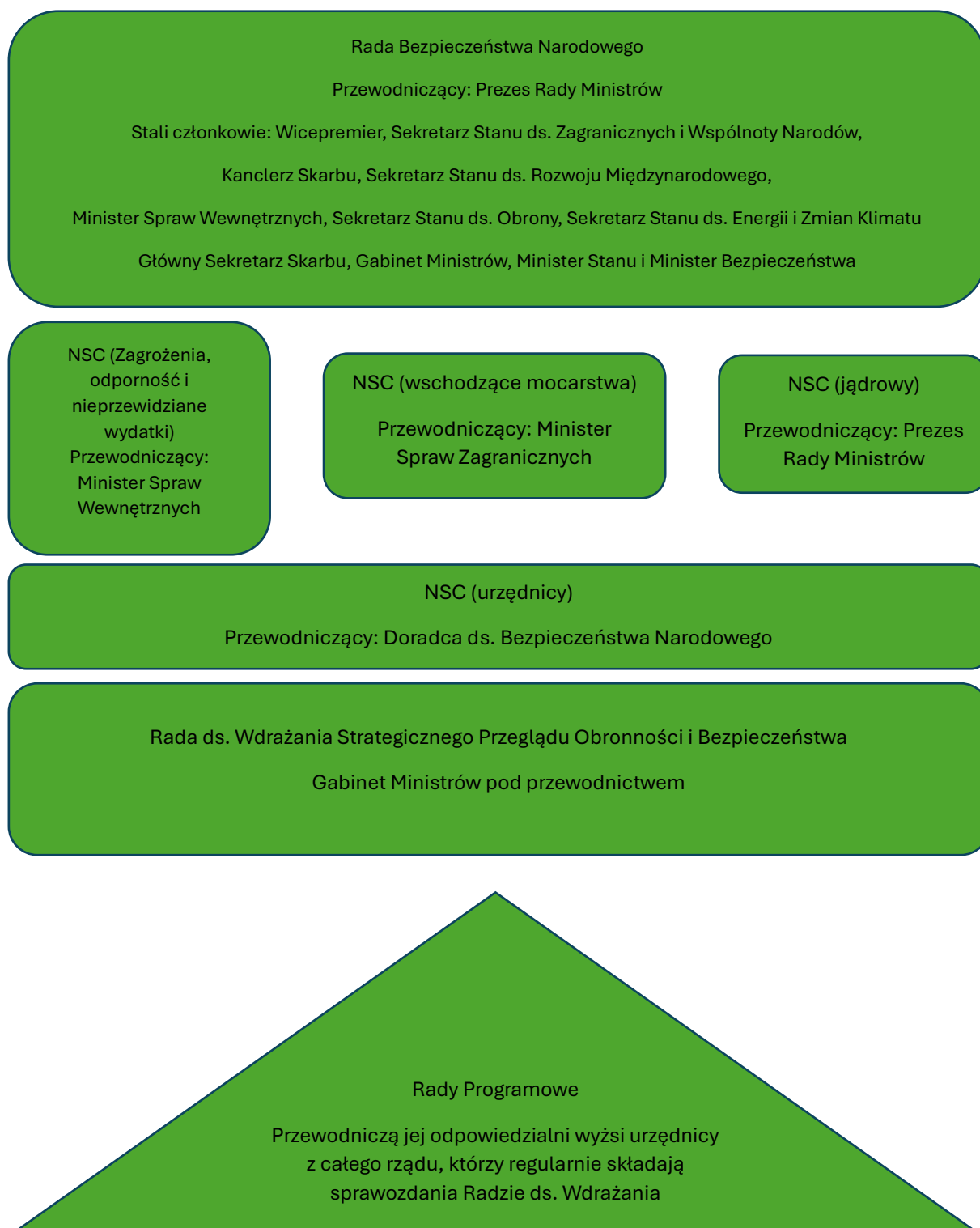
4.1.1. Wielka Brytania

Funkcje i zadania dyplomacji obronnej Wielkiej Brytanii zostały opisane po raz pierwszy w Strategicznym Przeglądzie Obronnym (SPO). W kolejnym dokumencie *Securing Britain in an Age of Uncertainty: The Strategic Defence and Security Review*, przedstawionym przez premiera Davida Camerona w październiku 2010 roku w brytyjskim parlamencie, zawarto najważniejsze wyzwania w dziedzinie obronności Wielkiej Brytanii. Już we wstępnych słowach premier stwierdził: „Nasz kraj zawsze poczuwał się do międzynarodowej odpowiedzialności i miał globalne ambicje. Mamy dumną historię i bronimy wartości, w które wierzymy, i takim postanowieniom powinniśmy być wierni na kolejne dziesięciolecia. Musimy jednak być bardziej rozważni, planować strategicznie i skoordynowanie. Jako przedstawiciele Wielkiej Brytanii dbamy o nasze interesy i chronimy nasze bezpieczeństwo narodowe. Niełatwa spuścizna naszych przodków, którą odziedziczyliśmy, wymusiła na nas podjęcie trudnych decyzji, aby przywrócić naszą gospodarkę na właściwe tory. Nasze bezpieczeństwo narodowe zależy od naszego bezpieczeństwa gospodarczego i vice versa. A więc budżet obronny jest istotnym elementem w dziedzinie zagwarantowania naszego bezpieczeństwa. Przywrócenie równowagi pomiędzy finansami a obronnością jest istotne z punktu widzenia naszego bezpieczeństwa. Niemniej jednak, ze względu na priorytet, jakim jest bezpieczeństwo narodowe, obrona i bezpieczeństwo, wydatki na obronność muszą wzrastać. Spodziewamy się, że utrzymamy czwarty co do wielkości budżet wojskowy na świecie”²³⁷.

Strategiczny Przegląd w dziedzinie obronności i bezpieczeństwa jest dokumentem spóźnionym. To sytuacja geopolityczna wymusiła jego powstanie. Po raz pierwszy rząd brytyjski wykonał sformalizowane analizy w sprawie obrony, bezpieczeństwa, wywiadu, rozwoju i zdolności w zakresie spraw zagranicznych. Określono w nich sposoby i środki służące osiągnięciu celów ze strategii bezpieczeństwa narodowego. Dokument wskazuje,

²³⁷ *Securing Britain in an Age of Uncertainty: The Strategic Defence and Security Review*, Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of Her Majesty, October 2010, London 2010, s. 3.

gdzie skierować wysiłki i skupić dostępne zasoby ludzkie, aby opracować katalog istniejących rodzajów ryzyka i polityk, a także ustalić priorytety.

Rysunek 24. Struktura Rady Bezpieczeństwa Narodowego Wielkiej Brytanii

Źródło: *Securing Britain in an Age of Uncertainty: The Strategic Defence and Security Review*, Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of Her Majesty, October 2010, London 2010, s. 70

Zadania związane z bezpieczeństwem narodowym i wytyczne dotyczące planowania zgodnie z wymienionym dokumentem będą realizowane przez:

1. Identyfikowanie i monitorowanie zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego. Aby ten cel osiągnąć, należy:
 - skoordynować podejście do wczesnego ostrzegania i analizy sytuacji;
 - przeanalizować strategiczne dane wywiadowcze na temat potencjalnych zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego i możliwości działania przez Wielką Brytanię;
 - dokonać analizy i oceny najwyższych priorytetów;
 - inwestować w technologie wspierające gromadzenie danych komunikacyjnych;
 - przeanalizować zasoby wywiadowcze w celu wzmocnienia bezpieczeństwa wojskowego, dyplomatycznego i wewnętrznego oraz dobrobytu gospodarczego.
2. Analizę przyczyn niestabilności. Aby proces ten był prawidłowo realizowany, należy:
 - wdrożyć skuteczny międzynarodowy program rozwoju, który w optymalny sposób przyczyni się do rozwoju bezpieczeństwa w ramach ogólnego celu, jakim jest ograniczenie ubóstwa;
 - wzmocnić cywilne i wojskowe zdolności stabilizacyjne, które mogą być wdrożone na wczesnym etapie, aby pomóc krajom niestabilnym i ubogim uniknąć kryzysu lub radzić sobie z konfliktami;
 - ukierunkować programy z dziedziny bezpieczeństwa w Wielkiej Brytanii i w krajach stanowiących największe zagrożenie dla Zjednoczonego Królestwa, w tym zagrożonych rozwojem terroryzmu.
3. Wywieranie wpływu na zmianę sytuacji globalnego bezpieczeństwa przez wykorzystywanie wszystkich istniejących możliwości i skuteczne zarządzanie ryzykiem. W przypadku szansy osiągnięcia tego celu należy:
 - wspierać służbę dyplomatyczną, która umacnia kluczowe stosunki wielostronne i dwustronne wynikające ze statusu Wielkiej Brytanii jako stałego członka Rady Bezpieczeństwa ONZ i wiodącego członka NATO i innych organizacji międzynarodowych;
 - pielęgnować globalną sieć zagraniczną prowadzoną przez Biuro Spraw Zagranicznych i Wspólnoty Narodów, która koncentruje się na ochronie bezpieczeństwa narodowego Wielkiej Brytanii, budowaniu jej dobrobytu oraz wspieraniu obywateli Wielkiej Brytanii na całym świecie;

- skoordynować międzyrządowe wysiłki za granicą w celu budowania zdolności w zakresie poprawy bezpieczeństwa narodowego w państwach niestabilnych politycznie, aby brały coraz większą odpowiedzialność za własną przyszłość;
- eksponować siłę wojskową w celu zwiększenia bezpieczeństwa, odstraszać oraz powstrzymywać potencjalne zagrożenia, a także wzmocnić znaczenie dyplomacji²³⁸.

Działalność dyplomacji obronnej wpisuje się w fundamentalny plan zapewnienia bezpieczeństwa na Wyspach Brytyjskich. Realizuje się to za pomocą wizyt na wysokim szczeblu, działalności cywilnych doradców wojskowych, oficerów łącznikowych, a także innych żołnierzy zajmujących eksponowane stanowiska w strukturach międzynarodowych. Ponadto aktywność dyplomacji obronnej Wielkiej Brytanii to szkolenie armii innych państw przez instruktorów wojskowych z Wysp, przekazywanie sprzętu militarnego do innych państw w ramach darowizny, udział w wielonarodowych ćwiczeniach wojskowych, wizyty na statkach powietrznych i okrętach. Dosyć istotnym elementem działalności brytyjskiej dyplomacji obronnej jest działalność attaché wojskowych. Obecnie poza granicami państwa służy 129 attaché wojskowych. Ogólnie dyplomacja obronna Wielkiej Brytanii nie jest formalnie częścią wywiadu wojskowego, jednak realizuje własne zadania polegające między innymi na dostarczaniu informacji istotnych z punktu widzenia bezpieczeństwa państwa. W przypadku brytyjskich dyplomatów wojskowych mają oni formalnie dwóch przełożonych – ambasadora znajdującego się w placówce dyplomatycznej oraz resort obrony narodowej. Attaché wojskowy pozostaje również w stałej łączności z komórką z Ministerstwa Obrony odpowiedzialną za politykę międzynarodową²³⁹.

4.1.2. Niemcy

13 lipca 2016 r. przyjęto *Białą księgę* – dokument, w którym sformułowano wytyczne polityki bezpieczeństwa, także dla Bundeswehry. Przed wdrożeniem strategii bezpieczeństwa narodowego z 2023 r. było to źródło przejrzystości działań rządu w dziedzinie polityki bezpieczeństwa i obrony zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym. W ten sposób *Biała księga* przyczyniła się do promowania debaty publicznej na temat polityki bezpieczeństwa. W dokumencie tym zauważono, że ład

²³⁸ Ibidem, s. 11–12.

²³⁹ L. Drab, *Dyplomacja obronna w procesie kształtowania bezpieczeństwa RP*, Warszawa 2018, s. 150–152.

polityczny i polityka bezpieczeństwa zostały naruszone w wyniku agresji Rosji na Ukrainę w 2014 roku²⁴⁰.

Biała księga z 2016 r. powstała, ponieważ ówczesna minister obrony Ursula von der Leyen zainicjowała aktualizację stanu bezpieczeństwa i zagrożeń państwa. Przyczyniły się do tego globalne zmiany, jakie zaszły w minionych dekadach. Dokument ten opiera się przede wszystkim na wzroście roli Republiki Federalnej Niemiec na świecie oraz na jej aktywnej roli w kształtowaniu światowego ładu. Bundeswehra zajmuje dużo ważniejsze miejsce w tym dokumencie niż w poprzednich „białych księgach”. Dokument z 2016 roku jest również pierwszym podstawowym dokumentem polityki bezpieczeństwa RFN, do którego krajowi i międzynarodowi eksperci odnoszą się w dyskusji na temat przyszłości niemieckiej polityki bezpieczeństwa. Omawia on zagadnienia takie jak wczesne wykrywanie kryzysów, wojna hybrydowa i cyberbezpieczeństwo. Sfera bezpieczeństwa Niemiec definiowana jest również w działalności, w partnerstwie i współpracy poza UE i NATO, w tym przez:

- wzmacnianie struktur bezpieczeństwa partnerów i organizacji regionalnych;
- ustanowienie i stałe utrzymywanie dwustronnych stosunków w dziedzinie bezpieczeństwa i wojskowości;
- politykę kontroli zbrojeń, a także budowy zaufania i bezpieczeństwa,
- kształtowanie nowoczesnej dyplomacji obronnej, budowanie zdolności i interoperacyjności poprzez integrację wielonarodową i globalną współpracę w dziedzinie bezpieczeństwa,
- pomoc humanitarną i pomoc w przypadku klęsk żywiołowych, w celu podjęcia wyzwań humanitarnych²⁴¹.

Perspektywa poprawy bezpieczeństwa na kolejne okresy została określona przez objęcie całej administracji rządowej nadzorem w zakresie cyberbezpieczeństwa, w tym struktur Bundeswehry. Dodatkowo priorytetową sprawą w kwestii bezpieczeństwa jest sukcesywny rozwój kluczowych krajowych dziedzin technologii oraz promowanie partnerstwa, w szczególności podejścia europejskiego i atlantyckiego, w zakresie badań, rozwoju i wykorzystania posiadanych zdolności²⁴².

²⁴⁰ L. Drab, *Dyplomacja obronna w procesie kształtowania bezpieczeństwa RP*, Warszawa 2018, s. 136.

²⁴¹ *Weissbuch 2016 zur Sicherheitspolitik und zur Zukunft der Bundeswehr*, Berlin 2016, s. 92–93.

²⁴² Ibidem.

Jak widać powyżej, dyplomacja obronna – podobnie jak w przypadku innych państw – skupia się na zwiększeniu stopnia integracji międzynarodowej i globalnej współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa.

4.1.3. Francja

Z punktu widzenia francuskiej dyplomacji obronnej kluczowym wydarzeniem było opublikowanie w czerwcu 2008 r. dokumentu *Obrona i bezpieczeństwo narodowe. Biała księga*²⁴³. Dokument zawiera zarys strategii obrony i bezpieczeństwa narodowego i jest rezultatem pracy grupy ekspertów pod przewodnictwem Jeana-Claude’a Malleta. Ideą przewodnią strategii było stworzenie realnej polityki bezpieczeństwa Francji opartej na jej rzeczywistym położeniu, potrzebach w sferze bezpieczeństwa bazujących na współczesnych wyzwaniach, a nie utartych sloganach i sztampowych hasłach. *Biała księga* zawiera aktualną strategię obrony. W tworzenie dokumentu zaangażowany został parlament, co niewątpliwie świadczy o powadze sytuacji i jego randze. Celem jest zagwarantowanie interesów globalnych Francji jako mocarstwa, a także przeciwdziałanie światowym zagrożeniom takim jak broń masowego rażenia, terroryzm, a także negatywne skutki procesu globalizacyjnego. Zakres zagadnień poruszanych w *Księdze* jest znacznie szerszy i wykracza poza sferę wyłącznie militarną, włącza kwestie związane z bezpieczeństwem państwa i ochroną jego obywateli. Ponadto zawiera zagadnienia dotyczące degradacji środowiska naturalnego, polityki ekonomicznej oraz polityki zagranicznej, która ma wpływ na stopień bezpieczeństwa narodowego. Poprzednia wersja *Białej księgi* z 1994 r. nie zawierała wielu zagadnień dotyczących bezpieczeństwa kraju. Oczywiście było to związane ze zmieniającymi się realiami geopolitycznego układu sił w Europie i na świecie²⁴⁴.

Na kartach *Białej księgi* wprost przedstawiono wezwanie do wzmocnienia sieci dyplomatycznej, gdyż dzięki ambasadom, przedstawicielstwom wielostronnym i urzędом konsularnym Francja ma sprawną zewnętrzną sieć informacyjną. Sieć dyplomatyczna odgrywa kluczową rolę w gromadzeniu, rozpowszechnianiu i udostępnianiu oraz analizie informacji, które są pozyskiwane przez dyplomatów. Intencją rządzących jest, aby osoby odpowiedzialne za dyplomację obronną Francji mogły lepiej wykorzystać pozyskane informacje wywiadowcze, a także dokonywać analizy źródeł dyplomatycznych. Czynności

²⁴³ *Défense et Sécurité nationale LE LIVRE BLANC*, préface de Nicolas Sarkozy, Président de la République, Paryż 2008.

²⁴⁴ J. Gryz, *Francuska „Biała Księga” – obrona i bezpieczeństwo narodowe*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2019, 4, 87–109 (pl) 109 (en), <https://doi.org/10.34862/rbm.2010.7>, s. 87–88.

te planowane są do realizacji przez zwiększenie wymiany informacji pomiędzy różnymi agendami rządowymi pracującymi w różnych krajach. Na szczeblu administracji centralnej wszystkie informacje gromadzone w terenie będą musiały być spójne. Celem głównym wykorzystania informacji jest wspólna i multidyscyplinarna analiza zagrożenia bezpieczeństwa²⁴⁵.

W celu zapewnienia obrony interesów Francji, a także opieki nad jej ludnością strategia bezpieczeństwa narodowego została wsparta przez politykę bezpieczeństwa wewnętrznego. Pozostałe doktryny zawarte w polityce zagranicznej, ekonomicznej również zostały podporządkowane celowi nadrzędnemu, a mianowicie bezpieczeństwu narodowemu. *Biała księga* zawiera również kwestie związane z oceną środowiska i bezpieczeństwa zbliżających się wyzwań oraz istniejących zagrożeń.

W dokumencie podkreślono, że od poprzedniej edycji *Białej księgi* z 1994 roku na świecie doszło do wielu zmian jakościowych, za które odpowiada postępujący proces globalizacji. Zaobserwowano zarówno pozytywne, jak i negatywne zmiany. Wśród pozytywnych znalazła się informacja o zwiększeniu z 40% w roku 1987 do 63% w 2007 liczby państw demokratycznych. Proces ten wzmógł się głównie w Europie. Natomiast niekorzystnym zjawiskiem był fakt, że połowa światowych społeczeństw nadal żyje w reżimach totalitarnych. Co ciekawe, zauważono, że na pozytywne zmiany w świadomości ludności na świecie ma rozwój Internetu, który wydatnie wpłynął na rozszerzenie możliwości pozyskiwania wiedzy w znaczeniu globalnym. Rewolucja informatyczna uczyniła świat bardziej przejrzystym, a swobodny i nieograniczony przepływ informacji spowodował wzrost postaw prospołecznych i propaństwowych. W dokumencie uznano, że najbardziej niebezpiecznymi zjawiskami, z którymi zmagają się społeczeństwa na świecie, są ogólnie negatywne skutki procesów globalizacji. Przejawia się to głównie szybkim rozprzestrzenianiem się wszelkich odmian kryzysów politycznych, ekonomicznych, w tym finansowych. Wśród innych zagrożeń znalazł się wzrost nacjonalizmów, fanatyzmu religijnego, autorytarnych form rządzenia. Ponadto na świecie dochodzi do niesprawiedliwego wykorzystania pozytywnych skutków globalizacji, głównie w Afryce, Azji i Ameryce Łacińskiej²⁴⁶. Dodatkowo jako nieprzyjemne zjawiska wymieniono:

- wzrost liczby nieprzyjaznych życiu obywatelskiemu organizacji pozarządowych, mediów masowych, zorganizowanej przestępczości;

²⁴⁵ *Défense et Sécurité nationale...*, s. 145.

²⁴⁶ J. Gryz, *Francuska „Biała księga...”*, s. 88.

- gwałtowny wzrost ekonomiczny nowych mocarstw, których zapotrzebowanie na surowce energetyczne gwałtownie się zwiększyło. To z kolei przekłada się na dynamikę zwwyżki procesu globalnego ocieplenia klimatu;
- rozprzestrzenianie się posiadania broni masowego rażenia, a także wzrost liczby państw, które takiego potencjału nie posiadają, co skutkuje tym, że narażone są na marginalizację swojej międzynarodowej pozycji;
- rozszerzanie się ekstremizmu islamskiego i terroryzmu;
- uwidocznienie się regionów, w których nie funkcjonują żadne kanony prawne, jak chociażby w Afryce (obszar subsaharyjski) lub na północy Pakistanu²⁴⁷.

Tabela 4. Ocena możliwości wystąpienia poszczególnych zagrożeń bezpieczeństwa

Rodzaj zagrożeń	Ocena prawdopodobieństwa	Formy zagrożeń
Obszar Francji metropolitalnej		
zamachy terrorystyczne	silne prawdopodobieństwo wystąpienia, występowanie od średniej do bardzo dużej skali	realne ryzyko użycia materiałów nuklearnych, promieniotwórczych, biologicznych i chemicznych
atak na systemy informacyjne	silne prawdopodobieństwo; od małej do dużej skali	pełne spektrum oddziaływania cyberterroryzmem
zagrożenie balistyczne	istniejące strony wielkich mocarstw lub „nowych” mocarstw	ze względu na przewidywany zasięg rakiet w 2025 r. poziom zagrożenia ze strony „nowych” mocarstw niewielki do średniego. Podkreśla się jednak potencjalnie znaczny jego zakres.
zagrożenie epidemiologiczne	prawdopodobieństwo występowania od średniego do znacznego	pełne spektrum oddziaływania
katastrofy naturalne i przemysłowe	prawdopodobieństwo występowania od średniego do znacznego	w przypadku metropolii podkreśla się zagrożenie powodziowe
przestępczość zorganizowana	prawdopodobieństwo wzrastające	wzrost handlu narkotykami, bronią, fałszerstw, pranie brudnych pieniędzy
Terytoria zamorskie		
Strefa Karaibów		
katastrofy naturalne	duże prawdopodobieństwo	wstrząsy sejsmiczne i cyklony
Gujana i strefa Oceanii		
małe prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożeń		

Źródło: J. Gryz, *Francuska „Biała Księga” – obrona i bezpieczeństwo narodowe*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2019, 4, 87–109 (pl) 109 (en). <https://doi.org/10.34862/rbm.2010.7>, s. 92

²⁴⁷ Ibidem, s. 88–89.

Rodzaje zagrożeń we Francji, ocenę prawdopodobieństwa ich wystąpienia oraz formy przedstawia tabela 4. Jest ona podzielona na Francję właściwą (europejską) oraz terytoria zamorskie. Jednak jak widać w poszczególnych komórkach, to Francja jest najbardziej narażona atakami terrorystycznymi, zamachami na systemy informatyczne, a także sukcesywnie rośnie na jej terytorium zagrożenie przestępczością zorganizowaną.

Ogólnie za największe wyzwania stojące przez Francją i Europę uznano:

- „terroryzm o podłożu islamskim, który wybiera Francję i Europę jako cel swoich działań;
- zagrożenie atakiem rakietami balistycznymi i manewrującymi. Francja jest w ich zasięgu, a przeciwdziałanie temu zagrożeniu we francuskiej polityce bezpieczeństwa powinno zajmować istotne miejsce, niezależnie od intencji państw, które takie zdolności rozwijają;
- ataki cyberterrorystyczne i ataki przeciwko systemom informacyjnym o dużej skali;
- szpiegostwo i próby uzyskiwania wpływów strategicznych. Uznaje się, że wzrost ofensywnej działalności wywiadowczej oraz dążenie do uzyskania wpływu na decyzje strategiczne ma na celu zmniejszenie politycznej i gospodarczej roli Francji w świecie. Działania dążą do uzyskania informacji chronionych (tajnych) dotyczących strategii bezpieczeństwa, dyplomacji, technologii cywilnych i wojskowych i strategii firm francuskich. Wymusza to potrzebę kształcenia zdolności kontrwywiadowczych oraz posiadania adekwatnych środków oddziaływania miękkiej władzy (*puissance douse – soft power*), polegających na obecności w mediach i Internecie, kulturze firm oraz wyczuleniu na sprawy bezpieczeństwa osób odpowiedzialnych w sektorze publicznym i prywatnym;
- przestępczość zorganizowana;
- klęski żywiołowe i epidemiologiczne oraz katastrofy technologiczne i przemysłowe;
- możliwość narażenia na niebezpieczeństwo obywateli francuskich przebywających poza granicami kraju”²⁴⁸.

Francuska *Biała księga* podkreśla również wzrost znaczenia sieci dyplomatycznej. Uznaje się, że to dzięki szerokiej sieci przedstawicielstw dyplomatycznych w dwustronnych

²⁴⁸ Ibidem, s. 90–91.

i wielostronnych relacjach oraz urzędów konsularnych Francja jest w stanie pozyskać wiele cennych informacji z zagranicy, głównie ze źródeł otwartych. Jednak wskazano, że należy jeszcze lepiej je wykorzystać na szczeblu Ministerstwa Spraw Zagranicznych i współpracujących z nim ministerstw²⁴⁹.

4.1.4. Hiszpania

Hiszpanie definiują dyplomację obronną jako: „Działania międzynarodowe, realizowane głównie w oparciu o dialog i współpracę, prowadzone dwustronnie przez Ministerstwo Obrony Narodowej z sojusznikami, partnerami i innymi przyjaznymi krajami oraz wspieranie realizacji planów polityki obronnej w celu wsparcia hiszpańskiej polityki zagranicznej”²⁵⁰.

Te międzynarodowe działania koncentrują się na:

- zapobieganiu konfliktom przez stałe współdziałanie w sferze obronności w celu zwiększenia wzajemnego zaufania i określenia wspólnych interesów;
- zachęcaniu do reform w dziedzinie bezpieczeństwa i obronności, w szczególności w zakresie kontroli cywilnej nad polityką obronną i Siłami Zbrojnymi, nadzoru parlamentarnego, praworządności, poszanowania praw człowieka i stałego zaangażowania społecznego w obronę narodową;
- przyczynianiu się do wzmocnienia bezpieczeństwa i zdolności obronnych państw i organizacji regionalnych, w celu zapewnienia zgodnego z prawem sprawowania przez nich władzy w skuteczny sposób²⁵¹.

Analiza powyższej definicji wskazuje, że dyplomacja obronna polega na aktywności Hiszpanii za granicą w celu osiągnięcia i utrzymania narodowych interesów strategicznych. Swoje cele w zakresie dyplomacji obronnej realizuje przez:

- utrzymywanie stałego dialogu z podmiotami, które mają istotne znaczenie dla aktywności zagranicznej Hiszpanii, relacji dwustronnych i wielostronnych, kwestii będących przedmiotem wspólnego zainteresowania w sferze obronności;
- pomoc w ustanowieniu i stabilizacji ładu światowego poprzez współpracę w dziedzinie obronności z krajami znajdującymi się w hiszpańskiej sferze działań poza granicami;

²⁴⁹ Ibidem, s. 96.

²⁵⁰ Ministerio de Defensa, *Defense Diplomacy Plan*, 2020, s. 18, <https://publicaciones.defensa.gob.es/defence-diplomacy-plan.html>

²⁵¹ Ibidem.

- wspieranie wysiłków innych krajów w dziedzinie obronności, w celu konsolidacji ich struktur demokratycznych i prawa wewnętrznego, jako środka przyczyniającego się do kontroli i zapobiegania konfliktom;
- zapewnienie odpowiednich ram prawnych, które będą wspierać i regulować rozwój w dziedzinie obronności, stosunków dwustronnych, dialogu politycznego i współpracy z narodami mającymi historyczne i kulturowe powiązania z Hiszpanią;
- wspieranie hiszpańskiego przemysłu w jego relacjach z innymi krajami – partnerami gospodarczymi Hiszpanii, w celu zwiększenia możliwości technologicznych i handlowych²⁵².

Kwestie roli dyplomacji obronnej reguluje *Narodowa dyrektywa obronna Królestwa Hiszpanii*. Dokument, który został przyjęty 31 maja 2013 roku, poprzedzony był licznymi konsultacjami politycznymi, a także uzyskał pozytywną opinię partii opozycyjnej. Był pokłosiem konsensusu czołowych sił politycznych w kraju jako odpowiedź na główne zagrożenia państwa. Zagrożenia natury wewnętrznej, społecznej i gospodarczej wymagały nowego podejścia do spraw związanych z bezpieczeństwem kraju.

Opracowana strategia zastąpiła dotychczas istniejący dokument z czerwca 2011 roku wydany za rządów José L.R. Zapatero. Należy zauważyć, że był to pierwszy strategiczny dokument Hiszpanii określający zagadnienia związane z bezpieczeństwem. Jednak wskazanie jego mankamentów będące skutkiem pogłębionej debaty parlamentarnej doprowadziło do sytuacji, że nie otrzymał poparcia największej ówczesnej partii opozycyjnej – Partii Ludowej.

Zasadnicza modyfikacja strategii polegała na podniesieniu rangi bezpieczeństwa narodowego, a także rewizji kolejności priorytetów geograficznych w tworzeniu istoty koncepcji bezpieczeństwa. Dokument zawiera listę priorytetów kraju w kwestii bezpieczeństwa narodowego i powołuje do życia organ, którego rolą jest koordynowanie polityki rządu w zakresie bezpieczeństwa – Radę Bezpieczeństwa Narodowego. Główne założenia *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Hiszpanii* dotyczą kompleksowego charakteru bezpieczeństwa związanego ze sferą społeczną i gospodarczą państwa. Podkreślono konieczność odpowiednich działań organów państwa w celu poprawy bezpieczeństwa, dbania o dobrobyt i pomyślność obywateli. W dokumencie wskazano aż dwanaście kategorii zagrożeń: „konflikty zbrojne, terroryzm, zagrożenia cybernetyczne, przestępczość zorganizowana, niestabilność finansowa i ekonomiczna, wysoka podatność

²⁵² Ibidem, s. 19.

systemu energetycznego na zamierzone i losowe akty destrukcji, niekontrolowane i nielegalne ruchy migracyjne, broń masowego rażenia, szpiegostwo, klęski naturalne i żywiołowe, zagrożenia morskie, wysoka wrażliwość infrastruktury krytycznej oraz służb i usług kluczowych dla prawidłowego funkcjonowania państwa. W dokumencie podkreśla się, że zagrożenia i wyzwania dla bezpieczeństwa mają wpływ na wszystkie sektory życia społeczeństwa i ogólny dobrobyt obywateli”²⁵³. Ponadto wymieniono zagrożenie terroryzmem, w tym w wymiarze wewnętrznym (działalność ETA)²⁵⁴.

Ministerstwo Obrony Hiszpanii uważa, że najważniejszymi instrumentami dyplomacji obronnej są:

- 1) Porozumienia i umowy o współpracy, które stanowią prawny instrument wzajemnych relacji i mają charakter intencyjny;
- 2) Stacjonowanie wojskowych przedstawicieli dyplomatycznych w innych krajach. Podkreślana jest tu rola attaché wojskowego jako przedstawiciela dyplomacji wojskowej;
- 3) Wizyty dyplomatyczne, które służą pogłębianiu wzajemnych relacji. Wśród nich można wyróżnić wizyty międzypaństwowe szczebla najwyższego, wizyty w poszczególnych okręgach wojskowych oraz na statkach powietrznych, wizyty w lądowych jednostkach wojskowych, charakteryzujące się udziałem poszczególnych jednostek wojskowych w defiladach, pokazach czy zawodach lotniczych;
- 4) Reforma obszaru bezpieczeństwa charakteryzująca się wymianą myśli technicznej i organizacyjnej poszczególnych państw, co ostatecznie skutkuje zwiększeniem poziomu bezpieczeństwa;
- 5) Rozwijanie potencjału obronnego przez zakupy uzbrojenia, magazynowanie zapasów wyposażenia oraz szkolenie sił zbrojnych gotowych do szybkiego reagowania na zmieniającą się sytuację międzynarodową;
- 6) Edukacja i szkolenie, które stanowią istotny element wymiany doświadczeń między uczelniami wojskowymi różnych państw, wymiana oficerów poprzez uczestnictwo w różnego rodzaju kursach;

²⁵³ S. Kamiński, *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Hiszpanii. Notatka analityczna*, s. 1–4, <https://www.bbn.gov.pl/pl/informacje-o-bbn/publikacje/materialy-archiwalne/biblioteka-bezpieczenst/analizy-raporty-i-nota/4907,Strategia-bezpieczenstwa-narodowego-Hiszpanii.html>.

²⁵⁴ Ibidem, s. 4.

- 7) Udział w ćwiczeniach wojskowych, który jest okazją do wymiany doświadczeń i goszczenia przedstawicieli innych armii na terenie Hiszpanii;
- 8) Spotkania dwustronne, stanowiące dobry przykład wymiany doświadczeń, dokonywania wspólnych ustaleń, decyzji, a także poprawy wzajemnych relacji w dziedzinie obronności;
- 9) Współpraca techniczna i przemysłów obronnych, mająca służyć wymianie myśli technicznej, poznaniu własnych potencjałów produkcyjnych uzbrojenia, czerpaniu inspiracji i przykładów, porównywaniu osprzętowania na polu walki²⁵⁵.

Hiszpania – podobnie jak inne państwa europejskie, w tym Polska – uważa, że istotnym elementem potencjału obronnego kraju jest dyplomacja zagraniczna, której wysiłki skupiają się na pracy na rzecz bezpieczeństwa narodowego. Działalność 39 hiszpańskich ataszatów wojskowych jest doskonałym przykładem holistycznego podejścia do zagadnienia bezpieczeństwa narodowego. Najważniejszymi zadaniami hiszpańskich attaché wojskowych jest zapobieganie konfliktom, wspieranie reform w sferze bezpieczeństwa i obrony, a także wzmacnianie zdolności obronnych państw i bloków wojskowych²⁵⁶.

Hiszpańskie Siły Zbrojne i Ministerstwo Obrony od dziesięcioleci prowadzą liczne działania kwalifikowane jako dyplomacja obronna, która ma historyczne i kulturowe podłoże. Udział hiszpańskiej dyplomacji obronnej ma przyczynić się do stabilnego i bezpiecznego ładu międzynarodowego²⁵⁷.

Po raz pierwszy opublikowano dyrektywę w sprawie polityki obronnej, aby jeszcze bardziej zbliżyć siły zbrojne do społeczeństwa i w sposób kompleksowy odzwierciedlić charakter obronności w XXI wieku.

4 sierpnia 2020 r. minister obrony Margarita Robles podpisała nową dyrektywę w sprawie polityki obronnej, która stanowi rozwinięcie dyrektywy o obronie narodowej z 2020 roku, ogłoszonej przez premiera rządu 11 czerwca. W związku z tym dyrektywy obowiązujące od 2012 r. są aktualizowane.

Wśród nowych zapisów dokumentu znalazło się przekrojowe podejście i kompleksowe działania państwa w celu reagowania na liczne wyzwania i zagrożenia dla

²⁵⁵ L. Drab, *Dyplomacja obronna w procesie kształtowania bezpieczeństwa RP*, Warszawa 2018, s. 150–152.

²⁵⁶ Ibidem, s. 152–153.

²⁵⁷ A. Bueno, M.J. Gallego Cosme, *La diplomacia de defensa de España en Iberoamérica: ¿una estrategia de poder blando?*, „Methaodos. Revista De Ciencias Sociales” 2021, nr 1, s. 31, <https://doi.org/10.17502/mrcs.v9i1.435> 31

bezpieczeństwa, które wymagają zgodnego wykorzystania wszystkich dostępnych narzędzi i zasobów.

W nowej rzeczywistości obrona jest przedstawiana jako model rozwoju nowych zadań hiszpańskich sił zbrojnych w granicach państwa i poza nimi, przy jednoczesnym promowaniu wielostronnej współpracy z partnerami i sojusznikami Hiszpanii. Wraz z uchwaleniem dokumentu rozpoczął się nowy cykl planowania obronnego, w którym priorytetowo będzie traktowany zasób kadrowy, a także:

- cele w zakresie zdolności wojskowych zostaną poddane przeglądowi i zaktualizowane;
- gotowość militarna, którą należy podtrzymywać w czasach kryzysu, zarówno w misjach i operacjach zagranicznych, jak i krajowych.

Dyrektywa w sprawie polityki obronnej opisuje strategiczny kontekst obronności, ustanawia jej cele i zawiera wytyczne dotyczące planowania obronnego, zarówno w odniesieniu do gotowości sił zbrojnych i operacji wojskowych, jak i w dziedzinie zdolności wojskowych, technologii i przemysłu.

Narodowa dyrektywa określa również wzrost nakładów na modernizację Sił Zbrojnych Hiszpanii. Wskazuje na potrzebę wzmocnienia pierwiastka żeńskiego w hiszpańskim wojsku jako czynnika potrzebnego w procesach rozwiązywania konfliktów zbrojnych²⁵⁸.

Rola dyplomacji w kwestiach obrony bezpieczeństwa Hiszpanii jest kluczowa, o czym świadczy zapis w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Hiszpanii z 2021 r.: „Ochrona suwerenności narodowej, ludności i jej wolności wymaga odpowiednich zdolności militarnych, zaawansowanych technologicznie, które powinny przyczyniać się do zapewnienia skutecznego odstraszania, przy założeniu, że dyplomacja i prawo międzynarodowe są głównymi instrumentami ochrony interesów Narodu [...]. Dlatego też istotne jest wzmocnienie dyplomacji prewencyjnej i roli Hiszpanii jako aktywnego podmiotu i zaangażowania w mediację w konfliktach za granicą”²⁵⁹.

²⁵⁸ *Directiva de Política de Defensa*,

<https://www.defensa.gob.es/defensa/politicadefensa/directivapolitica/index.html>, dostęp: 10.06.2024.

²⁵⁹ *Estrategia de Seguridad Nacional 2021*, Boletín Oficial Del Estado, Núm. 314, Viernes 31 de diciembre de 2021.

4.1.5. Włochy

W przypadku Włoch głównym koordynatorem polityki bezpieczeństwa narodowego jest Ministerstwo Obrony Włoch. Dyplomacja obronna jest rozumiana we Włoszech jako rozszerzenie i uzupełnienie zadań dyplomatycznych realizowanych przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Celem nadrzędnym MSZ jest skuteczne wypełnianie zakładanej roli, skutkujące układaniem relacji z innymi państwami. To z kolei przekłada się na stabilizację sytuacji międzynarodowej w regionie. Jak ocenia Ministerstwo Obrony Włoch, to siły zbrojne stanowią kluczowy element dyplomacji obronnej. W basenie Morza Śródziemnego uczestnictwo Włochów w operacjach specjalnych i innych działaniach wojskowych ma wpływać na stabilizację sytuacji w regionie przez utrwalanie pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego. Włosi po zakończeniu okresu zimnej wojny skupili się na kontroli zbrojeń konwencjonalnych, współpracy wojskowej w basenie Morza Śródziemnego, wzmacnianiu więzi transatlantyckich (głównie przez wspólne inicjatywy wojskowe w ramach NATO), udziale w misjach pokojowych ONZ, a także na współpracy dwustronnej. Podobnie jak przedstawiciele innych nacji określili działalność dyplomacji obronnej na podwalinach:

- 1) „Współpracy dwu- i wielostronnej;
- 2) Wizyt na najwyższym szczeblu;
- 3) Dialogów strategicznych;
- 4) Wizyt okrętów marynarki wojennej w portach zaprzyjaźnionych państw;
- 5) Udziału w misjach i operacjach w ramach organizacji międzynarodowych”²⁶⁰.

Ponadto we Włoszech przywiązuje się dużą wagę do kontroli zbrojeń, wypełniania zobowiązań sojuszniczych NATO i Unii Europejskiej, współpracy regionalnej, współpracy w regionie basenu Morza Śródziemnego, udziału w ćwiczeniach wojsk sojuszniczych NATO i Unii Europejskiej, a także wsparcia sojuszniczych i zaprzyjaźnionych państw w sferze technicznej sił zbrojnych²⁶¹.

Attaché wojskowi są odpowiedzialni za promocję pozytywnej współpracy włoskich sił zbrojnych na arenie międzynarodowej.

²⁶⁰ L. Drab, *Dyplomacja obronna...*, s. 156.

²⁶¹ Ibidem.

4.1.6. Inne

4.1.6.1. Holandia

Dyplomaci Ministerstwa Obrony Królestwa Niderlandów uważają, że państwo powinno korzystać z wielu narzędzi (lub instrumentów władzy), aby realizować swoje cele i chronić narodowe interesy. Celem takich mechanizmów nacisku jest wywarcie wpływu na drugą stronę, aby skłonić ją do podjęcia działania. W ten sposób Królestwo Niderlandów może realizować swoją politykę bezpieczeństwa w praktyce. Państwo powinno używać mechanizmów politycznych, dyplomatycznych, gospodarczych, społecznych, kulturalnych, humanitarnych i wojskowych, aby skutecznie realizować narzucone sobie cele. Ośrodki władzy w państwie są również określane jako instrumenty władzy państwowej. Można je podzielić na następujące kategorie:

- instrument dyplomatyczny,
- informacja jako mechanizm władzy,
- instrument wojskowy,
- instrument ekonomiczny.

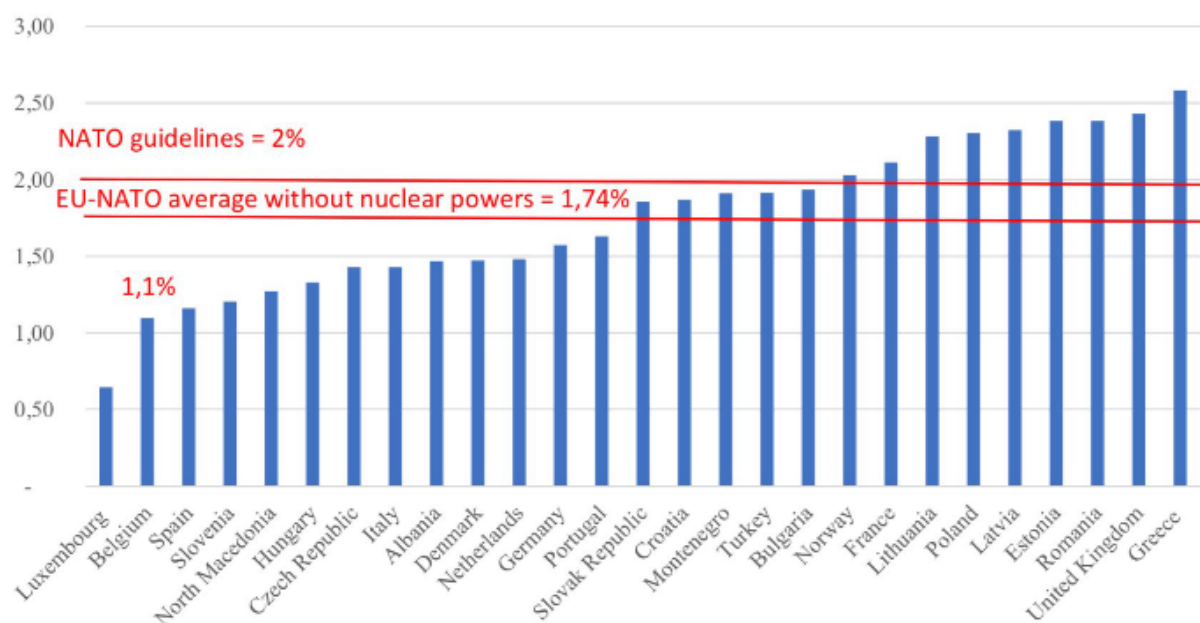
Komponent dyplomatyczny to element stosowany przez państwo do nawiązywania i utrzymywania stosunków z innymi mocarstwami i podmiotami na arenie międzynarodowej oraz do ochrony swoich interesów i realizacji celów. Dyplomacja jest wykorzystywana do prób wpływania na inne podmioty, w stosunku do których można również zastosować presję dyplomatyczną, bez jawnej groźby użycia innych środków władzy. Fora międzynarodowe są ważną sceną polityczną, na której aktorzy wykorzystują swoją siłę dyplomatyczną²⁶².

4.1.6.2. Belgia

Belgowie rozumieją dyplomację obronną jako współdziałanie z partnerami spoza sfery operacyjnej. W skład korpusu dyplomacji obronnej wchodzi cała sieć attaché obrony, przedstawicielstwa wojskowe w różnych organizacjach międzynarodowych (NATO, UE, OBWE i ONZ). Dodatkowo na strukturę dyplomacji obronnej składa się udział Belgii w sztabach wojskowych na różnych szczeblach różnych organizacji.

²⁶² Ministry of Defence, *Netherlands Defence Doctrine*, Haga 2019, s. 21.

Długoterminowe relacje dyplomatyczne pomiędzy Belgią i innymi państwami są rozwijane również przez utrzymywanie i pielęgnowanie partnerstw zagranicznych. Odbywa się to między innymi przez wymianę kształcenia i szkolenia wojskowego w Akademii Wojskowej czy Królewskim Kolegium Obrony, a także realizowanie dodatkowych działań takich jak: wzmocnienie kontaktów wojskowych, programy partnerstw wojskowych, pomoc wojskowa i wspólne ćwiczenia. Ta współpraca i partnerstwo przynoszą obopólne korzyści nie tylko Belgii, ale także jej partnerom, zwłaszcza krajom sąsiadującym²⁶³.

Rysunek 25. Wydatki PKB na utrzymanie armii

Źródło: Minister of Defence, *Update of the Strategic Vision 2030: Recommendations*, Bruksela 2021, s. 16

Największym zmartwieniem Belgów w ostatnich latach były niewielkie w porównaniu do sojuszników z NATO nakłady na wojsko. Jak przedstawia rysunek 25, wkład budżetu państwa do armii belgijskiej był jednym z najniższych w Europie według kryteriów PKB. Jednak zgodnie z notą programową Ministra Obrony Belgii celem jest zwiększenie wydatków na obronę do 1,24% PKB sprzed pandemii COVID-19. Ogólnie cięcia budżetowe mają wpływ na obronę (w 2021 r. belgijski budżet zmniejszył się o 0,89%). Belgijscy politycy podkreślali, że wzrost nakładów na obronność może się przyczynić do wzrostu wiarygodności Belgii u sojuszników.

W strategicznej wizji z 2016 r., dotyczącej wydatków Belgii na obronę na poziomie 1,3% PKB do 2030 r., według autorów dokumentów należy tę kwotę podnieść. Biorąc pod

²⁶³ Minister of Defence, *Update of the Strategic Vision 2030: Recommendations*, Bruksela 2021, s. 8.

uwagę, że wydatki Belgii na obronę wynoszą tylko nieco ponad 1% PKB, konieczna będzie ponowna ocena w celu zapewnienia, że Belgia utrzyma swoje znaczenie wojskowe i dotrzyma kroku europejskim sojusznikom²⁶⁴.

4.1.6.3. Węgry

Narodowa Strategia Wojskowa Węgier z 24 grudnia 2021 r. określa zasady polityki bezpieczeństwa i obrony Republiki Węgierskiej.

Jak zauważyli autorzy Strategii, globalne i europejskie środowisko bezpieczeństwa charakteryzuje się niestabilnością i nieprzewidywalnością. Kryzysy w odległych regionach mogą również w krótkim czasie wpłynąć na bezpieczeństwo Węgier, zwiększając liczbę zagrożeń i wyzwań stojących przed krajem. Według Węgrów sytuacja bezpieczeństwa na świecie stale się pogarsza i zmianie układu sił towarzyszy ponowna rywalizacja wielkich mocarstw, a to może skutkować wzrostem ryzyka konfrontacji.

Szybki rozwój systemów informacyjno-komunikacyjnych, stopniowe rozprzestrzenianie się kluczowych technologii oraz łatwiejszy i szybszy dostęp do nich znacznie zwiększają liczbę podmiotów zdolnych do wywierania dużego wpływu na bezpieczeństwo światowe, co skutkuje wzrostem ogólnej nieprzewidywalności. W dalszej części Strategii autorzy podkreślają, że obecnie, gdy cel wojny pozostaje niezmienny, jej formy i wykorzystywane środki poszerzają się, zmieniają się ich cechy charakterystyczne, a także osiągają pozamilitarny wymiar bezpieczeństwa. Podczas gdy użycie siły militarnej pozostaje kluczowym narzędziem, państwa dążą do zminimalizowania konfrontacji militarnej w czasie i przestrzeni. W wojnie hybrydowej podmioty państwowe i niepaństwowe dążą do realizacji swoich interesów kosztem strony przeciwnej przez skoordynowane wykorzystanie sił wojskowych i niewojskowych do określonego celu strategicznego, a także mogą podejmować kroki, które mają zabezpieczyć Węgry przed wyzwaniami i kryzysami.

Podobnie jak w innych państwach typowe na Węgrzech stało się aktywne i świadome wywieranie wpływu na krajową i międzynarodową opinię publiczną przez dyplomację publiczną i komunikację strategiczną²⁶⁵.

²⁶⁴ Ibidem, s. 16.

²⁶⁵ *Nemzeti Katonai Stratégia*, <https://honvedelem.hu/hirek/nemzeti-katonai-strategia.html>, dostęp: 20.06.2024.

4.2. Dyplomacja obronna państw pozaeuropejskich

4.2.1. Stany Zjednoczone

W Stanach Zjednoczonych dyplomacja obronna jest postrzegana jako najważniejsze wojskowe narzędzie do zarządzania bezpieczeństwem państwa i stosunkami zewnętrznymi. Jak twierdzi G. Winger, to amerykańskie siły zbrojne są najważniejszym instrumentem dyplomacji obronnej kraju. Jak wiadomo, Stany Zjednoczone starają się wpływać na światowy układ sił. Jako mocarstwo bazują na własnej sile militarnej, kształtują system równowagi sił na świecie i mają ogromny wpływ na globalne bezpieczeństwo. Są członkiem wielu organizacji międzynarodowych, w których pełnią kluczową rolę. Jedną z najważniejszych jest oczywiście Pakt Północnoatlantycki (NATO). Przez uczestnictwo Amerykanów w pakcie kształtowana jest silna transatlantycka relacja obronna kreująca światowy system bezpieczeństwa. Jednak rola USA jest znacznie szersza i sięga wielu obszarów, w tym gospodarczych. Stany Zjednoczone są członkiem Północnoamerykańskiej Strefy Wolnego Handlu (NAFTA), Organizacji Państw Amerykańskich w Ameryce (OAS), OBWE w Europie, Wspólnoty Gospodarczej Azji i Pacyfiku (APEC), Forum Regionalnego ASEAN w Azji²⁶⁶. O globalnym charakterze sojuszy i relacji w zakresie bezpieczeństwa Amerykanów z sojusznikami świadczy istnienie regionalnych dowództw Sił Zbrojnych USA. Pierwsze siedem z niżej wymienionych to geograficzne dowództwa bojowe, z których każde koncentruje się na obszarze geograficznym świata i odpowiada za siły zbrojne USA na tym obszarze. Cztery ostatnie to funkcjonalne dowództwa bojowe, które skupiają się na określonych funkcjach wojskowych:

- U.S. Africa Command (USAFRICOM),
- U.S. Central Command (USCENTCOM),
- U.S. European Command (USEUCOM),
- U.S. Indo-Pacific Command (USINDOPACOM),
- U.S. Northern Command (USNORTHCOM),
- U.S. Southern Command (USSOUTHCOM),
- U.S. Space Command (USSPACECOM),
- U.S. Cyber Command (USCYBERCOM),
- U.S. Special Operations Command (USSOCOM),
- U.S. Strategic Command (USSTRATCOM),

²⁶⁶ L. Drab, *Dyplomacja obronna...*, s. 122–123.

- U.S. Transportation Command (USTRANSCOM)²⁶⁷.

12 października 2022 r. opublikowana została nowa Strategia Bezpieczeństwa Narodowego USA (NSS). Dokument stanowi wykaz kierunków polityki bezpieczeństwa administracji prezydenta Joe Bidena. NSS był poprzedzony Tymczasowymi wytycznymi strategicznymi (INSSG) z marca 2021 r. Nowa Strategia była odpowiedzią na pojawiające się nowe zagrożenia na świecie, w tym wzrost ambicji imperialnych Rosji i Chin. Według autorów dokumentu jego założenia mają służyć jako podstawa merytoryczna Strategii Obrony Narodowej (NDS). NSS wskazuje na istniejące główne zagrożenia bezpieczeństwa na świecie dla USA. Wymieniana jest polityka Rosji i Chin, z licznymi podobieństwami jako krajami dążącymi otwarcie do konfrontacji zbrojnej. Dyplomacja amerykańska większe zagrożenie dostrzega wręcz ze strony Chin, gdyż aktualnie Rosja jest zaabsorbowana konfliktem zbrojnym w Ukrainie i najbliższą orbitą działania Putina są państwa europejskie. Natomiast w globalnej rozgrywce na znaczeniu zyskały Chiny, które mają wielkie ambicje dominacji w Azji, co mogłoby zachwiać zasadami równowagi wpływów. To rzutowałoby na poziom bezpieczeństwa, nie tylko w regionie, ale również na świecie. NSS opisuje również destrukcyjne działania Rosji, która od 2014 roku otwarcie prowadzi imperialną politykę skierowaną przeciwko swoim sąsiadom. Przez takie działania Rosja destabilizuje światowy ład i bezpieczeństwo, a także podważa procesy demokratyczne w wielu krajach, w tym w USA. We wspomnianym dokumencie jego autorzy przekonują, że Stany Zjednoczone i Unia Europejska z determinacją będą wspierać Ukrainę w toczącej się wojnie. Stanowczość sojuszu transatlantyckiego – wedle słów jego autorów – musi doprowadzić do „strategicznej porażki” Rosji²⁶⁸.

Każdego roku Agencja Współpracy w zakresie Bezpieczeństwa Obronnego (*Defense Security Cooperation Agency*) publikuje Plany strategiczne w zakresie obrony. W najnowszej Strategii na 2025 rok znajduje się plan działania mający na celu synchronizację i ujednolicenie procedur stron współpracujących w zakresie bezpieczeństwa w ramach wspólnej misji. Mottem najnowszej strategii są słowa pierwszego prezydenta USA George’a Washingtona: „Przygotowanie do wojny jest jednym z najskuteczniejszych sposobów utrzymania pokoju”²⁶⁹. Strategia ujednolica priorytety, usprawnia i rozwija

²⁶⁷ U.B. Inamete, *The Unified Combatant Command System Centerpiece of the 1986 U.S. Armed Forces Reforms*, „Expeditions with MCUP”, <https://www.usmcu.edu/Outreach/Marine-Corps-University-Press/Expeditions-with-MCUP-digital-journal/The-Unified-Combatant-Command-System/>, dostęp: 10.06.2024.

²⁶⁸ M. A. Piotrowski, *Znaczenie relacji z Azją i Europą w Strategii bezpieczeństwa narodowego USA*, „Biuletyn Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych” 2022, nr 162.

²⁶⁹ Defense Security Cooperation Agency, *Strategic Plan 2025*, 2021, s. 1.

procesy w celu poprawy relacji z sojusznikami zgodnie ze Strategią Bezpieczeństwa Narodowego (NSS), Strategią Obrony Narodowej (NDS) i innymi powiązаныmi wytycznymi. Ważna jest współpraca w zakresie bezpieczeństwa w celu zbudowania pełnej zdolności bojowej krajów partnerskich, tak aby mogły wzajemnie się wspierać, zgodnie z celami obronności i polityki zagranicznej USA²⁷⁰.

Dyplomacja obronna, tuż po siłach zbrojnych i wywiadzie, stanowi istotny obszar współpracy w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego Stanów Zjednoczonych z innymi krajami.

NSS określa dalszą potrzebę kontynuacji wspierania Ukrainy, a finalnie jej integracji z Unią Europejską. Stany Zjednoczone zobowiązały się, że będą odstraszać wszelkie zagrożenia płynące ze strony Rosji. Dodatkowo – co jest zgodne z zobowiązaniami sojuszniczymi – Amerykanie zobowiązują się bronić sojuszników z Sojuszu Północnoatlantyckiego. Pomimo napiętej sytuacji na linii USA – Rosja Amerykanie są gotowi na rozmowy z Rosjanami w kwestii kontroli zbrojeń nuklearnych. NSS jako dokument strategiczny przedstawia katalog zagrożeń dla Stanów Zjednoczonych. Wśród nich znalazły się: „zmiany klimatu i bezpieczeństwo energetyczne, globalne pandemie jak COVID-19, bezpieczeństwo żywnościowe, kontrola zbrojeń i nieprolifracja, terroryzm, cyberbezpieczeństwo, korupcja i przestępczość zorganizowana”²⁷¹.

4.2.2. Inne

4.2.2.1. Australia

Przegląd podstaw Australijskich Sił Obronnych został po raz ostatni przeprowadzony w 2012 r.²⁷² Opracowując analizę stanu bezpieczeństwa, wzięto pod uwagę okoliczności, z którymi zmagają się dziś naród australijski. W Strategicznym Przeglądzie Obronności uwzględniono aktualny stan i strukturę sił zbrojnych, które są w stanie sprostać strategicznym wyzwaniom, z którymi Australia i jej kraje partnerskie będą musiały się zmierzyć w nadchodzących latach (od 2023 do 2033 i w kolejnych latach). Przegląd Australijskich Sił Obronnych ma opierać się na danych wywiadowczych i strategicznych ocenach dotyczących zagrożeń dla Australii. Uwzględniono w nim aktualne zdolności

²⁷⁰ Ibidem.

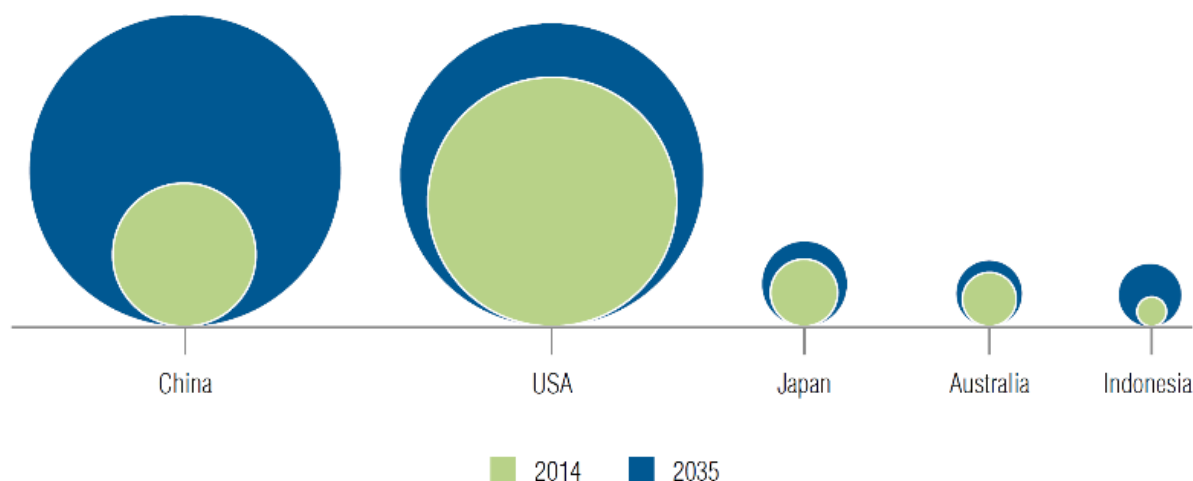
²⁷¹ M.A. Piotrowski, *Znaczenie relacji...*

²⁷² Australian Government, National Defence, *National Defence Review*, Australia 2023, s. 12–13.

bojowe, postawę sił zbrojnych i gotowość implikacji polityki i planów obronnych w relacjach z partnerami i sojusznikami.

Przegląd Sił musi wskazać przyszłe wyzwania strategiczne stojące przed Australią, które mogą wymagać stanowiska Australijskich Sił Obronnych. W ramach przeglądu należy określić i ustalić priorytety w zakresie majątku, infrastruktury, rozporządzania, logistyki.

Dyplomaci w australijskiej Białej Księdze już w 2016 roku wskazywali zagrożenia z powodu zbyt małych nakładów finansowych na obronność. Porównali, że wydatki na obronę w Azji były większe niż w Europie. W 2014 r. wydatki na wojsko w Azji wzrosły o pięć procent, osiągając około 439 mld dol. w porównaniu z wydatkami w Europie, które w 2014 r. wzrosły o 0,6 proc., osiągając łącznie około 386 mld dol. Ta dysproporcja nie napawała optymizmem. Na rysunku 25 zestawiono ilustracyjnie wydatki na obronność państw azjatyckich i Stanów Zjednoczonych. Jasno z nich wynika, że hegemonem w regionie są Chiny, które do 2035 r. podwoją nakłady na obronność.

Rysunek 26. Orientacyjne wydatki na obronę do 2035 r.

Źródło: Australian Government Department of Defense, *2016 Defence White Paper*, Australia 2016, s. 49

Według twórców doktryny obronnej Australia może lepiej realizować swoje cele w zakresie wzrostu i dobrobytu i chronić swoje interesy w regionie i na świecie, współpracując w ramach stosunków dwustronnych, regionalnych i wielostronnych. Międzynarodowe zaangażowanie w dziedzinie obronności w znacznym stopniu przyczynia się do strategicznego znaczenia Australii. Znaczenie strategiczne opiera się również na jej gospodarce i handlu z innymi krajami. Korzyści płynące z praktycznego zaangażowania w obronę zostały wykazane chociażby przy współpracy między Australią a krajami takimi

jak: Stany Zjednoczone, Japonia, Chiny, Malezja, Korea Południowa, Nowa Zelandia czy Wielka Brytania²⁷³.

4.2.2.2. Indie

Na świecie panuje przekonanie, że w przeciwieństwie do głównych potęg militarnych Indie nie wykorzystują potencjału swoich sił zbrojnych jako instrumentu polityki zagranicznej. Do pewnego stopnia może to być prawda. Jednak już od końca XX wieku indyjskie siły zbrojne w coraz większym stopniu wpływają na kształtowanie polityki zagranicznej i odgrywają coraz większą rolę dyplomatyczną. Międzynarodowa pozycja Indii w ciągu ostatnich dziesięcioleci miała charakter niemilitarny. Po uzyskaniu niepodległości kraj ten jest zaangażowany w konwencje niestosowania przemocy, co jest zakorzenione w ich dziedzictwie filozoficznym. W związku z tym indyjska polityka zagraniczna zasadniczo opiera się na niechęci do stosowania siły i wspierania interwencji wojskowych. Indie najczęściej wzywały zwaśnione strony do pokojowego rozwiązywania sporów, sprzeciwiając się użyciu siły jako narzędzia stosunków międzynarodowych. Poza tym Indie aktywnie wspierają plany międzynarodowego rozbrojenia i unikają przystępowania do sojuszy wojskowych. Ponadto odmawiają udostępnienia swoich lądowych baz wojskowych i wysyłania własnej armii do udziału w zagranicznych operacjach stabilizacyjnych. Indie w przeszłości były również postrzegane jako kraj niewysyłający swoich żołnierzy do państw ogarniętych niepokojami społecznymi.

Obecnie Indie mają jedną z największych stałych armii na świecie, najpotężniejszą marynarkę wojenną w regionie Oceanu Indyjskiego (IOR) oraz piątą co do wielkości siły powietrzne. Kraj ten posiada system odstraszania nuklearnego z potencjałem jądrowym wystrzeliwanym z morza. Indyjskie siły zbrojne uznaje się w kraju ich stacjonowania za „pierwszą służbę”, która jest najbardziej dyspozycyjna i cieszy się estymą społeczną. Zdecydowana determinacja polityczna doprowadziła do sytuacji, w której Indie wykazały się również podjęciem dyplomatycznych działań w celu uniknięcia konfliktu, jak np. z Chińczykami w Doklam. W związku z tym, chociaż Indie nie mogą desantować potęgi militarnej poza swoje granice, jak inne wielkie mocarstwa, to robią to, ale bardziej subtelnie²⁷⁴.

²⁷³ Ibidem.

²⁷⁴ R. Thomas, *Indian Defence Diplomacy*, handbook, New Delhi 2021, s. 54–55.

4.2.2.3. Chiny

Chiny definiują dyplomację wojskową jako całokształt stosunków zewnętrznych związanych ze wzajemnymi relacjami pomiędzy państwami lub grupą państw. W skład tych relacji wchodzi wymiana personelu wojskowego, negocjacje wojskowe, negocjacje w sprawach kontroli zbrojeń, pomoc wojskowa, współpraca wywiadów wojskowych, współpraca w zakresie technologii wojskowych i międzynarodowych operacji pokojowych, a także działań sojuszy wojskowych.

Dla Chin dyplomacja wojskowa to element szerszej polityki, podkreślają, że „musi zawsze stawiać sobie cele kraju jako kierunek nadrzędny”. Jej znaczenie stale rośnie. Dyplomacja obronna w Chinach obejmuje wzmocnienie znaczenia polityki zagranicznej, ochronę suwerenności narodowej, a także realizację interesów narodowych. Sekretarz generalny Komunistycznej Partii Chin Xi Jinping w przemówieniu wygłoszonym w styczniu 2015 r. na Ogólnowojskowej Konferencji Dyplomatycznej wymienił kilka konkretnych celów dyplomacji dla chińskich sił zbrojnych. Wśród nich znalazły się: wspieranie ogólnej polityki zagranicznej kraju, ochrona bezpieczeństwa narodowego oraz budowanie sił zbrojnych. Xi podkreślił również znaczenie ochrony suwerenności, bezpieczeństwa i interesów rozwojowych Chin. Badacze sfery bezpieczeństwa narodowego również potwierdzają znaczenie wymienionych czynności. Jeden z wykładowców Kolegium Politycznego w Nankinie zauważa, że główną rolą chińskiej dyplomacji wojskowej jest „wspieranie rozwoju strategicznego kierunku wojskowego nowej ery”, natomiast inni uczeni podkreślają, że celem dyplomacji jest „kształtowanie bezpieczeństwa międzynarodowego i propagowanie modernizacji sił zbrojnych”.

Bardzo ważną rolą chińskiej dyplomacji obronnej jest zbieranie informacji wywiadowczych. Jej priorytety można podzielić na strategiczne i operacyjne. Cele strategiczne obejmują wspieranie całej chińskiej dyplomacji. Cele operacyjne to gromadzenie informacji wywiadowczych na temat obcych sił zbrojnych i potencjalnych obszarów operacyjnych, a także uczenie się nowych umiejętności i taktyk, technik i procedur oraz porównywanie zdolności Państwa Środka z innymi siłami zbrojnymi. Znaczna część obecnej wojskowej działalności dyplomatycznej chińskiej armii koncentruje się na ochronie i realizacji konkretnych chińskich interesów strategicznych i zarządzaniu obszarami, które budzą obawy.

Chiny kładą nacisk na podtrzymywanie strategicznych stosunków z wielkimi mocarstwami, takimi jak Stany Zjednoczone, i utrzymywanie dobrych stosunków

z państwami peryferyjnymi Chin. Dla chińskiej dyplomacji wojskowej ważne są również relacje z: Rosją, krajami europejskimi, krajami w regionie Indo-Pacyfiku oraz krajami rozwijającymi się na Bliskim Wschodzie, w Afryce i Ameryce Łacińskiej. Chiny są coraz bardziej uzależnione od ropy naftowej i gazu importowanych z Bliskiego Wschodu i Afryki. Antypiracka obecność Marynarki Wojennej Chin w Zatoce Adeńskiej ułatwia strategiczne więzi na Bliskim Wschodzie i w Afryce, pomaga zagwarantować Chinom bezpieczeństwo energetyczne i zdobyć doświadczenie operacyjne, istotne dla ochrony chińskich linii morskich.

Dyplomacja wojskowa jest środkiem do wzmacniania stosunków dwustronnych, a nie celem. Ponieważ służy ogólnej polityce zagranicznej Chin, tendencje w stosunkach wojskowych mogą wskazywać na względny priorytet, jaki to państwo przywiązuje do poszczególnych krajów i regionów. Wojskowe zaangażowanie dyplomatyczne służy również jako wskaźnik ogólnej kondycji stosunków między Chinami i innymi krajami. Gdy stosunki dwustronne są dobre, wojskowe zaangażowanie dyplomatyczne ma tendencję do wzrostu. Kiedy relacje są złe, zaangażowanie spada lub jest zablokowane.

Dyplomacja wojskowa działa w obie strony: zarówno Chiny, jak i ich partnerzy muszą uzgodnić wspólne działania, w tym decyzje polityczne, które staną się narzędziami polityki zagranicznej. Gotowość obydwu stron do zwiększenia częstotliwości ćwiczeń wojskowych i działań dyplomatycznych wskazuje na pomyślność w stosunkach dwustronnych, natomiast zachwianie lub odmowa zaangażowania są oznakami kłopotów²⁷⁵.

4.2.2.4. Brazylia

Kolejnym państwem, które docenia znaczenie dyplomacji obronnej, jest Brazylia. Historycznie nie ma tam zbyt mocnych więzi między Ministerstwem Obrony a Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Wynika to z podziału, który istnieje w polityce obronnej i polityce zagranicznej Brazylii. Korzenie tego procesu wywodziły się z odmiennej i głęboko zakorzenionej kultury organizacyjnej Ministerstwa Obrony i Ministerstwa Spraw Zagranicznych w prowadzeniu ich własnych polityk. W tak ukształtowanym układzie są kwestie, na które warto zwrócić uwagę.

²⁷⁵ P.C. Saunders, *China's Military Diplomacy: Trends and Implications*, (Testimony before the U.S.-China Economic and Security Review Commission Hearing on „China's Military Diplomacy and Overseas Security Activities”), https://www.uscc.gov/sites/default/files/2023-01/Phillip_Saunders_Testimony.pdf, dostęp: 10.06.2024.

W Brazylii istnieje niski priorytet polityki obronnej związany z brakiem jej kierunku politycznego. Według ocen i analiz skuteczną polityką obronną kraju jest niekonfrontacyjny profil polityki zagranicznej oraz brak mechanizmów operacyjnych umożliwiających koegzystencję pomiędzy dwiema sferami – obronności i polityki zagranicznej. W Brazylii nie ma zagrożeń regionalnych. To spowodowało, że dyplomacja obronna nie funkcjonowała tak jak w innych krajach. Sytuacja uległa zmianie na początku nowego stulecia – nastąpił początek postępu w dialogu między resortem obrony i polityką zagraniczną. W 1999 r. utworzono Ministerstwo Obrony, co skutkowało stworzeniem ram prawnych i normatywnych, które ukierunkowały politykę obrony Brazylii, powstały: Polityka Obrony Narodowej, Strategia Obrony Narodowej oraz Biała księga w sprawie obronności. Dokumenty miały na celu ukierunkowanie działań obronnych oraz ustanowienie celów, wytycznych i zadań dla szeroko pojętej obrony. Ministerstwo Obrony wskazuje, że Brazylia widzi w swojej polityce obronnej powołanie do dialogu i współpracy międzynarodowej. Działania w dziedzinie obronności są realizowane przez uczestnictwo w misjach pokojowych, w inicjatywach we współpracy z innymi agencjami federalnymi. W przypadku polityki zagranicznej dyplomacja koordynuje współpracę międzynarodową, udział w wielostronnych forach międzynarodowych, partnerstwach i umowach dwustronnych. Jeśli chodzi o relacje między obroną narodową a polityką zagraniczną, ministerstwo podkreśla potrzebę wspólnego działania z Ministerstwem Spraw Zagranicznych, mając na uwadze fakt, że prowadzone przez nich polityki są komplementarne i nierozłączne. Ministerstwo Obrony zwraca również uwagę, że analogiczny mechanizm powinien mieć zastosowanie w dziedzinie wywiadu i planowania.

W 2016 r. podjęto kolejne wysiłki w celu zbliżenia między polityką zagraniczną a polityką obronną. Ówczesny minister obrony Raul Jungmann zwrócił uwagę, że najnowsze wydanie Polityki Obrony Narodowej, przedłożone do uchwalenia Kongresowi w 2016 r., przygotowane z udziałem dyplomatów i personelu wojskowego, zawiera elementy współistnienia tych dwóch obszarów związanych z polityką bezpieczeństwa. Nowym zjawiskiem jest to, że przedstawiciele Ministerstwa Obrony Narodowej funkcjonują już w ramach Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Jest to wyraz zacieśniania więzi i dialogu pomiędzy resortami²⁷⁶.

²⁷⁶ Tiago Lemos da Silva, *A Diplomacia De Defesa E As Forças Armadas Como Seu Instrumento Na Política Externa Brasileira*, Brasília 2020, b.n.s.

4.3. Dyplomacja obronna RP – kierunki działania

4.3.1. Cele i formy działania polskiej dyplomacji obronnej

Zasadniczym celem polskiej dyplomacji obronnej jest wzmacnianie państwa na arenie międzynarodowej. Polska z racji swojego geopolitycznego położenia stawia na ścisłą współpracę z sojusznikami i partnerami – głównie zrzeszonymi w organizacjach międzynarodowych. Polska dyplomacja obronna skupia się głównie na działaniach stabilizacyjnych oraz prewencyjnych. Zgodnie ze Strategią Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 r. podstawowe interesy narodowe państwa obejmują:

- „1. Strzeżenie niepodległości, nienaruszalności terytorialnej, suwerenności oraz zapewnienie bezpieczeństwa państwa i obywateli.
2. Kształtowanie porządku międzynarodowego opartego na solidarnej współpracy i poszanowaniu prawa międzynarodowego, dającego gwarancje bezpiecznego rozwoju Polski.
3. Umacnianie tożsamości narodowej i strzeżenie dziedzictwa narodowego.
4. Zapewnienie warunków do trwałego i zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego oraz ochrona środowiska naturalnego”²⁷⁷.

Kluczową rolę w dziedzinie bezpieczeństwa państwa stanowi obecność Polski w organizacjach międzynarodowych – cywilnych i wojskowych. Największymi z nich są oczywiście Unia Europejska oraz Pakt Północnoatlantycki (NATO). Dlatego też działalność polskiej dyplomacji wydaje się kluczowa. Stąd też, aby zagwarantować Polsce bezpieczeństwo, musi nastąpić: „Wzmocnienie zdolności Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej do zapewniania bezpieczeństwa Polski oraz całego obszaru euroatlantyckiego:

- 1.1. Działać na rzecz wzmacniania więzi transatlantyckiej, spójności politycznej, solidarności, wiarygodności i skuteczności Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz umacniać pozycję Polski w jego strukturach.
- 1.2. Zabiegać o wzmacnianie odstraszania i obrony Sojuszu Północnoatlantyckiego i zapewnienie jego zdolności do prowadzenia najbardziej wymagających operacji kolektywnej obrony, w tym poprzez podnoszenie gotowości i dostępności sił na jej potrzeby,

²⁷⁷ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 r.*, Warszawa 2020, s. 11, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_RP_2020.pdf, dostęp: 11.06.2024.

wzmacnianie sojuszniczego planowania obronnego i operacyjnego, dostosowanego do współczesnych wyzwań i zagrożeń.

1.3. Działać na rzecz przyspieszenia procesów decyzyjnych Sojuszu Północnoatlantyckiego, w tym zapewnić większą swobodę operacyjną Naczelnemu Dowódcy Sił Sojusznicznych w Europie.

1.4. Dążyć do zwiększenia i utrwalenia obecności wojskowej Sojuszu Północnoatlantyckiego na jego wschodniej flance.

1.5. Doskonalić system wsparcia państwa-gospodarza zarówno w militarnej, jak i w pozamilitarnej części systemu obronnego państwa.

1.6. Aktywnie uczestniczyć w kształtowaniu polityki odstraszania nuklearnego Sojuszu Północnoatlantyckiego.

1.7. Uczestniczyć w procesie adaptacji Sojuszu Północnoatlantyckiego do współczesnych wyzwań i zagrożeń, zgodnie z optyką „360 stopni”.

1.8. Utrzymać dwutorową politykę wobec Federacji Rosyjskiej w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego, polegającą na wzmacnianiu odstraszania i obrony przy jednoczesnej gotowości do prowadzenia uwarunkowanego dialogu.

1.9. Zabiegać o rozwój relacji Sojuszu Północnoatlantyckiego z Republiką Finlandii i Królestwem Szwecji jako najbliższymi partnerami Sojuszu Północnoatlantyckiego, z uwzględnieniem ich znaczenia dla bezpieczeństwa Polski oraz całego regionu Morza Bałtyckiego.

1.10. Rozwijać sojuszniczą politykę partnerstw oraz działać na rzecz kontynuacji polityki „otwartych drzwi” Sojuszu Północnoatlantyckiego.

1.11. Współdziałać na rzecz rozwoju współpracy NATO–UE, m.in. w zakresie ujednolicenia standardów i poprawy infrastruktury umożliwiających przerzut wojsk do Europy oraz mobilność wojskową na terenie Europy, mając na uwadze synergię działań obu organizacji.

1.12. Pragmatycznie angażować się w rozwój Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony Unii Europejskiej, w tym w ramach Stałej Współpracy Strukturalnej Unii Europejskiej oraz Europejskiego Funduszu Obrony, dążąc do zapewnienia jej komplementarnego charakteru względem Sojuszu Północnoatlantyckiego.

1.13. Zabiegać o zwiększenie zaangażowania Unii Europejskiej w działania na rzecz bezpieczeństwa we wschodnim sąsiedztwie, w tym w ramach Partnerstwa Wschodniego, oraz aktywnie w nich uczestniczyć. Zabiegać o utrzymanie polityki rozszerzenia w ramach Unii Europejskiej.

1.14. Zapobiegać narastaniu podziałów pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej i konstruktywnie angażować się w proces integracji europejskiej, aktywnie uczestnicząc w kształtowaniu polityk unijnych, zgodnie z polskimi interesami”²⁷⁸.

Powyższe działania realizowane są przez stałych przedstawicieli cywilnej i wojskowej dyplomacji przy tych organizacjach w ramach Ministerstwa Obrony Narodowej we współpracy z Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Poza wymienionymi instytucjami, jak NATO i UE, polscy przedstawiciele funkcjonują również przy ONZ i OBWE. Oprócz dyplomatów przy tych organizacjach pełnią służbę oficerowie i pracownicy cywilni Ministerstwa Obrony Narodowej, w tym Departamentu Polityki Bezpieczeństwa Międzynarodowego, Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych²⁷⁹.

Jak już wcześniej wspomniano, działanie polskiej dyplomacji obronnej opiera się na uczestnictwie w organizacjach międzynarodowych i wspólnotach regionalnych. Oprócz wymienionych instytucji o globalnym zasięgu Polska czynnie działa w Grupie Wyszehradzkiej, Trójkącie Weimarskim, Grupie Północnej, zacieśnia współpracę z państwami bałtyckimi (Litwą, Łotwą i Estonią), państwami nordyckimi oraz Rumunią. Jednak kluczowa – z punktu widzenia bezpieczeństwa kraju – jest współpraca ze Stanami Zjednoczonymi. Polska angażuje się również w reformy wojskowe w państwach w ramach Partnerstwa Wschodniego²⁸⁰.

4.3.2. Aspekty organizacyjne i rola dyplomacji obronnej RP

W złożonej 13 kwietnia 2023 r. przez Ministra Spraw Zagranicznych Zbigniewa Raua przed Sejmem informacji o założeniach i kierunkach polskiej polityki zagranicznej znalazły się podstawowe zadania i zagrożenia bezpieczeństwa, a zarazem czynności dyplomacji obronnej.

Jako pierwsze zadanie minister wymienił zapewnienie pokoju i bezpieczeństwa. Podkreślał, że każda nacja ma prawo do pokoju i aby zrealizować ten cel, powinna współpracować z „każdym podmiotem stosunków międzynarodowych, opierającym swoją politykę o poszanowanie równouprawnienia i samostanowienia narodów”²⁸¹.

²⁷⁸ Ibidem, s. 23–24.

²⁷⁹ L. Drab, *Dyplomacja obronna...*, s. 165.

²⁸⁰ Ibidem, s. 166.

²⁸¹ *Informacja Ministra Spraw Zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2023 r.*, s. 2, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/informacja-ministra-spraw-zagranicznych-o-zadaniach-polskiej-polityki-zagranicznej-w-2023-r>.

Kolejną zasadą eksponowaną w polityce zagranicznej jest „demokratyzacja stosunków międzynarodowych oparta na suwerennej równości wszystkich państw i narodów”²⁸². Jest ona zaprzeczeniem myśli i ruchów dążących do imperializmu i hegemonii oraz działań hybrydowych. Taka postawa ma swój fundament w polskiej tradycji politycznej i ustrojowej, która propaguje hasła wolności i równości: „Równi z równymi, wolni z wolnymi” czy „Nic o nas bez nas”²⁸³.

Następną zasadą polskiej polityki zagranicznej jest legalizm, skutkujący przestrzeganiem prawa międzynarodowego. Trwały montaż światowego pokoju jest możliwy wyłącznie na zasadach dających wszystkim krajom równorzędne szanse oraz perspektywy rozkwitu i zapewniania zamożności swoim obywatelom. Źródłem legalizmu rozwiązań ustrojowych są Karta Narodów Zjednoczonych i Akt końcowy KBWE z Helsinek oraz Paryska Karta Nowej Europy, a także traktaty o granicach, dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy. Te postanowienia dają rękojmię prawidłowego postępowania i stoją na straży „suwerennej równości i poszanowania praw wynikających z suwerenności; powstrzymania się od użycia siły, a nawet groźby jej użycia; nienaruszalności granic; integralności terytorialnej; pokojowego załatwiania sporów; nieingerencji w sprawy wewnętrzne”²⁸⁴.

W obecnej sytuacji politycznej rola dyplomacji obronnej musi być bardziej wyeksponowana. W czasie zagrożenia bezpieczeństwa Europy ze strony Rosji służby dyplomatyczne muszą zacieśniać kontakty w organizacjach i paktach obronnych, aby być w stałym kontakcie, potrzebnym do uzyskania potrzebnych informacji na temat wspólnych zagrożeń. W sytuacji wystąpienia niebezpieczeństwa tylko skoordynowane działania dyplomatyczne są w stanie wypracować ogólną strategię obrony. Oczywiście działalność dyplomatyczna musi mieć charakter euroatlantycki, gdyż obecnie wyraźnie zarysowuje się nowy podział sił, w którym dotychczasowy świat demokratyczny musi przeciwstawić się zyskującemu na znaczeniu nieformalnemu blokowi takich państw jak Rosja, Chiny, Korea Północna oraz część krajów arabskich i afrykańskich, które są niestabilne politycznie.

Próg działania dyplomacji obronnej określają granice prawa międzynarodowego i krajowego, a także inne przepisy poszczególnych państw. Jak już wspomniano, jej naczelnym zadaniem jest udział w wykonywaniu koncepcji polityki zagranicznej i bezpieczeństwa państwa, a także polityki obronnej państwa i resortu obrony, zgodnie

²⁸² Ibidem, s. 3–4.

²⁸³ Ibidem.

²⁸⁴ Ibidem, s.5.

z wytyczoną linią polityczną oraz gremium decyzyjnym kierownictwa obrony narodowej. Naczelną rolą dyplomacji na arenie międzynarodowej, oprócz realizacji głównych tez polityki zagranicznej jest również kształtowanie dobrych relacji wojskowych między państwami²⁸⁵.

Ogólnie uznaje się, że dyplomacja obronna:

- pomaga w osiągnięciu narodowych założeń polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (politycznych, gospodarczych, wojskowych);
- zorientowana jest na unikanie wrogości i konstruowanie międzynarodowego zaufania jako środka zapobiegania konfliktom;
- wykorzystuje personel wojskowy do stabilizacji stosunków w ramach współpracy między narodami;
- stara się przyjmować stanowisko partnerów zaprezentowane w ramach współpracy;
- promuje implementację międzynarodowych przepisów prawnych związanych z bezpieczeństwem narodowym²⁸⁶.

Do realizacji tych celów dyplomacja obronna wykorzystuje:

- elementy propagowania współpracy bilateralnej i wielostronnej w sferze szeroko rozumianego bezpieczeństwa i obrony. Przejawia się to przez wymianę attaché obrony, dyplomację osobistą, a także spotkania robocze reprezentantów poszczególnych armii i urzędników cywilnych;
- wszelkie umowy i porozumienia w kwestiach obronności, które stają się dokumentami strategicznymi. Wymienione dokumenty dosyć często regulują współpracę między dwiema lub wieloma stronami na zasadzie realizacji umów rocznych lub wieloletnich. Porozumienia mogą dotyczyć określonych obszarów, jak pobyt wojsk na danym terenie, utrzymanie baz wojskowych, wspólne ćwiczenia międzynarodowe;
- bezpośrednie spotkania personelu dyplomatycznego na najwyższym szczeblu, który dotyczy głównych obszarów wzajemnej dyskusji. Budują one wspólne strategie, dokumenty o dużej randze. Jakość wzajemnego dialogu mogą wspomóc bliskie relacje przywódców politycznych na najwyższym szczeblu²⁸⁷.

²⁸⁵ L. Drab, *Rola dyplomacji obronnej w zapewnianiu bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Kwartalnik Bellona” 2019, nr 3, s. 88.

²⁸⁶ R. Kupiecki, *Dyplomacja obronna – próba konceptualizacji*, „Dyplomacja i Bezpieczeństwo” 2016, nr 1, s. 28.

²⁸⁷ Ibidem, s. 28–29.

Dodatkowo dyplomacja obronna w swojej działalności podejmuje: „specyficzne instrumenty dyplomacji wielostronnej jako wzmocnienie siły uczestniczących w nich państw. Tworzą one odrębne fora dyplomacji wojskowej o specyficznej charakterystyce i potrzebach. Delegowany tam narodowy personel wojskowy w toku regularnych kontaktów eksperckich i dyplomatycznych wpływa na ich bieżące funkcjonowanie, planowanie działań, wymianę informacji, gwarantując wpływ na kształtowanie i kontrolę procesów kluczowych dla bezpieczeństwa narodowego;

- doradztwo wojskowe świadczone władzom państwowym, przedstawicielom dyplomatycznym, organizacjom międzynarodowym i rządów innych państw;
- działania wspierające partnerów w reformowaniu sektora bezpieczeństwa według wspólnie przyjętych wzorców;
- działania kooperatywne na rzecz rozwoju narodowych i kolektywnych zdolności do udziału w międzynarodowych operacjach pokojowych;
- współpracę szkoleniową i edukacyjną, obejmującą akademie wojskowe i kursy cywilne jako fundament długofalowej współpracy;
- politycznie motywowaną współpracę wojskową, np. dostarczanie sprzętu i materiałów wojskowych, doradztwo wojskowe czy rozwój infrastruktury na jej potrzeby, a w szerszym planie regularną współpracę wojskowo-techniczną. Jej różne aspekty, jak np. transfer technologii czy mocy produkcyjnych, wiążą się z regularną oceną ryzyka, która w wymiarze podstawowym należy do dyplomacji wojskowej;
- transparentnie realizowane ćwiczenia wojskowe, z elementem międzynarodowej obserwacji i wyprzedzającej notyfikacji (traktowanej jako środek budowy zaufania);
- organizację wizyt na statkach powietrznych, okrętach lub rekonesans innego sprzętu wojskowego w zaprzyjaźnionych państwach;
- prowadzenie międzynarodowych operacji pokojowych i stabilizacyjnych. Wszędzie tam, gdzie w otoczeniu międzynarodowym występują siły zbrojne, występuje też dyplomacja obronna;
- pomoc logistyczną w operacjach kryzysowych, humanitarnych i związanych z usuwaniem skutków katastrof naturalnych;
- promowanie demokratycznej cywilnej kontroli nad siłami zbrojnymi;

- wszechstronną obsługę porozumień w sferze kontroli zbrojeń i rozbrojeń, środków budowy zaufania i kontroli obiektów specjalnych (negocjacje, przeglądy, weryfikacja, raportowanie)”²⁸⁸.

Do dokonania oceny dyplomacji obronnej należy podejść holistycznie. Jim Murphy – sekretarz obrony w brytyjskim rządzie – w 2012 roku twierdził, że relacje obronne to jednak coś więcej niż współpraca między rządami i powinny być wsparte skuteczniejszym zaangażowaniem rządu w sprawy obywateli. Opinia publiczna jest obecnie ważnym decydentem w polityce międzynarodowej. Społeczeństwa mają większy wpływ na decyzje podejmowane przez ich rządy. Aktualnie nadrzędnym celem dyplomacji obronnej powinno być zminimalizowanie wrogości, budowanie i utrzymywanie zaufania oraz pomoc w rozwoju sił zbrojnych i strategii wojskowych. Zapobieganie konfliktom, a także ich rozwiązywanie może zostać wzmocnione przez decyzje krajowe i międzynarodowe, które mogą wynikać z większego i skuteczniejszego zaangażowania. Decydenci polityczni i dyplomaci muszą współpracować z szerszym gronem społeczeństwa, dążąc do bardziej otwartego stylu kształtowania i wdrażania polityki. Według Murphy’ego w tym obszarze istnieją cztery wyzwania.

- Po pierwsze, dobra komunikacja w kraju i za granicą. Celem wielu współczesnych konfliktów będzie pozbawienie przeciwników pożywki w postaci powszechnego poparcia, gdyż trzeba rywalizować o serca i umysły tych, których należy chronić. Na przykład w konflikcie w Afganistanie talibowie i Al-Kaida zdają sobie sprawę ze znaczenia własnej zgubnej dyplomacji publicznej. Przywódcy talibów zmodernizowali maszyny drukarskie w latach dziewięćdziesiątych, a media wkrótce stały się częścią ich struktury operacyjnej. Sukces militarny w coraz większym stopniu zależy od wygrania sporu za pomocą nowoczesnej komunikacji. Oznacza to jasne określenie intencji stojących za działaniami wojskowymi, a także przeciwdziałanie propagandzie przeciwników militarnych. Podczas konfliktu w Kosowie odbywały się codzienne trzy konferencje prasowe skierowane do ludności bałkańskiej i opinii światowej. Można to porównać z obecnym podejściem do Afganistanu, gdzie dyskurs publiczny na temat celu zaangażowania wojsk sprzymierzonych był bardzo ograniczony. Opinia publiczna w całej Europie stała się, co zrozumiałe, powściągliwa w stosunku do Afganistanu, a rządy poniosły poważne szkody polityczne. Niektóre kraje jednostronnie ogłaszały przyspieszone daty wycofania swoich wojsk, a zgoda poszczególnych rządów na

²⁸⁸ Ibidem, s. 29–30.

przyszłe działania wojskowe, nawet za aprobatą ONZ, będzie trudniejsza do osiągnięcia, gdy społeczeństwo jest zmęczone i nieufne po ponad dekadzie wojny.

- Drugim wyzwaniem jest wniosek, że dobra komunikacja oznacza słuchanie. Dyplomacja publiczna to nie *public relations*. Tu istnieje potrzeba autentycznego zaangażowania, między innymi w kontakty z zagraniczną opinią publiczną, biorąc pod uwagę opinie ludzi, a nie tylko polityczne tezy i suche analizy. Dyplomacja obronna może zrobić więcej, aby przejść od kultury tajemnicy do kultury otwartości. Oczywiście zawsze będą istniały tajemnice państwowe i dyplomatyczne, jednak pomimo tego musi zaistnieć dialog z wieloma zainteresowanymi stronami.
- Trzecim wyzwaniem jest zmiana naszego podejścia do budowania wiedzy. Aby lepiej zrozumieć kulturę krajów, których bezpieczeństwo znajduje się w strefie zainteresowania, trzeba zastosować konkretne rozwiązania problemów, które ich dotyczą. W tym wypadku nie można sztywno ustalać sposobów przezwyciężenia kryzysów. Istnieje potrzeba wzrostu liczby personelu, który jest w stanie uczyć się języków, zwyczajów i procesów myślowych miejscowej ludności, której interesy są chronione i na których wsparciu nam zależy. Podobnie jak wiele innych dziedzin dyplomacja obronna musi być zakorzeniona w wiedzy pochodzącej z przeżytego doświadczenia²⁸⁹.
- Czwartym wyzwaniem jest wykorzystanie Internetu, który może znacząco zmienić sposób, w jaki decydenci polityczni tworzą wiedzę i nawiązują kontakty ze społeczeństwami. Warto przy okazji przytoczyć słowa sekretarza stanu USA Hilary Clinton, która powiedziała, że „w XXI wieku Stany Zjednoczone są przekonane, że jednym z najbardziej znaczących podziałów między narodami nie będzie podział między Wschodem a Zachodem, ani religią, ale pomiędzy społeczeństwami otwartymi i zamkniętymi”²⁹⁰. Wykorzystanie Internetu poprzez politykę ma zasadnicze znaczenie dla rozszerzenia i wspierania otwartości, ponieważ wspólne projekty i inicjatywy między ludźmi z całego świata mogą być realizowane przez komunikację i współpracę online. Dzielenie się nową myślą na całym świecie, szeroki i przejrzysty rozwój polityki

²⁸⁹ J. Murphy, *The Need for Defence Diplomacy*, <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/need-defence-diplomacy>, dostęp: 12.06.2024.

²⁹⁰ *Open or closed society is key dividing line of 21st century, says Hillary Clinton*, <https://www.theguardian.com/technology/2012/apr/17/open-closed-society-hillary-clinton>, dostęp: 12.06.2024.

i wymiana doświadczeń oraz globalne kampanie są możliwe, jeśli ministerstwa obrony staną się prawdziwymi uczestnikami dyskusji online²⁹¹.

Jak już zauważono wcześniej, na podstawie kwerendy dotyczącej dyplomacji obronnej innych państw, nasza dyplomacja powinna czerpać przykłady z krajów, które mają duże doświadczenia na polu polityki zagranicznej. Oczywiście – podobnie jak w innych państwach, głównie europejskich – dyplomacja obronna wspiera i aktywnie uczestniczy w międzynarodowych organizacjach obronnych i cywilnych, aktywnie inicjuje spotkania bilateralne i wielostronne, to jednak warto zintensyfikować działania mające na celu kontakty między społeczeństwami, głównie tam, gdzie wartości demokratyczne znajdują się w kryzysie. Oczywiście w przypadku rządów autorytarnych możliwości oddziaływania na tamtejsze społeczeństwa przez rodzimą dyplomację są ograniczone, jednak warto przenikać z przekazami, które będą miały na celu edukowanie innych społeczeństw i nawiązywanie kontaktów.

4.4. Podsumowanie

Znaczenie dyplomacji wojskowej w realizacji polityki zagranicznej współczesnych państw i ich polityki bezpieczeństwa systematycznie się zwiększa. Każde państwo usiłuje samodzielnie kształtować swoje relacje dyplomatyczne z innymi państwami, jednak wspólną płaszczyzną wydaje się współpraca oparta na dialogu i współdziałaniu, służąca prowadzeniu własnych interesów narodowych, ale sprzyjająca bezpieczeństwu międzynarodowemu. Działając w kluczowych dla siebie sferach polityki bezpieczeństwa międzynarodowego, państwa wykorzystują liczne odpowiednie instrumenty dyplomatyczne w zależności od konkretnych sytuacji i warunków geopolitycznych czy geoeconomicznych.

Z przeprowadzonej w rozdziale czwartym wnikliwej analizy literatury specjalistycznej wynika, że obecny model naboru na stanowiska służbowe attaché obrony/zastępców attaché obrony RP, wraz z ich planowaniem, wymaga przyjęcia wielu precyzyjnych założeń, m.in. rzeczywistego zbadania rozpatrywanych zmiennych, ich porównania, zastosowania odpowiednich działań korygujących. Brakuje precyzyjnych narzędzi do przeprowadzenia zaawansowanych analiz i ocen danych retrospektywnych związanych z rekrutacją, kwalifikacją i selekcją kandydatów oraz ich prognozowania na przyszłość z wykorzystaniem grup zmiennych zależnych. Mając na względzie proces planowania naboru żołnierzy na stanowiska służbowe w ataszatach obrony, wymagana jest

²⁹¹ Ibidem.

więc dogłębna analiza i ocena obecnie stosowanej procedury wyznaczania na ww. stanowiska.

Z wieloetapowej obserwacji uczestniczącej autora oraz wiedzy zdobytej na podstawie wielowymiarowej analizy porównawczej, obejmującej przedstawicieli polskiej wojskowej służby dyplomatycznej – żołnierzy zawodowych wyznaczonych do pełnienia służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych w Siłach Zbrojnych RP za granicą, wynika, że istnieje rzeczywista potrzeba opracowania i próby wdrożenia skutecznego modelu planowania naboru ww. oficerów wobec stale pojawiających się wyzwań i zagrożeń militarnych. Oceną wykonanych badań w kontekście poprawy aktualnie stosowanego modelu naboru jest pominięcie osób będących już na stanowiskach attaché obrony z 1 i 2 dnia rozmów w przypadku kolejnego aplikowania przez nich na te stanowiska w służbie poza granicami państwa. Stało się to w rezultacie przesłanką do wykonania modelowania procesu naboru w kontekście wzmacniania bezpieczeństwa militarnego RP wobec aktualnych zagrożeń z zewnątrz.

ROZDZIAŁ 5. MODELOWANIE PROCESU NABORU NA STANOWISKA ATTACHÉ OBRONY

5.1. Ograniczenia i założenia do modelowania

W zakresie przyjętych założeń autor intencjonalnie wybrał uściślony sposób postępowania w obszarze realizacji badań rozprawy doktorskiej. W rezultacie wyznaczone zostały ustalone i wyraźne ramy prowadzonych badań, których autor konsekwentnie nie przekraczał. Natomiast założenia dotyczące ograniczeń badawczych pozwoliły na eksplorację tylko tych płaszczyzn z zakresu przedmiotu badań, które poddane zostały dogłębnemu procesowi poznawczemu i jednocześnie według autora są najistotniejsze dla obszaru jego zainteresowań. W ocenie autora to właśnie doprecyzowanie założeń i ograniczeń badawczych jest priorytetowe w pracach naukowych dotyczących problematyki bezpieczeństwa militarnego, w szczególności gdy przedmiot podjętych badań, jakim jest działalność polskiej wojskowej służby dyplomatycznej, jest kluczowy dla realizacji polityki bezpieczeństwa międzynarodowego przez państwo polskie i należy go rozpatrywać w wielu wymiarach oraz przy zastosowaniu zróżnicowanych metod i technik badawczych.

Przedstawione przez autora w rozdziałach drugim, trzecim i czwartym rozważania na temat miejsca i roli polskiej dyplomacji wojskowej wobec aktualnych zagrożeń w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego i militarnego Polski stały się przesłanką do wskazania założeń do kolejnych czynności badawczych. W rezultacie wprowadzono ustalone wymagania i ograniczenia dla przedmiotu badań w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa militarnego państwa polskiego w strukturze aktualnego modelu naboru na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony RP, które poddano dalszym badaniom.

Rozpatrywane i przedstawione w rozprawie doktorskiej **założenia** obejmują cały system bezpieczeństwa militarnego Rzeczypospolitej Polskiej, w tym głównie bezpieczeństwa międzynarodowego, jak również funkcjonującego obecnie w resorcie obrony narodowej aktualnego modelu – procedury wyznaczania na stanowiska w ataszatach obrony. Założenia te obejmują:

– przyjętą przez autora określoną grupę badawczą:

a) przedstawicieli polskiej wojskowej służby dyplomatycznej – attaché obrony;

- b) żołnierzy (rezerwy oraz w stanie spoczynku) służących w jednostkach organizacyjnych MON będących w styczności z polską dyplomacją wojskową, a niebędących stricte zatrudnionymi w organach polskiej wojskowej służby dyplomatycznej;
 - c) byłych attaché obrony oraz byłych zastępców attaché obrony akredytowanych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP za granicą;
 - d) oficerów WP biorących udział w procesie kwalifikacji na stanowiska służbowe attaché obrony/zastępców attaché obrony w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP;
 - e) żołnierzy WP, przedstawicieli instytucji administracyjnych MON biorących udział w selekcji oficerów na stanowiska służbowe attaché obrony/zastępców attaché obrony w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP;
 - f) żołnierzy zawodowych wyznaczonych do służby wojskowej poza granicami państwa;
 - g) żołnierzy z Zespołu ds. Służby w Międzynarodowych Strukturach Wojskowych w Warszawie – jednostka organizacyjna podległa Ministrowi Obrony Narodowej, podporządkowana Szefowi Sztabu Generalnego WP za pośrednictwem Szefa Zarządu Organizacji i Uzupełnień – P1.
- jawny charakter badań – brak przetwarzania informacji niejawnych, zatem sposób formułowania pytań i uzyskiwane odpowiedzi nie dotyczyły w żadnym wypadku informacji niejawnych;
 - brak konieczności definiowania czy rozgraniczania rodzajów bezpieczeństwa międzynarodowego w związku ze stale poszerzającym się rozumieniem tego pojęcia;
 - klasyfikowanie zagrożeń w kontekście potencjalnych niebezpieczeństw dla warunków rozwoju podmiotu badań, zakładając współczesną definicję bezpieczeństwa militarnego zawierającą czynnik konieczny do zapewnienia warunków rozwoju;
 - skategoryzowanie obszaru badawczego w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie w aspekcie typologii zagrożeń, zakładając wskazanie tylko dominującego źródła zagrożenia (najczęściej w konkretnym wymiarze);
 - szczególny potencjał polskiej dyplomacji wojskowej, nieodzowny w działaniach międzynarodowych, mający niekwestionowany wpływ na zapewnienie bezpieczeństwa militarnego;
 - przypadkowość aktualnych zagrożeń, ich dynamiczny wzrost i globalny charakter oraz wpływ na bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe;
 - działalność attaché obrony, która musi odpowiadać współczesnym oraz przewidywanym zagrożeniom w narodowym i międzynarodowym środowisku bezpieczeństwa militarnego

oraz zapewniać kompatybilność w realizacji wspólnej polityki bezpieczeństwa międzynarodowego z krajami sojusznymi.

Zdiagnozowane **ograniczenia** dotyczą:

- przyjętego przez autora zakresu prowadzonych badań – skupienie się na zagadnieniach związanych z rolą i zadaniami wojskowej służby zagranicznej i jej przeciwdziałaniu zagrożeniom bezpieczeństwa militarnego;
- przyjętego przez autora terminu „dyplomacja wojskowa”, albowiem termin „dyplomacja obronna” to względnie nowe określenie naukowe, często upolitycznione, stale rozszerzające swój zakres znaczeniowy w aspekcie kształtowania bezpieczeństwa;
- zmienności stale poszerzającego się znaczeniowo terminu „bezpieczeństwo” jako naturalnego procesu mnożenia się różnorodnych zagrożeń we wszystkich dziedzinach życia ludzkiego;
- trudności w zidentyfikowaniu potencjalnych wyzwań mogących w przyszłości przyczynić się do poprawy stanu bezpieczeństwa militarnego państwa lub mu zagrozić;
- ukierunkowywania w inne strony potencjału polskiej dyplomacji wojskowej, ustawowo przeznaczonej do kształtowania polityki zagranicznej i bezpieczeństwa – w rezultacie zapobiegania zagrożeniom militarnym kraju;
- zadań dla attaché obrony w obszarze kształtowania i realizacji polityki bezpieczeństwa międzynarodowego oraz zagrożeń militarnych, które są koncepcyjnie nieuporządkowane;
- widocznej luki występującej w aktualnym modelu naboru żołnierzy zawodowych wyznaczanych na stanowiska służbowe attaché obrony/zastępców attaché obrony RP do realizacji zadań ustawowych w kontekście współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa militarnego oraz ryzyka jego utraty.

Założenia i ograniczenia aktualnie funkcjonującego modelu naboru ww. żołnierzy zawodowych, wyznaczanych do realizacji zadań w obszarze międzynarodowych stosunków wojskowych i polityki zagranicznej w ataszatach obrony RP wobec współczesnych zagrożeń bezpieczeństwa państwa, pozwalają na opracowanie koncepcji nowego modelu naboru, uwzględniającego współczesne wymagania i wyzwania, przy założeniu ciągłości funkcjonowania.

5.2. Wielowymiarowa analiza przeprowadzonych badań ankietowych

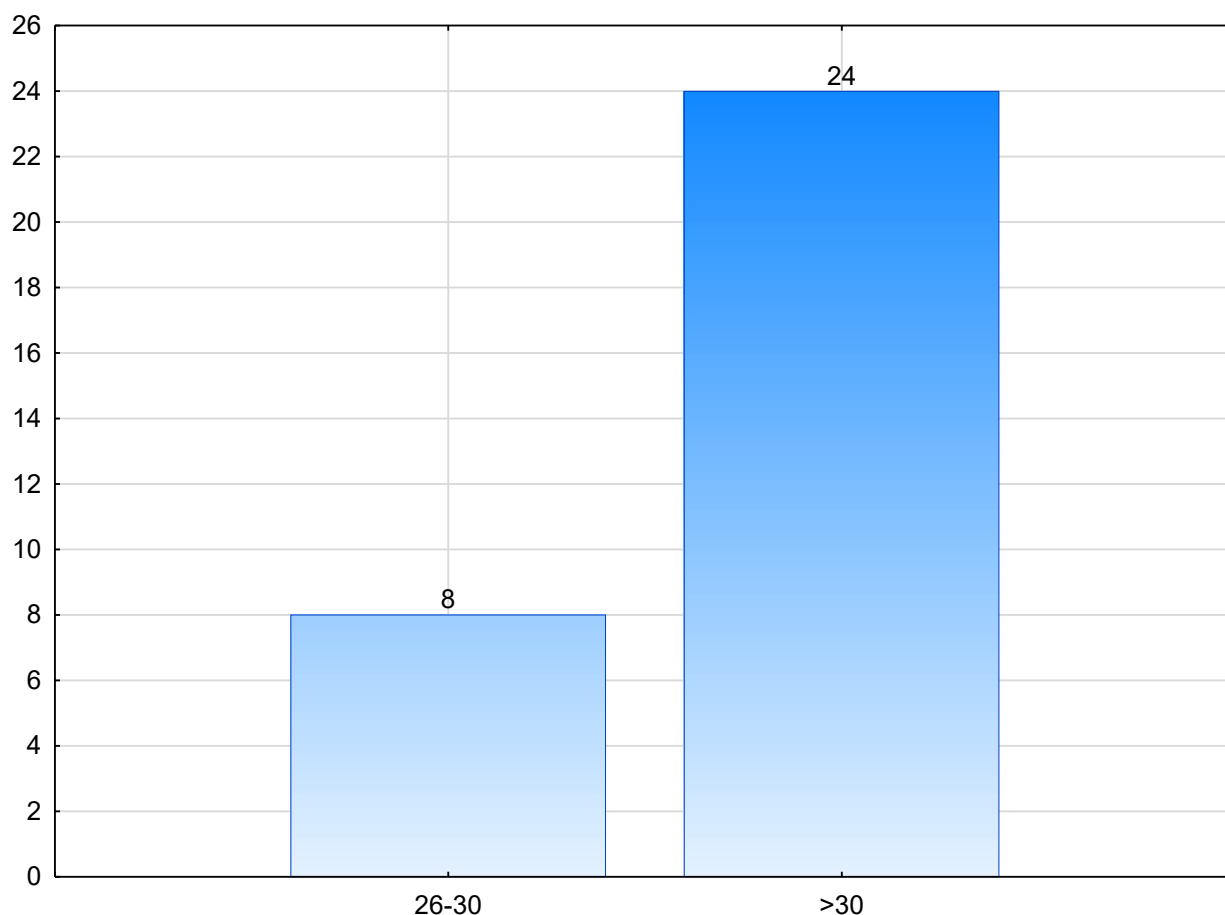
Przeprowadzone w tym rozdziale modelowanie zostało poprzedzone wielowymiarowymi analizami porównawczymi obejmującymi:

- przedstawicieli polskiej wojskowej służby dyplomatycznej – attaché obrony;
- żołnierzy (rezerwy oraz w stanie spoczynku) służących w jednostkach organizacyjnych MON będących w styczności z polską dyplomacją wojskową, a niebędących stricte zatrudnionymi w organach polskiej wojskowej służby dyplomatycznej.

Oceny wykonanych analiz w ujęciu dynamicznym pozwoliły na przyjęcie założeń i ograniczeń badawczych, a następnie umożliwiły wykonanie modelowania naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony. Badaniom poddano łącznie trzydziestu dwóch attaché obrony oraz piętnastu żołnierzy zawodowych służących w jednostkach organizacyjnych MON.

5.2.1. Wielowymiarowa analiza porównawcza obejmująca przedstawicieli polskiej wojskowej służby dyplomatycznej – attaché obrony

Pierwszym etapem badań było zastosowanie wielowymiarowej analizy porównawczej przez zestawienie danych dotyczących liczby żołnierzy zawodowych – attaché obrony i ich wysługi w resorcie obrony narodowej na skategoryzowanym wykresie słupkowym.

Rysunek 27. Wykres słupkowy liczby żołnierzy zawodowych – attaché obrony w grupie zmiennej zależnej wysługa w resorcie obrony narodowej (26–30; > 30) (badania ankietowe uzyskano 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z danych zestawionych na rysunku 27 wynika, że na stanowiska służbowe attaché obrony wyznaczani są głównie oficerowie z wysługą powyżej 30 lat (24 żołnierzy). Ośmiu oficerów kierowanych do pełnienia służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP za granicą to żołnierze z wysługą pomiędzy 26 i 30 lat.

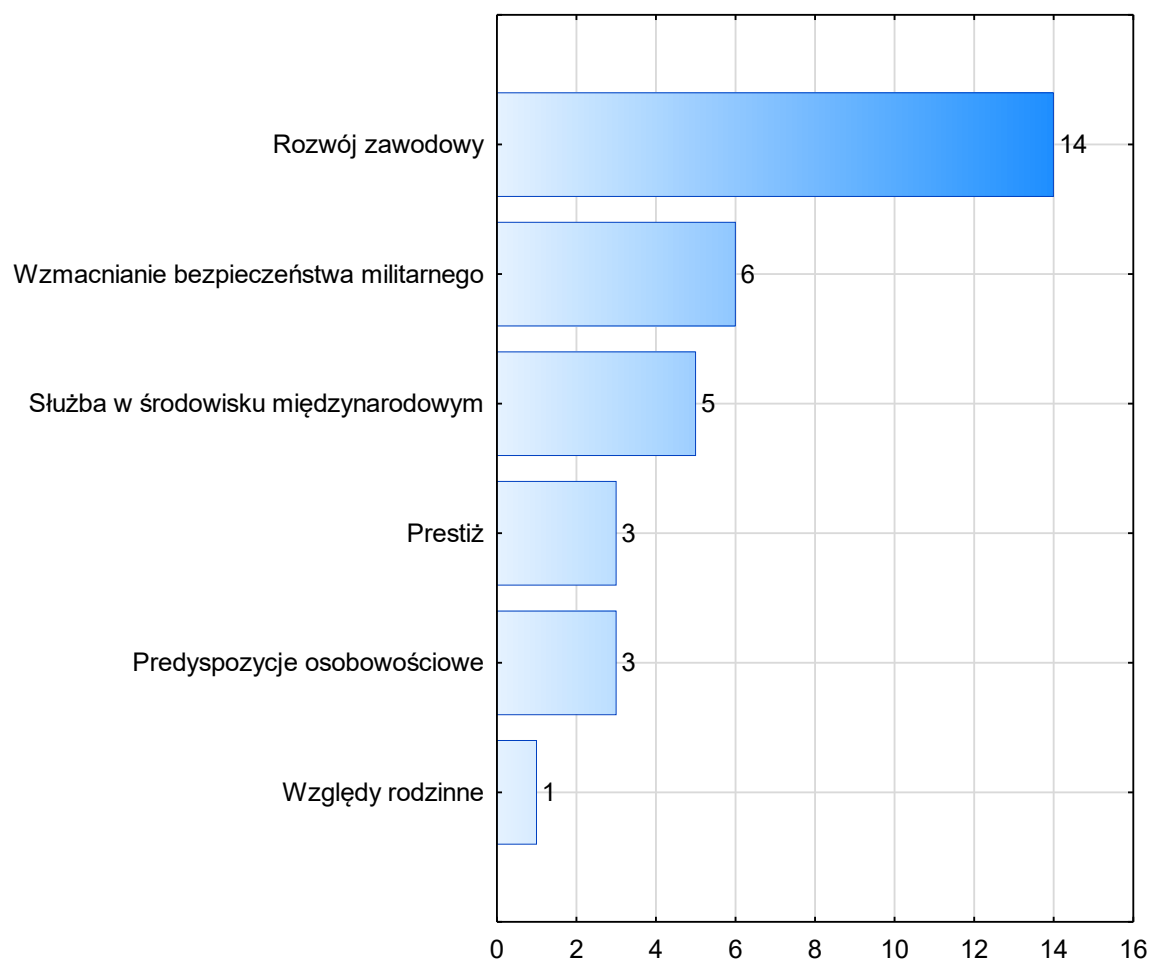
Oznacza to, że na stanowiska służbowe w polskiej wojskowej służbie dyplomatycznej nie wyznacza się zasadniczo oficerów z doświadczeniem w zawodowej służbie wojskowej poniżej 25 lat.

Drugim etapem badań była analiza odpowiedzi udzielonych na pytanie nr 1 – proszę wskazać główną przyczynę wybrania służby w polskiej dyplomacji wojskowej:

- wzmacnianie bezpieczeństwa militarnego;
- względy finansowe;
- predyspozycje osobowościowe;
- prestiż;

- rozwój zawodowy;
- służba w środowisku międzynarodowym;
- względy rodzinne.

Wyniki analiz zestawiono na rysunku 28.

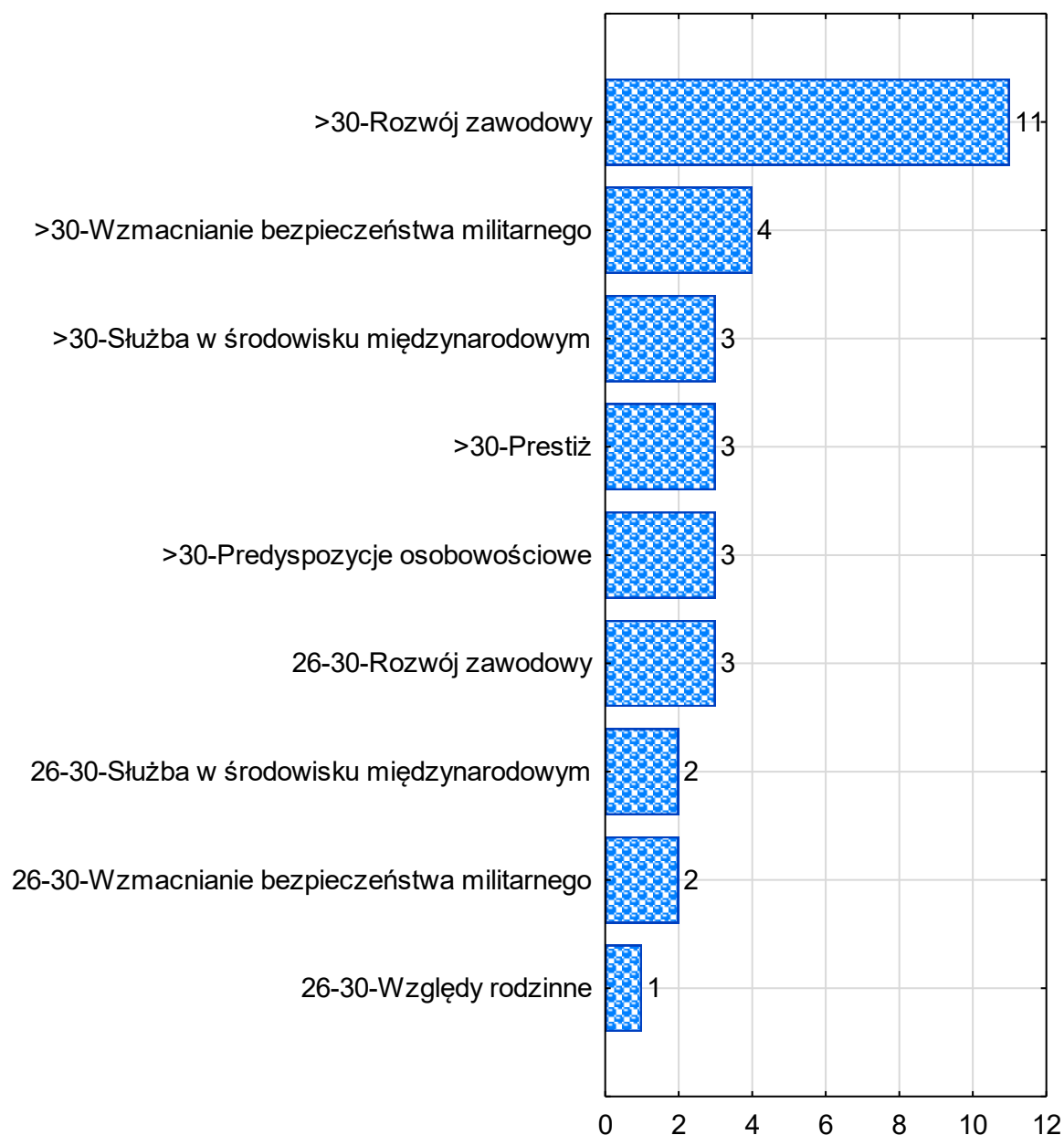
Rysunek 28. Wykres słupkowy wyników badań ankietowych wykonanych przez żołnierzy resortu obrony narodowej dotyczących głównych powodów wyboru służby w ataszatach obrony (badania ankietowe uzyskano 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z danych przedstawionych na rysunku 28 wynika, że najistotniejszym powodem aplikowania na stanowisko attaché obrony poza granicami państwa polskiego jest chęć dalszego rozwoju zawodowego (14 oficerów). Kolejne przyczyny wyboru służby w polskiej dyplomacji wojskowej to: wzmacnianie bezpieczeństwa militarnego (6 oficerów), służba w środowisku międzynarodowym (5 oficerów), szeroko pojęty prestiż oraz predyspozycje osobowościowe (3 oficerów równorzędnie) oraz względy rodzinne (1 oficer).

Co ciekawe, rozpatrując wszystkie podane w pytaniu nr 1 przyczyny, zauważono, że żaden z oficerów nie wskazał względów finansowych jako dominującej przesłanki w kontekście wyjazdu za granicę w celu pełnienia służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP.

Następnie badaniom poddano dane dotyczące powodów ubiegania się żołnierzy resortu obrony narodowej o stanowisko służbowe attaché obrony względem lat ich wysługi.

Rysunek 29. Wykres słupkowy odpowiedzi udzielonych na pytanie koncentrujące się na przesłankach aplikowania na stanowisko służbowe attaché obrony w kontekście lat wysługi poszczególnych żołnierzy (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

W obu grupach wysługi (w latach > 30 oraz 26–30) zauważono, że dominującym czynnikiem decyzyjnym okazał się dalszy rozwój zawodowy – odpowiednio jedenastu i trzech oficerów. W grupie > 30 lat służby kolejnymi determinantami okazały się: wzmacnianie bezpieczeństwa militarnego (4 oficerów), służba w środowisku międzynarodowym (3 oficerów), szeroko pojęty prestiż (3 oficerów) oraz predyspozycje osobowościowe (6 oficerów). Tymczasem w grupie 26–30 lat służby pozostałymi czynnikami motywacyjnymi okazały się kolejno: rozwój zawodowy (3 oficerów), służba w środowisku międzynarodowym (2 oficerów), wzmacnianie bezpieczeństwa militarnego (2 oficerów) oraz względy rodzinne (1 oficer).

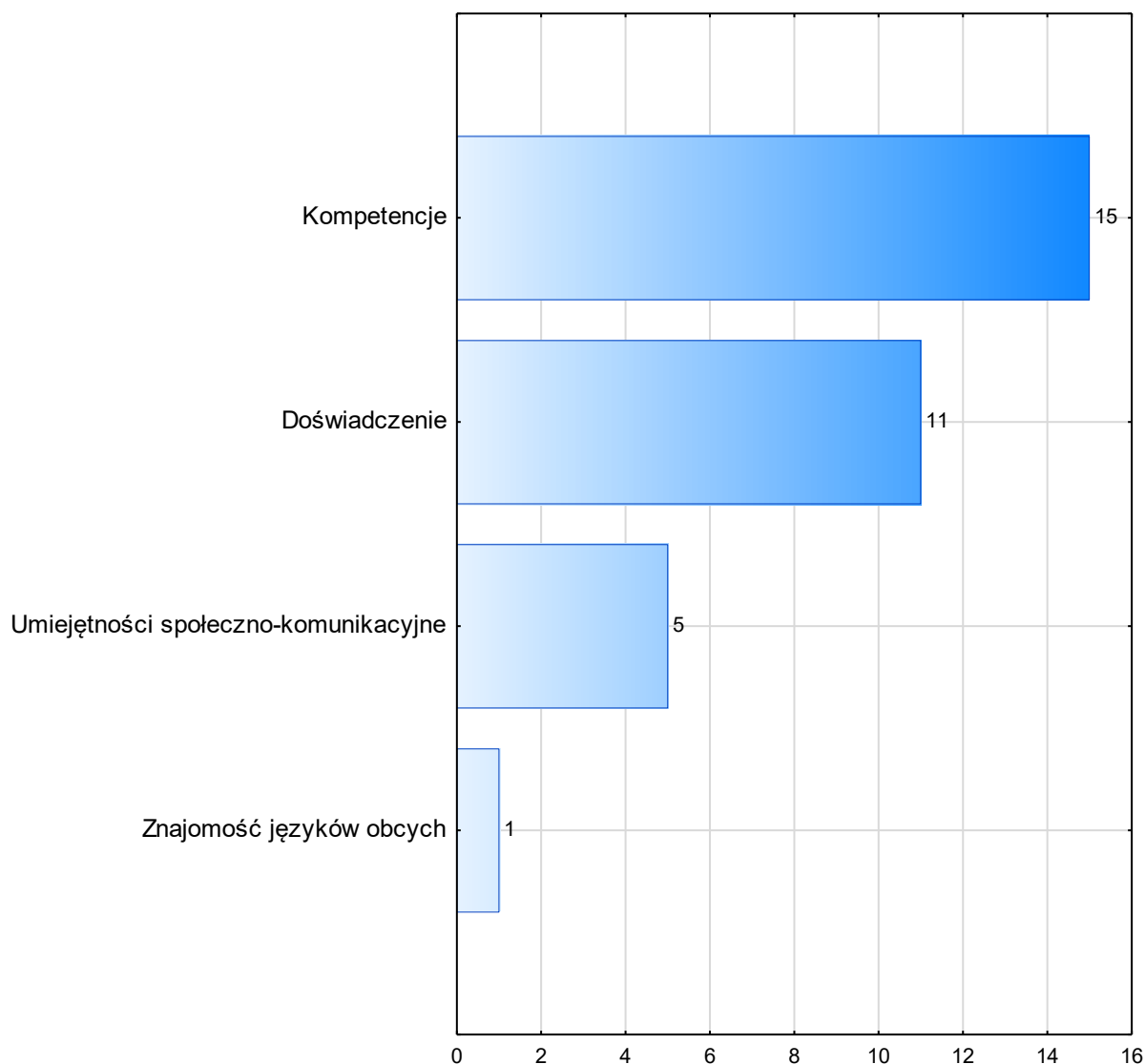
Oceniając powyższą analizę, stwierdzono, że kluczowym czynnikiem, który decyduje o ubieganiu się o stanowisko attaché obrony, jest dalszy rozwój zawodowy wiążący się ze służbą na tym stanowisku.

Kolejnym etapem badań była analiza odpowiedzi na pytanie nr 2 w przeprowadzonym na potrzeby rozprawy doktorskiej badaniu ankietowym.

Co Pana(i) zdaniem wyróżnia personel polskiej dyplomacji wojskowej na tle Sił Zbrojnych RP?:

- znajomość języków obcych;
- kompetencje;
- umiejętności społeczno-komunikacyjne;
- doświadczenie pełnienia służby w organizacjach międzynarodowych i zagranicznych misjach wojskowych.

Zgromadzone odpowiedzi zestawiono na rysunku 30.

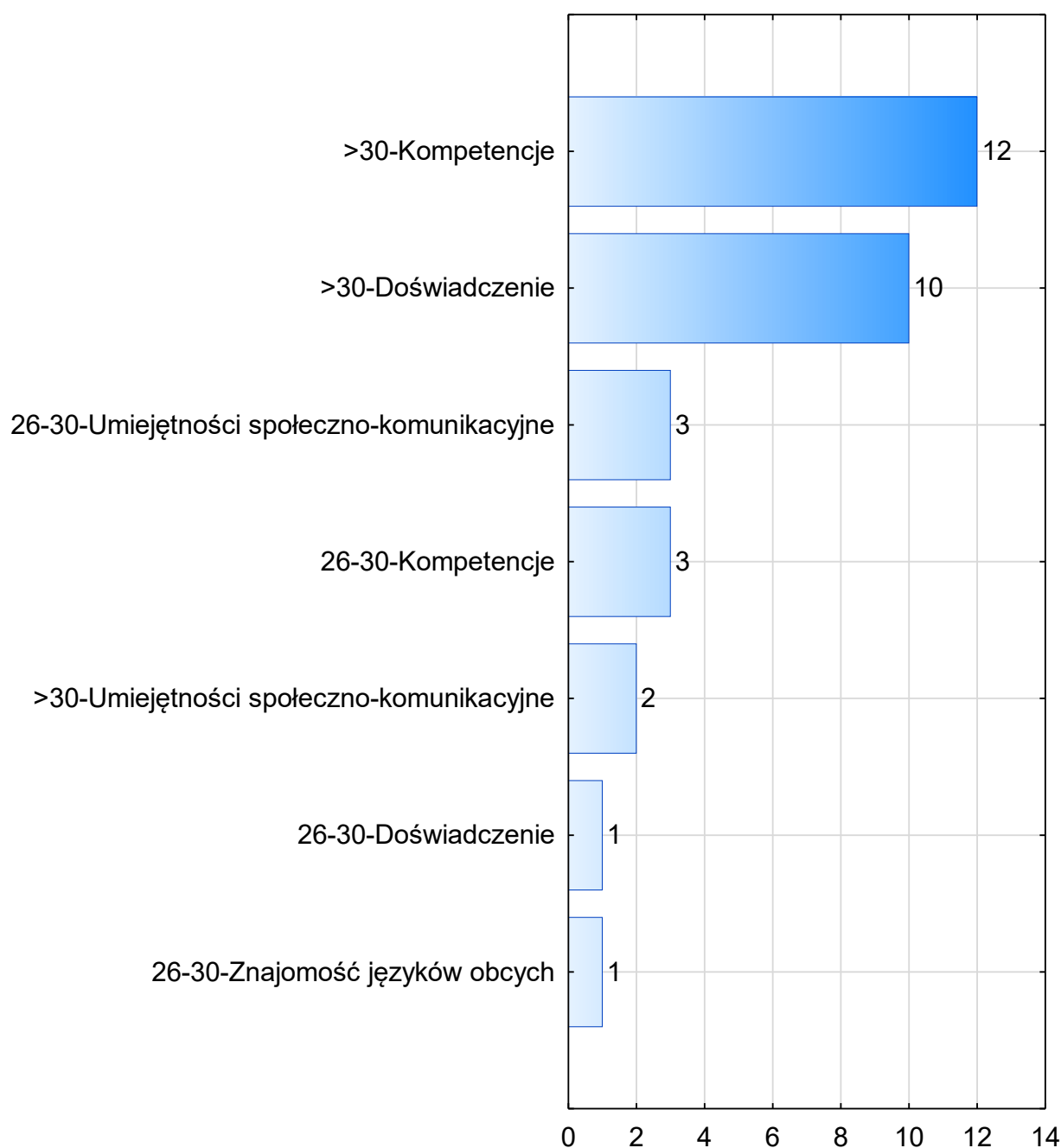
Rysunek 30. Wykres słupkowy atrybutów służby w ataszatach obrony w porównaniu do resortu obrony narodowej na obszarze RP (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z danych przedstawionych na rysunku 30 wynika, że czynnikiem wyróżniającym attaché obrony w zestawieniu z Siłami Zbrojnymi RP są pozyskane przez nich w trakcie służby na tym stanowisku kompetencje – piętnastu oficerów. W dalszej kolejności wskazane zostały: zdobyte doświadczenie (11 oficerów), uzyskane umiejętności społeczno-komunikacyjne (5 oficerów) oraz znajomość języków obcych (1 oficer).

Warto więc zauważyć, że zdobyte na stanowiskach attaché obrony doświadczenie, czyli umiejętność wykorzystania wiedzy praktycznej w konkretnych sytuacjach służbowych, oraz zgromadzona na placówce zagranicznej wiedza przekładają się na budowanie i w rezultacie uzyskanie odpowiednich, kluczowych i specjalistycznych (a także uniwersalnych) kompetencji.

W dalszej kolejności analizie zostały poddane atrybuty służby w ataszatach obrony w porównaniu do resortu obrony narodowej na obszarze RP w podziale na lata wysługi. Wyniki badań ankietowych zestawiono na rysunku 31.

Rysunek 31. Wykres słupkowy danych dotyczących atrybutów służby w ataszatach obrony w porównaniu do resortu obrony narodowej na obszarze RP w podziale na lata wysługi (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Na podstawie analizy rysunku 31 zaobserwowano, że w obu grupach wysługi (w latach 26–30 oraz > 30) wyróżniającą cechą attaché obrony na tle Sił Zbrojnych RP okazały się zdobyte na stanowiskach służbowych kompetencje – odpowiednio dwunastu i trzech oficerów. W grupie > 30 lat służby kolejnymi parametrami są: doświadczenie zawodowe (10 oficerów) oraz pozyskane umiejętności społeczno-komunikacyjne (2 oficerów). Natomiast w grupie 26–30 lat służby czynniki wyróżniające to: umiejętności społeczno-komunikacyjne (3 oficerów), zdobyte na stanowisku służbowym kompetencje (3 oficerów), doświadczenie zawodowe (1 oficer) oraz znajomość języków obcych (1 oficer).

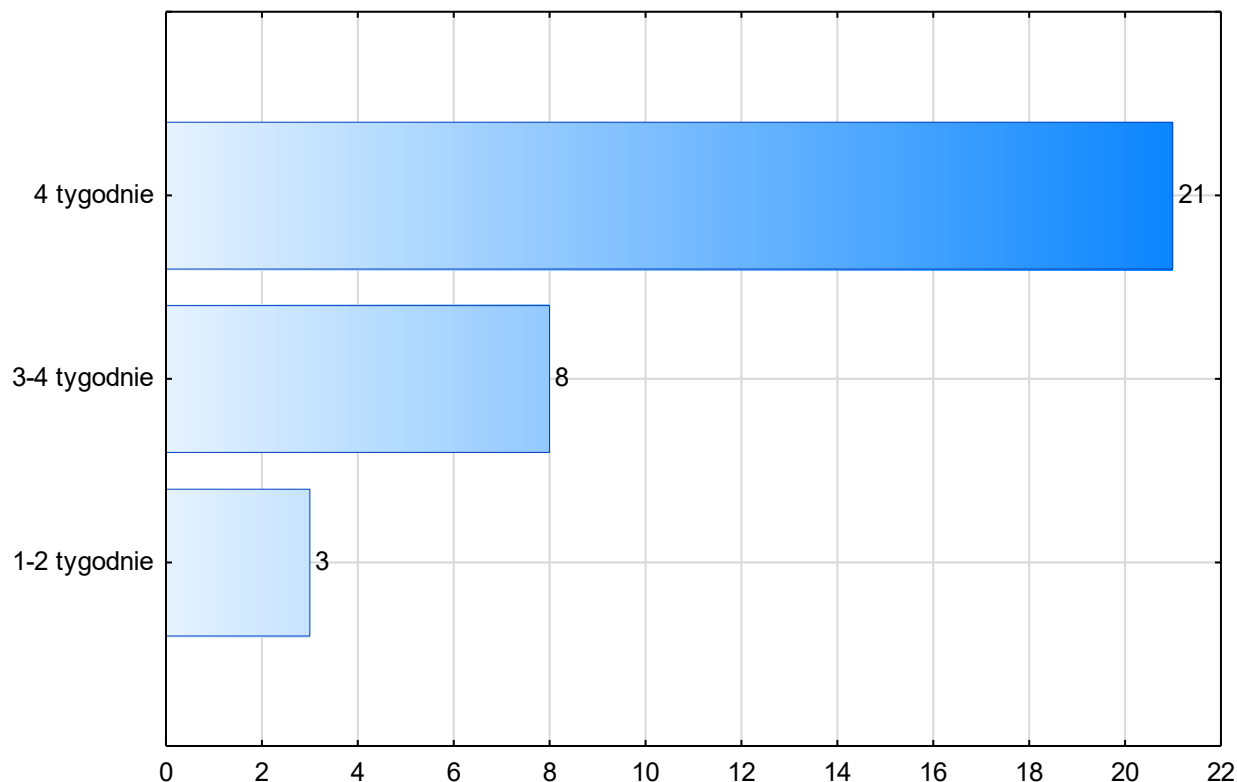
Warto zatem podkreślić, że powyższy wykres słupkowy potwierdza, że wraz z wysługą lat w resorcie obrony narodowej kompetencje uzyskane przez attaché obrony, wraz ze zgromadzonym doświadczeniem i wiedzą, wyróżniają oficerów polskiej dyplomacji wojskowej na tle Sił Zbrojnych RP.

Poniżej wielowymiarowej analizie porównawczej poddano dane dotyczące odpowiedzi na pytanie nr 3:

Proszę wskazać, jaki okres aklimatyzacji na stanowisku attaché wojskowego jest niezbędny do właściwego wykonywania obowiązków w polskiej dyplomacji wojskowej:

- < 1 tydzień,
- 1–2 tygodnie,
- 3–4 tygodnie,
- > 4 tygodni.

Wyniki odpowiedzi na powyższe pytanie zestawiono na rysunku 32.

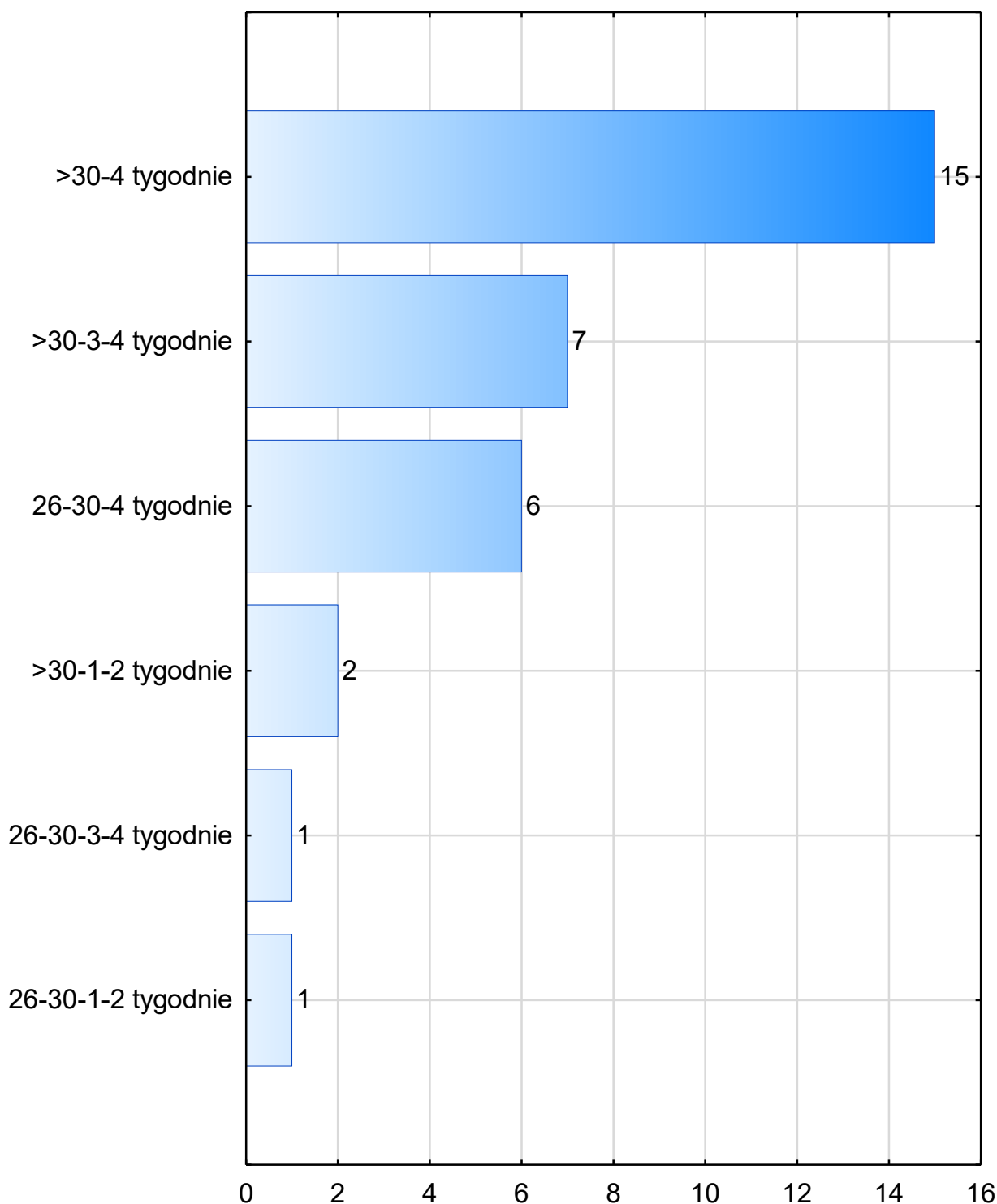
Rysunek 32. Wykres słupkowy danych dotyczących odpowiedzi udzielonych na pytanie nr 3 koncentrujące się na optymalnym okresie aklimatyzacji do pełnienia służby w ataszatach obrony (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z wykresu słupkowego przedstawionego na rysunku 32 wynika, że dla dwudziestu jeden attaché obrony okres wynoszący > 4 tygodnie jest adekwatny i wystarczający do zaaklimatyzowania się na stanowisku służbowym i pełnego przejęcia zakresu obowiązków w ataszacie obrony. Z kolei dla ośmiu oficerów jest to czas 3–4 tygodni. Tylko trzech attaché obrony wskazało przedział czasu 1–2 tygodnie jako odpowiedni do kompletnej aklimatyzacji w nowym środowisku zawodowym.

Konkluzją jest stwierdzenie, że dla znaczącej większości attaché obrony to okres powyżej czterech tygodni okazuje się niezbędny do pełnego przejęcia obowiązków służbowych po oficerach ustępujących z tych stanowisk i wdrożenia się w nowe realia zawodowe w ataszatach obrony poza granicami państwa.

Następnie analizie poddano odpowiedzi dotyczące optymalnego okresu aklimatyzacji do pełnienia służby w ataszatach obrony w grupie zmiennej zależnej lata wysługi.

Rysunek 33. Wykres słupkowy danych obejmujących odpowiedzi na pytanie ankietowe dotyczące optymalnego okresu aklimatyzacji do pełnienia służby w ataszatach obrony w grupie zmiennej zależnej lata wysługi (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Analiza rysunku 33 wskazuje, że w obu grupach wysługi w latach (> 30 oraz 26–30) okres powyżej czterech tygodni jest niezbędny do pełnego przejścia obowiązków

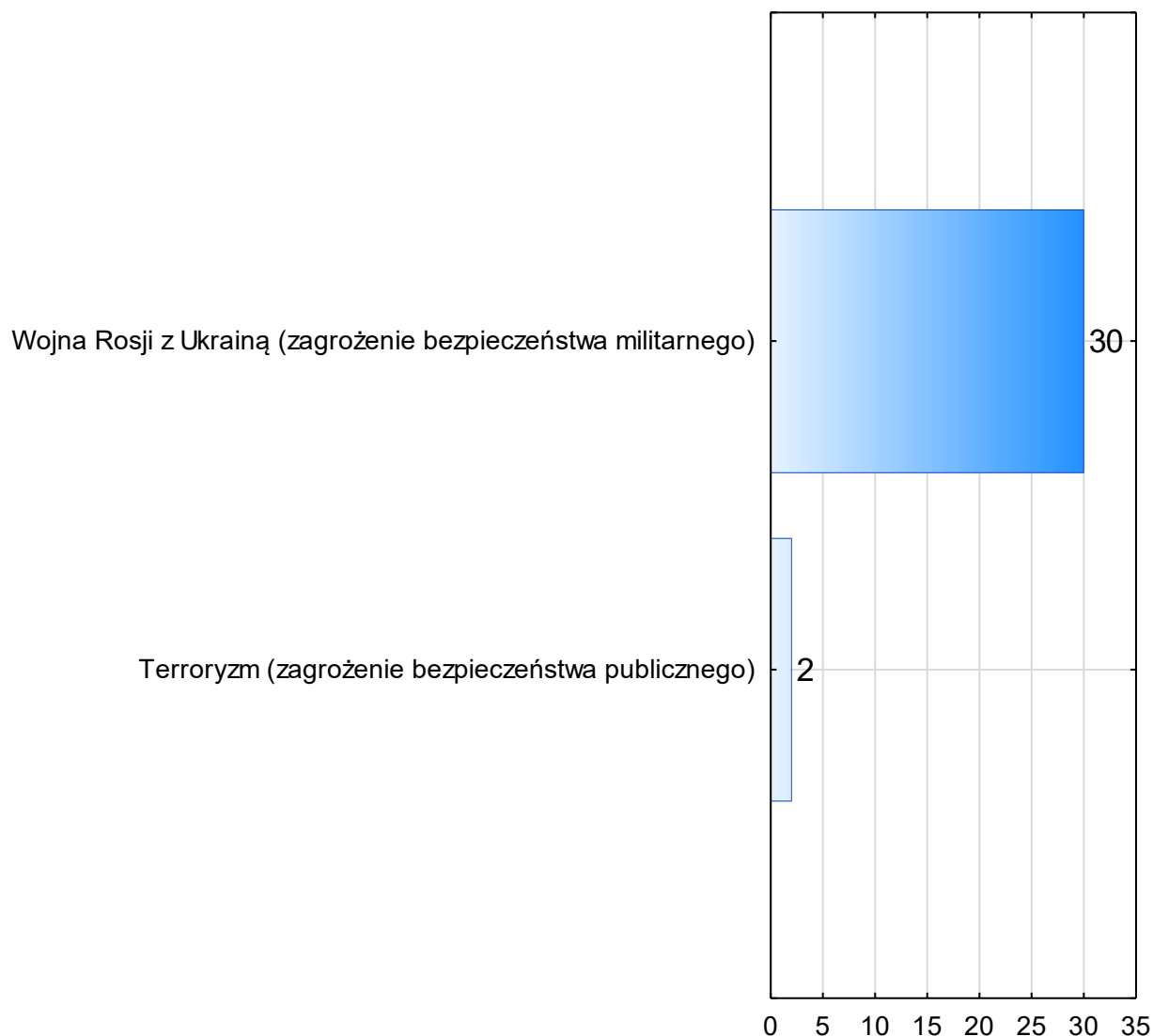
służbowych w ataszatach obrony poza granicami państwa – odpowiednio piętnastu i sześciu oficerów. W grupie > 30 lat służby dla siedmiu oficerów taki okres wynosi 3–4 tygodnie, a dla dwóch oficerów – 1–2 tygodnie. Tymczasem w grupie 26–30 lat służby tylko jeden oficer wskazał okres aklimatyzacji 3–4 tygodnie jako wystarczający do wdrożenia się w nowe realia zawodowe za granicą. Jeden oficer również z tej grupy stwierdził nawet, że okres 1–2 tygodnie jest czasem adekwatnym do przejęcia zakresu obowiązków attaché obrony.

Podsumowując, zaobserwowano, że pomimo znaczącej wysługi lat w resorcie obrony narodowej większość oficerów wskazuje na czas powyżej 4 tygodni jako optymalny w kontekście aklimatyzacji na nowym stanowisku służbowym.

Ostatnim etapem badań była analiza odpowiedzi dotyczących pytania nr 4: Proszę wybrać Pana(-i) zdaniem jedno najważniejsze aktualne zagrożenie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej.

- wojna Rosji z Ukrainą (zagrożenia bezpieczeństwa militarnego);
- imigranci (zagrożenia bezpieczeństwa kulturowego);
- terroryzm (zagrożenia bezpieczeństwa publicznego);
- inflacja (zagrożenia bezpieczeństwa ekonomicznego);
- pandemia choroby zakaźnej (zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego).

Na rysunku 34 przedstawiono odpowiedzi dotyczące najważniejszych zagrożeń bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej w formie ich rangowania.

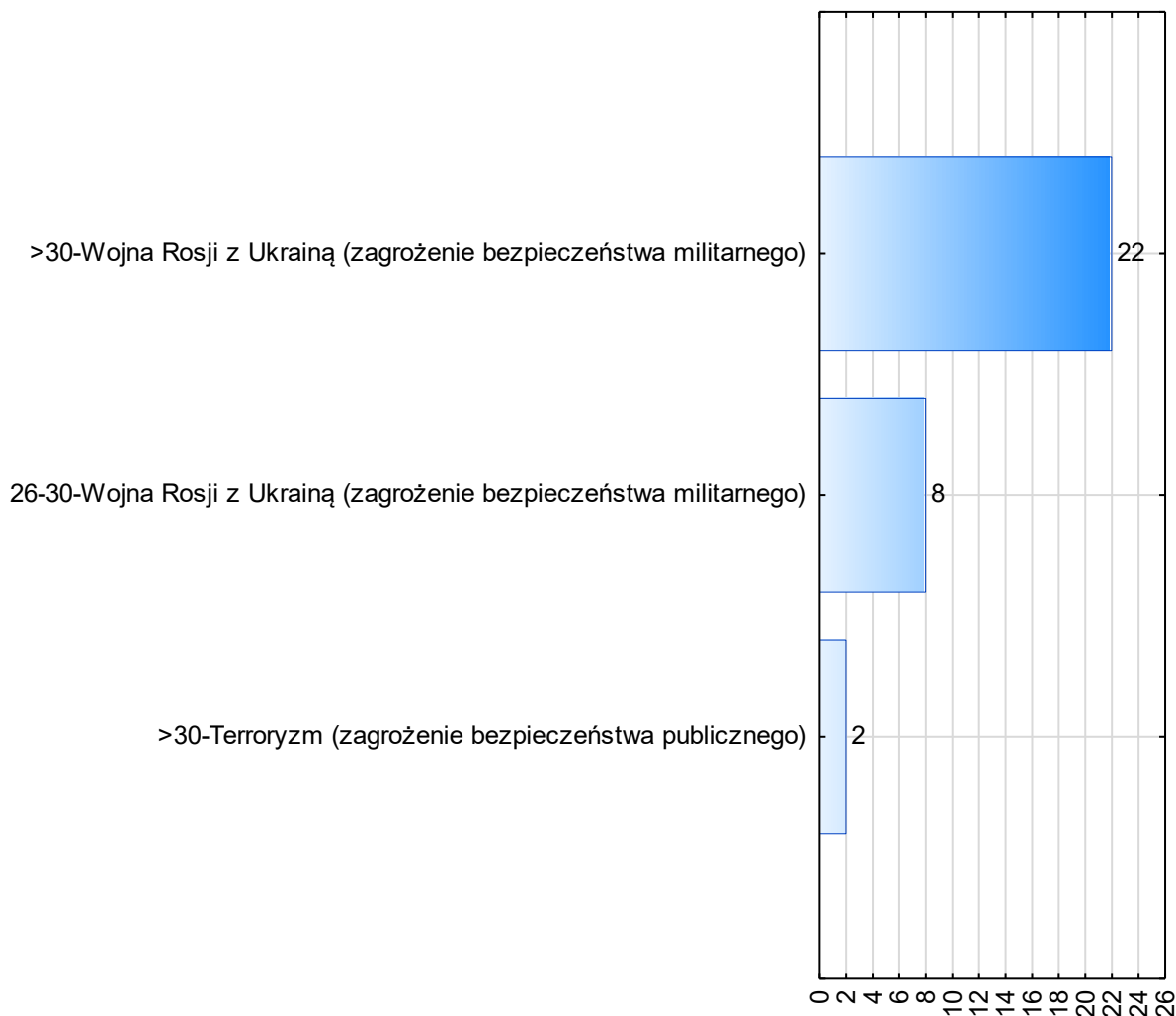
Rysunek 34. Wykres słupkowy danych obejmujących rangowanie odpowiedzi udzielonych przez attaché obrony na temat zagrożeń bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z przeprowadzonej analizy danych widać, że prawie wszyscy attaché obrony (30 oficerów na 32 ankietowanych) wskazują na wojnę Rosji z Ukrainą jako kardynalne zagrożenie w dzisiejszych czasach dla bezpieczeństwa narodowego RP, w szczególności dla bezpieczeństwa militarnego. Tylko dwóch oficerów zasygnalizowało terroryzm jako zagrożenie bezpieczeństwa publicznego aktualne dla naszego kraju. Warto jednak wspomnieć, że żaden z attaché obrony nie wytypował innych podanych w pytaniu nr 4 rodzajów zagrożeń, czyli: zagrożenia bezpieczeństwa kulturowego (imigranci), zagrożenia bezpieczeństwa ekonomicznego (inflacja), zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego (pandemia choroby zakaźnej).

Wskazuje to, że niebezpieczeństwa płynące z za wschodniej granicy okazują się fundamentalne dla polskiej dyplomacji wojskowej w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa narodowego państwa.

Następnie analizie poddano dane dotyczące odpowiedzi na pytanie o najważniejsze zagrożenia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej udzielonych przez attaché obrony w podziale na ich wysługę.

Rysunek 35. Wykres danych dotyczących rangowania odpowiedzi udzielonych przez attaché obronny dotyczących zagrożeń bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej w podziale na ich wysługę (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Badania wskazują, że wraz z doświadczeniem zdobytym w służbie w resorcie obrony narodowej w obu grupach wysługi w latach w MON (> 30 oraz 26–30) attaché obrony zwracają uwagę na zagrożenia płynące z za wschodniej granicy jako najistotniejsze w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa RP – odpowiednio dwudziestu dwóch i ośmiu

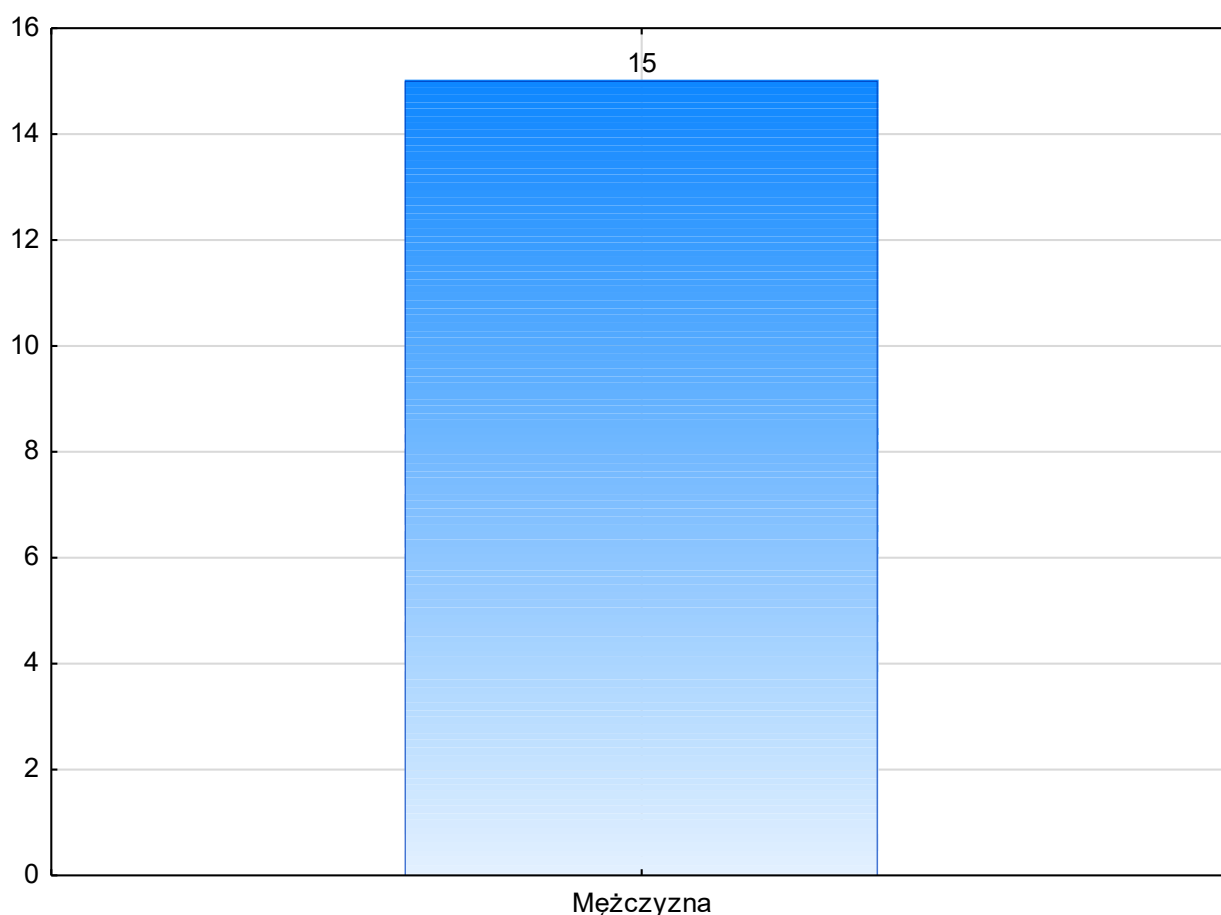
oficerów. Pozostali, czyli dwóch attaché obrony, wskazali na zagrożenia terrorystyczne jako kluczowe dla bezpieczeństwa publicznego Polski.

5.2.2. Wielowymiarowa analiza porównawcza obejmująca pozostałych żołnierzy

Badania ankietowe w rozprawie doktorskiej zostały wykonane wśród:

- byłych attaché obrony oraz byłych zastępców attaché obrony akredytowanych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP za granicą;
- oficerów WP biorących udział w procesie kwalifikacji na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP;
- żołnierzy WP, przedstawicieli instytucji administracyjnych MON biorących udział w selekcji oficerów na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP;
- żołnierzy zawodowych wyznaczonych do służby wojskowej poza granicami państwa;
- żołnierzy (rezerwy oraz w stanie spoczynku) służących w jednostkach organizacyjnych MON będących w styczności z polską dyplomacją wojskową, a niebędących stricte zatrudnionymi w organach polskiej wojskowej służby dyplomatycznej.

Pierwszym etapem badań było zestawienie danych dotyczących liczby żołnierzy zawodowych służących w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa według płci na skategoryzowanym wykresie słupkowym.

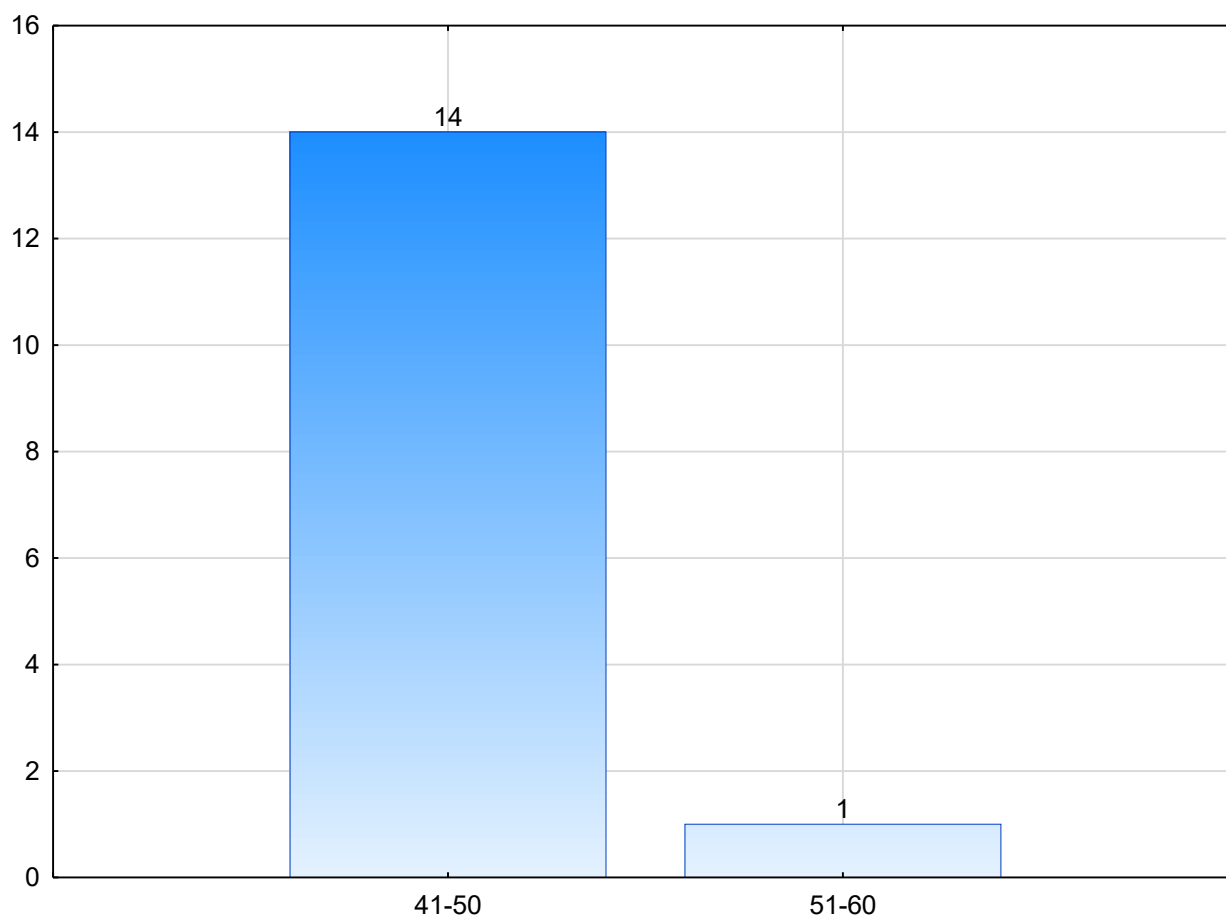

Rysunek 36. Wykres słupkowy liczby żołnierzy zawodowych służyących w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa w grupie zmiennej zależnej płeć respondentów (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z danych zestawionych na rysunku 36 wynika, że na stanowiska służbowe w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą poza granicami państwa wyznaczani są głównie mężczyźni – oficerowie. Żołnierze ci służą w instytucjach MON będących w styczności z polską dyplomacją wojskową (np. Departament Wojskowych Spraw Zagranicznych).

Drugim etapem badań była analiza wieku respondentów. Wyniki zestawiono na rysunku 37.

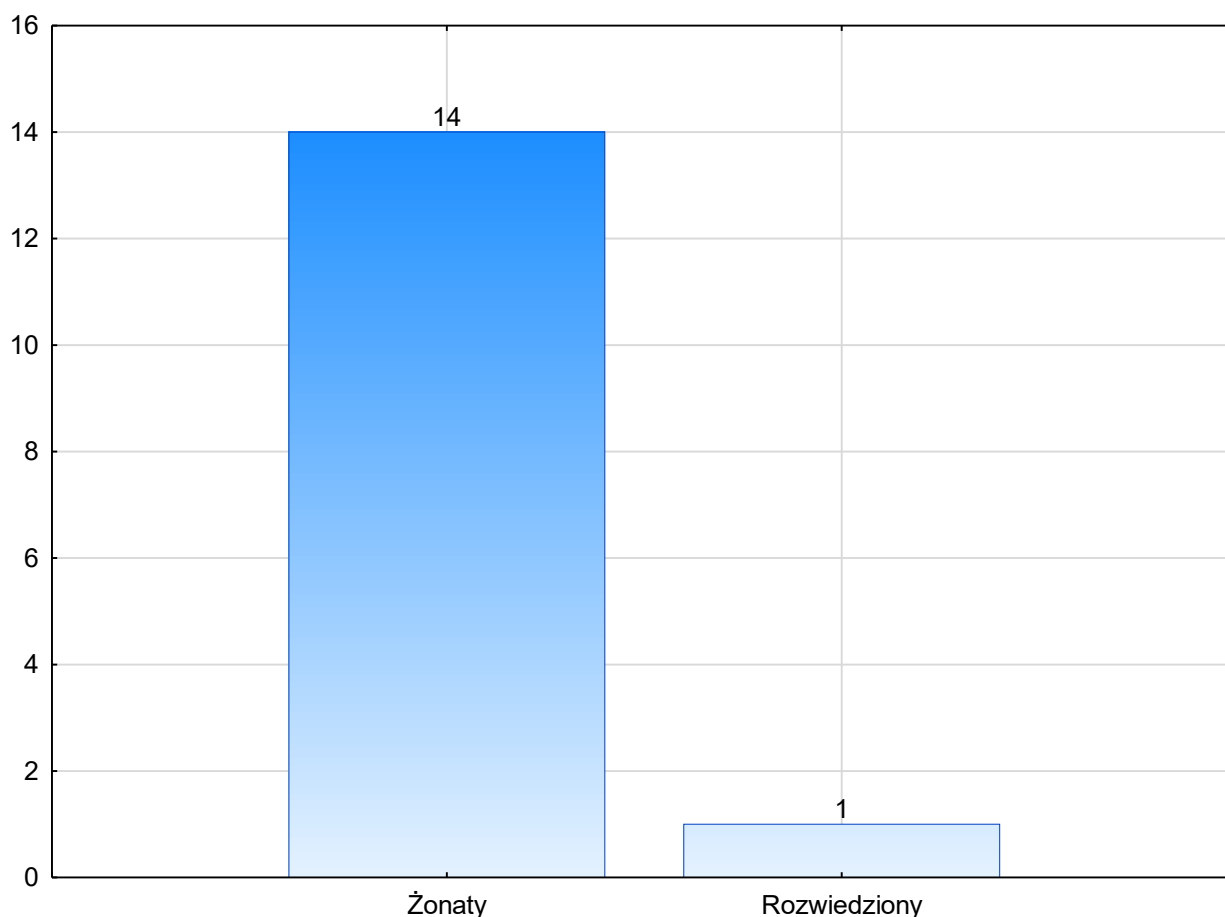

Rysunek 37. Wykres słupkowy wyników badań ankietowych wykonanych przez żołnierzy resortu obrony narodowej zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa w podziale na wiek respondentów (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z danych na rysunku 37 wynika, że większość żołnierzy, którzy pełnili służbę w organach będących w styczności z polską dyplomacją wojskową, jest obecnie w wieku 41–50 lat (14 oficerów). Wiek jednego oficera mieści się w przedziale 51–60 lat. Oceniając powyższą analizę, stwierdzono, że może to świadczyć o chęci dalszego rozwoju zawodowego wiążącego się ze służbą na stanowiskach w strukturach narodowych i międzynarodowych za granicą.

Następnie badaniom poddano dane dotyczące stanu cywilnego respondentów. Wyniki analizy zestawiono na skategoryzowanym wykresie słupkowym na rysunku 38.

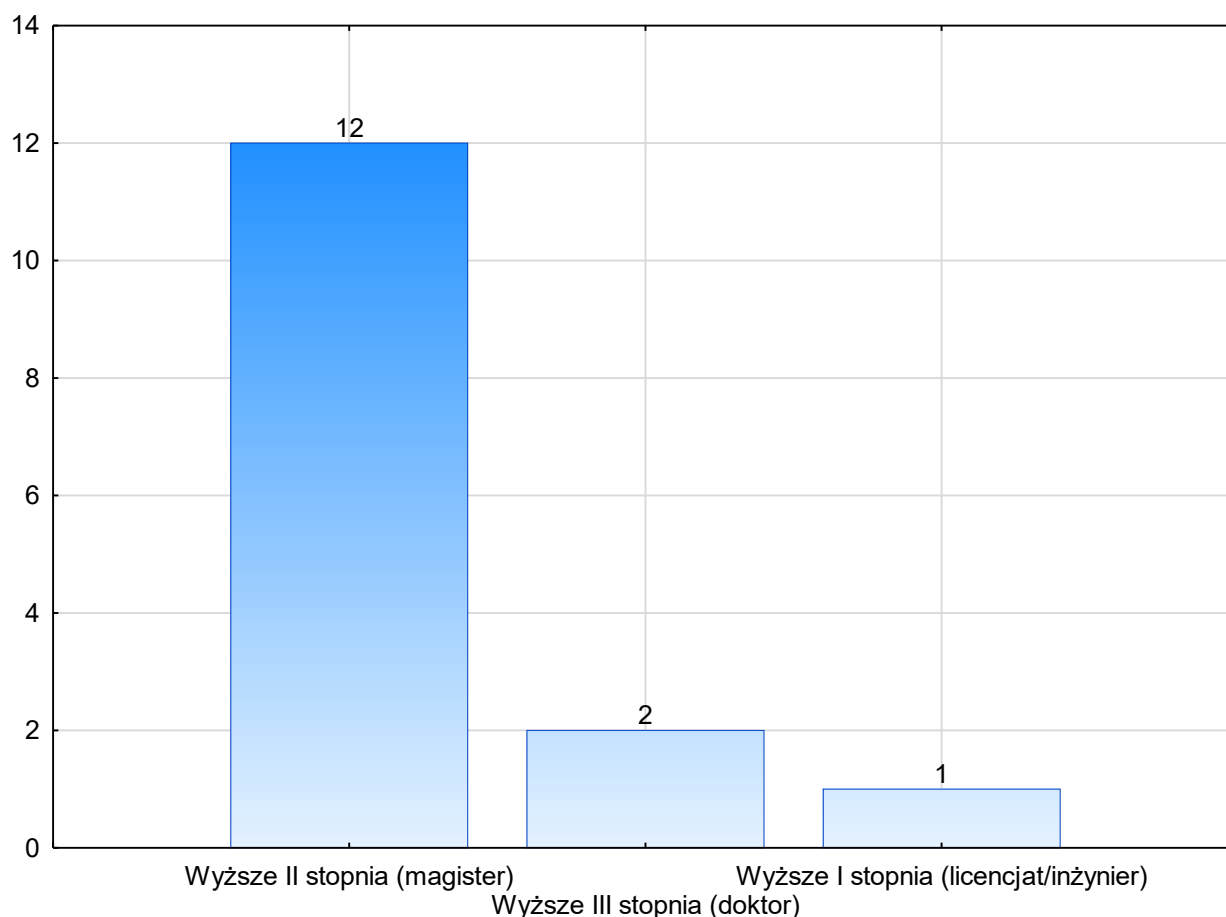

Rysunek 38. Wykres słupkowy liczby żołnierzy zawodowych służących w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa w grupie zmiennej zależnej stan cywilny respondentów (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z danych zestawionych na rysunku 38 wynika, że na stanowiska służbowe w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą poza granicami państwa wyznaczani są w większości żołnierze żonaci. Jeden respondent jest rozwiedziony.

Kolejnym etapem badań była analiza wykształcenia respondentów. Wyniki zestawiono na rysunku 39.

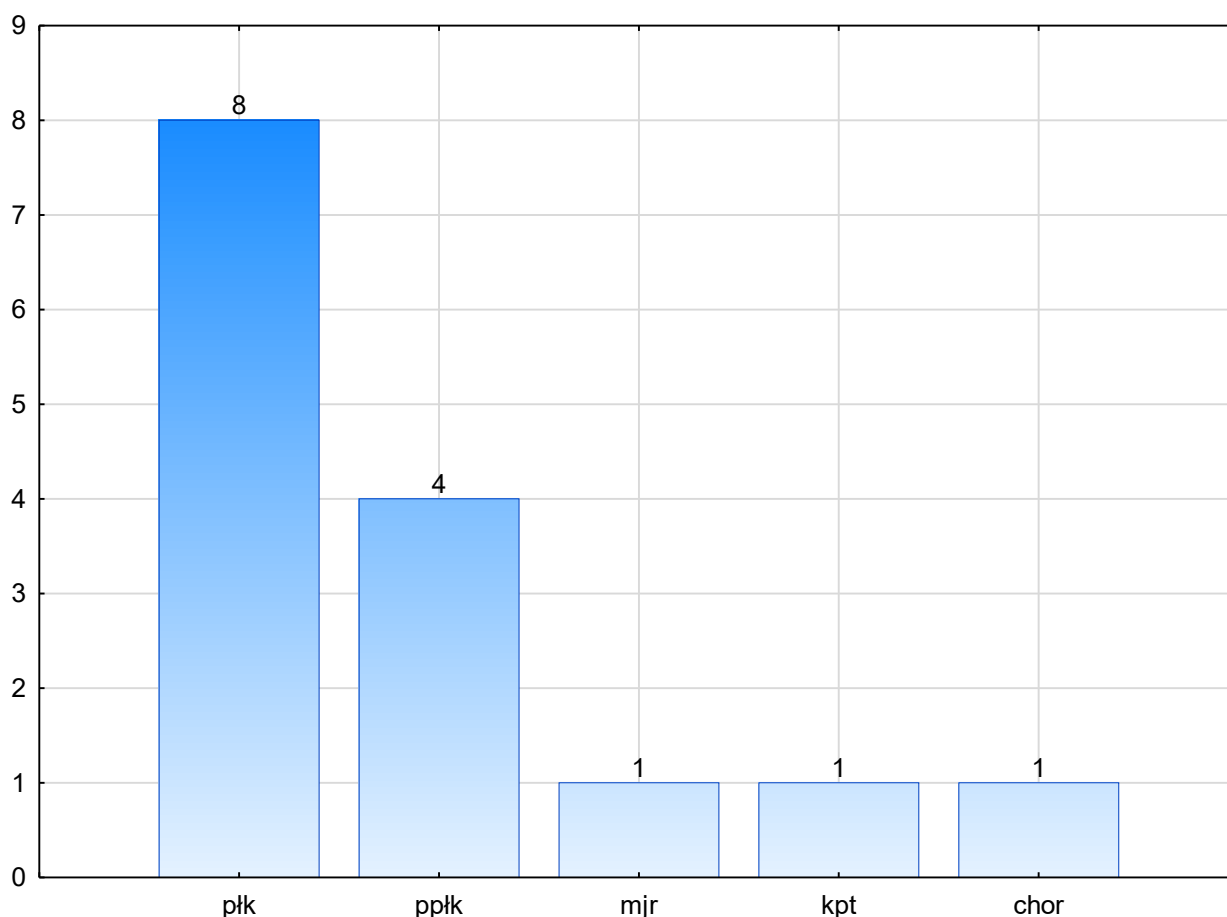

Rysunek 39. Wykres słupkowy wyników badań ankietowych wykonanych przez żołnierzy resortu obrony narodowej zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa w podziale na wykształcenie respondentów (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z danych na rysunku 39 wynika, że większość żołnierzy (12 z 15 ankietowanych), którzy pełnili służbę w organach będących w styczności z polską dyplomacją wojskową, ma wykształcenie wyższe II stopnia (magister lub równorzędne). Tylko jeden ankietowany posiada wykształcenie wyższe I stopnia (licencjat/inżynier). Co ciekawe, aż dwóch żołnierzy ma wykształcenie wyższe III stopnia (doktor). Może to więc świadczyć o dalszej chęci rozwoju zawodowego na stanowiskach w strukturach narodowych i międzynarodowych za granicą.

W dalszej kolejności badaniom poddano dane dotyczące posiadanego stopnia wojskowego respondentów. Wyniki analizy zestawiono na skategoryzowanym wykresie słupkowym na rysunku 40.

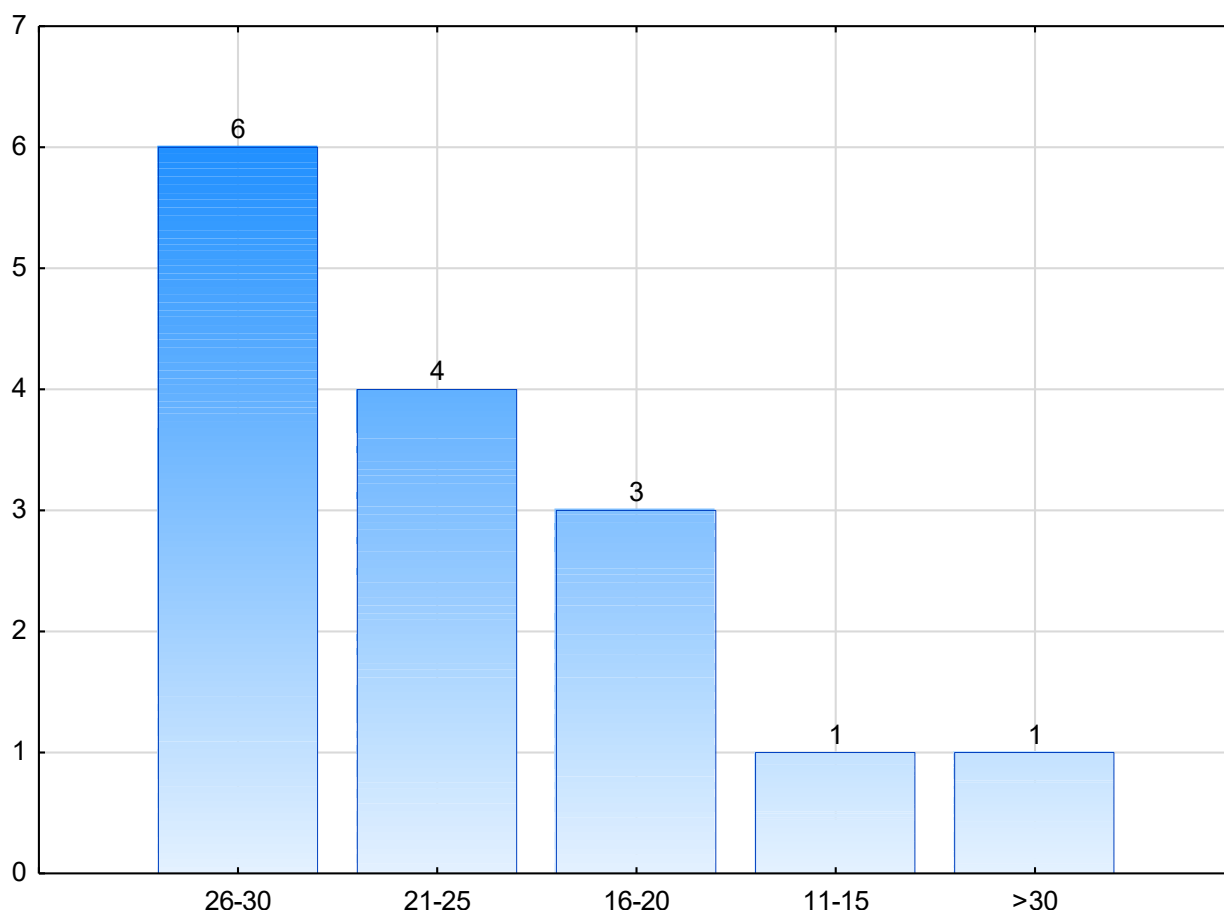

Rysunek 40. Wykres słupkowy liczby żołnierzy zawodowych służących w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa w grupie zmiennej zależnej stopnie wojskowe respondentów (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z danych zestawionych na rysunku 40 wynika, że na stanowiska służbowe w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą poza granicami państwa wyznaczani są w większości żołnierze w stopniu etatowym pułkownika (komandora) – 8 z 15 respondentów. Czterech ankietowanych ma stopień wojskowy podpułkownika/komandora porucznika, jeden – majora/ komandora podporucznika, jeden kapitana/kapitana marynarki oraz jeden – chorążego/ chorążego marynarki.

Następnym etapem badań było zastosowanie wielowymiarowej analizy porównawczej w formie zestawienia danych dotyczących liczby żołnierzy zawodowych służących w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa i ich wysługi w resorcie obrony narodowej na skategoryzowanym wykresie słupkowym.

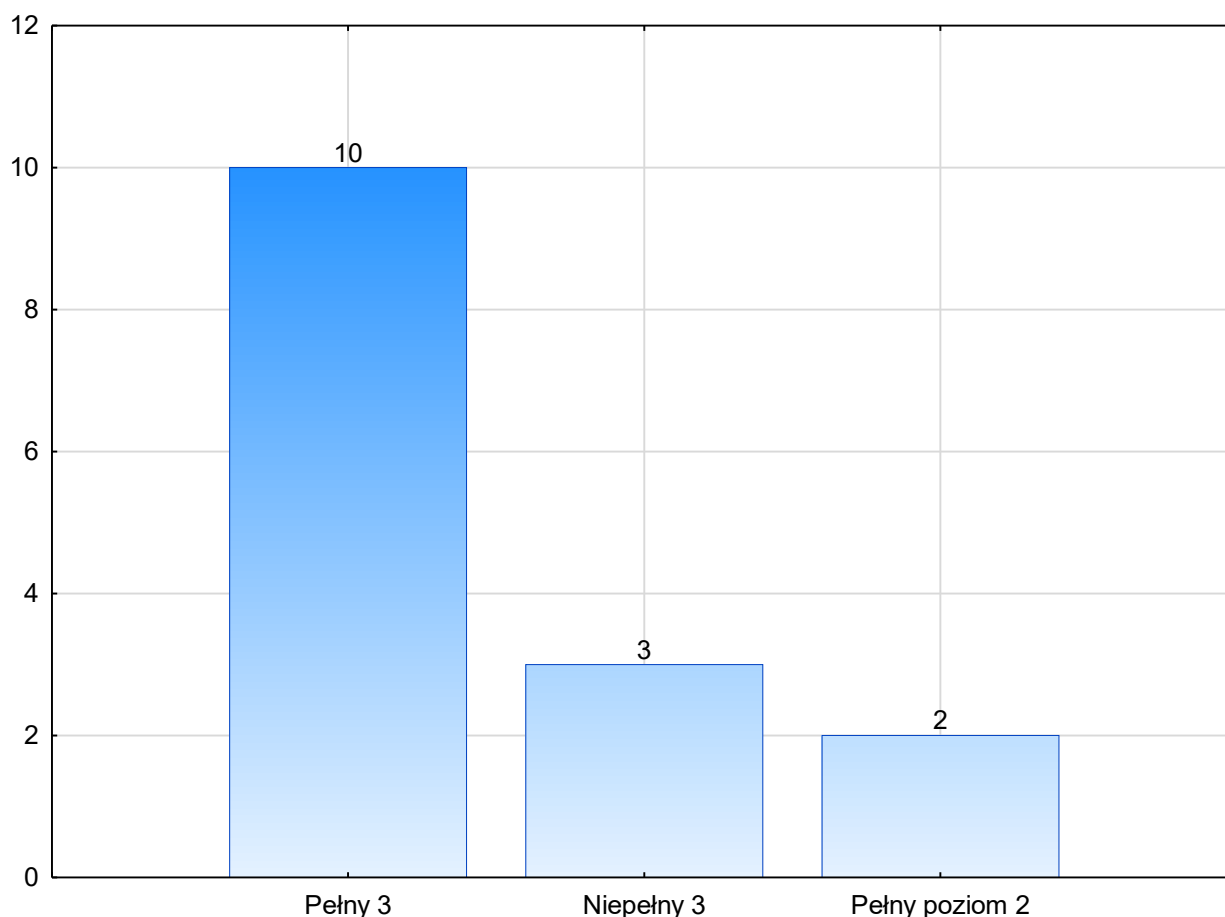
Rysunek 41. Wykres słupkowy liczby żołnierzy zawodowych służących w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa w grupie zmiennej zależnej wysługa w resorcie obrony narodowej (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z danych zestawionych na rysunku 41 wynika, że na stanowiska służbowe w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa wyznaczani są głównie żołnierze z wysługą pomiędzy 26 a 30 lat. Czterech ankietowanych kierowanych do pełnienia służby za granicą to żołnierze z wysługą pomiędzy 21 a 25 lat, trzech z wysługą pomiędzy 16 a 20 lat, jeden z wysługą pomiędzy 11 a 15 lat oraz tylko jeden z wysługą powyżej 30 lat.

Oznacza to, że na stanowiska służbowe poza granicami państwa wyznacza się zasadniczo żołnierzy ze znaczącym doświadczeniem w zawodowej służbie wojskowej.

Dalej badaniom poddano dane dotyczące posiadanego stopnia znajomości języka angielskiego respondentów według Stanag 6001. Wyniki analizy zestawiono na skategoryzowanym wykresie słupkowym na rysunku 42.

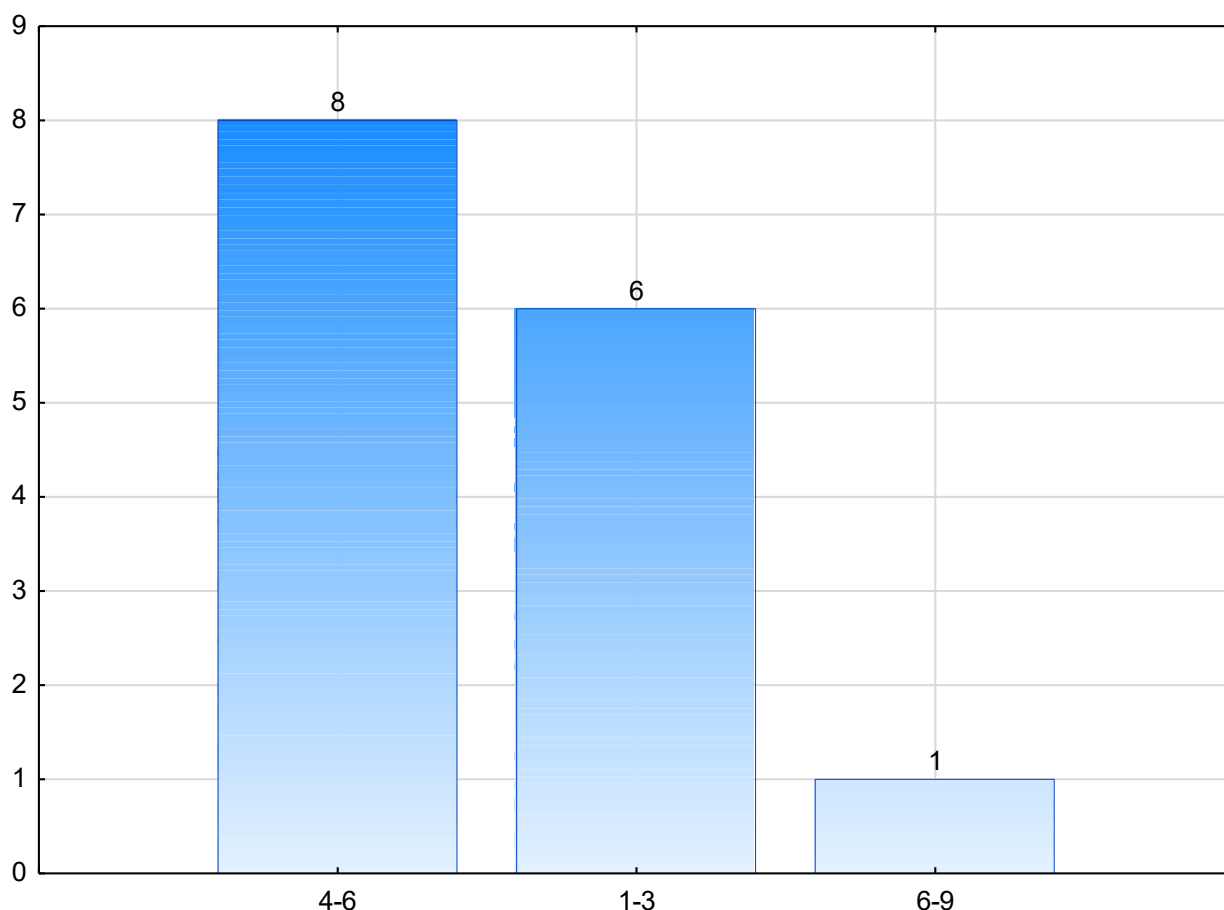

Rysunek 42. Wykres słupkowy liczby żołnierzy zawodowych służących w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa w grupie zmiennej zależnej stopień znajomości języka angielskiego respondentów wg Stanag 6001 (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z danych zestawionych na rysunku 42 wynika, że na stanowiska służbowe w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą poza granicami państwa wyznaczani są przede wszystkim żołnierze posiadający pełny trzeci stopień znajomości języka angielskiego wg Stanag 6001 – znajomość zaawansowana/ profesjonalne minimum (10 z 15 ankietowanych). Trzech żołnierzy posiada niepełny trzeci stopień, czyli bez zaliczonych wszystkich czterech sprawności językowych. Dwóch respondentów ma znajomość języka angielskiego na poziomie drugim (pełny), czyli znajomość średnio zaawansowana (czynna w ograniczonym zakresie).

Kolejnym etapem badań była analiza liczby lat pracy respondentów w środowisku międzynarodowym. Wyniki zestawiono na rysunku 43.

Rysunek 43. Wykres słupkowy wyników badań ankietowych wykonanych przez żołnierzy resortu obrony narodowej zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa w podziale na liczbę lat pracy respondentów w formacjach międzynarodowych (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z danych przedstawionych na rysunku 43 wynika, że ponad połowa ankietowanych (8 z 15 żołnierzy) ma kilkuletnie doświadczenie w służbie w strukturach zagranicznych (4–6 lat). Sześciu ankietowanych legitymuje się doświadczeniem od jednego roku do trzech lat. Tylko jeden z respondentów wyróżnia się znaczącą służbą zawodową poza granicami państwa (6–9 lat).

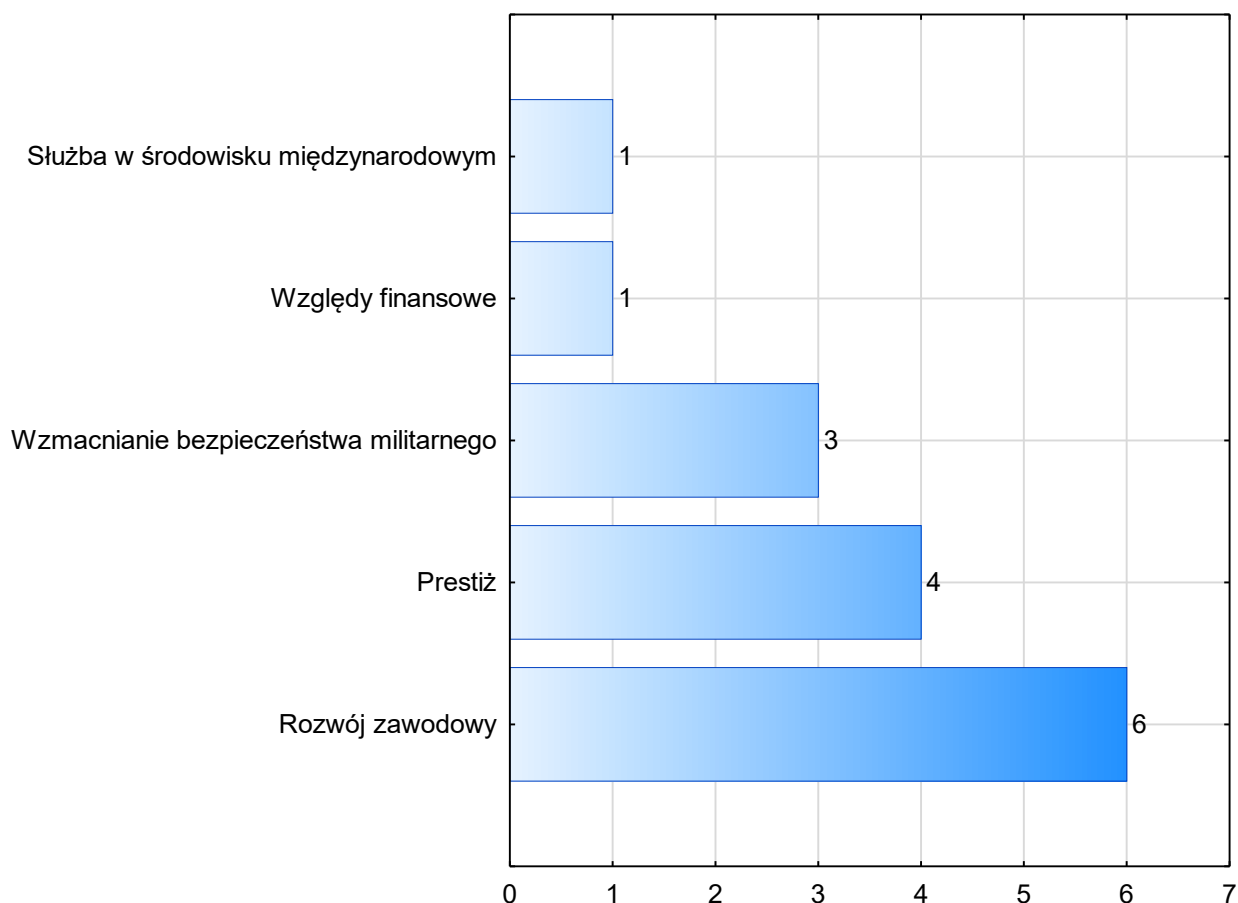
Kolejnym etapem badań była analiza odpowiedzi udzielonych na pytanie nr 1, które brzmi:

Proszę wskazać główną przyczynę wybrania służby w polskiej dyplomacji wojskowej:

- wzmacnianie bezpieczeństwa militarnego;
- względy finansowe;
- predyspozycje osobowościowe;
- prestiż;

- rozwój zawodowy;
- służba w środowisku międzynarodowym;
- względy rodzinne,

Wyniki analizy zestawiono na rysunku 44.

Rysunek 44. Wykres słupkowy wyników badania ankietowego wykonanego przez żołnierzy resortu obrony narodowej dotyczącego głównych powodów wyboru służby w ataszatach obrony (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Dane przedstawione na rysunku 44 wskazują, że najistotniejszym powodem aplikowania na stanowisko attaché obrony poza granicami państwa polskiego jest chęć dalszego i intensywniejszego rozwoju zawodowego (6 oficerów). Kolejne przyczyny wyboru służby w polskiej dyplomacji wojskowej to: szeroko pojęty prestiż (4 oficerów), wzmacnianie bezpieczeństwa militarnego (3 oficerów), służba w środowisku międzynarodowym oraz względy finansowe (2 oficerów równorzędnie).

Co ciekawe, analizując wszystkie podane w pytaniu nr 1 przyczyny, zauważono, że żaden z oficerów nie wskazał predyspozycji osobowościowych ani względów rodzinnych

jako dominujących przesłanek w kontekście wyjazdów za granicę w celu pełnienia służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP.

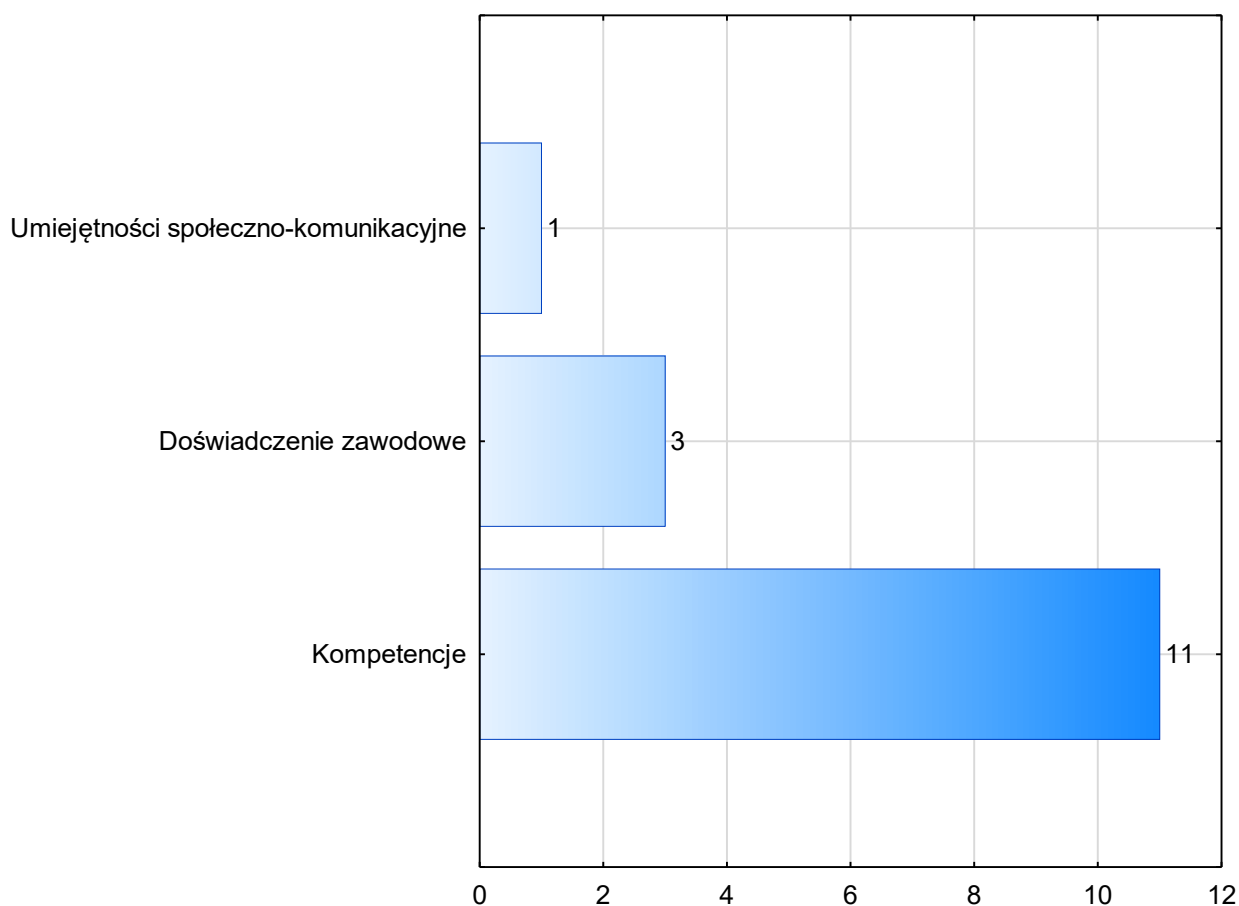
Następnym etapem badań była analiza danych dotyczących odpowiedzi uzyskanych na pytanie nr 2 w przeprowadzonym na potrzeby rozprawy doktorskiej badaniu ankietowym.

Pytanie nr 2 brzmiało następująco:

Co Pana(i) zdaniem wyróżnia personel polskiej dyplomacji wojskowej na tle Sił Zbrojnych RP?:

- wykształcenie;
- doświadczenie zawodowe;
- znajomość języków obcych;
- kompetencje;
- umiejętności społeczno-komunikacyjne;

Zgromadzone odpowiedzi zestawiono na rysunku 45.

Rysunek 45. Wykres słupkowy atrybutów służby w ataszatach obrony w porównaniu do innych żołnierzy resortu obrony narodowej na obszarze RP (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z danych przedstawionych na rysunku 45 wynika, że elementem wyróżniającym attaché obrony w zestawieniu z Siłami Zbrojnymi RP są pozyskane przez nich w trakcie służby za granicą na tym stanowisku kompetencje – jedenastu oficerów. W dalszej kolejności wskazane zostały: zdobyte doświadczenie zawodowe (3 oficerów), uzyskane umiejętności społeczno-komunikacyjne (1 oficer).

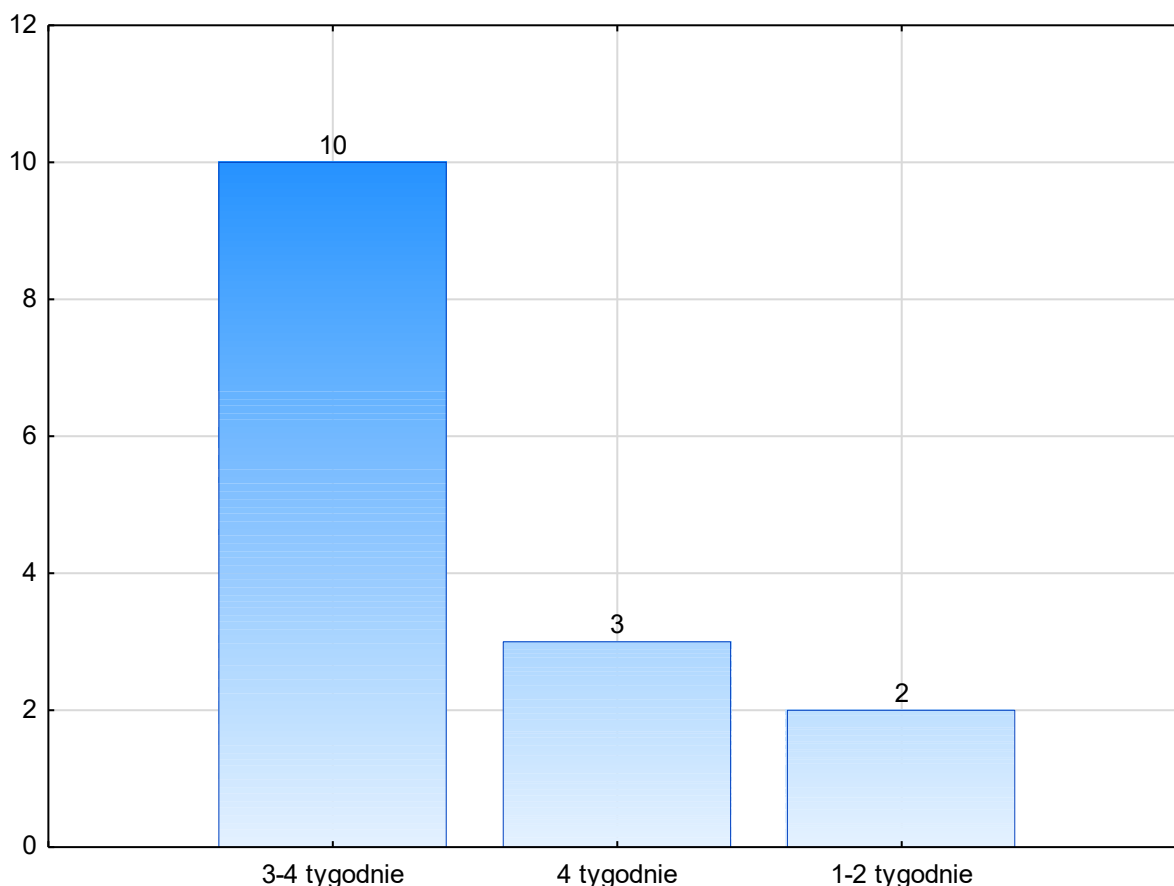
Warto zwrócić uwagę, że zdobyte na stanowisku attaché obrony poza granicami kraju doświadczenie, czyli umiejętność wykorzystania wiedzy praktycznej w sytuacjach służbowych oraz zgromadzona na placówce dyplomatycznej wiedza, przekłada się na uzyskanie optymalnych, kluczowych i w rezultacie uniwersalnych kompetencji.

W dalszej kolejności wielowymiarowej analizie porównawczej poddano dane dotyczące odpowiedzi na pytanie nr 3.

Proszę wskazać, jaki okres aklimatyzacji na stanowisku attaché wojskowego jest niezbędny do właściwego wykonywania obowiązków w polskiej dyplomacji wojskowej:

- < 1 tydzień,
- 1–2 tygodnie,
- 3–4 tygodnie,
- > 4 tygodni.

Odpowiedzi na powyższe pytanie zestawiono na rysunku 46.

Rysunek 46. Wykres słupkowy danych dotyczących odpowiedzi na pytanie nr 3 dotyczące optymalnego okresu aklimatyzacji do pełnienia służby w ataszatach obrony (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

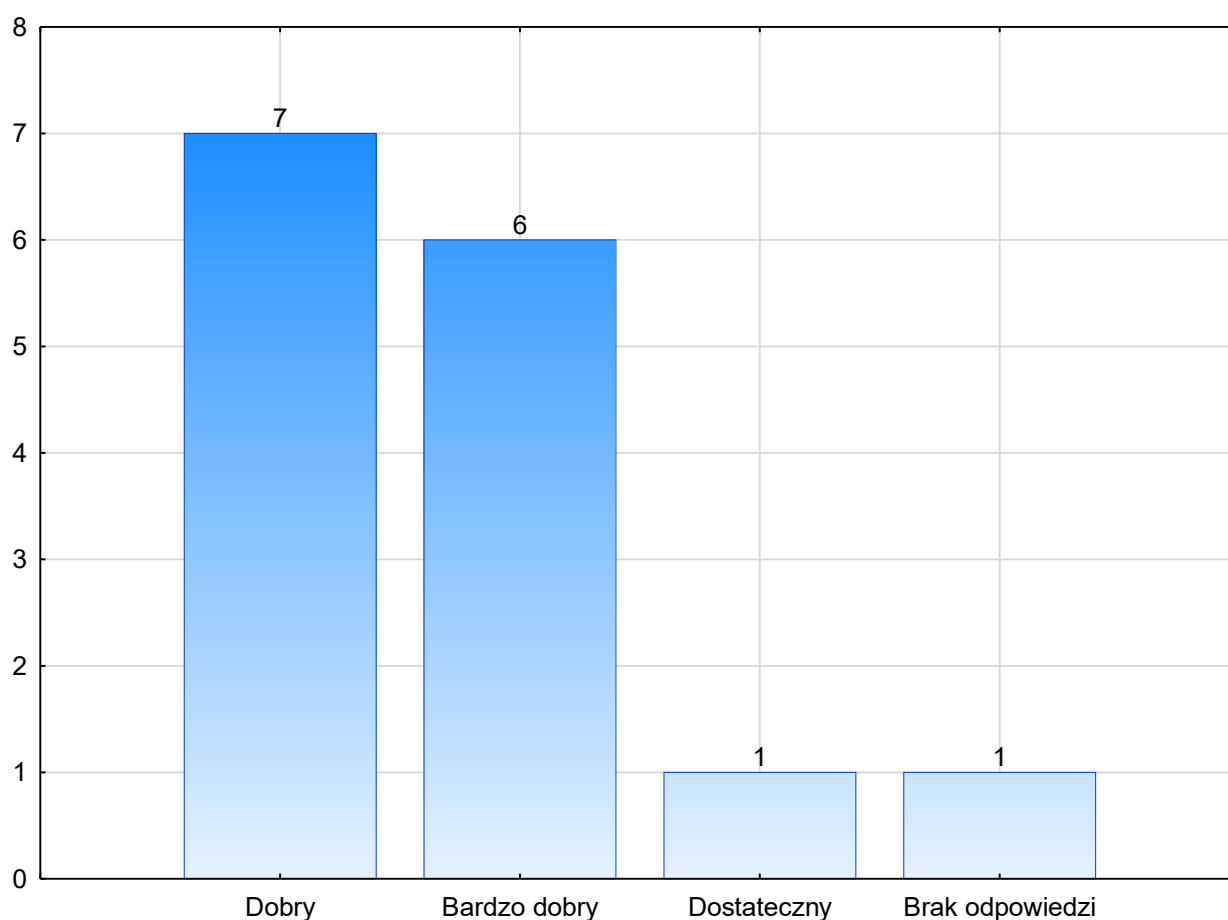
Z wykresu słupkowego na rysunku 46 wynika, że dla dziesięciu żołnierzy okres pomiędzy 3 i 4 tygodniami jest wystarczający do zaaklimatyzowania się na stanowisku służbowym i pełnego przejęcia zakresu obowiązków w ataszatach obrony. Natomiast dla trzech oficerów jest to czas powyżej 4 tygodni. Tylko dwóch żołnierzy wskazało przedział czasu 1–2 tygodnie jako adekwatny do pełnej aklimatyzacji w nowym środowisku zawodowym.

Konkluzją jest stwierdzenie, że dla znaczącej większości attaché obrony to okres 3–4 tygodni okazuje się niezbędny do kompletnego i kompleksowego przejęcia obowiązków służbowych po oficerach ustępujących z tych stanowisk i wdrożenia się w nowe realia służbowe w ataszatach obrony poza granicami państwa.

Kolejnym etapem badań była analiza odpowiedzi dotyczących pytania nr 4: Jak ocenia Pan(i) proces powoływania żołnierzy do służby w polskiej dyplomacji wojskowej? Proszę zaznaczyć jedną z ocen:

- bardzo dobry;
- dobry;
- dostateczny;
- niedostateczny.

Na rysunku 47 przedstawiono odpowiedzi dotyczące oceny procesu powoływania attaché obrony w formie ich rangowania.

Rysunek 47. Wykres słupkowy danych przedstawiający rangowanie odpowiedzi dotyczących oceny procesu powoływania na stanowiska służbowe attaché obrony (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

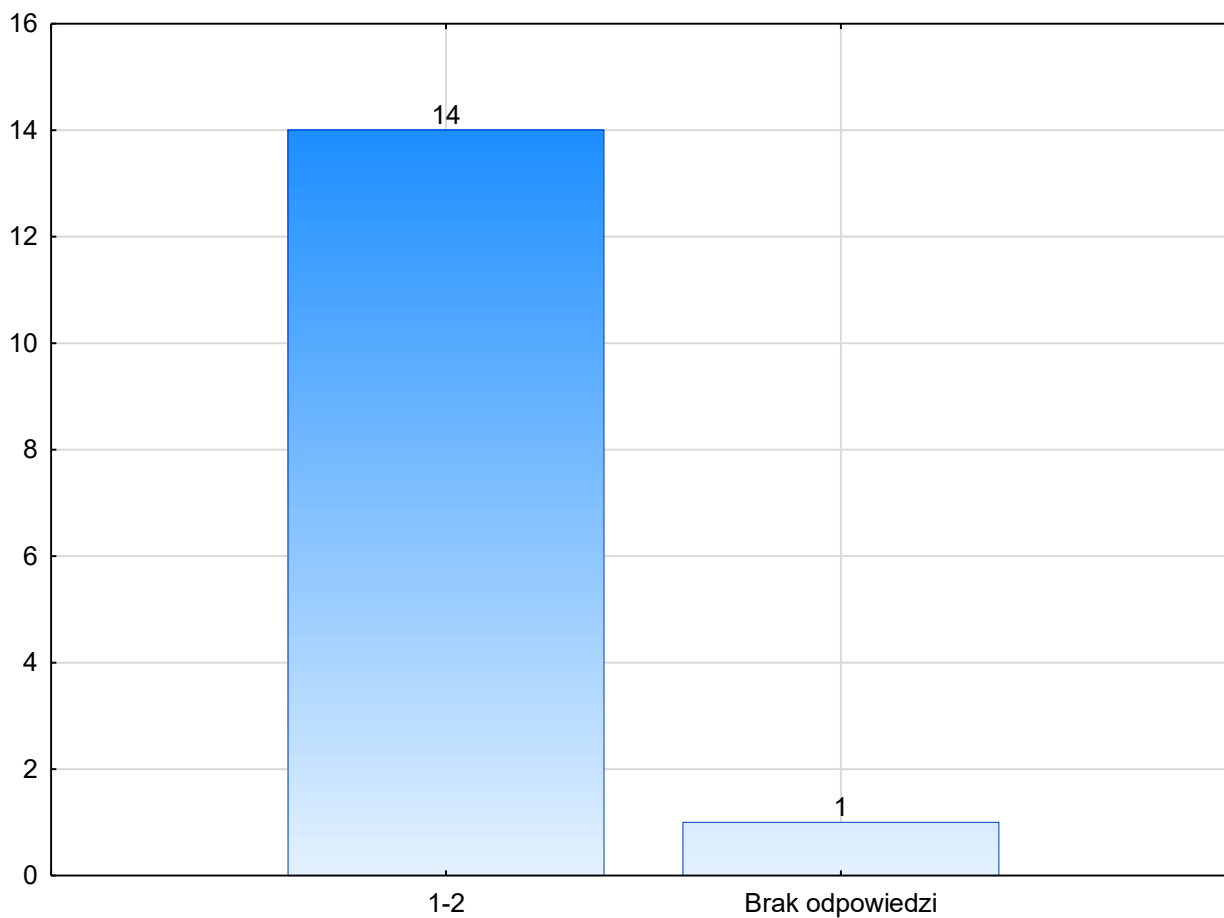
Analizowane dane pokazują, że prawie wszyscy respondenci (13 żołnierzy na 15 ankietowanych) kwalifikują cały proces powoływania żołnierzy do służby w polskiej dyplomacji wojskowej jako dobry i bardzo dobry – odpowiednio siedmiu i sześciu żołnierzy. Tylko jeden respondent ocenił cykl wyznaczania oficerów na stanowisko służbowe attaché obrony jako dostateczny. Warto wspomnieć, że żaden z ankietowanych nie wytypował oceny niedostatecznej, podanej w pytaniu nr 4, chociaż jedna osoba w ogóle nie udzieliła odpowiedzi na to pytanie.

Powyższe definitywnie wskazuje, że Ministerstwo Obrony Narodowej oraz podległe mu komórki organizacyjne odpowiedzialne za proces kwalifikowania żołnierzy do służby w polskiej dyplomacji wojskowej w sposób adekwatny i przepisowy przygotowują i szkolą kompetentne i profesjonalne kadry oficerów gotowych do objęcia stanowiska służbowego attaché obrony.

Następnym etapem badań była analiza odpowiedzi udzielonych na pytanie 5: Czy podczas kierowania Pana(-i) do służby w polskiej dyplomacji wojskowej był(a) Pan(i) wysłany(-a) na kursy specjalistyczne? Proszę wskazać liczbę odbytych kursów?

- 0,
- 1–2,
- 3–4,
- > 4.

Wyniki analiz zestawiono na rysunku 48.

Rysunek 48. Wykres słupkowy wyników badania ankietowego wykonanego przez żołnierzy resortu obrony narodowej dotyczącego liczby kursów, na które są kierowani attaché obrony

w trakcie wyznaczania ich na stanowiska służbowe (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

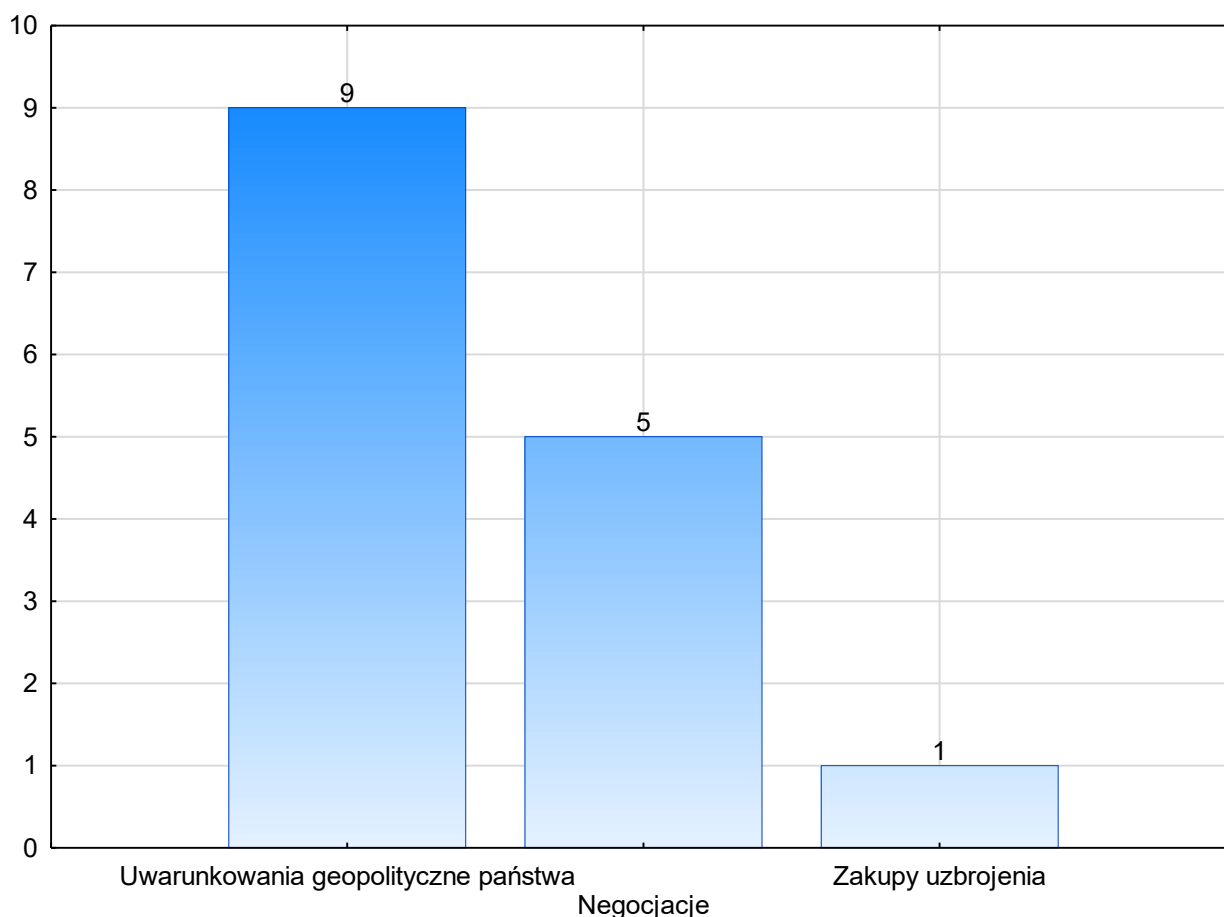
Z danych zestawionych na rysunku 48 wynika, że oficerowie obejmujący stanowiska służbowe w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP kierowani są na jeden lub dwa kursy specjalistyczne (14 oficerów). Żaden z ankietowanych nie wskazał większej liczby kursów (3–4 lub > 4), które byłyby niezbędne do przygotowania personelu dyplomatycznego do objęcia stanowisk służbowych za granicą. Jedna osoba w ogóle nie udzieliła odpowiedzi na to pytanie.

Oceniając powyższą analizę, stwierdzono, że w procesie przygotowywania przyszłych dyplomatów wojskowych do obejmowania stanowisk w ataszatach obrony liczba kursów niezbędnych do zapoznania personelu placówek dyplomatycznych z przedmiotem ich służby wynosi nie więcej niż dwa, co wydaje się optymalne w świetle całego procesu rekrutacyjnego.

W dalszej kolejności przeanalizowano dane dotyczące odpowiedzi na pytanie nr 6 – jakie szkolenia/kursy powinny być przede wszystkim rekomendowane w celu poprawnego wykonywania obowiązków służbowych przez żołnierzy RP w polskiej dyplomacji wojskowej? Proszę wybrać jedno z najważniejszych szkoleń:

- zakupy uzbrojenia;
- negocjacje;
- przywództwo;
- uwarunkowania geopolityczne państwa, w którym pełnić się będzie służbę wojskową.

Zgromadzone odpowiedzi zestawiono na rysunku 49.

Rysunek 49. Wykres słupkowy obrazujący rodzaje specjalistycznych kursów i szkoleń przeznaczonych dla attaché obrony, które docelowo przyczyniałyby się do zwiększenia ich kompetencji na stanowiskach służbowych poza granicami państwa (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z danych przedstawionych na rysunku 49 wynika, że szkoleniem rekomendowanym w pierwszej kolejności, przeznaczonym dla przyszłych attaché obrony, jest kurs obejmujący zagadnienia związane z uwarunkowaniami geopolitycznymi państwa, w którym żołnierze będą pełnić służbę wojskową (9 oficerów). Pięciu oficerów wskazało kurs dotyczący prowadzenia szeroko pojętych negocjacji i wywierania wpływu. Tylko jeden respondent wytypował szkolenie dotyczące zasad i trybu pozyskiwania i zakupu uzbrojenia. Warto podkreślić, że żaden z attaché obrony nie wskazał kursu związanego z przywództwem wojskowym i związanymi z nim kompetencjami.

Warto więc zwrócić uwagę na fakt, że szkoleniem rekomendowanym dla personelu skierowanego do pełnienia służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP jest kurs związany z uwarunkowaniami geopolitycznymi państwa, w którym będzie pełniona służba wojskowa, czyli znajomość ogólnych czynników

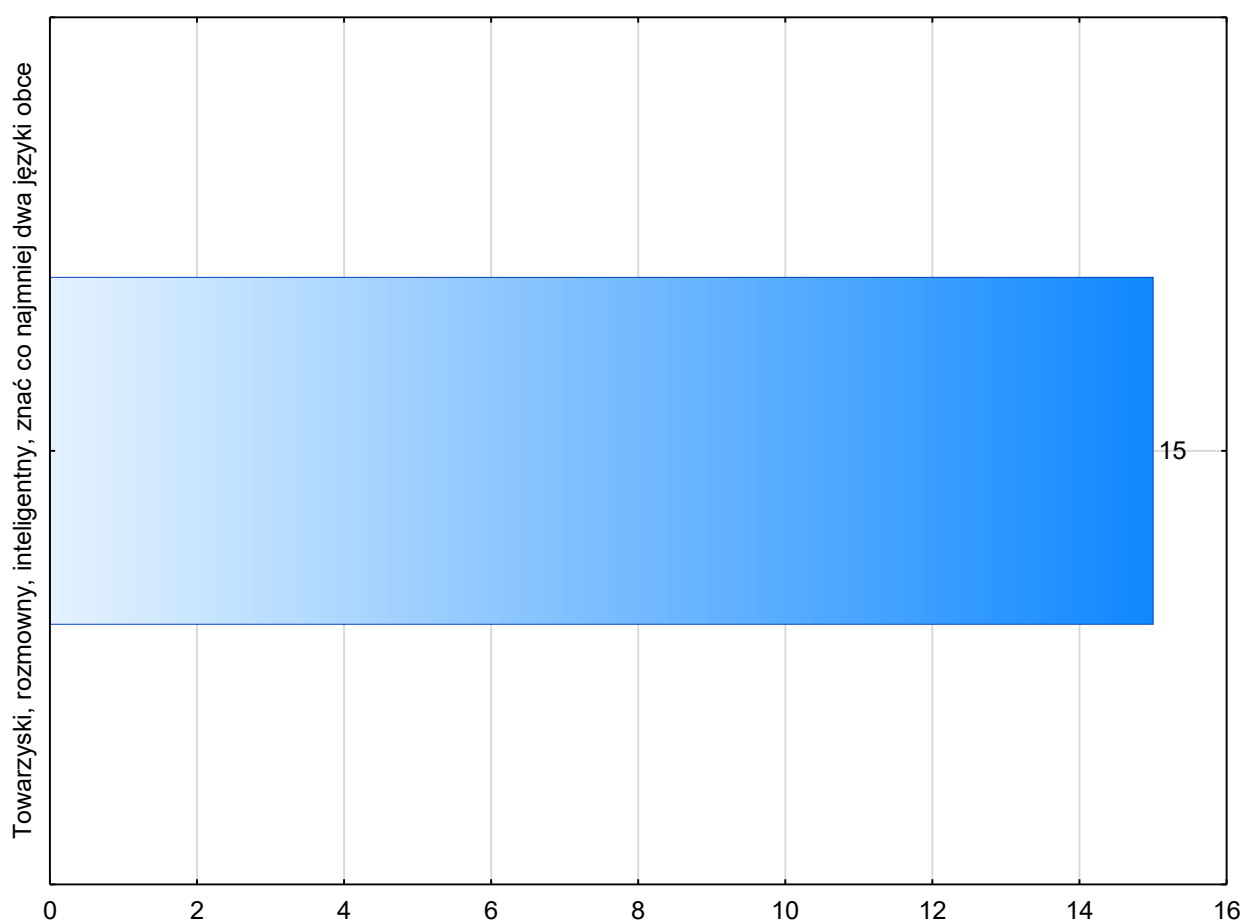
geograficznych mających zasadniczy wpływ na prowadzenie polityki zagranicznej w państwie akredytacji.

Poniżej dane dotyczące odpowiedzi na pytanie nr 7 poddano wielowymiarowej analizie porównawczej.

Jakie cechy Pana(-i) zdaniem powinien mieć dyplomata wojskowy? Proszę wybrać jedną odpowiedź:

- towarzyski, rozmowny, inteligentny, zna co najmniej dwa języki obce;
- cichy, skromny, zna co najmniej dwa języki obce;
- nieśmiały, zna co najmniej dwa języki obce.

Wyniki odpowiedzi na ww. pytanie zestawiono na rysunku 50.

Rysunek 50. Wykres słupkowy danych dotyczących odpowiedzi na pytanie nr 7 określające cechy osobowościowe kandydatów na dyplomatów wojskowych, w tym attaché obrony (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z rysunku 50 wynika, że wszystkie ankietowane osoby (15 żołnierzy) wskazały na następujące cechy osobowości, które powinien posiadać attaché obrony: towarzyski, rozmowny, inteligentny, zna co najmniej dwa języki obce. Oznacza to, że żaden

z respondentów nie zdecydował się na pozostałe cechy charakteru – introwertyczne, które opisywałyby polskich dyplomatów wojskowych: cichy, skromy czy nieśmiały.

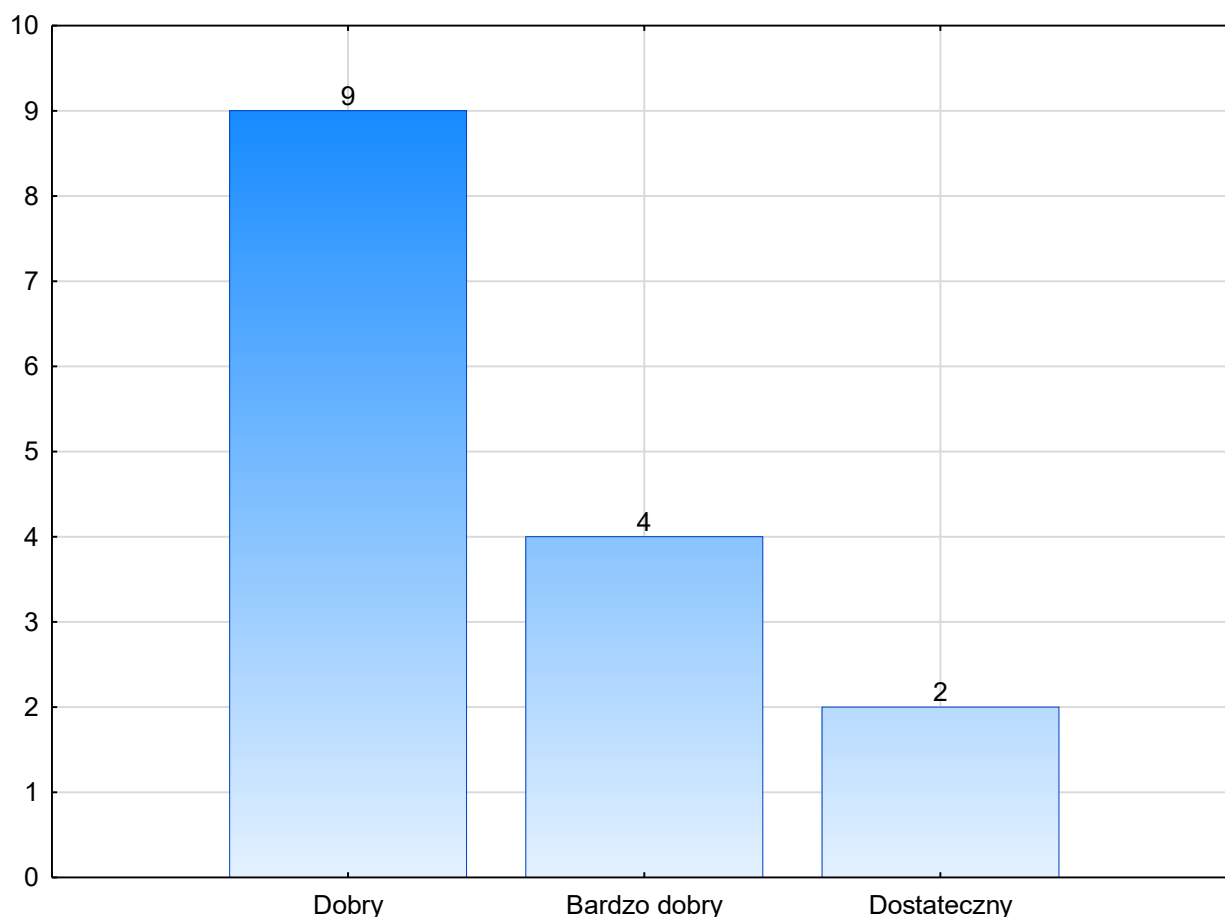
Można więc stwierdzić, że to właśnie ekstrawertyczne cechy charakteru związane z kontaktami międzyludzkimi są pożądane w służbie na stanowiskach reprezentowanych przez dyplomatów wojskowych poza granicami państwa. Tego rodzaju osobowości charakteryzują się otwartością w kontaktach zawodowych oraz na otaczający ich świat.

Kolejnym etapem badań była analiza odpowiedzi dotyczących pytania nr 8.

Czy Pana(-i) zdaniem czynniki formalnoprawne związane z resortem obrony narodowej (akty prawne, rozporządzenia, decyzje) są zrozumiałe i użyteczne dla polskiej dyplomacji wojskowej? Proszę zaznaczyć jedną z ocen:

- bardzo dobry,
- dobry,
- dostateczny,
- niedostateczny.

Na rysunku 51 przedstawiono odpowiedzi w formie ich rangowania obejmujące opinie ankietowanych żołnierzy na temat znaczenia dokumentacji formalnoprawnej MON w służbie attaché obrony.

Rysunek 51. Wykres słupkowy danych obejmujących rangowanie odpowiedzi udzielonych przez respondentów na temat znaczenia dokumentacji formalnoprawnej resortu obrony narodowej dla attaché obrony (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Dane wskazują, że dziewięciu żołnierzy ocenia akty prawne, rozporządzenia czy decyzje MON jako zrozumiałe i użyteczne w pełnieniu służby poza granicami państwa przez attaché obrony w stopniu dobrym. Czterech respondentów kwalifikuje tę dokumentację na ocenę bardzo dobrą, natomiast tylko dwóch klasyfikuje użyteczność ww. dokumentów w stopniu dostatecznym. Warto zaznaczyć, że żaden z żołnierzy nie wybrał ostatniej podanej w pytaniu nr 8 oceny, czyli niedostatecznej.

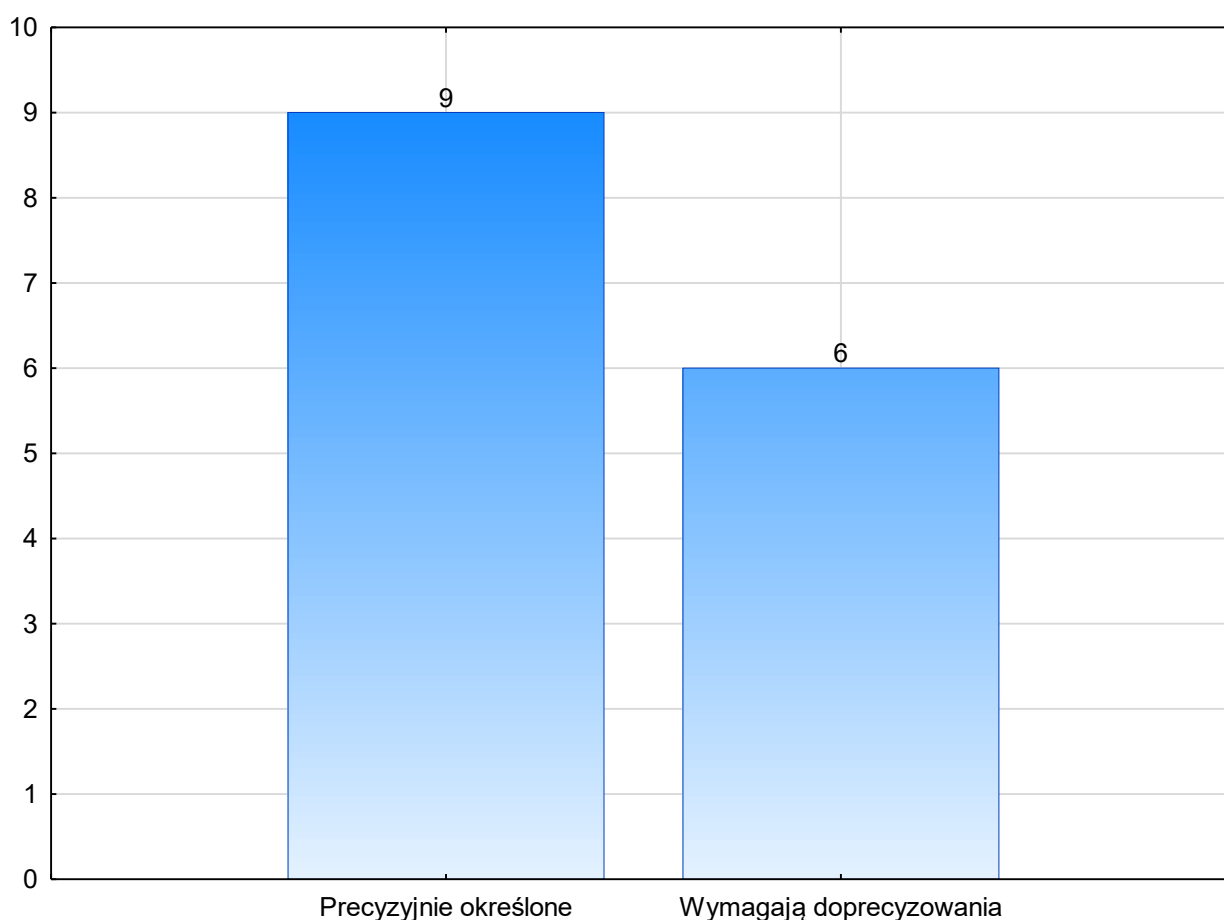
Dowodzi to, że dokumenty regulujące szeroko pojęte funkcjonowanie dyplomatów wojskowych w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP za granicą oceniane są jako przystępne i funkcjonalne w stopniu bardzo dobrym i dobrym, co potwierdza fakt adekwatnego przygotowywania kadr dyplomatycznych do służby międzynarodowej (poza granicami państwa) przez resort obrony narodowej.

Następnym etapem badań była analiza odpowiedzi udzielonych na pytanie nr 9.

Czy Pana(-i) zdaniem aktualne przepisy prawne precyzyjnie określają wszystkie aspekty związane z aplikowaniem do polskiej dyplomacji wojskowej? Proszę zaznaczyć jedną z ocen:

- precyzyjnie określone,
- wymagają doprecyzowania,
- niedoprecyzowane,
- całkowicie odstają od wymagań.

Wyniki badań ankietowych zestawiono na rysunku 52.

Rysunek 52. Wykres słupkowy odpowiedzi udzielonych na pytanie koncentrujące się na istocie przepisów prawnych określających aspekty związane z aplikowaniem na stanowiska attaché obrony (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Analizując powyższy wykres, zauważono, że dominującą oceną respondentów względem aktualnie obowiązujących regulacji prawnych determinujących proces związany z aplikowaniem i kwalifikowaniem na stanowiska attaché obrony poza granicami państwa jest uznanie faktu precyzyjnego i klarownego konkretyzowania ww. szczegółów i wytycznych w tych przepisach (9 żołnierzy). Nieco mniej, tj. sześciu ankietowanych,

ocenia aktualnie obowiązujące przepisy prawne w tym zakresie jako wymagające pewnego doprecyzowania. Żaden z żołnierzy biorących udział w badaniu nie sklasyfikował tych przepisów jako niedoprecyzowanych czy całkowicie odstających od wymagań.

Oceniając tę analizę, stwierdzono, że szczegółowe przepisy określające powoływanie i przygotowywanie dyplomatów wojskowych na stanowiska służbowe w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP za granicą są skonstruowane w sposób klarowny i zrozumiały, w nielicznych przypadkach wymagają dookreślenia.

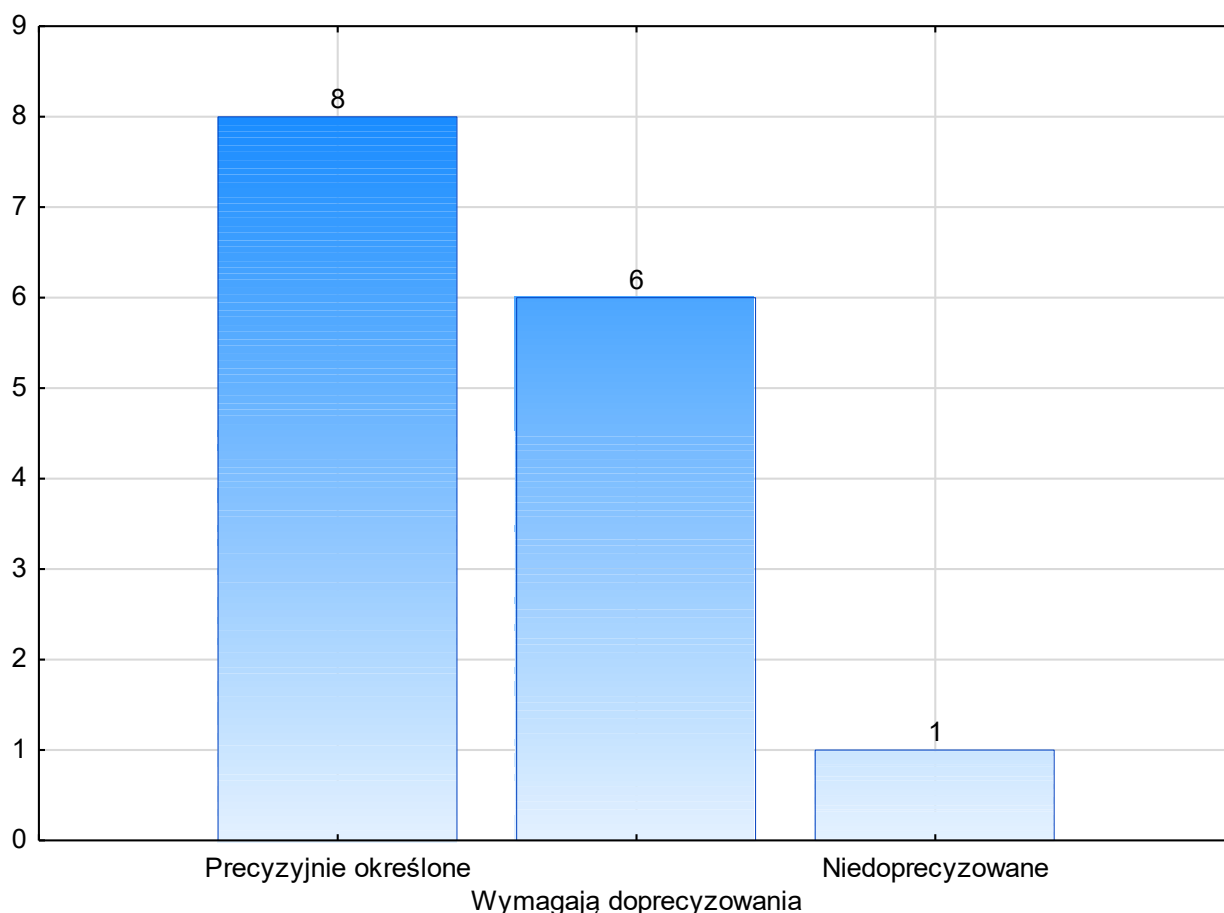
W dalszej kolejności analizie zostały poddane obowiązujące przepisy prawne określające szczegółowo warunki związane z wykonywaniem przez attaché obrony obowiązków służbowych w kraju akredytowania. Pytanie 10 brzmi następująco:

Czy Pana(-i) zdaniem aktualne przepisy prawne precyzyjnie określają wszystkie aspekty związane z wykonywaniem obowiązków służbowych w polskiej dyplomacji wojskowej?

Proszę zaznaczyć jedną z ocen:

- precyzyjnie określone,
- wymagają doprecyzowania,
- niedoprecyzowane,
- całkowicie odstają od wymagań.

Wyniki badań ankietowych zestawiono na rysunku 53.

Rysunek 53. Wykres słupkowy danych dotyczących opinii respondentów względem obecnie wiążących regulacji prawnych precyzujących wykonywanie obowiązków służbowych przez polskich dyplomatów wojskowych (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Dane na rysunku 53 wskazują, że ośmiu ankietowanych ocenia obowiązujące przepisy dotyczące realizowania obowiązków służbowych attaché obrony jako precyzyjnie określone i sformułowane. Sześciu żołnierzy natomiast postrzega te regulacje prawne jako wymagające doprecyzowania i uszczegółowienia. Żaden z respondentów biorących udział w badaniach nie skategoryzował ww. przepisów jako niedoprecyzowanych czy zupełnie odstających od wymagań.

Warto zatem zauważyć, że powyższy wykres potwierdza, że gruntowne regulacje i wytyczne dotyczące wykonywania i egzekwowania obowiązków służbowych przez polskich dyplomatów wojskowych są interpretowane w sposób jasny, klarowny i w dużej mierze nie wymagają głębszego doprecyzowania.

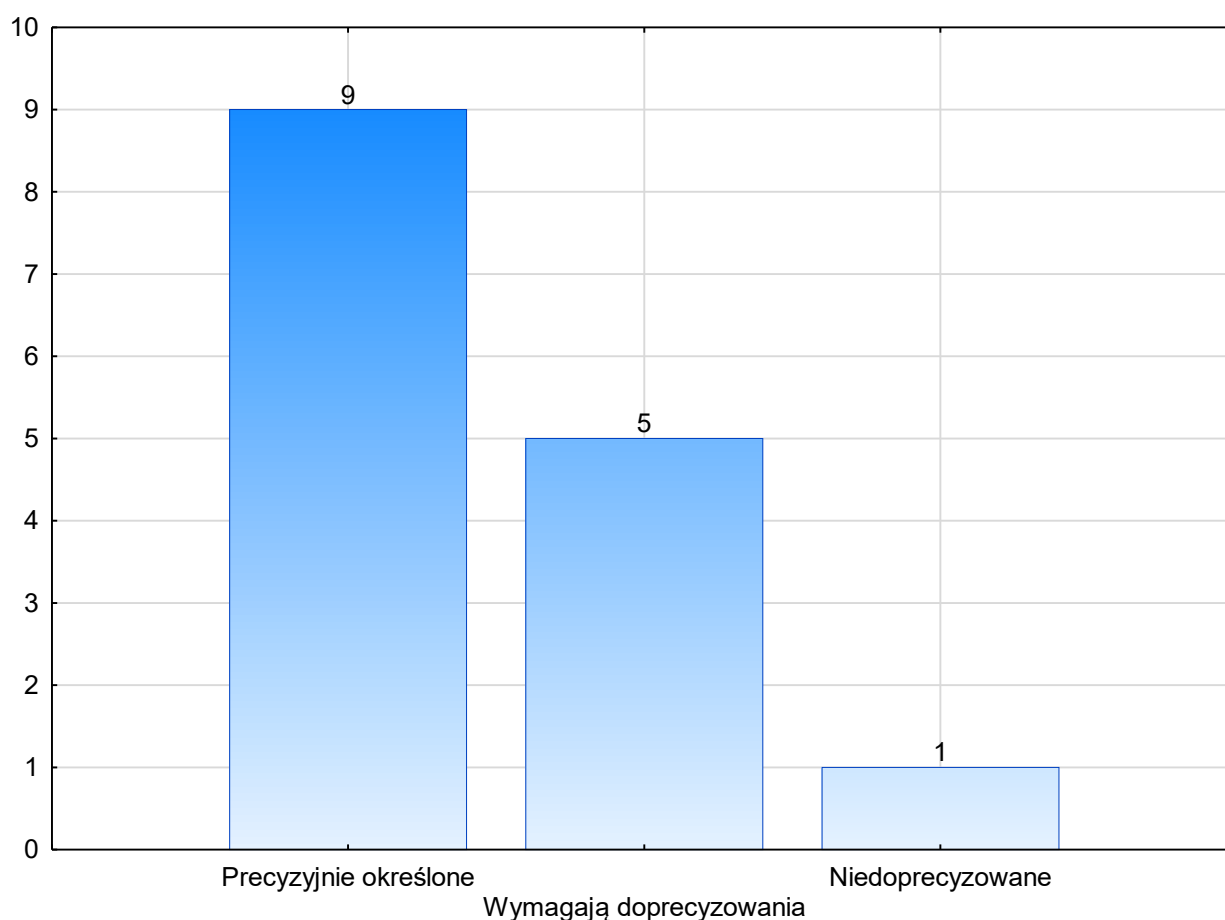
Następnie analizie poddano odpowiedzi dotyczące zakończenia służby w ataszatach obrony.

Pytanie nr 11 było następujące:

Czy Pana(-i) zdaniem aktualne przepisy prawne precyzyjnie określają wszystkie aspekty związane z zakończeniem służby w polskiej dyplomacji wojskowej? Proszę zaznaczyć jedną z ocen:

- precyzyjnie określone,
- wymagają doprecyzowania,
- niedoprecyzowane,
- całkowicie odstają od wymagań.

Wyniki badań ankietowych zestawiono na rysunku 54.

Rysunek 54. Wykres słupkowy danych obejmujących odpowiedzi na pytanie ankietowe dotyczące regulacji prawnych związanych z zakończeniem służby w dyplomacji wojskowej (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Analiza rysunku 54 wskazuje, że dziewięciu ankietowanych określa regulacje prawne związane z zakończeniem służby wojskowej na stanowisku attaché obrony jako precyzyjnie określone, natomiast sześciu respondentów twierdzi, że te uregulowania wymagają doprecyzowania i uszczegółowienia. Co ciekawe, tylko jeden żołnierz określił

aspekty regulujące zakończenie służby w dyplomacji wojskowej jako kompletnie niedoprecyzowane.

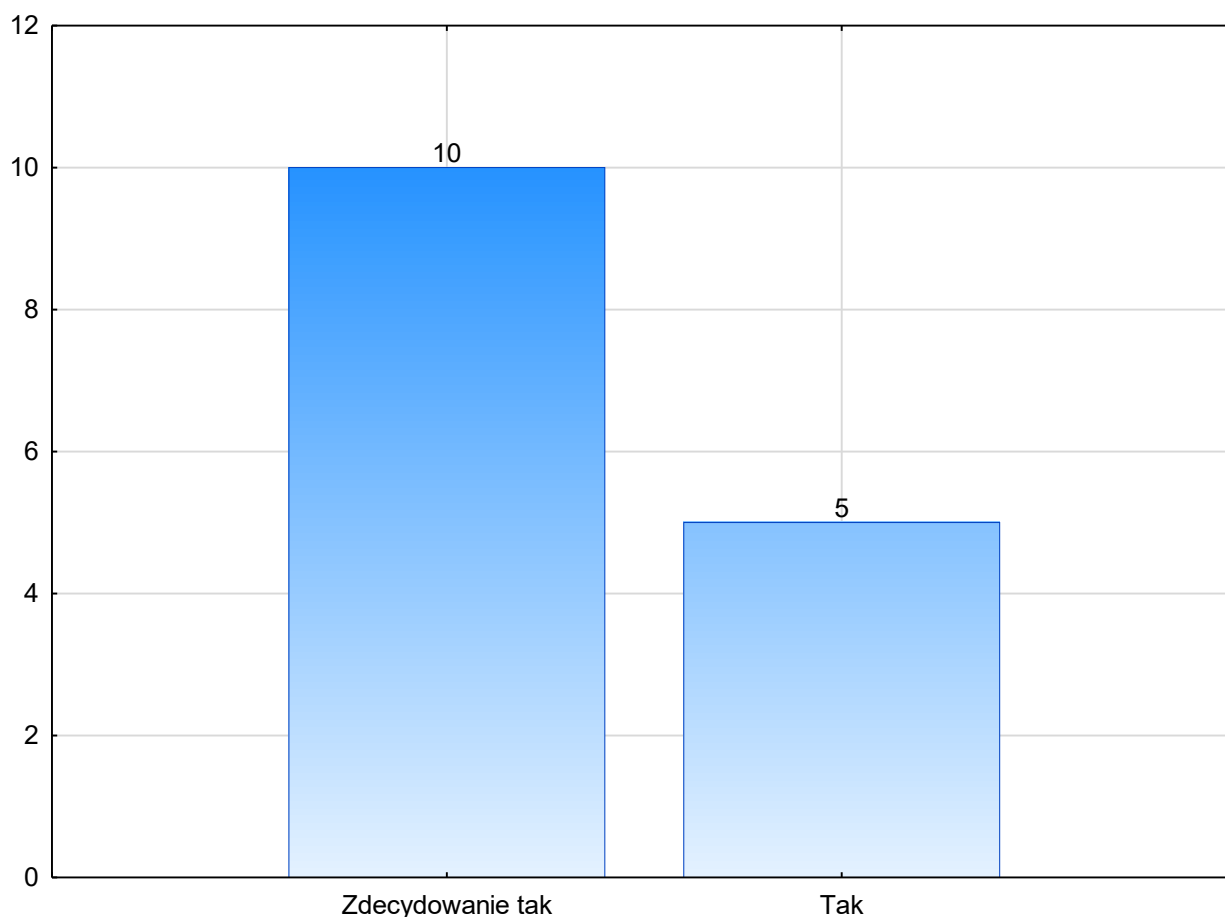
Podsumowując, zaobserwowano, że dla większości respondentów (14 z 15 ankietowanych) obowiązujące regulacje prawne dotyczące zakończenia służby wojskowej w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP za granicą wydają się precyzyjnie dookreślone lub wymagają doprecyzowania tylko w niewielkim stopniu.

Kolejnym etapem badań była analiza odpowiedzi dotyczących pytania nr 12.

Czy Pana(-i) zdaniem informacje uzyskiwane podczas pełnienia obowiązków służbowych w polskiej dyplomacji wojskowej mogły być przydatne dla rozwoju Sił Zbrojnych RP? Proszę zaznaczyć jedną z ocen:

- zdecydowanie tak,
- tak,
- raczej tak,
- raczej nie,
- nie
- zdecydowanie nie.

Na rysunku 55 przedstawiono odpowiedzi dotyczące informacji potencjalnie użytecznych dla Sił Zbrojnych RP uzyskanych w trakcie pełnienia służby przez attaché obrony w formie ich rangowania.

Rysunek 55. Wykres słupkowy danych obejmujących rangowanie odpowiedzi udzielonych przez attaché obrony na temat informacji potencjalnie użytecznych dla rozwoju Sił Zbrojnych RP (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Można stwierdzić, że wszyscy żołnierze z piętnastu ankietowanych potwierdzają przydatność informacji, które mogą mieć potencjalny wpływ na dalszy rozwój Sił Zbrojnych RP, pozyskanych przez polskich dyplomatów wojskowych w trakcie służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP za granicą. Pięciu respondentów zasygnalizowało nawet, że dane pozyskane przez attaché obrony mogą zdecydowanie oddziaływać na rozwój Sił Zbrojnych RP w przyszłości. Warto wspomnieć, że żaden z żołnierzy nie wytypował innych podanych w pytaniu nr 12 odpowiedzi, czyli nikt z respondentów nie zdecydował się na stwierdzenie, że ww. informacje nie będą w ogóle przydatne dla Sił Zbrojnych RP.

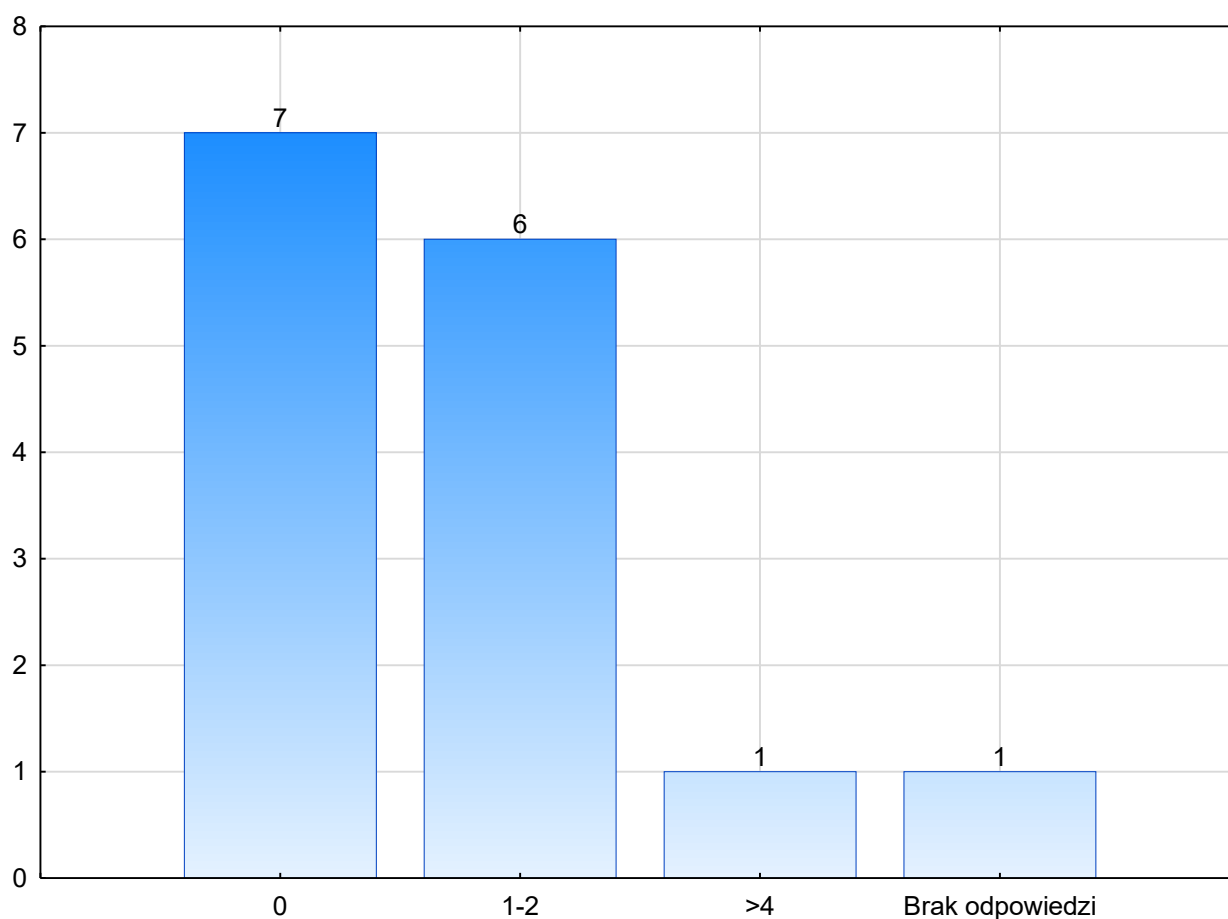
Wskazuje to, że wszelkie informacje i dane pozyskane za granicą na placówkach dyplomatycznych przez personel ataszatu obrony mogą mieć bardzo duże znaczenie dla rozwoju i docelowego wzmocnienia struktur Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie dotyczącym przeciwdziałania zagrożeniom zewnętrznym.

Następnym etapem badań była analiza odpowiedzi udzielonych przez respondentów na pytanie nr 13.

Czy w trakcie pełnienia służby w polskiej dyplomacji wojskowej zaobserwował(a) Pan(i) zagrożenia dla bezpieczeństwa RP? Proszę wskazać, ile zagrożeń Pan(i) zaobserwował(a) i ile informacji o tych zagrożeniach przekazał(a) Pan(i) do kraju w całym okresie służby na zajmowanym stanowisku:

- 0,
- 1–2,
- 3–4,
- > 4.

Zestawienie odpowiedzi dotyczących zagrożeń dla bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej zaobserwowanych przez attaché obrony w trakcie pełnienia przez nich służby przedstawiono na rysunku 56.

Rysunek 56. Wykres danych dotyczących rangowania odpowiedzi udzielonych przez attaché obrony dotyczących liczby zagrożeń dla bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

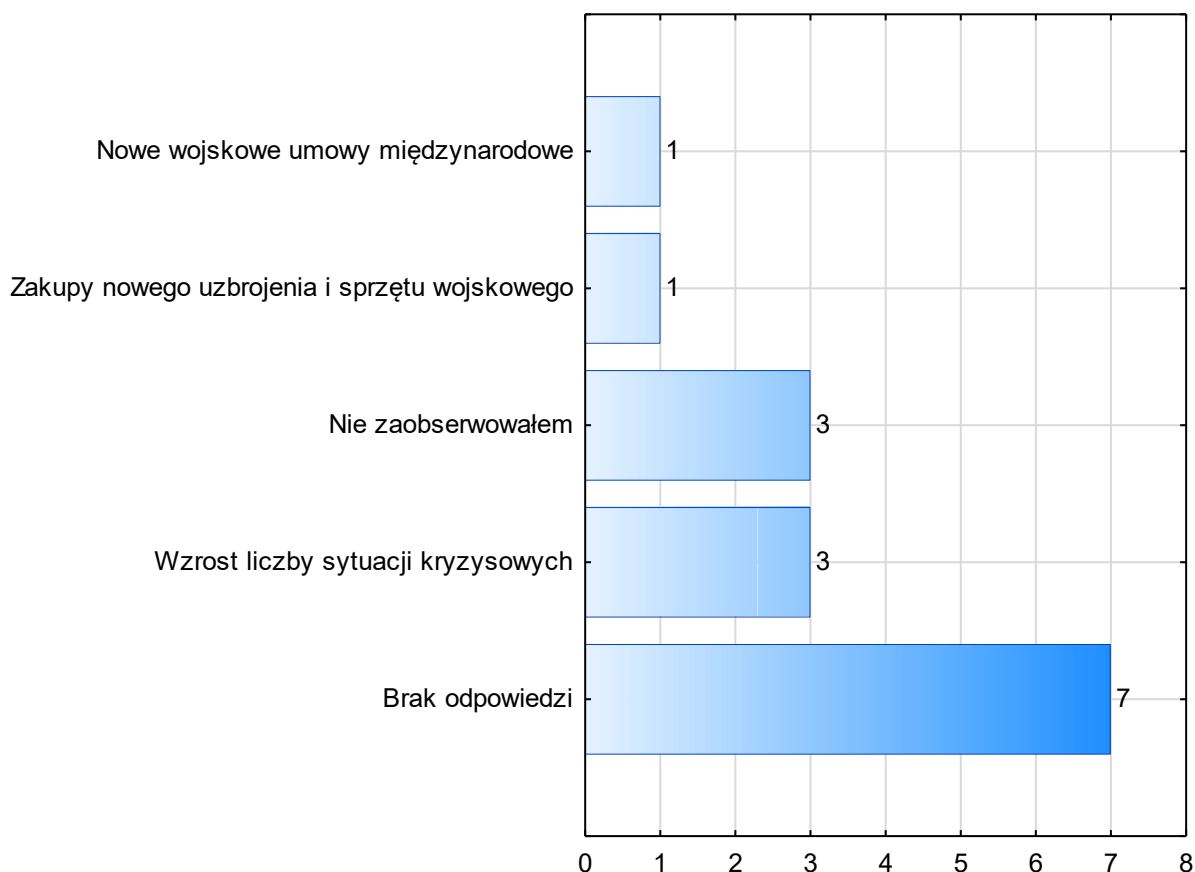
Analiza danych pokazuje, że tylko jeden respondent odnotował więcej niż cztery zagrożenia w kontekście bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej podczas pełnienia służby poza granicami kraju. Jeden ankietowany nie udzielił odpowiedzi w ogóle. Natomiast sześciu ankietowanych odnotowało 1–2 zagrożenia i przekazało informacje o nich do stosownych komórek i instytucji MON. Pozostali, czyli aż siedmiu attaché obrony, nie zidentyfikowali żadnych zagrożeń w trakcie służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP.

Wskazuje to, że wszelkie, niezależnie od ilości, informacje o zaobserwowanych zagrożeniach bezpieczeństwa RP są przekazywane przez polskich dyplomatów wojskowych do komórek krajowych Ministerstwa Obrony Narodowej w celu przeciwdziałania zagrożeniom zewnętrznym Rzeczypospolitej Polskiej.

Kolejnym etapem badań była analiza danych dotyczących odpowiedzi na pytanie 14. Czy podczas pełnienia służby w polskiej dyplomacji wojskowej zaobserwował(a) Pan(i) zagrożenia dla bezpieczeństwa RP? Proszę wskazać jedną odpowiedź, która stanowi najważniejsze zagrożenie na obszarze danego kraju (**pytanie do attaché obrony pełniących służbę w państwach nienależących do NATO**):

- wzrost liczby żołnierzy w resorcie obrony narodowej,
- zakupy nowego uzbrojenia i sprzętu wojskowego,
- nowe wojskowe umowy międzynarodowe,
- napływ imigrantów,
- wzrost liczby sytuacji kryzysowych,
- nie zaobserwowałem.

Zgromadzone odpowiedzi zestawiono na rysunku 57.

Rysunek 57. Wykres słupkowy zagrożeń dla bezpieczeństwa RP zaobserwowanych przez wojskowe placówki dyplomatyczne (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

Z danych przedstawionych na rysunku 57 wynika, że trzech respondentów zaobserwowało wzrost liczby sytuacji kryzysowych w kraju/ krajach akredytacji, jeden ankietowany zwrócił uwagę na fakt dokonywanego zakupu nowego uzbrojenia i sprzętu wojskowego w danym kraju/ regionie oraz jeden respondent odnotował przypadek zawierania nowych wojskowych umów międzynarodowych. Co ciekawe, trzech ankietowanych nie zaobserwowało żadnych zagrożeń wyszczególnionych w pytaniu ankietowym, a aż siedmiu respondentów nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie w ogóle (prawdopodobnie byli to respondenci pełniący służbę w państwach należących do NATO).

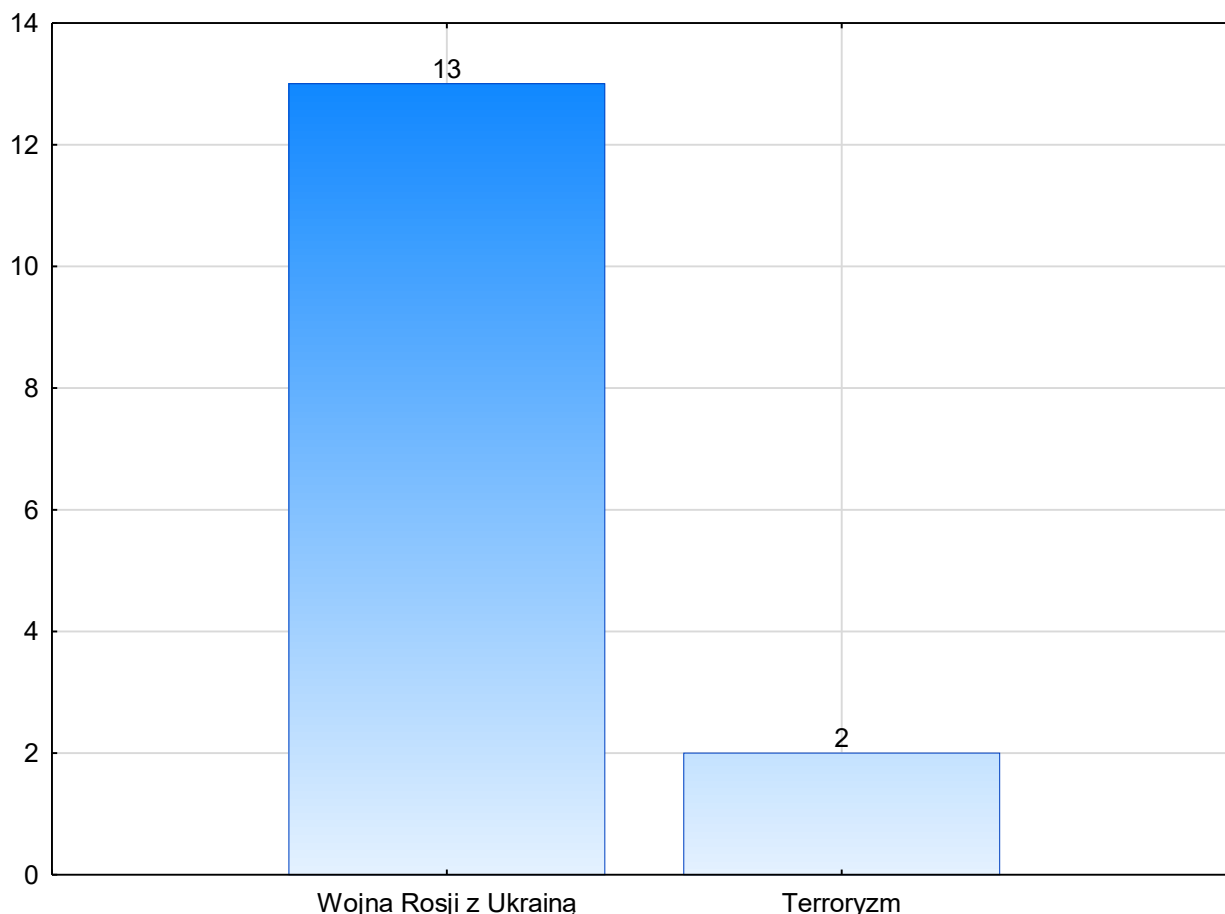
Warto więc zauważyć, że ankietowani informują swoich przełożonych i odpowiednie instytucje MON o zaobserwowanych zagrożeniach dla bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej bądź o ich braku.

Ostatnim etapem badań była analiza odpowiedzi na pytanie nr 15.

Jakie jest według Pana(-i) jedno najważniejsze aktualne zagrożenie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej?

- wojna Rosji z Ukrainą (zagrożenia bezpieczeństwa militarnego);
- imigranci (zagrożenia bezpieczeństwa kulturowego);
- terroryzm (zagrożenia bezpieczeństwa publicznego);
- inflacja (zagrożenia bezpieczeństwa ekonomicznego);
- pandemia choroby zakaźnej (zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego).

Na rysunku 58 przedstawiono odpowiedzi w formie rangowania dotyczące najistotniejszych zagrożeń dla bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej.

Rysunek 58. Wykres słupkowy danych dotyczących rangowania odpowiedzi udzielonych przez respondentów na temat zagrożeń bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z DWSZ MON

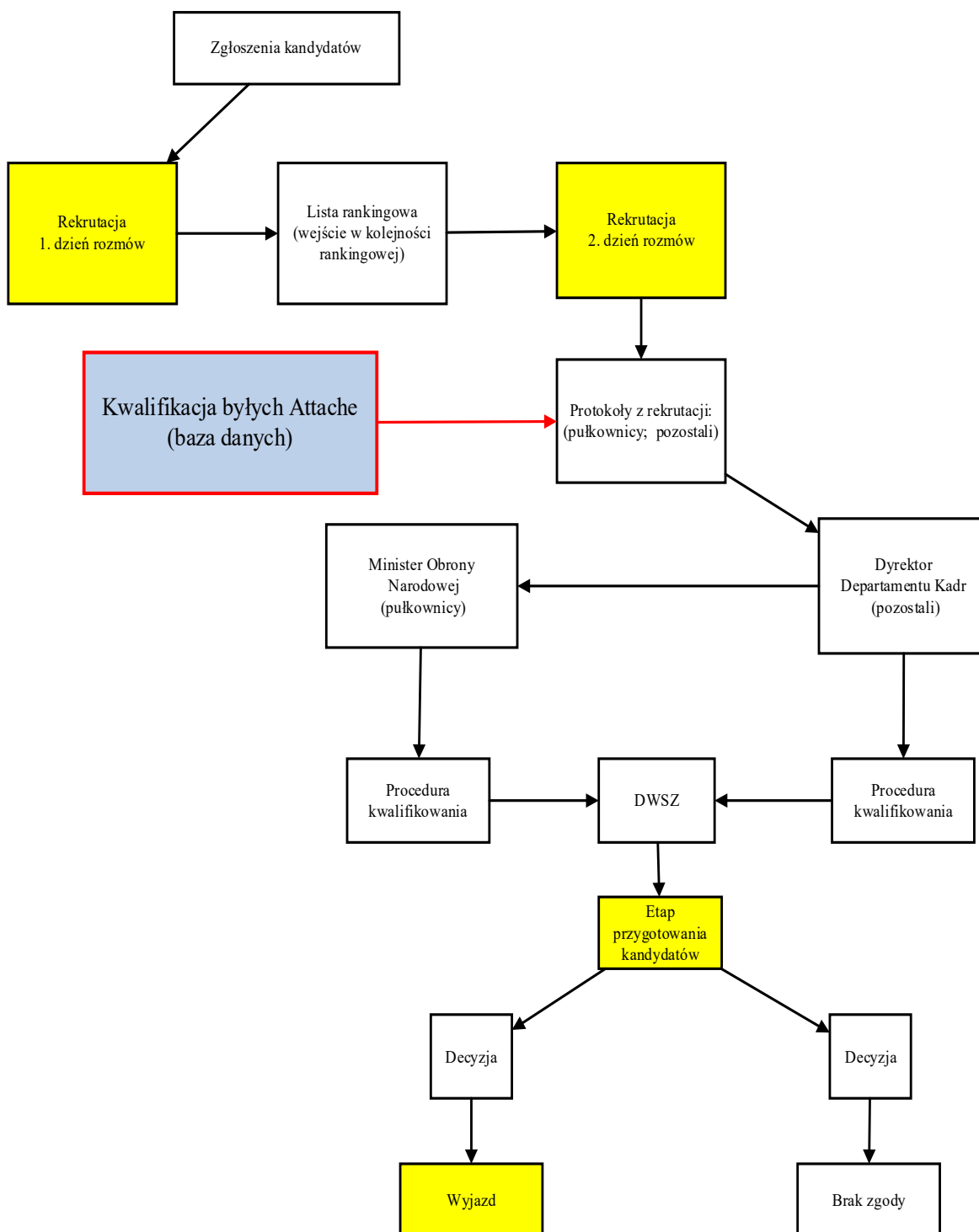
Z danych widać, że prawie wszyscy respondenci (13 żołnierzy na 32 ankietowanych) wskazują na wojnę Rosji z Ukrainą jako główne aktualne zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego RP, zwłaszcza dla bezpieczeństwa militarnego. Dwóch żołnierzy zasygnalizowało terroryzm jako przykład zagrożenia bezpieczeństwa publicznego aktualnego dla naszego kraju. Oznacza to, że niebezpieczeństwa płynące z wschodniej

granicy RP okazują się być najbardziej znaczące w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa militarnego państwa.

Warto także wspomnieć, że żaden z respondentów nie wytypował innych podanych w pytaniu 15 rodzajów zagrożeń, czyli: zagrożenia bezpieczeństwa kulturowego (imigranci), zagrożenia bezpieczeństwa ekonomicznego (inflacja) czy zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego (pandemia choroby zakaźnej).

5.3. Nowy model procesu naboru na stanowiska attaché obrony

Nowy model naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony/zastępców attaché obrony (attaché) przedstawiono na rysunku 59.

Rysunek 59. Nowy model naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony (attaché)

Źródło: opracowanie własne

Na podstawie badań i obserwacji uczestniczącej autor doszedł do wniosku, że nowe rozwiązanie przewiduje zastosowanie specjalnie przygotowanej bazy danych, która zawierać będzie w swoim systemie byłych attaché obrony/ zastępców attaché obrony. Informacje zawarte w bazie danych spowodują, że osoby aplikujące na wyżej wymienione

stanowiska zostaną pominięte z dwóch dni rozmów. Powyższe spowoduje skrócenie czasu trwania całego procesu naboru, zmniejszy liczbę osób zaangażowanych w proces i wydatki finansowe z tym związane.

Korpus służby dyplomatycznej pozostawałby w zasobie DWSZ i przewidywałby wykorzystanie potencjału osobowego, który już wcześniej odbył proces rekrutacji i kwalifikacji.

Autor ma nadzieję, że nowo skonstruowany model naboru żołnierzy na stanowiska służbowe attaché obrony w Siłach Zbrojnych naszego kraju stanie się przesłanką do wdrożenia go w przyszłości (cel utylitarny dysertacji).

5.4. Rekomendacje zmian formalnoprawnych regulujących funkcjonowanie polskiej wojskowej służby dyplomatycznej

Wieloetapowa obserwacja uczestnicząca oraz wiedza zdobyta na podstawie wielowymiarowej analizy porównawczej obejmującej przedstawicieli polskiej wojskowej służby dyplomatycznej – attaché obrony/ zastępców attaché obrony, związana głównie z badaniem dotychczasowej procedury wyznaczania na stanowiska w ataszatach obrony, pozwoliła na wskazanie licznych rekomendacji zmian regulujących funkcjonowanie polskiej wojskowej służby dyplomatycznej oraz możliwości implementacji nowego modelu naboru żołnierzy zawodowych na ww. stanowiska służbowe.

Pierwszym rekomendowanym etapem podczas procesu implementacji nowego modelu naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP jest sprecyzowanie szczegółowych potrzeb dotyczących obligatoryjnej liczby pracowników DWSZ, którzy będą uczestniczyli w procesie analizy i oceny specjalnie przygotowanej bazy danych oraz planowania naboru żołnierzy do pełnienia służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP. Omawiana baza danych w swoich zasobach będzie zawierała wieloaspektowe dane dotyczące kompetencji i kwalifikacji potencjalnych kandydatów, którzy zajmowali już stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony oraz obszerną historię ich dotychczasowej służby poza granicami państwa. Z obserwacji uczestniczącej autora wynika, że aktualnie w DWSZ brakuje pracowników, którzy odbyli wyspecjalizowane szkolenia i praktyki dotyczące prognozowania w pakietach z oprogramowaniem do zaawansowanej analizy danych statystycznych, takich jak Statistica lub IBM SPSS.

Kolejnym proponowanym krokiem procesu implementacji nowego modelu naboru żołnierzy zawodowych do pełnienia służby w ataszatach obrony jest organizacja i przeprowadzenie zaawansowanego szkolenia dla wyznaczonych pracowników DWSZ biorących udział w procesie analizy, oceny i prognozowania danych uwzględniających oficerów ujętych w specjalnie przygotowanej bazie byłych attaché obrony/ zastępców attaché obrony. Szkolenie to będzie realizowane na podstawie danych historycznych dotyczących naboru na stanowiska służbowe w polskiej dyplomacji wojskowej i obejmie poszukiwanie trendów, sezonowości i konstruowanie modeli przeznaczonych do prognozowania danych. Przedstawione zostaną również narzędzia do wykrywania zależności w rozpatrywanych danych oraz omówione z praktycznego punktu widzenia możliwości porównywania grup obiektów w czasie i przestrzeni. Docelowy etap organizowanego szkolenia będzie się koncentrował na prognozowaniu danych z wykorzystaniem rozmaitych metod oraz ich łączeniu. W obrębie doboru najbardziej adekwatnej metody prognozowania otrzymane prognozy poddane zostaną analizie i ocenie przez zastosowanie specjalistycznych mierników pod postacią błędów prognozowania. Uzyskane wyniki badań będą ostatecznie zestawione na skategoryzowanych wykresach przedstawiających jak najdokładniejsze prawidłowości.

Trzecim rekomendowanym etapem implementacji nowego modelu naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP będzie pozyskanie i instalacja specjalistycznego oprogramowania informatycznego Statistica wraz z możliwością aktualizacji dodatkowych niezbędnych pakietów i konfiguracji aplikacji.

Czwartym etapem implementacji nowego modelu będzie pozyskanie z resortu obrony narodowej (m.in. z Departamentu Kadr MON) informacji dotyczących naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony według lat wysługi z co najmniej dziesięciu ostatnich lat. Dane te będą się składać na informacje pierwotne niezbędne do funkcjonowania nowo skonstruowanego modelu naboru żołnierzy zawodowych do pełnienia służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP.

Następnym proponowanym etapem cyklu implementacji nowego modelu naboru żołnierzy jest realizacja procesu planowania naboru oficerów. Planowanie to obejmowałoby nie tylko analizę, lecz także ocenę danych retrospektywnych. Uzyskane oceny będą wówczas przesłanką doboru najbardziej adekwatnej metody prognozowania naboru. W rezultacie otrzymane informacje staną się prognozą naboru żołnierzy zawodowych na

stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony. Będzie ją można wówczas poddać korekcie na podstawie oceny szeregu czasowego liczby ww. oficerów według lat wysługi, co pozwoli na oszacowanie liczby naboru przyszłych dyplomatów wojskowych.

Szóstym etapem procesu implementacji będzie natomiast jego analiza i ocena, które obejmą w szczególności ocenę pozyskanych prognoz w wyniku porównania ich z danymi rzeczywistymi. Można do tego zastosować mierniki jako błędy prognozowania.

Wobec dynamicznych zmian i kolejnych wyzwań w zakresie bezpieczeństwa militarnego i narodowego Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście ogromu zadań realizowanych przez polską wojskową służbę dyplomatyczną nowy model procesu planowania naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony musi ulegać permanentnym zmianom, które w rezultacie będą miały wpływ na jakość wykonywanych zadań i struktury kadrowo-organizacyjne. Tym samym istnieje więc potrzeba posiadania oraz wykorzystania odpowiedniej liczby dyplomatów wojskowych do ich prawidłowej realizacji. Stało się to przesłanką do próby opracowania procesu aktualizacji modelu naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony.

Proces aktualizacji modelu naboru przyszłych dyplomatów wojskowych będzie wymagał wielu etapów postępowania.

Pierwszym etapem procesu aktualizacji będzie analiza i ocena liczby wyznaczonych osób przeszkolonych w Departamencie Wojskowych Spraw Zagranicznych MON z umiejętności użytkowania oprogramowania do zaawansowanej analizy danych statystycznych – Statistica.

Drugim etapem będzie organizacja i przeprowadzenie zaawansowanego szkolenia dla wybranych pracowników DWSZ z analizy, oceny oraz prognozowania szeregów czasowych w najbardziej zaawansowanym dostępnym na rynku pakiecie statystycznym – Statistica.

Trzeci etap procesu aktualizacji to ocena pozyskanych danych, które będą dotyczyły m.in.:

- wyników respondentów ankiet dotyczących prowadzonego szkolenia z obsługi specjalistycznego systemu Statistica;
- liczby żołnierzy zawodowych przewidywanych do pełnienia służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych w Siłach Zbrojnych RP oraz historii procesu planowania ich naboru;

- ogólnych trendów polityczno-ekonomicznych państwa polskiego w kontekście planowania wydatków budżetowych czy poziomu inflacji.

Etap czwarty to faktyczna aktualizacja obecnie funkcjonującego modelu jako następstwo ocen uzyskanych z danych zgromadzonych w etapie poprzednim.

Etapem piątym procesu aktualizacji modelu będzie z kolei realizacja procesu planowania naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony/zastępców attaché obrony z wykorzystaniem najbardziej adekwatnej metody na podstawie ocen uzyskanych z etapu poprzedniego.

Szóstym, końcowym etapem powinna być analiza i ocena kompletnego procesu aktualizacji modelu naboru żołnierzy zawodowych do pełnienia służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP. W konsekwencji etap ten będzie zawierał się w pierwszej fazie tego samego procesu.

5.5. Podsumowanie

Można powiedzieć, że polska wojskowa służba dyplomatyczna jest ambasadorem międzynarodowych interesów państwa środkowoeuropejskiego odgrywającego obecnie znaczącą rolę na scenie europejskiej. Rzeczpospolita Polska zaskakuje swoich sojuszników zagranicznych nie tylko pozytywnymi efektami w sferze transformacji społeczno-gospodarczej, lecz także systematycznym angażowaniem się w działania Unii Europejskiej. Polska, wykorzystując swoją geostrategiczną pozycję w Unii Europejskiej, postrzegana jest jako ogniwo pomiędzy Europą Środkową i Wschodnią, w konsekwencji wiąże się to z perspektywami dalszego wzrostu i rozwoju oraz promocji narodowych interesów w Europie. Tymczasem bycie elementem tak skomplikowanej struktury, jaką jest Unia Europejska, może wiązać się z licznymi wyzwaniem (próby podważenia wartości demokratycznych czy kwestie nierówności ekonomicznych na tle bardziej rozwiniętych krajów członkowskich). Polska dyplomacja wojskowa, stojąc na straży interesów swojego państwa i Sił Zbrojnych za granicą, odgrywa zasadniczą rolę w realizacji polityki bezpieczeństwa międzynarodowego oraz jest częścią wielu inicjatyw mających znaczenie dla całej Europy.

Z przeprowadzonych licznych badań przedstawionych w dysertacji wynika, że działalność attaché obrony wyznaczanych do pełnienia służby przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP za granicą jest kluczowa w procesie budowy systemu bezpieczeństwa państwa, zwłaszcza po 1989 r. Jednak obserwacja procesu naboru (rekrutacji, kwalifikacji)

na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony RP pozwala na stwierdzenie, że jest to proces bardzo długi. Etap poprzedzający selekcję potencjalnych kandydatów i okres kwalifikacji potrafi trwać od kilku do kilkunastu miesięcy. Natomiast czasu od momentu zakwalifikowania się do objęcia stanowiska służbowego poza granicami państwa to około 8 miesięcy. Oceny analiz przedstawionych w dysertacji, jak również te wynikające z obserwacji uczestniczącej, pozwoliły na stworzenie nowego modelu naboru żołnierzy zawodowych wyznaczonych do pełnienia służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP. Model ten ma na celu usprawnienie aktualnie obowiązujących procedur wyznaczania na stanowiska w ataszatach obrony. Nowe rozwiązanie będzie przewidywało stworzenie i wykorzystanie specjalnie przygotowanej bazy danych, która obejmie byłych attaché obrony/ zastępców attaché obrony. W rezultacie rozwiązanie to spowoduje skrócenie procesu (oraz znaczne oszczędności) przez nieuczestniczenie w nim osób, które już przeszły przez ten proces i zajmowały stanowiska attaché obrony /zastępców attaché obrony lub stanowiska w strukturach międzynarodowych. W konsekwencji wzmocni to bezpieczeństwo militarne Polski w przyszłości.

Zaproponowany nowatorski model jest narzędziem, które może realnie wspomóc aktualny proces planowania naboru na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony RP w resorcie obrony narodowej w aspekcie skrócenia czasu całego procesu i zmniejszenia wydatków finansowych z tym związanych. Należy wyraźnie zaznaczyć, że brak dogłębnych ocen wykonanych analiz danych retrospektywnych w kontekście implementacji nowego modelu naboru oznaczałby brak rozwoju przyszłych zdolności obronnych Rzeczypospolitej Polskiej, a przede wszystkim jej zdolności operacyjnych. W opinii autora w tak dynamicznie zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa XXI w. permanentna obserwacja, ocena i unowocześnianie modeli prognozowania – w tym przypadku naboru żołnierzy zawodowych wyznaczanych do pełnienia służby w ataszatach obrony – są jednym z niezbędnych czynników zapewniających przetrwanie i stabilizację. Przedstawione w rozdziale piątym rekomendacje zmian formalnoprawnych regulujących funkcjonowanie polskiej wojskowej służby dyplomatycznej pozwalają na wysunięcie wniosku, że opracowany nowy model naboru usprawni aktualnie stosowany proces. Wartością dodaną dysertacji jest opracowany nowy model naboru żołnierzy zawodowych na ww. stanowiska attaché obrony.

ZAKOŃCZENIE

W rozprawie doktorskiej znalazły się rezultaty szczegółowych badań i analiz oraz ustalenia naukowe wynikające z realizacji wieloletniego projektu badawczego, obejmujące szeroko pojętą działalność i funkcjonowanie polskiej wojskowej służby dyplomatycznej jako narzędzia służącego utrwalaniu i wzmacnianiu bezpieczeństwa militarnego Rzeczypospolitej Polskiej wobec aktualnych zagrożeń z zewnątrz, a także wpływ czynników formalnoprawnych i organizacyjno-kompetencyjnych na jej potencjał.

W opinii autora dysertacja wychodzi naprzeciw potrzebom Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście udoskonalenia obecnie stosowanego modelu procesu planowania naboru żołnierzy zawodowych wyznaczanych do pełnienia służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych w Siłach Zbrojnych RP za granicą – attaché obrony/ zastępców attaché obrony RP.

Współczesne zagrożenia bezpieczeństwa militarnego (konflikt zbrojny i wojna toczące się u granic Unii Europejskiej i NATO) oraz niemilitarnego (migracje międzynarodowe oraz ich konsekwencje) w sposób znaczący są w stanie naruszyć funkcjonowanie państwa polskiego, jego instytucji czy instrumentów i obszaru ustawowej odpowiedzialności, co może zagrażać obywatelom i ich środowisku. Graniczne położenie Rzeczypospolitej Polskiej w UE i NATO wydaje się nakładać na dyplomację wojskową szczególną odpowiedzialność i znaczenie w tym względzie. W rezultacie, według wiedzy zgromadzonej przez autora, działania polskiej wojskowej służby dyplomatycznej wpływają znacząco na proces kształtowania środowiska bezpieczeństwa regionalnego i wybiórczo globalnego. Kluczową rolę w tym wymiarze odgrywa instytucja attaché obrony jako jeden z najistotniejszych instrumentów polskiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa militarnego RP. Zdecydowanie presja natychmiastowej reakcji na aktualnie występujące zagrożenia bezpieczeństwa, ogólnoswiatowa walka z terroryzmem czy wywiązywanie się z podjętych wobec UE i NATO zobowiązań obligują polską dyplomację wojskową do stałego podnoszenia sprawności procesów decyzyjnych. Bez wątpienia pomoże w tym doskonalenie obecnie stosowanego modelu procesu planowania naboru oficerów do pełnienia służby w ataszatach obrony RP, w szczególności w aspekcie gruntownej przebudowy Sił Zbrojnych RP, która aktualnie ma miejsce.

Zdaniem autora istnieje więc pilna potrzeba usprawnienia aktualnie funkcjonującego modelu naboru na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony RP, wraz

z jego planowaniem. Cały proces wymaga jednocześnie zmiany podejścia do aspektu planowania przez solidne oparcie go na analizach i ocenach danych retrospektywnych dotyczących naborów (rekrutacji, kwalifikacji) ww. oficerów z lat poprzednich w grupie jednoimiennych lat wysługi (na stanowiskach attaché obrony/ zastępców attaché obrony lub w strukturach międzynarodowych) – na tej podstawie prognozowany będzie proces naboru w ujęciu dynamicznym.

Wskazane w rozprawie doktorskiej **cele badawcze pracy zostały w pełni zrealizowane**. Celem głównym dysertacji było opracowanie autorskiego modelu planowania naboru żołnierzy na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP w obliczu zagrożeń bezpieczeństwa militarnego Rzeczypospolitej Polskiej w XXI wieku. Model ten został zbudowany z uwzględnieniem zachodzących zmian dotyczących planowania w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej spowodowanych współczesnymi zagrożeniami bezpieczeństwa militarnego Polski.

Hipoteza główna i hipotezy szczegółowe przedstawione w pierwszym rozdziale rozprawy doktorskiej **zostały potwierdzone**.

Główna hipoteza badawcza

Przypuszcza się, że autorski model planowania naboru na stanowiska służbowe attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP wzmocni bezpieczeństwo militarne w obliczu współczesnych zagrożeń Polski.

Opracowany model skróci czas całego procesu, zmniejszy liczbę osób w nim uczestniczącą, a tym samym ograniczy wydatki finansowe na jego zabezpieczenie.

Pięć szczegółowych hipotez badawczych, które uściślają hipotezę główną, **zostały potwierdzone**.

Pierwsza szczegółowa hipoteza badawcza

Przypuszcza się, że zmiany, które zaszły w działalności polskiej dyplomacji wojskowej na przestrzeni lat, wpłynęły na zwiększenie bezpieczeństwa militarnego RP.

Badania przeprowadzone przez autora, koncentrujące się na ewolucji polskiej wojskowej służby dyplomatycznej, pozwalają bezsprzecznie stwierdzić, że zmiany, które zachodziły w jej działalności na przestrzeni lat, wpłynęły zasadniczo na zwiększenie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej. Przede wszystkim dyplomacja wojskowa jako instrument polityki zagranicznej i bezpieczeństwa państwa zapewnia szczególny wymiar utrzymania właściwego poziomu bezpieczeństwa militarnego naszego kraju. Wypracowane podstawy prawne jej funkcjonowania od początków istnienia (okres II Rzeczypospolitej) dały możliwość realnego zwiększenia zdolności militarnych Polski w kontekście

zapewnienia bezpieczeństwa narodowego RP wobec zagrożeń zewnętrznych, stając się fundamentem strategii wzmocnienia potencjału odstraszania przeciwników, którym obecnie jest np. Rosja.

Dруга szczegółowa hipoteza badawcza

Przypuszcza się, że aktualnie stosowany model naboru na stanowiska attaché obrony jest zbyt długi i wymaga przemodelowania.

Obecne (sytuacja w Ukrainie połączona z eskalacją relacji pomiędzy Rosją a Paktem Północnoatlantyckim NATO) i przyszłe konflikty, w tym zbrojne, są i będą determinowane przez różnorodne czynniki, m.in. rozbieżności interesów lub celów poszczególnych podmiotów. Podłoża tych konfliktów trzeba poszukiwać również w możliwych interwencjach z zewnątrz. Dzięki aktywności dyplomacji wojskowej np. na terenach Bałkanów Zachodnich i w regionie Basenu Morza Bałtyckiego Rzeczpospolita Polska stara się wspierać drogą dyplomatyczną przeprowadzane tam reformy, co sprawia, że wzmacniane jest bezpieczeństwo militarne RP wobec zagrożeń z zewnątrz, mogących stanowić istotne źródła konfliktów międzynarodowych. W rezultacie niezwykle dynamiczne zmiany w zakresie bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej stały się przesłanką do przemodelowania obecnie stosowanego modelu procesu planowania naboru żołnierzy zawodowych do pełnienia służby w ataszatach obrony i w konsekwencji opracowania oraz próby wdrożenia nowego modelu naboru.

Model naboru na stanowiska attaché obrony obejmuje selekcję i kwalifikację kandydatów która trwa od kilku do kilkunastu miesięcy. Oceną wykonanych badań jest stwierdzenie, że proces ten powinien zostać skrócony poprzez przemodelowanie aktualnie wykorzystywanego modelu.

Trzecia szczegółowa hipoteza badawcza

Przypuszcza się, że żołnierze, którzy zajmowali stanowiska attaché obrony, powinni zostać pominięci z części aktualnie stosowanego procesu naboru (1 i 2 dzień rozmów) w przypadku kolejnego aplikowania przez nich na te stanowiska.

Działając w kluczowych dla siebie sferach polityki bezpieczeństwa międzynarodowego, polska dyplomacja wojskowa wykorzystuje liczne instrumenty dyplomatyczne w zależności od konkretnych sytuacji i warunków geopolitycznych czy geoeconomicznych. Oceną wykonanych badań w kontekście poprawy aktualnie stosowanego modelu naboru jest pominięcie osób będących już na stanowiskach attaché obrony z pierwszego i drugiego dnia rozmów w przypadku kolejnego aplikowania przez nich na te stanowiska w służbie poza granicami państwa.

Czwarta szczegółowa hipoteza badawcza

Przypuszcza się, że nowy model naboru na stanowiska służbowe attaché obrony w Siłach Zbrojnych RP usprawni aktualnie obowiązujący proces naboru w korpusie oficerów zawodowych przez zastosowanie przyjętych w rozprawie doktorskiej etapów jego implementacji.

Oceny analiz przedstawionych w dysertacji, jak również te wynikające z obserwacji uczestniczącej, pozwoliły na stworzenie nowego modelu naboru żołnierzy zawodowych wyznaczonych do pełnienia służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych RP, który ma usprawnić aktualnie obowiązujące procedury. Nowe rozwiązanie będzie przewidywało stworzenie i wykorzystanie specjalnie przygotowanej bazy danych, która obejmie w swoim systemie byłych attaché obrony/ zastępców attaché obrony. Informacje zawarte w bazie danych spowodują, że osoby aplikujące na wyżej wymienione stanowiska zostaną pominięte z dwóch dni rozmów. Powyższe spowoduje skrócenie czasu trwania całego procesu naboru, zmniejszy liczbę osób zaangażowanych w proces i wydatki finansowe z tym związane.

Wkład do nauki, w tym praktyczne i teoretyczne wykorzystanie rezultatów pracy naukowej

Skonstruowany autorski model planowania naboru żołnierzy zawodowych wyznaczanych do pełnienia służby w ataszatach obrony przy przedstawicielstwach dyplomatycznych w Siłach Zbrojnych RP za granicą – attaché obrony/ zastępców attaché obrony RP – został przygotowany na podstawie licznych badań przedstawionych w dysertacji oraz obserwacji uczestniczącej. Według wiedzy autora nie wdrażano go jeszcze do resortu obrony narodowej. W efekcie przedstawiony w rozprawie doktorskiej materiał zwiększa jej wartość zarówno naukową, jak i poznawczą. **Wkładem do nauki jest więc autorski model planowania naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony RP mający na celu wzmocnienie zdolności obronnych RP.** Wyniki badań przeprowadzonych przez autora mogą być w przyszłości wykorzystywane w pracach badawczych dotyczących szeroko pojętej problematyki bezpieczeństwa militarnego i obronności państwa. Zastosowane w dysertacji rozwiązania i rekomendacje mogą być wdrożone w procesach planowania na poziomie narodowym i międzynarodowym.

Wykorzystanie nowatorskiego modelu podczas procesu planowania naboru żołnierzy zawodowych wyznaczanych do pełnienia służby w ataszatach obrony znacząco

usprawni proces naboru na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony RP, a tym samym wpłynie na wzmocnienie bezpieczeństwa militarnego RP w przyszłości.

BIBLIOGRAFIA

Wydawnictwa zwarte

- [1] ARMSTRONG M., *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, Dom Wydawniczy ABC, Kraków 2000.
- [2] BABIŃSKI A., *Wymiar bezpieczeństwa lokalnego – wybrane zagadnienia*, „Zeszyty Naukowe SGSP” 2020, nr 75(3).
- [3] BALCEROWICZ B., *Bezpieczeństwo polityczne Rzeczypospolitej Polskiej*, ZUMS BN, AON, Warszawa 2004.
- [4] BARCIK J., *Dyplomacja w systemie bezpieczeństwa narodowego*, Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. Tadeusza Kościuszki, Wrocław 2014.
- [5] BARSTON R.P., *Modern Diplomacy*, Routledge, London–New York 1997.
- [6] BELL R.K., *An Examination and Evaluation of the Defence Attaché Personnel System*, National War College, National Defence University, Washington D.C. 1983.
- [7] BERRIDGE G.R., LLOYD R., *Dictionary of Diplomacy*, The Palgrave Macmillan, New York 2012.
- [8] BOBROW D.B. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, Scholar, Warszawa 1997.
- [9] BODDY D., *Management. An Introduction*, Fourth Edition, Prentice Hall, 2008.
- [10] BRZEZIŃSKI M., *Inżynieria systemów logistycznych*, WAT, Warszawa 2015.
- [11] BULL H., *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, McMillan, London 1977.
- [12] BUZAN B., *People, States and Fear: an Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*, ECPR Press, Colchester 2007.
- [13] BUZAN B., WAEVER O., De WILDE J., *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder, London 1998.
- [14] CHMIELIŃSKI B., *Rozważania nad naukami o bezpieczeństwie i bezpieczeństwie społeczności lokalnych*, „Historia i Polityka” 2018, nr 23.
- [15] CHOJNOWSKI L., *Bezpieczeństwo. Zarys teorii*, Akademia Pomorska w Słupsku, Słupsk 2015.

- [16] CIANCIARA A., *Operacje pokojowe*, [w:] A. Florczak, A. Lisowska (red.), *Organizacje międzynarodowe w działaniu*, OTO Agencja Reklamowa, Wrocław 2014.
- [17] CIRINCIONE J., *Deadly Arsenals*, Carnegie Endowment for International Peace, 2005.
- [18] CIUPIŃSKI A., *Dyplomacja wielostronna*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2003.
- [19] CLAUSEWITZ C., *O wojnie*, Bellona, Warszawa 2002.
- [20] CZAPUTOWICZ J. (red.), *Bezpieczeństwo europejskie, koncepcje, instytucje, implikacje dla Polski*, Wydawnictwo Ararat, Warszawa 1993.
- [21] CZYŻEWSKI R., KLÓSKA R., *Wybrane zagadnienia z prognozowania*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2019.
- [22] DAVIS R.T., *The Dilemma of NATO Strategy, 1949–1968*, a dissertation presented to the faculty of the College of Arts and Sciences of Ohio University, 2008.
- [23] DELONG M., JURGILEWICZ O., KOZICKI B. (red. nauk.), *Transgraniczny wymiar współczesnego bezpieczeństwa*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2022, ISBN: 978-83-7934-585-4.
- [24] DITTMANN P., *Prognozowanie w przedsiębiorstwie*, Wolters Kluwer Polska, Kraków 2008.
- [25] DITTMANN P., *Prognozowanie w przedsiębiorstwie. Metody i ich zastosowanie*, Wolters Kluwer Polska, Kraków 2016.
- [26] DONAJ Ł., *Pojęcie bezpieczeństwa – bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe*, [w:] W. Malendowski (red.), *Świat u progu XXI wieku – wybrane problemy*, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Poznań 2003.
- [27] DRAB L., *Dyplomacja obronna w procesie kształtowania bezpieczeństwa RP*, Warszawa 2018.
- [28] DUBISZ S. (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- [29] FEHLER W., *Bezpieczeństwo wewnętrzne współczesnej Polski: aspekty teoretyczne i praktyczne*, Arte, Wrocław 2012.
- [30] FICOŃ K., *Bezpieczeństwo narodowe i jego typologie*, BEL Studio, Warszawa 2020.
- [31] FICOŃ K., *Łańcuch bezpieczeństwa. Zagrożenia, ryzyko, kryzysy*, BEL Studio, Warszawa 2021.

- [32] FICOŃ K., *Propedeutyka bezpieczeństwa. Filozofia, nauka, fenomen*, BEL Studio, Warszawa 2020.
- [33] FIRLEJ E., JOPEK Z., *Traktat o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie (stan i perspektywy)*, Warszawa 1996.
- [34] *Funkcjonowanie służby cywilnej oraz służby zagranicznej. Informacja o wynikach kontroli*, KAP.430.002.2023, Nr ewid. 13/2023/P/22/005/KAP, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2023.
- [35] GAWIN D., *Globalizacja i polityczność. Wybrane aspekty procesu globalizacji w świecie filozofii politycznej*, [w:] A. Szpociński (red.), *Lokalny, narodowy, ponadnarodowy. Wymiary świata kreowanego przez media*, Warszawa 2002.
- [36] GIERSEWSKI J., *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Zarys problemu*, Difin, Warszawa 2013.
- [37] GÓRNIKIEWICZ M., *Prognozowanie kulturowe zagrożeń bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego*, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2018.
- [38] GRYGOLEC W., KOŚCIUK L., *Bezpieczeństwo militarne państwa. Pojęcia, uwarunkowania, polityka*, MON, Warszawa 2008.
- [39] GRYZ J., *Bezpieczeństwo państwa. Władza – polityka – strategia*, AON, Warszawa 2013.
- [40] GRYZ J., KITLER W., *Identyfikacja, klasyfikacja, podział i uzasadnienie pojęcia, istoty, składników i zakresu bezpieczeństwa państwa (narodowego)*, AON, Warszawa 2014.
- [41] GRYZ J., *Zarys podstaw teorii bezpieczeństwa*, AON, Warszawa 2010.
- [42] GRZELONSKI B., *Dyplomacja Polska w XX wieku*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2006.
- [43] HUZARSKI M., *Sztuka wojenna XXI wieku. Wartość doświadczeń a realizm współczesności*, WAT, Warszawa 2017.
- [44] HUZARSKI M., *Zarządzanie bezpieczeństwem militarnym w ujęciu narodowym i sojuszniczym*, AON, Warszawa 2008.
- [45] HUZARSKI M., *Zmienne podstawy bezpieczeństwa i obronności państwa*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2009.
- [46] JAGIEŁŁO Z., *Bezpieczeństwo narodowe: związki przyczynowo-skutkowe. Ujęcie leksykalne*, Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych, Wrocław 2015.

- [47] JAGIEŁŁO Z., *Wybrane problemy bezpieczeństwa państw, narodów oraz społeczności lokalnych na początku XXI wieku*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu, Wałbrzych 2008.
- [48] JAKUBCZYK R., FLIS J., *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategie*, Bellona, Warszawa 2006.
- [49] JAKUBCZAK R., *Obrona narodowa w tworzeniu bezpieczeństwa III RP*, Warszawa 2003.
- [50] JURGILEWICZ M., KOZICKI B., DELONG M. (red. nauk.), *Prywatyzacja bezpieczeństwa. Wybrane aspekty administracyjnoprawne, ekonomiczne i polityczne*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2022, ISBN: 978-83-7934-575-5.
- [51] JURGILEWICZ O., KOZICKI B., WOŹNY A. (red. nauk.), *Współczesne konteksty bezpieczeństwa*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2024, ISBN: 978-83-7934-710-0.
- [52] KACZMARCZYK B., *Bezpieczeństwo i jego typologie*, „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza” 2013, nr 3.
- [53] KISSINGER H., *Dyplomacja*, Warszawa 2017.
- [54] KITLER W., *Bezpieczeństwo narodowe RP: podstawowe kategorie, uwarunkowania, system*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2011.
- [55] KITLER W., *Organizacja bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Aspekty ustrojowe, prawno-administracyjne i systemowe*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2018.
- [56] KOLIŃSKI A., KOZICKI B. (red.), *Problemy, koncepcje i praktyczne rozwiązania w logistyce*, Instytut Naukowo-Wydawniczy Spatium, Radom 2022.
- [57] KOMPAŁA D., *Pojmowanie bezpieczeństwa militarnego*, „Obronność. Zeszyty Naukowe” 2015, nr 3.
- [58] KOPALIŃSKI W., *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa 2000.
- [59] KORZENIOWSKI L.F., *Podstawy nauk o bezpieczeństwie. Zarządzanie bezpieczeństwem*, Difin, Warszawa 2017.
- [60] KOSTECKI W., *Strach i potęga. Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2012.
- [61] KOT S.M., JAKUBOWSKI J., SOKOŁOWSKI A., *Statystyka*, Difin, Warszawa 2011.

- [62] KOTLIŃSKI A., *Modele bezpieczeństwa państw*, „Zeszyty Naukowe Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Techniki w Polkowicach. Studia z nauk społecznych” 2009, nr 1.
- [63] KOWAL P., ORZELSKA-STĄCZEK A., *Inicjatywa Trójmorza, geneza, cele i funkcjonowanie*, Warszawa 2019.
- [64] KOZACZUK M., *Misje pokojowe wojska polskiego 1953–1978*, Warszawa 1978.
- [65] KOZICKI B., *Model planowania potrzeb Sił Zbrojnych RP wobec aktualnych wyzwań bezpieczeństwa narodowego w XXI wieku*, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2022, ISBN: 978-83-7938-379-5.
- [66] KOZICKI B., *Ocena wskaźnikowa systemu materiałowego wojsk lądowych*, [w:] M. Pawlisiak (red.), *Ocena podsystemu materiałowego wojsk lądowych*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2019, s. 60–92, ISBN: 9788380850460.
- [67] KOZICKI B., *Planowanie potrzeb w Siłach Zbrojnych RP w aspekcie zapewnienia bezpieczeństwa militarnego Polski*, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2022, ISBN: 978-83-7938-362-7.
- [68] KOZICKI B., *Planowanie potrzeb w Siłach Zbrojnych RP z wykorzystaniem LOGFAS w aspekcie bezpieczeństwa*, [w:] P. Kler (red.), *Logistyka w systemie bezpieczeństwa narodowego*, DIFIN, Warszawa 2021, s. 401–419.
- [69] KOZICKI B., BRYCZEK P., JAŚKIEWICZ P., *Metodyka planowania transportu w Siłach Zbrojnych RP z wykorzystaniem ADAMS w aspekcie zachowania bezpieczeństwa militarnego*, [w:] M. Jurgilewicz, B. Kozicki (red. nauk.), *Prywatyzacja bezpieczeństwa. Wybrane aspekty administracyjno-prawne, ekonomiczne i polityczne*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2022, ISBN: 978-83-7934-575-5, s. 127–137.
- [70] KOZICKI B., BURSZTYŃSKI A., JAŁOWIEC T., PAŃCZUK A., PETERAK S., SIERGIEJ D., URBAN K., WINIARSKI J., *Rozwój kadr korpusu osobowego logistyki*, [w:] S. Mitkow, T. Smal, J. Teska, T. Jałowiec, A. Radomyski, *System logistyczny Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Raport 2019*, Wydawnictwo Akademii Sztuki Wojennej, Warszawa 2019, s. 257–286, ISBN 9788375237146.
- [71] KOZICKI B., STAJNIAK M., JANKOWSKA K., *Modelowanie procesu zamawiania z wykorzystaniem metody prognozowania*, [w:] A. Chudzikiewicz, A. Krzyszkowski, *Logistyka w ratownictwie*, Instytut Naukowo-Wydawniczy „Spatium” sp. z o.o., Radom 2020, s. 251–268, ISBN: 978-83-66550-57-5.

- [72] KOZIEJ S., *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 18.
- [73] KOZIEJ S., *Główne ustalenia i rekomendacje Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego*, [w:] S. Koziej, *Studia o bezpieczeństwie*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa 2017.
- [74] KOZIEJ S., *Rozważania o bezpieczeństwie. O bezpieczeństwie narodowym Polski w latach 2010–2015 w wystąpieniach i referatach szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa 2016.
- [75] KOZIEJ S., *Teoria sztuki wojennej*, Bellona, Warszawa 1993, 2011.
- [76] KOZUB M., BRZOZOWSKI A., NIEDŹWIEDZKI R., *Wybrane problemy planowania strategii rozwoju zdolności sił zbrojnych*, AON, Warszawa 2012.
- [77] KRZECZUNOWICZ A., *Krok po kroku. Polska droga do NATO*, Kraków 1999.
- [78] KUCZABSKI M.J., FIJAŁKOWSKA S., *Zagrożenia bezpieczeństwa społecznego. Wybrane aspekty*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2019.
- [79] KUHN T.S., *Struktura rewolucji naukowych*, Fundacja Aletheia, Warszawa 2011.
- [80] KUKUŁKA J., *Narodziny nowych koncepcji bezpieczeństwa*, [w:] J. Kukułka (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe w Europie Środkowej po zimnej wojnie*, Scholar, Warszawa 1994.
- [81] KUKUŁKA J., *Teoria stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000.
- [82] KUPIECKI R., *NATO a operacje pokojowe. Studium sojuszu w transformacji*, Warszawa–Toruń 1998.
- [83] LARSON E., *Force Planning Scenarios, 1945–2016: Their Origins and Use in Defense Strategic Planning*, RAND Corporation, 2019.
- [84] LATOSIEWICZ D., KOZICKI B., TOMASZEWSKI J., *Planowanie naboru żołnierzy w korpusie szeregowych w Siłach Zbrojnych RP wobec obecnych zagrożeń bezpieczeństwa militarnego*, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2025, ISBN: 978-83-7938-437-2.
- [85] LEAVITT H.J., *Applied Organizational Change in Industry*, [w:] G. March (ed.), *Handbook of Organization*, Chicago 1965.
- [86] LORANTY K., *Bezpieczeństwo społeczne*, [w:] J. Pawłowski (red.), *Podstawy bezpieczeństwa narodowego (państwa). Podręcznik akademicki*, Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa 2017.

- [87] ŁEPKOWSKI W. (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2009.
- [88] ŁUBIŃSKI P., *Bezpieczeństwo ideologiczne w polskiej przestrzeni naukowo-badawczej na tle teorii sekurytyzacji*, [w:] F. Byłok, A. Kwiatek, M. Skiba (red.), *Wybrane aspekty bezpieczeństwa pozamilitarnego: zagrożenia, wyzwania, koncepcje*, Politechnika Częstochowska, Częstochowa 2022.
- [89] ŁUNIEWSKA M., TARCZYŃSKI W., *Metody wielowymiarowej analizy porównawczej na rynku kapitałowym*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- [90] ŁUSZCZYKIEWICZ A., *Kulturowe dziedzictwo Indii w Pięciu Zasadach Pokojowego Współistnienia i jego rola w relacjach chińsko-indyjskich (1954–2014)*, Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, Kraków 2020.
- [91] MACFARLANE S.N., *Russia, NATO enlargement and the strengthening of democracy in the European space*, [in:] A. Braun (ed.), *NATO – Russia Relations in the Twenty-First Century*, Routledge, London–New York 2008.
- [92] MAJCHRZAK D., *Bezpieczeństwo militarne Polski*, Warszawa 2015.
- [93] MAJKA P., *Bezpieczeństwo ekonomiczne i finansowe*, [w:] E. Ura, S. Pieprzny (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2015.
- [94] MARECKI K. (red.), *Podstawy finansów*, PWE, Warszawa 2008.
- [95] MAREK S., BIAŁASIEWICZ M., *Podstawy nauki o organizacji*, PWE, Warszawa 2008.
- [96] MARQUES P.G., *Reinhold Niebuhr and International Relations Theory. Realism beyond Thomas Hobbes*, Routledge 2017.
- [97] MARSZAŁEK M., *Ewolucja Sojuszu Północnoatlantyckiego i jej wpływ na bezpieczeństwo międzynarodowe*, [w:] M. Marszałek, W. Kitler (red.), *Współczesne wyzwania dla podmiotów euroatlantyckiego środowiska bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, 2015.
- [98] MEARSHEIMER J., *The Tragedy of Great Power Politics*, W.W. Norton, New York 2001.
- [99] MILL J.S., *On Liberty*, Batoche Books, Kitchener Canada, 2001.
- [100] MILLER S., CATT S.E., CARLSON J.R., *Fundamentals of Management. A Framework for Excellence*, West Publishing Company, 1996.

- [101] MILNER H.V., *Globalization and its Political Consequences: The Effects on Party Politics in the West*, APSA Conference, August 2018, Boston.
- [102] MIŁOSZ S., *Dyplomacja wojskowa*, Comandor, Warszawa 2004.
- [103] MIŁOSZ S., *Dyplomacja współczesna i protokół dyplomatyczny. Teoria i praktyka*, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2011.
- [104] MITKOW S., *Acquisition of military equipment vs Poland's defensive potential*, FNCE, Poznań 2019.
- [105] MITKOW S., TOMASZEWSKI J., KOZICKI B., *Bezpieczeństwo militarne a potencjał osobowy Sił Zbrojnych RP*, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2021, ISBN: 978-83-7938-346-7.
- [106] MITKOW S., *Bezpieczeństwo militarne Polski w realiach XXI wieku. Wybrane aspekty*, DIFIN, Warszawa 2023.
- [107] MITKOW S., *Pozyskiwanie sprzętu wojskowego a potencjał obronny Polski*, FNCE, Poznań 2019.
- [108] MIZURA G., MITKOW S., KOZICKI B., *Planowanie potencjału osobowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w obliczu aktualnych wyzwań bezpieczeństwa militarnego*, Wojskowa Akademia Techniczna, Warszawa 2023, ISBN: 978-83-7938-387-0.
- [109] MOCZUK E., *Rola Policji w tworzeniu bezpieczeństwa lokalnego w świetle badań*, [w:] E. Ura, S. Pieprzny (red.), *Służby i formacje mundurowe w systemie bezpieczeństwa wewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej*, RS Druk, Rzeszów 2010.
- [110] MODELSKI G., *Long Cycles in World Politics*, University of Washington Press, Seattle 1987.
- [111] MOJSIEWICZ Cz., *Leksykon współczesnych międzynarodowych stosunków politycznych*, Alta 2, Wrocław 2000.
- [112] MOKRZYCKI J., RECZKOWSKI R., CIEŚLA S., *Analiza środowiska bezpieczeństwa w perspektywie 2035 roku*, Centrum Doktryn i Szkolenia SZ RP, Bydgoszcz 2020.
- [113] MORGENTHAU H., *Polityka między narodami. Walka o potęgę i pokój*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010.
- [114] MULTAN W., *Bezpieczeństwo międzynarodowe ery nuklearnej*, PISM, Warszawa 1991.
- [115] NEY B. (red.), *Prognoza warunków obronności Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2001–2020*, PAN, Warszawa 1998, cz. 1.

- [116] NOWAKOWSKI Z., PROTASOWICKI I., *Bezpieczeństwo dyplomatów w kontekście współczesnych wyzwań bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Bezpieczeństwo osób podlegających ustawowo ochronie wobec zagrożeń XXI wieku*, Szczytno 2014.
- [117] OLSZEWSKI R., *Bezpieczeństwo współczesnego świata*, Adam Marszałek, Toruń 2005.
- [118] ORŁOWSKI T., *Praktyka dyplomatyczna*, Warszawa 2023.
- [119] ORZECZOWSKI M., *Stosunki Ukrainy z Federacją Rosyjską*, [w:] M. Pietraś, T. Kapuśniak (red.), *Ukraina w stosunkach międzynarodowych*, Lublin 2007.
- [120] PANEK T., ZWIERZCHOWSKI J., *Statystyczne metody wielowymiarowej analizy porównawczej. Teoria i zastosowania*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa 2013.
- [121] PASZKOWSKI M., *Międzynarodowe uwarunkowania zmian w środowisku bezpieczeństwa*, [w:] K. Cebul, A. Rudowski (red.), *Międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania bezpieczeństwa państwa*, CeDeWu, Warszawa 2015.
- [122] PAWŁOWSKI A., *Typologia terroryzmu politycznego*, [w:] J. Muszyński (red.), *Terroryzm polityczny*, Warszawa 1991.
- [123] PERDION W., CIEKANOWSKI Z., *Sposoby i mechanizmy zachowania bezpieczeństwa w państwie*, „Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2017, nr 2.
- [124] PHILIPS J. (red.), *Oxford Wordpower*, Oxford University Press, Oxford New York 2000.
- [125] POKRUSZYŃSKI W., *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa. Podręcznik akademicki*, Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi w Józefowie, Józefów 2010.
- [126] *Polityka zagraniczna Polski – oceny i postulaty*, „Komunikat z Badań CBOS” 2018, nr 58.
- [127] POLESZCZUK J., *Dyskurs o bezpieczeństwie i zagrożeniach. Refleksje socjologiczne*, [w:] D. Boćkowski, P. Goryń, K. Goryń (red.), *Bezpieczeństwo i jego percepcja w dyskursie społecznym i militarnym*, Uniwersytet w Białymstoku, Białystok 2020.
- [128] *Raport o stratach poniesionych przez Polskę w wyniku agresji i okupacji niemieckiej w czasie II wojny światowej 1939–1945*, <https://www.gov.pl/web/re/raport>, aktualizacja 6.09.2022 r.
- [129] ROBBINS S.P., DECENZO D.A., *Podstawy zarządzania*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2002.

- [130] ROMAN Ł., WINOGRODZKI G., *Śłużby specjalne w systemie bezpieczeństwa państwa*, Józefów 2016.
- [131] ROMAŃCZUK M., *Determinanty bezpieczeństwa narodowego. Bezpieczeństwo – próba definicji pojęcia*, [w:] M. Cupryjak, Z. Kozak, J. Pilżys (red.), *Wielowymiarowy charakter współczesnego bezpieczeństwa*, Katedra Badań nad Konfliktami i Pokojem Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2015.
- [132] RUTKOWSKI C., *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Tożsamość – kierowanie – zarządzanie*, Warszawa 2010.
- [133] SADOWSKA E., *Rozwój nauki o bezpieczeństwie. Analiza problemu*, [w:] M. Śliwa, A. Żebrowski, R. Kłaczyński (red.), *Bezpieczeństwo RP wczoraj i dziś. Studia z zakresu bezpieczeństwa państwa*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2014.
- [134] SCHERMERHORN J.R., *Introduction to Management*, Twelfth Edition, John Wiley & Sons Singapore, 2013.
- [135] SIENKIEWICZ P., MARSZAŁEK M., ŚWIEBODA H. (red.), *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego. Bezpieczeństwo 2010*, t. II, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2011.
- [136] SIKORSKI CZ., *Zachowania ludzi w organizacji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1999.
- [137] SIMONIDES J. (red.), *Świat wobec współczesnych wyzwań i zagrożeń*, Warszawa 2010.
- [138] SKRABACZ A., *Bezpieczeństwo społeczne: podstawy teoretyczne i praktyczne*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2012.
- [139] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, red. B. Balcerowicz, Biuro Prasy i Informacji Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1996.
- [140] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, red. W. Łepkowski, AON, Warszawa 2002.
- [141] SOBOL E. (red.), *Nowy słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 2002.
- [142] SOWA B., KOZICKI B., *Analiza trendów dotyczących liczby żołnierzy w Wojskach Lądowych*, [w:] S. Byleń (red. nauk.), *System zabezpieczenia logistycznego Wojsk Lądowych w działaniach taktycznych*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2024, ISBN 978-83-8180-971-9, s. 123–144.
- [143] STAŃCZYK J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 1996.

- [144] STAŃCZYK K. (red.), *Potencjał obronny Rzeczypospolitej Polskiej*, PWN, Warszawa 2019.
- [145] STAŃCZYK K., *Racjonalizacja gospodarki finansowej wojska*, Ementon Monika Niewirowska, Warszawa 2015.
- [146] STONER J.A.F., FREEMAN R.E., GILBERT D.R., *Kierowanie*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011.
- [147] SUDOŁ S., *Nauki o zarządzaniu*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2012.
- [148] SUŁOWSKI S., *Państwo i bezpieczeństwo w kazualnym związku*, [w:] S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), *Trzy wymiary współczesnego bezpieczeństwa*, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2014.
- [149] SUR S., *Stosunki międzynarodowe*, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2012.
- [150] SUTOR J., *Leksykon dyplomatyczny*, Warszawa 2005.
- [151] SZCZEPAŃSKI A., *Pojęcie bezpieczeństwa i jego typologia – próba systematyzacji*, „Zeszyty Naukowe Collegium Witelona” 2023, nr 3.
- [152] SZCZUREK T., *Wyzwania dla bezpieczeństwa – niepewna przyszłość – między zagrożeniami a szansami*, WAT, Warszawa 2019.
- [153] SZPYRA R., *Bezpieczeństwo militarne państwa*, AON, Warszawa 2012.
- [154] SZPYRA R., *Podstawowe problemy bezpieczeństwa militarnego*, „Zeszyty Naukowe AON” 2010, nr 2.
- [155] SZUNIEWICZ M., *Ochrona bezpieczeństwa państwa jako przesłanka ograniczenia praw i wolności jednostki w świetle Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2017.
- [156] ŚWINIARSKI J., *O naturze bezpieczeństwa*, ULMAK, Warszawa 1997.
- [157] TAN S.S., SINGH B., *Defence Diplomacy and Southeast Asia. Introduction*, [w:] B. Singh, S.S. Tan (ed.), „From Boots” to Brouges. *The Rise of Defence Diplomacy in Southeast Asia*, „RSIS Monograph”, no. 21, Singapore 2011, <https://www.jstor.org/stable/resrep05908.4?seq=1>, dostęp: 30.01.2024.
- [158] TUREK A., *Kształtowanie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej przez dyplomację wojskową*, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Warszawa 2011.
- [159] WALTZ K.N., *Struktura teorii stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2010.

- [160] WASIUTA O., KLEPKA R., KOPEĆ R. (red.), *Vademecum bezpieczeństwa*, Wydawnictwo LIBRON – Filip Lohner, Kraków 2018.
- [161] WENDT A., *Spółeczna teoria stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2008.
- [162] WILLIAMS P.D. (red.), *Studia bezpieczeństwa*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2012.
- [163] WIŚNIEWSKI B., *System bezpieczeństwa państwa. Konteksty teoretyczne i praktyczne*, Wyższa Szkoła Policji, Szczytno 2013.
- [164] WOJNAROWSKI J., BABULA J., *Bezpieczeństwo militarne Rzeczypospolitej Polskiej*, AON, Warszawa 2004.
- [165] WŁODARKIEWICZ W., *Przed 17 września 1939 roku. Radzieckie zagrożenie Rzeczypospolitej w ocenach polskich naczelnych władz wojskowych 1921–1939*, Warszawa 2002.
- [166] ZAĆMIŃSKI A., *Dyplomacja wojskowa jako element polityki zagranicznej władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie w latach 1945–1954*, <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/6219/Dyplomacja%20wojskowa%20jako%20element%20polityki%20zagranicznej%20w%C5%82adz%20Rzeczypospolitej%20Polskiej%20na%20uchod%C5%B4stwie%20w%20latach%201945-1954.pdf>, s. 65–81.
- [167] ZAGDAŃSKI A., SUCHWAŁKO A., *Analiza i prognozowanie szeregów czasowych. Praktyczne wprowadzenie na podstawie środowiska R*, PWN, Warszawa 2016.
- [168] ZAJĄC J., *Bezpieczeństwo państwa*, [w:] A. Materska-Sosnowska, K.A. Wojtaszczyk (red.), *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy*, ASPRA-JR, Warszawa 2009.
- [169] ZAJĄC J., *NATO i UE w polskiej polityce bezpieczeństwa w XXI wieku*, [w:] K. Czornik, M. Lakomy, M. Stolarczyk (red.), *Dylematy polityki zagranicznej Polski na początku drugiej dekady XXI wieku*, Katowice 2014.
- [170] ZALEWSKI S., *Bezpieczeństwo polityczne: zarys problematyki*, Wydawnictwo Naukowe UPH, Siedlce 2013.
- [171] ZIELENIEWSKI J., *Organizacja zespołów ludzkich*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1976.
- [172] ZIĘBA R., ZAJĄC J., *Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego Polski. Ekspertyza*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.

- [173] ZIĘBA R., *Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje – struktury – funkcjonowanie*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2004.
- [174] ZIĘBA R., BIELEŃ S., ZAJĄC J., *Teorie i podejścia badawcze w nauce o stosunkach międzynarodowych*, Warszawa 2015.

Artykuły

- [1] BARANOVSKY V., *Russia: A Part of Europe or Apart from Europe?*, „International Affairs” (Royal Institute of International Affairs 1944–), July, 2000, Vol. 76, No. 3, *Europe: Where Does It Begin and End?*, pp. 443–458.
- [2] COTTEY A., FORSTER A., *Reshaping Defence Diplomacy. New Role for Military Cooperation Assistance*, „Adelphi Papers” 2004, vol. 44, no. 365.
- [3] ĆWIEK H., *Wywiad i dyplomacja. Zagrożenie bezpieczeństwa II Rzeczypospolitej ze strony Związku Sowieckiego*, „Polski Przegląd Dyplomatyczny” 2010, nr 4.
- [4] DRAB L., *100 lat polskiej dyplomacji wojskowej*, „Kwartalnik Bellona” 2018, nr 3.
- [5] DRAB L., *Defence diplomacy – an important tool for the implementation of foreign policy and security of the state*, https://www.researchgate.net/publication/328022470_DEFENCE_DIPLOMACY_-_AN_IMPORTANT_TOOL_FOR_THE_IMPLEMENTATION_OF_FOREIGN_POLICY_AND_SECURITY_OF_THE_STATE, s. 57–71.
- [6] DRAB L., *Dyplomacja obronna – nowy instrument polityki zagranicznej i bezpieczeństwa*, „Sprawy Międzynarodowe” 2017, nr 1.
- [7] DUDEK A., *Problem zachodniej granicy Polski oraz zjednoczenia Niemiec w polityce zagranicznej rządu Tadeusza Mazowieckiego (1989–1990)*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne” 2018, t. 145, z. 1, s. 135–156.
- [8] GAŁGANEK A., *Teoria stosunków międzynarodowych, teoria bezpieczeństwa*, „Przegląd Strategiczny” 2013, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, nr 2.
- [9] GWÓŹDŹ D., *Organizacja i funkcjonowanie stałych przedstawicielstw państw przy organizacjach międzynarodowych*, „Stosunki Międzynarodowe” 2010.
- [10] JUREŃCZUK Ł., *Wysyłanie polskich żołnierzy na misje poza granicami kraju w świetle krajowego ustawodawstwa i doktryny obronnej*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2011/2012, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.
- [11] JURGILEWICZ M., KOZICKI B., PIWOWARSKI J., GRABOWSKA S., *Contemporary Challenges for the Economic Security of Enterprises in Poland*, „Journal of Security and Sustainability Issues” 2022, vol. 12, issue 1, pp. 71–80, DOI: 10.47459/jssi.2022.12.6.

- [12] JURGILEWICZ M., MALEC N., PIWOWARSKI J., KOZICKI B., *Forecasting the reserve money of the Central Bank of Poland in the aspects of economy security*, „Journal of Security and Sustainability Issues” 2021, vol. 11, no. 1, pp. 525–536, DOI: 10.47459/jssi.2021.11.48.
- [13] KĘPA P., KOZICKI B., *The impact of Russian policy on Saudi Arabia in terms of economy security*, „Journal of Security and Sustainability Issues” 2021, vol. 11, no. 1, pp. 97–108, DOI: 10.47459/jssi.2021.11.39, ISSN 2029-7017, print/ISSN 2029-7025 online.
- [14] KOZICKI B., *A New Method for Planning Needs in Terms of Security*, [in:] *35th International Business Information Management Conference (IBIMA)*, 1–2 April 2020, Seville, Spain, 2020, pp. 16819–16829, ISBN: 978-0-9998551-4-0.
- [15] KOZICKI B., BRYCZEK-WRÓBEL P., GÓRNIKIEWICZ M., *The Impact of the Coronavirus Pandemic on Russia's Economic Security: Analysis of Exchange Rates of Selected Currencies and Energy Resources*, „European Research Studies Journal” 2020, vol. XXIII, Special Issue 3, pp. 228–238, DOI: 10.35808/ersj/1879.
- [16] KOZICKI B., BRYCZEK-WRÓBEL P., *The Impact of Covid-19 Pandemic on Energy Security by Demand Analysis for Oil and Air Passengers in European Countries*, „European Research Studies Journal” 2020, vol. XXIII, Special Issue 3, pp. 201–212, DOI: 10.35808/ersj/1862.
- [17] KOZICKI B., GÓRNIKIEWICZ M., *Unemployment Rate in Poland and USA during COVID-19 Pandemic: A Case Study*, „European Research Studies Journal” 2020, vol. XXIII, Special Issue 3, pp. 187–200, DOI: 10.35808/ersj/1861.
- [18] KOZICKI B., GÓRNIKIEWICZ M., *The Forecasting of Government Revenues in Poland in the Aspect of Security*, 24th International Scientific Conference on Transport Means, Kaunas 2020, pp. 560–567.
- [19] KOZICKI B., JAŚKIEWICZ P., *Multidimensional comparative analysis of populations and deaths of people in European countries in terms of economic security*, „Gospodarka Materiałowa & Logistyka” 2021, no 2, pp. 21–28, DOI: 10.33226/1231-2037.2021.2.4.
- [20] KOZICKI B., JAŚKIEWICZ P., LATOSIEWICZ D., WIĘCKIEWICZ M., SUROWIECKI G., *Multidimensional analysis of the number of passengers transported by air in Europe between 2019–2022 in terms of economic security*, „Journal of Security and Sustainability Issues” 2023, 13, no. 1, pp. 315–324, DOI 10.47459/jssi.2023.13.33.

- [21] KOZICKI B., JAŚKIEWICZ P., WŁOCH A., ZIELIŃSKI J., *The impact of the Covid-19 pandemic and the war between Russia and Ukraine on electricity prices in selected European countries in 2022 in terms of economic security*, „Journal of Security and Sustainability Issues” 2023, 13, no. 1, pp. 75–84, <https://doi.org/10.47459/jssi.2023.13.7>.
- [22] KOZICKI B., KALWASIŃSKI M., *Multivariate comparative analysis of unemployment rates in the United States and China. COVID-19 versus economic security*, [in:] *Proceedings of the 37th International Business Information Management Association Conference, (IBIMA)*, 30–31 May, Cordoba, Spain, 2021, pp. 510–516, ISSN: 978-0-9998551-6-4.
- [23] KOZICKI B., KOSZAREK A., TOMASZEWSKI J., *Prognozowanie jedną metodą trzydziestu dwóch grup zmiennych*, „Systemy Logistyczne Wojsk” 2019, nr 5, s. 93–116, DOI: 10.37055/slsw/129224.
- [24] KOZICKI B., KUMOR K., ZELKOWSKI J., GLEN A., LATOSIEWICZ D., *Towards Economic Security Via Forecasting of Costs*, „Journal of Security and Sustainability Issues” 2023, 13, no. 1, 133–142, DOI 10.47459/jssi.2023.13.13.
- [25] KOZICKI B., LATOSIEWICZ D., JAŚKIEWICZ P., KUMOR K., *Forecasting of total costs in a company in terms of economic security in Poland*, „Journal of Security and Sustainability Issues” 2023, 13, no. 2.
- [26] KOZICKI B., MITKOW S., *A multidimensional comparative analysis of the labor market in the United States in terms of economic security and its impact on providing logistical support for the US Armed Forces stationed in Poland*, „Systemy Logistyczne Wojsk” 2021, 1, vol. 54, s. 167–181, DOI: <https://doi.org/10.37055/slsw/140381>.
- [27] KOZICKI B., MITKOW S., *Analysis of Human Deaths in Regard to Covid-19 Pandemic in European Countries*, „European Research Studies Journal” 2020, vol. XXIII, pp. 213–227, DOI: 10.35808/ersj/1878.
- [28] KOZICKI B., MITKOW S., JAŚKIEWICZ P., *Covid-19 and the politics of Russia and Saudi Arabia – oil prices and security*, „Safety & Defence, Scientific and Technical Journal” 2021, pp. 22–31, ISSN: 2450-551X, DOI:10.37105/sd.133.
- [29] KOZICKI B., MITKOW S., TOMASZEWSKI J., JAŚKIEWICZ P., *Economic security and the forecasting of employee dismissals as a building block for creating a personnel strategy*, [in:] *Proceedings of the 38th International Business*

- Information Management Association Conference (IBIMA)*, 23–24 November, Seville, Spain, 2021, pp. 1579–1590, ISBN 978-0-9998551-7-1.
- [30] KOZICKI B., MIZURA G., STOPKA A., JĘDRYKA B., *Metodyka planowania potrzeb finansowych z wykorzystaniem prognozowania danych retrospektywnych w aspekcie bezpieczeństwa ekonomicznego*, „Nowoczesne Systemy Zarządzania” 2022, 16(4), s. 95–108, DOI: 10.37055/nsz/147085.
- [31] KOZICKI B., SOWA B., TOMASZEWSKI J., *Multidimensional analysis of factors affecting changes in population of people in the European union states in terms of social security in Poland*, „Polityka i Społeczeństwo” 2024, 22(1), s. 194–205, <https://doi.org/10.15584/polispol.2024.1.13>.
- [32] KOZICKI B., TOMASZEWSKA A., JAŚKIEWICZ P., JURGILEWICZ O., PRZYBYLSKI P., *Multidimensional Comparative Analysis of the House Price Index in Europe Between 2021–2022 in the Aspect of Economic Security*, „Journal of Security and Sustainability Issues”, 2022, vol. 12, no. 1, pp. 131–138, DOI 10.47459/jssi.2022.12.11.
- [33] KOZICKI B., TOMASZEWSKA A., JAŚKIEWICZ P., TOPOLEWSKI S., LUBIEWSKI P., *The forecasting of salaries in European Countries in terms of economic security*, „Journal of Security and Sustainability Issues” 2022, vol. 12, no. 1, pp. 171–181, DOI 10.47459/jssi.2022.12.14.
- [34] KOZICKI B., TOMASZEWSKI J., KORPYSZ B., *Prognozowanie wydatków instytucji z wykorzystaniem modelu Kleina*, „Nowoczesne Systemy Zarządzania” 2022, 17(1), s. 77–92.
- [35] KOZICKI B., TOMASZEWSKI J., MIZURA G., JAŚKIEWICZ P., *Analysis of the CPI inflation index of selected world economies in the aspect of safety*, „Systemy Logistyczne Wojsk” 2020, nr 2, vol. 53, s. 21–31, DOI: 10.37055/slw/133854.
- [36] KOZICKI B., WALKOWIAK M., GÓRNIKIEWICZ M., *Correlation between the Dynamics of Changes in the Population of Selected European Societies and the Level of European Regional Security in the Day of Covid-19*, „European Research Studies Journal” 2020, vol. XXIII, Special Issue 3, pp. 311–323, DOI: 10.35808/ersj/1885.
- [37] KOZICKI B., WALKOWIAK M., GÓRNIKIEWICZ M., *The Impact of COVID-19 Pandemic on the Economic Security of Russia and European Countries*, „European Research Studies Journal” 2020, vol. XXIII, pp. 324–338, DOI:10.35808/ersj/1886.

- [38] KOZICKI B., WŁOCH A., GRABOWSKI R., MITKOW SZ., *Impact of Covid-19 Pandemic on Economic Security – Multidimensional Analysis of Real Estate Market Across Poland*, „Journal of Security and Sustainability Issues” 2022, vol. 12, issue 1, pp. 5–15, DOI: 10.47459/jssi.2022.12.1.
- [39] KOZICKI B., ZELKOWSKI J., LISOWSKA A., *Multidimensional analysis of human deaths in Europe during the COVID-19 pandemic in terms of economic security*, [in:] *Proceedings of the 38th International Business Information Management Association Conference (IBIMA)*, 23–24 November, Seville, Spain, 2021, pp. 1951–1960, ISBN 978-0-9998551-7-1.
- [40] KOZICKI B., ZELKOWSKI J., MITKOW S., GONTARCZYK M., *The forecast of the number of soldiers in the Saudi Arabian army in terms of military security*, „Polish Political Science Yearbook PPSY” 2021, Wydawnictwo Adam Marszałek, pp. 149–158, DOI: 10.15804/ppsy202147.
- [41] KOZICKI B., ZELKOWSKI J., MITKOW S., GONTARCZYK M., *The forecasting of military expenditure in Saudi Arabia in terms of military security*, „Polish Political Science Yearbook PPSY” 2022, Wydawnictwo Adam Marszałek, pp. 1–10, DOI: 10.15804/ppsy202204.
- [42] KOZICKI B., ZELKOWSKI J., MITKOW S., SOWA B., *The forecasting of total costs in the enterprise in the aspect of security*, [in:] *Proceedings of the 38th International Business Information Management Association Conference (IBIMA)*, 23–24 November, Seville, Spain, 2021, pp. 89–96, ISBN 978-0-9998551-7-1.
- [43] KOZIEJ S., *Refleksje na 100-lecie niepodległości: Transformacja strategiczna obronności III RP*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2018, nr 4.
- [44] KUPIECKI R., *Dyplomacja obronna – próba konceptualizacji*, „Dyplomacja i Bezpieczeństwo” 2016, nr 1(4).
- [45] LATOSIEWICZ D., KOZICKI B., MAGNISZEWSKI M., TOŁWIŃSKI M., *The impact of crises in the XXI century on the railway transport sector in Poland in terms of economic security*, „Polityka i Społeczeństwo” 2023, 1(21), s. 177–190, DOI: 10.15584/polispol.2023.1.12.
- [46] *Libia: Stan delta w polskiej ambasadzie. Spłonęły dokumenty*, <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/libia-stan-delta-w-polskiej-ambasadzie-splonely-dokumenty/7whj4>, s.97-115, dostęp: 30.01.2024.
- [47] LORENZ W., *Wzmocnienie odstraszania – priorytet na szczycie NATO w Wilnie*, „PISM”, kwiecień 2023, nr 1(212).

- [48] ŁAKOTA-MICKER M., *Korespondencja służbowa i dyplomatyczna. Przedmiot realizowany na kierunku Dyplomacja europejska, specjalność Dyplomacja lokalna i regionalna*, <https://www.repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/publication/79441/edition/77814?language=pl>.
- [49] LOREK M., KOZICKI B., JAŚKIEWICZ P., BRAKONIECKI D., *The Functioning of the Border Guard in Counteracting Crime in Terms of State Security*, „Journal of Security and Sustainability Issues” 2024, no. 1(13), pp. 437–443, DOI 10.47459/jssi.2023.13.44.
- [50] MADEJ M., *NATO after the Georgian Conflict: A New Course or Business as Usual?*, „PISM Strategic Files”, January 2009.
- [51] MAJZNER R., *W służbie sił zbrojnych i dyplomacji – ataszaty wojskowe II Rzeczypospolitej*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2015, nr 3, s. 214–223.
- [52] MEIJER A., WEBSTER C.W.R., *The COVID-19 crisis and the information polity: An overview of responses and discussions in twenty-one countries from six continents*, „Information Polity” 2020, 25(3), pp. 243–274.
- [53] MITKOW SZ., KOZICKI B., MIZURA G., *Metodyka wielomodelowego prognozowania wydatków w aspekcie bezpieczeństwa ekonomicznego*, „Systemy Logistyczne Wojsk” 2020, nr 2, z. 53, s. 59–72, DOI: <https://doi.org/10.37055/slwl/133857>.
- [54] MULARCZYK K., *Znaczenie ataszatów wojskowych we współczesnej polityce zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2017, nr 11, s. 148–173.
- [55] MURPHY J., *The Need for Defence Diplomacy*, „RUSI Analysis” 1991.
- [56] MUTHANNA K.A., *Military Diplomacy*, „Journal of Defence Studies” 2011.
- [57] OLSZYK S., *Dyplomacja obronna nowym instrumentem kształtowania bezpieczeństwa międzynarodowego. Obszary działań think tanków w zakresie dyplomacji obronnej*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 2021, z. 1, s. 239–260.
- [58] PIWOWARSKI J., KOZICKI B., JURGILEWICZ M., MALEC N., *Managing the Financial Security of Organizations During the Covid-19 Pandemic – Multivariate Analysis*, „Journal of Security and Sustainability Issues” 2021, vol. 11, no. 1, pp. 537–546, DOI: 110.47459/jssi.2021.11.49.
- [59] *Placówki zagraniczne przy przedstawicielstwach Rzeczypospolitej Polskiej*, „Rocznik Oficerski” 1923.

- [60] PŁACHCIAK G., *Dyplomacja wojskowa II Rzeczypospolitej w okresie kształtowania się państwa polskiego w latach 1919–1921*, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2008, nr 3–4, s. 211–229.
- [61] POLKOWSKA M., *Nowe wyzwania dla współczesnej dyplomacji*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” 2021, nr 76, s. 387–421.
- [62] RYNKUN-WERNER R., KOZICKI B., ZELKOWSKI J., KRZEWNIAK D., *Jurisdiction of the International Criminal Court in the Hague and war crimes in Ukraine in the face of security*, „Journal of Security and Sustainability Issues” 2023, 13, no. 1, pp. 325–336, DOI 10.47459/jssi.2023.13.34.
- [63] SKRABACZ A., KOZICKI B., *Wykorzystanie mediów społecznościowych w prowadzeniu wojny informacyjnej i kognitywnej*, Kalisz 2024.
- [64] SUŁEK M., *Syntetyczna ocena bezpieczeństwa narodowego – od diagnozy do prognozy*, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego” 2011, nr 2.
- [65] SWISTEK G., *The Nexus between Public Diplomacy and Military Diplomacy in Foreign Affairs and Defence Policy*, „Connections” 2021, No 2.
- [66] SZOT M., *Dyplomacja w stosunkach międzynarodowych*, „Stosunki Międzynarodowe” 2013.
- [67] TARKA W., POLAŃSKA M., GĄSIOR J., *Bezpieczeństwo dyplomatyczne*, materiały z I Konferencji Bezpieczeństwa Dyplomatycznego, Warszawa, KSAP, 2.06.2010, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Biuro Archiwum i Zarządzania Informacją, Warszawa 2014.
- [68] *Terrorysty z PRL*, Onet.pl, https://wiadomosci.onet.pl/kiosk/terrorysci-z-prl/zcx8m?utm_source=pl.wikipedia.org_viasg_wiadomosci&utm_medium=referral&utm_campaign=leo_automatic&srcc=undefined&utm_v=2, dostęp: 31.01.2024.
- [69] VASYLENKO V., *Non-nuclear status of Ukraine: past, present, and future* (Без’ядерний статус України: минуле, сучасне, майбутнє), „The Ukrainian Week”, 31.05.2018, No 21(549).
- [70] WAŚCIŃSKI T., LISOWSKA A., KOZICKI B., *Methods of Forecasting Budget Revenues*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach. Seria: Administracja i Zarządzanie” 2020, s. 25–32, DOI: 10.34739/zn.2020.51.03.
- [71] WIERSINGA W.J., *Pathophysiology, Transmission, Diagnosis, and Treatment of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). A review*, „JAMA. The Journal of the American Medical Association” 2020, 324(8), pp. 782–793.

- [72] WINGER G., *A Theory of Defence Diplomacy*, The Institute for Human Sciences, 2014.
- [73] ZAJĄC J., *Udział Polski w misjach pokojowych i stabilizacyjnych na początku XXI wieku*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2007, nr 4, s. 191–207.
- [74] ZALESIŃSKI Ł., *NATO Andersa*, Polska Zbrojna, <https://www.polskazbrojna.pl/home/articleshow/34925>, dostęp: 29.01.2024.
- [75] ZELKOWSKI J., KOZICKI B., TOMASZEWSKI J., MIZURA G., *Multidimensional analysis of the number of deaths in European countries during the Covid-19 pandemic in terms of economic security*, [in:] *Proceedings of the 37th International Business Information Management Association Conference (IBIMA)*, 30-31 May, Cordoba, Spain, 2021, pp. 722–728, ISSN: 978-0-9998551-6-4.
- [76] ZHU N., ZHANG D., WANG W., LI X., YANG B., SONG J., *A Novel Coronavirus from Patients with Pneumonia in China*, „New England Journal of Medicine”, 24 January 2020, 382, pp. 727–733.

Strony internetowe

- [1] 524 mld na modernizację i więcej F-16. Błaszczak podpisał PMT, Defence24, <https://defence24.pl/sily-zbrojne/plan-modernizacji-technicznej-2021-2035-zatwierdzony>, dostęp: 10.03.2024.
- [2] Aplikacja dyplomatyczno-konsularna, <https://www.gov.pl/web/akademiadyplomatyczna/aplikacja-dyplomatyczno-konsularna>, dostęp: 7.03.2024.
- [3] Attaché wojskowi budują pozycję Polski w środowisku międzynarodowym, Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/attach-wojskowi-buduja-pozycje-polski-w-srodowisku-miedzynarodowym>, dostęp: 30.03.2024.
- [4] Balkany Zachodnie, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/balkany-zachodnie>, dostęp: 25.02.2024.
- [5] Bałtyk, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/baltyk>, dostęp: 25.02.2024.
- [6] BUENO A., GALLEGRO COSME M.J., *La diplomacia de defensa de España en Iberoamérica: ¿una estrategia de poder blando?*, „Methadodos. Revista De Ciencias Sociales” 2021, nr 1, <https://doi.org/10.17502/mrcs.v9i1.435> 31.
- [7] *Co straci Ukraina bez Umowy Stowarzyszeniowej?*, 29.12.2013, Newsweek, <http://swiat.newsweek.pl/ukraina-unia-europejska-umowa-stowarzyszeniowa-kijow-protesty-newsweek-pl,artykuly,275746,1.html>, dostęp: 3.06.2023.
- [8] Concept of the NATO Security Force Assistance Centre of Excellence, 2.05.2017, <https://www.esercito.difesa.it/en/organization/The-Chief-of-General-Staff-of-the-Army/Training-Specialization-and-Doctrine-Command/Infantry-School/Documents/2nd-Establishment-Conference-SFA/05%20-%20Last%20Version%20as%20of%202%20May%202017%20Concept%20of%20the%20NATO%20SFA%20COE.pdf>, dostęp: 8.07.2023.
- [9] *Czym jest NATO? Wybieraj zagadnienia i odkrywaj NATO*, strona NATO, https://www.nato.int/nato-welcome/index_pl.html, dostęp: 27.06.2023.
- [10] *Defence Expenditures of NATO Countries (2014-2023)*, 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_216897.htm, dostęp: 15.09.2023.
- [11] *Dyplomacja dla biznesu*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/dyplomacja-dla-biznesu>, dostęp: 2.03.2024.

- [12] *Dyplomacja publiczna*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/dyplomacja-publiczna>, dostęp: 2.03.2024.
- [13] *Funkcje zarządzania: planowanie. Dobry plan podstawą sukcesu*, Managerka.pl, <https://managerka.com/funkcje-zarzadzania-planowanie-dobry-plan-podstawa-sukcesu/>, dostęp: 10.06.2023.
- [14] *Globalny „Grzmot”*, 27.07.2020, Polska Zbrojna, <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/37750?t=Globalny-Grzmot->, dostęp: 5.06.2023.
- [15] GOTKOWSKA J., TAROCIŃSKI J., *Finlandia trzydziestym pierwszym państwem członkowskim NATO*, 4.04.2023, Ośrodek Studiów Wschodnich, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-04-04/finlandia-trzydziestym-pierwszym-panstwem-czlonkowskim-nato>, dostęp: 28.06.2023.
- [16] GOTTEMOELLER R., *NATO, 'brain dead' no more. Military alliance is finally rethinking its strategic concept*, 18.12.2020, Politico, <https://www.politico.eu/article/nato-military-alliance-emmanuel-macron-russia-baltic-brain-dead-no-more/>, dostęp: 4.11.2023.
- [17] HERMANN V.C., 6/2023, Dokumenty informacyjne o Unii Europejskiej – 2023, www.europarl.europa.eu/factsheets/pl
- [18] *Prawa człowieka*, Amnesty International, <https://www.amnesty.org.pl/zglebiaj-wiedze/prawa-czlowieka/>, dostęp: 7.03.2024.
- [19] *Departament Polityki Bezpieczeństwa Narodowego*, Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/departament-polityki-bezpieczenstwa-miedzynarodowego>, dostęp: 30.01.2024.
- [20] *Departament Wojskowych Spraw Zagranicznych*, Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/departament-wojskowych-spraw-zagranicznych>, dostęp: 30.01.2024.
- [21] *Polska w Rosji. Informacje dla podróżujących*, Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl/web/rosja/informacje-dla-podrozujacych>, dostęp: 30.03.2024.
- [22] *Informacja Ministra Spraw Zagranicznych o zadaniach polskiej polityki zagranicznej w 2023 r.*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/informacja-ministra-spraw-zagranicznych-o-zadaniach-polskiej-polityki-zagranicznej-w-2023-r.>, dostęp: 12.10.2023.
- [23] KAMIŃSKI S., *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Hiszpanii. Notatka analityczna*, <https://www.bbn.gov.pl/pl/informacje-o-bbn/publikacje/materialy->

- archiwalne/biblioteka-bezpieczenst/analizy-raporty-i-nota/4907,Strategia-bezpieczenstwa-narodowego-Hispanii.html, dostęp: 23.09.2023.
- [24] *Konkurs „Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej 2022-2024”*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/konkurs-regionalny-osrodek-debaty-miedzynarodowej-2022-2024>, dostęp: 7.03.2024.
- [25] KOZIEJ S., PIETRZAK P., *Szczyt NATO w Walii: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski*, <https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/11-29%20koziej%20pietrzak.pdf>, dostęp: 30.03.2024.
- [26] KUŹNIAR R., *Warunki Zachodu dla Moskwy*, 6.03.2022, Rzeczpospolita, <https://www.rp.pl/publicystyka/art35813311-roman-kuzniar-warunki-zachodu-dla-moskwy>, dostęp: 8.07.2023.
- [27] LEONARD P., *Ukraine: Air Force Jet Downed by Russian Missile*, ABC News, 17.07.2014, <http://abcnews.go.com/International/wireStory/ukraine-air-force-jet-downed-russian-missile-24598894>, dostęp: 1.08.2023.
- [28] Lockheed Martin F-35 Lightning II, Wikipedia, [https://en.wikipedia.org/wiki/Lockheed_Martin_F-35_Lightning_II#/media/File:F-35A_flight_\(cropped\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Lockheed_Martin_F-35_Lightning_II#/media/File:F-35A_flight_(cropped).jpg), dostęp: 5.06.2023.
- [29] Madrid Summit Declaration, Issued by NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Madrid, 29 June 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm, dostęp: 20.05.2023.
- [30] *Memorandum o współpracy między Ministerstwem Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej oraz Ministerstwem Spraw Zagranicznych Republiki Czeskiej z 2010 roku*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/forum-polsko-czeskie>, dostęp: 2.03.2024 r.
- [31] *Meetings of NATO Ministers of Foreign Affairs, NATO HQ*, Brussels, Belgium, https://www.nato.int/cps/en/natohq/events_182366.htm, dostęp: 30.03.2024.
- [32] MEILHAN P., ALMASY S., *NATO to triple size of reaction force*, <https://edition.cnn.com/2015/06/24/world/nato-troops/index.html>, dostęp: 30.03.2024.
- [33] MURPHY J., *The Need for Defence Diplomacy*, <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/need-defence-diplomacy>, dostęp: 12.06.2024.
- [34] NATO (Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego), EUR-Lex, <https://eur-lex.europa.eu/PL/legal-content/glossary/nato-north-atlantic-treaty-organisation.html>, dostęp: 6.07.2023.

- [35] NATO (Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego), http://publications.europa.eu/resource/cellar/55442169-d6c1-11e7-a506-01aa75ed71a1.0019.02/DOC_1, dostęp: 8.07.2023.
- [36] NATO 2022 Strategic Concept, Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Madrid 29 June 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_210907.htm, dostęp: 15.11.2024.
- [37] NATO Readiness Initiative, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm
- [38] NATO Strategic Concept 2010, Active Engagement, Modern Defence, 19 Nov. 2010, p. 10, para 7, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_82705.htm, dostęp: 19.09.2024.
- [39] *NATO's military presence in the east of the Alliance*, strona NATO, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_136388.htm, dostęp: 2.07.2023.
- [40] *Open or closed society is key dividing line of 21st century, says Hillary Clinton*, The Guardian, <https://www.theguardian.com/technology/2012/apr/17/open-closed-society-hillary-clinton>, dostęp: 12.06.2024.
- [41] *Podmioty, z którymi Polska utrzymuje stosunki dyplomatyczne*, Ministerstwo Obrony Narodowej, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/podmioty-z-ktorymi-polska-utrzymuje-stosunki-dyplomatyczne>, dostęp: 25.02.2024.
- [42] *Polityka wschodnia*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/polityka-wschodnia>, dostęp: 2.03.2024 r.
- [43] *Polska ma mieć wkrótce najsilniejszą armię lądową w Europie. Wicepremier Błaszczak podał termin*, 14.05.2023, Polskie Radio 24, <https://polskieradio24.pl/artykul/3168084,polska-ma-miec-wkrotce-najsilniejsza-armie-ladowa-w-europie-wicepremier-blaszczak-podal-termin>, dostęp: 13.03.2024.
- [44] *Polska w OBWE*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/polska-w-obwe>, dostęp: 2.03.2024.
- [45] *Prawo międzynarodowe*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/prawo-miedzynarodowe>, dostęp: 7.03.2024.
- [46] *Procedura Opracowania Raportu Cząstkowego*, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, Warszawa 2010, <https://www.gov.pl/web/rcb/raport-o-zagrozeniach-bezpieczenstwa-narodowego>, dostęp: 11.04.2024.
- [47] *Proces Warszawski*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/proces-warszawski>, dostęp: 7.03.2024.

- [48] *Raport Polityka Państwa Polskiego wobec Polonii i Polaków za granicą*,
https://www.paulkostecki.com/Fakty_polonijne/raport_KPRM.pdf, dostęp:
2.03.2024.
- [49] SAUNDERS P.C., *China's Military Diplomacy: Trends and Implications*
(Testimony before the U.S.-China Economic and Security Review Commission
Hearing on „China's Military Diplomacy and Overseas Security Activities”),
https://www.uscc.gov/sites/default/files/2023-01/Phillip_Saunders_Testimony.pdf,
dostęp: 10.06.2024.
- [50] *Spotkanie Biznesowe Polska – Balkany Zachodnie*, 26.06.2023, Polska Agencja
Inwestycji i Handlu, [https://www.paih.gov.pl/news/20230626-](https://www.paih.gov.pl/news/20230626-spotkanie_biznesowe_polska_balkany_zachodnie/)
[spotkanie_biznesowe_polska_balkany_zachodnie/](https://www.paih.gov.pl/news/20230626-spotkanie_biznesowe_polska_balkany_zachodnie/), dostęp 25.02.2024.
- [51] Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2020,
[https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_R](https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_RP_2020.pdf)
[P_2020.pdf](https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_RP_2020.pdf), dostęp: 7.07.2023.
- [52] Strategia obronności RP, dostępna na: [https://biblioteka.womczest.edu.pl/new/wp-](https://biblioteka.womczest.edu.pl/new/wp-content/uploads/2013/09/webowa_biblioteka_edukacja_dla_bezpieczenstwa_strategia_obronnosci_rzeczypospolitej_polskiej.pdf)
[content/uploads/2013/09/webowa_biblioteka_edukacja_dla_bezpieczenstwa_strate](https://biblioteka.womczest.edu.pl/new/wp-content/uploads/2013/09/webowa_biblioteka_edukacja_dla_bezpieczenstwa_strategia_obronnosci_rzeczypospolitej_polskiej.pdf)
[gia_obronnosci_rzeczypospolitej_polskiej.pdf](https://biblioteka.womczest.edu.pl/new/wp-content/uploads/2013/09/webowa_biblioteka_edukacja_dla_bezpieczenstwa_strategia_obronnosci_rzeczypospolitej_polskiej.pdf), dostęp: 29.05.2024.
- [53] Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej
2022, przyjęta uchwałą Rady Ministrów z 9 kwietnia 2013,
[https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/strategia_rozwoju_systemu_bezpieczenstwa_nar](https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/strategia_rozwoju_systemu_bezpieczenstwa_narodowego_rp_2022.pdf)
[odowego_rp_2022.pdf](https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/strategia_rozwoju_systemu_bezpieczenstwa_narodowego_rp_2022.pdf), dostęp: 8.07.2023.
- [54] INAMETE U.B., *The Unified Combatant Command System. Centerpiece of the 1986*
U.S. Armed Forces Reforms, 7.01.2022, „Expeditions with MCUP”,
[https://www.usmcu.edu/Outreach/Marine-Corps-University-Press/Expeditions-](https://www.usmcu.edu/Outreach/Marine-Corps-University-Press/Expeditions-with-MCUP-digital-journal/The-Unified-Combatant-Command-System/)
[with-MCUP-digital-journal/The-Unified-Combatant-Command-System/](https://www.usmcu.edu/Outreach/Marine-Corps-University-Press/Expeditions-with-MCUP-digital-journal/The-Unified-Combatant-Command-System/), dostęp:
10.06.2024.
- [55] *Warsaw Summit Communiqué*, Issued by the Heads of State and Government
participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw 8-9 July 2016,
https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm#mission, dostęp:
30.03.2024.
- [56] WASYŁENKO W., *Przyczyna, charakter i cel zbrojnej agresji Rosji przeciwko*
Ukrainie, „Pomiędzy. Polonistyczno-Ukrainoznawcze Studia Naukowe” 2017, vol.
3, s. 21–26,
<https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/pomi/03/pomi201702.pdf>

- [57] WASZCZYKOWSKI W., *Korupcja polityczna w UE na rzecz rosyjskich koncernów energetycznych*, 1.12.2021, Pytanie poselskie – P-005375/2021, Parlament Europejski, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-9-2021-005375_PL.html
- [58] WASZCZYKOWSKI W., *Obyśmy dostali kolejną szansę*, BBN, <https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/1905,Witold-Waszczykowski-quotObysmy-dostali-kolejna-szansequot.html>, dostęp: 14.09.2024.
- [59] Wzmocniona wysunięta obecność (*enhanced Forward Presence*, eFP), <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/batalionowa-grupa-bojowa>, dostęp: 8.07.2023.
- [60] *Wieloletni program współpracy rozwojowej 2021–2030. „Solidarność dla rozwoju”*, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/polska-pomoc>, dostęp: 2.03.2024.
- [61] ZALESIŃSKI Ł., *Sila partnerstwa*, 10.01.2024, Polska Zbrojna, <https://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/40986?t=Sila-partnerstwa>, dostęp: 30.03.2024.

Akty normatywne

- [1] CLINTON W.J., *A National Security Strategy of Engagement and Enlargement*, USA, February 1996, <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/1996.pdf>, dostęp: 30.01.2024.
- [2] Decyzja nr 61 Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 7 lipca 2022 r. w sprawie składu Rady Programowej Forum Polsko-Czeskiego przy Ministrze Spraw Zagranicznych, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/forum-polsko-czeskie>, dostęp: 2.03.2024 r.
- [3] Decyzja nr 209/MON z dnia 30 grudnia 2019 r. w sprawie zarządzania zasobami osobowymi żołnierzy zawodowych wyznaczanych na stanowiska służbowe poza granicami państwa, <https://www.infor.pl/akt-prawny/U23.2019.103.0000261,decyzja-nr-209mon-ministra-obrony-narodowej-w-sprawie-zarzadzania-zasobami-osobowymi-zolnierzy-zawodowych-wyznaczanych-na-stanowiska-sluzbowe-pozza-granicami-panstwa.html>
- [4] *Głosowanie nad przyjęciem w całości projektu ustawy o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego, w brzmieniu proponowanym przez Komisję Nadzwyczajną*, <https://orka.sejm.gov.pl/SQL.nsf/glosowania?OpenAgent&5&18&11>, dostęp: 30.01.2024.
- [5] *Konwencja o misjach specjalnych*, otwarta do podpisu w Nowym Jorku dnia 16 grudnia 1969 r., Dz.U. 1985 Nr 48, poz. 245.
- [6] *Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych*, sporządzona w Wiedniu dnia 18 kwietnia 1961 r., Dz.U. 1965 Nr 37, poz. 232.
- [7] *Konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych*, sporządzona w Wiedniu dnia 24 kwietnia 1963 r., Dz.U. 1982 Nr 13, poz. 98.
- [8] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.
- [9] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 grudnia 2020 r. w sprawie Raportu o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego, Dz.U. z 2020 r. poz. 2344.
- [10] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 kwietnia 2010 r. w sprawie Raportu o zagrożeniach bezpieczeństwa narodowego, Dz.U. z 2010 r. nr 83, poz. 540.
- [11] Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej, Dz.U. 2022 r. poz. 1691 z późn. zm.
- [12] Ustawa z dnia 21 stycznia 2021 r. o służbie zagranicznej, Dz.U. z 2021 r. poz. 464.

- [13] Ustawa z dnia 21 stycznia 2021 r. o służbie zagranicznej, Dz.U. z 2023 r. poz. 406 z późn. zm.
- [14] Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, Dz.U. z 2007 nr 89 poz. 590.
- [15] *Źródła do dziejów Polski w XIX i XX wieku. Lata 1948–1939 Polska Niepodległa*, t. 3, wybór tekstów źródłowych J.R. Szaflik, Pułtusk 1998.

Źródła archiwalne

- [1] Australian Government, National Defence, National Defence Review, Australia 2023.
- [2] CAW, Oddział II SG WP, sygn. I.303.4.81, NDWP, SG, *Instrukcja ogólna dla attaché wojskowych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych Rzeczypospolitej Polskiej*, Ew./I, nr 17457/II z 10 XI 1920 r.
- [3] CAW, sygn. I.303.4.186, SG WP, *Instrukcja ogólna dla attaché wojskowych przy przedstawicielstwach dyplomatycznych Rzeczypospolitej Polskiej*, L. 3800/Org. 30 r. i MSZ G.M.L. 845/30 r.
- [4] CAW, sygn. I.303.4.2842, *Oddział II Sztabu Głównego (Generalnego) z lat 1921–1939*, k. 103.
- [5] Defense Security Cooperation Agency, *Strategic Plan 2025*, 2021.
- [6] *Défense et Sécurité nationale LE LIVRE BLANC*, préface de Nicolas Sarkozy Président de la République, Paryż 2008.
- [7] *Directiva de Política de Defensa*,
<https://www.defensa.gob.es/defensa/politicadefensa/directivapolitica/index.html>,
dostęp: 10.06.2024.
- [8] *Estrategia de Seguridad Nacional 2021*, Boletín Oficial Del Estado, Núm. 314, Viernes 31 de diciembre de 2021.
- [9] Ministerio de Defensa, *Defense Diplomacy Plan*, 2020,
<https://publicaciones.defensa.gob.es/defence-diplomacy-plan.html>
- [10] Ministry of Defence, *Netherlands Defence Doctrine*, Haga 2019.
- [11] Minister of Defence, *Update of the Strategic Vision 2030: Recommendations*, Bruksela 2021.
- [12] *Securing Britain in an Age of Uncertainty: The Strategic Defence and Security Review*, Presented to Parliament by the Prime Minister by Command of Her Majesty, October, London 2010.
- [13] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2020 r.*, Warszawa 2020,
https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/Strategia_Bezpieczenstwa_Narodowego_R_P_2020.pdf, dostęp: 11.06.2024 r.
- [14] *Weissbuch 2016 zur Sicherheitspolitik und zur Zukunft der Bundeswehr*, Berlin 2016.

Prasa

- [1] ARNOLD J.M., *NATO's Readiness Action Plan: Strategic Benefits and Outstanding Challenges*, „Strategic Studies Quarterly” 2016, nr 1.
- [2] CIEKANOWSKI Z., *Rodzaje i źródła zagrożeń bezpieczeństwa*, „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza” 2010, nr 1.
- [3] DRAB L., *Rola dyplomacji obronnej w zapewnianiu bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Kwartalnik Bellona” 2019, nr 3.
- [4] GRYZ J., *Francuska „Biała Księga” – obrona i bezpieczeństwo narodowe*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2019, 4, 87–109 (pl), 109 (en). <https://doi.org/10.34862/rbm.2010.7>, s. 87–109.
- [5] KUPIECKI R., *Dyplomacja obronna – próba konceptualizacji*, „Dyplomacja i Bezpieczeństwo” 2016, nr 1.
- [6] KUŻELEWSKA E., BARTNICKI A.R., *Grupa Wyszehradzka – nowe wyzwania bezpieczeństwa i perspektywy współpracy*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2017, nr 11.
- [7] KUŹNIAR R., *Jaka polska polityka zagraniczna po wyborach*, <https://www.rp.pl/opinie-polityczno-spoleczne/art39312291-roman-kuzniar-jaka-polska-polityka-zagraniczna-po-wyborach>, dostęp: 7.03.2024.
- [8] MULARCZYK K., *Znaczenie ataszatów wojskowych we współczesnej polityce zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2019, nr 1.
- [9] PESTKOWSKI A., *Prognoza wyzwań i zagrożeń zewnętrznych dla Polski w XXI wieku*, „Wiedza Obronna” 2016, nr 3–4.
- [10] PIOTROWSKI M.A., *Znaczenie relacji z Azją i Europą w Strategii bezpieczeństwa narodowego USA*, „Biuletyn Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych” 2022, nr 162.
- [11] POLKOWSKA M., *Nowe wyzwania dla współczesnej dyplomacji*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin – Polonia” 2021, nr 76.
- [12] RADWAN A., *Wymiana kadr z polityką w tle*, „Dziennik Gazeta Prawna” 2021, nr 15.
- [13] SMOLANA K., *Karol Bertoni (1876–1967) – zapomniany współtwórca polskiej służby zagranicznej*, „Głos Prawa. Przegląd Prawniczy Allerhanda” 2020, nr 3.

- [14] SOLOCH P., PIETRZAK P., *Szczyt NATO w Warszawie: uwarunkowania, rezultaty, wnioski dla Polski*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2016, t. I–IV.
- [15] STACHOWIAK G., *Geneza Trójkąta Weimarskiego i weimarskie spotkania na szczycie*, „Polityka Zagraniczna Polski. Wybrane Zagadnienia i Problemy” 2012, nr 2.
- [16] SZYMAŃSKA-KLICH A., *10 lat Polski w NATO*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2009, nr 3.
- [17] TARNOGÓRSKI R., ZARĘBA S., *Polska w Radzie Bezpieczeństwa ONZ*, „Biuletyn Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych” 2018, nr 1.
- [18] THOMAS R., *Indian Defence Diplomacy*, handbook, New Delhi 2021.
- [19] WAŁEK T., *Pojęcie, geneza i klasyfikacja zjawisk terrorystycznych*, „Securitologia” 2018, nr 1.
- [20] ZIĘBA R., *Polska w OBWE*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2020, nr 2.

Nieopublikowane prace naukowe

- [1] HUDYMA P., *Udział wojsk polskich w misjach zagranicznych o charakterze pokojowym i stabilizacyjnym, w latach 1953–2008*, maszynopis pracy doktorskiej napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Zbigniewa Pilarczyka, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2011, <https://repozytorium.amu.edu.pl/server/api/core/bitstreams/6ebe0b21-fb36-4dcb-98dc-bb712796c866/content>.

ANEKSY

Załącznik nr 1

Autorski kwestionariusz ankiety do badania na temat

DZIAŁALNOŚĆ POLSKIEJ WOJSKOWEJ SŁUŻBY DYPLMATYCZNEJ

Metoda: kwestionariusz ankiety – badania, jawny

Szanowni Państwo,

Zwracam się z uprzejmą prośbą o udział w niniejszym badaniu w formie ankiety. Głównym celem badania jest uzyskanie informacji dotyczących funkcjonowania polskiej wojskowej służby dyplomatycznej. Badania mają charakter dobrowolny przy zachowaniu anonimowości uczestników, co jest warunkowane ROZPORZĄDZENIEM PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (**RODO**). Uzyskane wyniki zostaną wykorzystane na rzecz zanonimizowanych badań statystycznych w naukach społecznych.

Proszę wybrać tylko jedną odpowiedź w każdym pytaniu:

Pytanie 1

Proszę wskazać główną przyczynę wybrania służby w polskiej dyplomacji wojskowej:

- wzmacnianie bezpieczeństwa militarnego,
- względy finansowe,
- predyspozycje osobowościowe,
- prestiż,
- rozwój zawodowy,
- służba w środowisku międzynarodowym,
- względy rodzinne.

Pytanie 2

Co Pana(i) zdaniem wyróżnia personel polskiej dyplomacji wojskowej na tle Sił Zbrojnych RP?

- znajomość języków obcych,
- kompetencje,
- umiejętności społeczno-komunikacyjne,
- doświadczenie z pełnienia służby w organizacjach międzynarodowych i zagranicznych misjach wojskowych.

Pytanie 3

Proszę wskazać, jaki okres aklimatyzacji na stanowisku attaché wojskowego jest niezbędny do właściwego wykonywania obowiązków w polskiej dyplomacji wojskowej:

- < 1 tydzień,
- 1–2 tygodnie,
- 3–4 tygodnie,
- > 4 tygodni.

Pytanie 4

Proszę wybrać Pana(-i) zdaniem jedno najważniejsze aktualne zagrożenie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej?

- wojna Rosji z Ukrainą (zagrożenia bezpieczeństwa militarnego),
- imigranci (zagrożenia bezpieczeństwa kulturowego),
- terroryzm (zagrożenia bezpieczeństwa publicznego),
- inflacja (zagrożenia bezpieczeństwa ekonomicznego),
- pandemia choroby zakaźnej (zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego).

Metryczka:

1. Wysługa w resorcie obrony narodowej:

- < 10,
- 11–15,
- 16–20,
- 21–25,
- 26–30,
- > 30.

Serdecznie dziękuję za udział w badaniu!

Załącznik nr 2

Autorski kwestionariusz ankiety do badania na temat

DZIAŁALNOŚĆ POLSKIEJ WOJSKOWEJ SŁUŻBY DYPLMATYCZNEJ

Metoda: kwestionariusz ankiety – badania, jawny

Szanowni Państwo,

Zwracam się z uprzejmą prośbą o udział w niniejszym badaniu w formie ankiety na powyższy temat. Głównym celem badania, w którym udział chciałbym Państwu zaproponować, jest uzyskanie informacji dotyczących funkcjonowania polskiej wojskowej służby dyplmatycznej. Badania mają charakter dobrowolny i anonimowy, co oznacza, że udzielone odpowiedzi nigdy w żaden sposób nie będą kojarzone z Państwem i z Państwa zatrudnieniem. Posłużą jedynie do przeprowadzenia badań naukowych i analiz. W związku z tym proszę o udzielenie szczerych i przemyślanych odpowiedzi na pytania zawarte w ankiecie. Każda odpowiedź jest cenna, jeśli tylko jest szczerą i wyraża własną opinię odpowiadającego. Wyniki badań nie tylko przyczynią się do rozwoju dyscypliny nauki o bezpieczeństwie, ale także pozwolą na formułowanie nowych teorii naukowych.

Proszę wybrać tylko jedną odpowiedź w każdym pytaniu:

Pytanie 1

Proszę wskazać główną przyczynę wybrania służby w polskiej dyplomacji wojskowej:

- wzmacnianie bezpieczeństwa militarnego,
- względy finansowe,
- predyspozycje osobowościowe,
- prestiż,
- rozwój zawodowy,
- służba w środowisku międzynarodowym,
- względy rodzinne.

Pytanie 2

1. Co Pana(-i) zdaniem stanowi najważniejszy element potencjału polskiej dyplomacji wojskowej?

- wykształcenie,
- doświadczenie zawodowe,
- znajomość języków obcych,
- kompetencje,
- umiejętności społeczno-komunikacyjne.

Pytanie 3

Proszę wskazać, jaki okres aklimatyzacji na stanowisku attaché wojskowego jest niezbędny do właściwego wykonywania obowiązków w polskiej dyplomacji wojskowej:

- < 1 tydzień,
- 1–2 tygodnie,
- 3–4 tygodnie,
- > 4 tygodnie.

Pytanie 4

Jak ocenia Pan(i) proces powoływania żołnierzy do służby w polskiej dyplomacji wojskowej? Proszę zaznaczyć jedną z ocen:

- bardzo dobry,
- dobry,
- dostateczny,
- niedostateczny.

Pytanie 5

Czy podczas kierowania Pana(-i) do służby w polskiej dyplomacji wojskowej był/a Pan(i) wysłany(-a) na kursy specjalistyczne? Proszę wskazać liczbę odbytych kursów?

- 0,
- 1–2,
- 3–4,
- > 4.

Pytanie 6

Jakie szkolenia/kursy powinny być w głównej mierze rekomendowane do poprawnego wykonywania obowiązków służbowych przez żołnierzy RP w polskiej dyplomacji wojskowej? Proszę wybrać jedno z najważniejszych szkoleń:

- zakupy uzbrojenia,
- negocjacje,
- przywództwo,
- uwarunkowania geopolityczne państwa, w którym pełnić się będzie służbę wojskową.

Pytanie 7

Jakie cechy Pana(-i) zdaniem powinien mieć dyplomata wojskowy? Proszę wybrać jedną odpowiedź:

- towarzyski, rozmowny, inteligentny, zna co najmniej dwa języki obce,
- cichy, skromny, zna co najmniej dwa języki obce,
- nieśmiały, zna co najmniej dwa języki obce.

Pytanie 8

Czy Pana(-i) zdaniem czynniki formalnoprawne resortu obrony narodowej (akty prawne, rozporządzenia, decyzje) są zrozumiałe i użyteczne dla polskiej dyplomacji wojskowej? Proszę zaznaczyć jedną z ocen:

- bardzo dobre,
- dobre,
- dostateczne,
- niedostateczne.

Pytanie 9

Czy Pana(-i) zdaniem aktualne przepisy prawne precyzyjnie określają wszystkie aspekty związane z aplikowaniem do polskiej dyplomacji wojskowej? Proszę zaznaczyć jedną z ocen:

- precyzyjnie określone,
- wymagają doprecyzowania,
- niedoprecyzowane,
- całkowicie odstają od wymagań.

Pytanie 10

Czy Pana(-i) zdaniem aktualne przepisy prawne precyzyjnie określają wszystkie aspekty związane z wykonywaniem obowiązków służbowych w polskiej dyplomacji wojskowej? Proszę zaznaczyć jedną z ocen:

- precyzyjnie określone,
- wymagają doprecyzowania,
- niedoprecyzowane,
- całkowicie odstają od wymagań.

Pytanie 11

Czy Pana(-i) zdaniem aktualne przepisy prawne precyzyjnie określają wszystkie aspekty związane z zakończeniem służby w polskiej dyplomacji wojskowej? Proszę zaznaczyć jedną z ocen:

- precyzyjnie określone,
- wymagają doprecyzowania,
- niedoprecyzowane,
- całkowicie odstają od wymagań.

Pytanie 12

Czy Pana(-i) zdaniem informacje uzyskiwane podczas pełnienia obowiązków służbowych w polskiej dyplomacji wojskowej mogły być przydatne dla rozwoju Sił Zbrojnych RP? Proszę zaznaczyć jedną z ocen:

- zdecydowanie tak,
- tak,
- raczej tak,
- raczej nie,
- nie,
- zdecydowanie nie.

Pytanie 13

Czy w trakcie pełnienia służby w polskiej dyplomacji wojskowej zaobserwował(a) Pan(i) zagrożenia dla bezpieczeństwa RP? Proszę wskazać, ile zagrożeń Pan(i) zaobserwował(a) i ile informacji o ww. zagrożeniach przekazał(a) Pan(i) do kraju w całym okresie służby na zajmowanym stanowisku:

- 0,
- 1–2,
- 3–4,
- > 4.

Pytanie 14

Czy podczas pełnienia służby w polskiej dyplomacji wojskowej zaobserwował(a) Pan(i) zagrożenia dla bezpieczeństwa RP? Proszę wskazać jedną odpowiedź, która stanowi najważniejsze zagrożenie na obszarze danego kraju (**pytanie dla attaché obrony pełniących służbę w państwach nienależących do NATO**):

- wzrost liczby żołnierzy w resorcie obrony narodowej,
- zakupy nowego uzbrojenia i sprzętu wojskowego,
- nowe wojskowe umowy międzynarodowe,
- napływ imigrantów,
- wzrost liczby sytuacji kryzysowych,
- nie zaobserwowałem.

Pytanie 15

Proszę wybrać Pana(-i) zdaniem jedno najważniejsze aktualne zagrożenie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej?

- wojna Rosji z Ukrainą (zagrożenia bezpieczeństwa militarnego),
- imigranci (zagrożenia bezpieczeństwa kulturowego),
- terroryzm (zagrożenia bezpieczeństwa publicznego),
- inflacja (zagrożenia bezpieczeństwa ekonomicznego),
- pandemia choroby zakaźnej (zagrożenia bezpieczeństwa powszechnego).

Metryczka:

2. Płeć respondenta:

- kobieta,
- mężczyzna.

3. Wiek respondenta:

- < 30,
- 31–40,
- 41–50,
- 51–60,
- > 60.

4. Stan cywilny respondenta:

- panna,
- kawaler,
- zamężna,
- żonaty,
- rozwiedziona,

- rozwiedziony,
- wdowa,
- wdowiec.

5. Wykształcenie:

- wyższe I stopnia (licencjat/ inżynier),
- wyższe II stopnia (magister),
- wyższe III stopnia (doktor),
- doktor habilitowany,
- profesor.

6. Stopień wojskowy:

.....

7. Wysługa w resorcie obrony narodowej:

- < 10,
- 11–15,
- 16–20,
- 21–25,
- 26–30,
- > 30.

8. Stopień znajomości języka angielskiego wg Stanag 6001:

- pełny poziom 2,
- niepełny 3,
- pełny 3,
- niepełny 4,
- pełny 4.

9. Liczba lat pracy w strukturach międzynarodowych:

- > 1,
- 1–3,
- 4–6,
- 6–9,
- > 9.

Serdecznie dziękuję za udział w badaniu!

Załącznik nr 3

Ministerstwo Obrony Narodowej

DEPARTAMENT
WOJSKOWYCH SPRAW
ZAGRANICZNYCH
Dyrektor
gen. bryg. Bogdan PIDANTY

Warszawa, 08.02.2024 r.

Pan kpt. Paweł JAŚKIEWICZ
WOJSKOWA AKADEMIA TECHNICZNA

dotyczy: możliwości przeprowadzenia badań społecznych

Szanowny Panie Kapitanie,

odpowiadając na Pana pismo z dnia 30 stycznia 2024 r. dotyczące wyrażenia zgody na umożliwienie przeprowadzenia badań społecznych, uprzejmie informuję, że z uwagi na charakter pytań zawartych w kwestionariuszu ankiety oraz wywiadu wykraczającego poza temat rozprawy doktorskiej, a dotyczącego systemu naboru i przygotowywania kandydatów do służby poza granicami państwa, na chwilę obecną nie widzę możliwości udziału w tym badaniu personelu Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych oraz żołnierzy pełniących służbę w Ataszatach Obrony przy Przedstawicielstwach Dyplomatycznych RP. Jednocześnie pragnę poinformować, iż akceptacja byłaby możliwa po skorygowaniu pytań i skupieniu ankiety na zagadnieniach związanych z wojskową służbą zagraniczną i jej przeciwdziałaniu zagrożeniom bezpieczeństwa.

Z wyrazami szacunku

gen. bryg. Bogdan Pidanty
/dokument podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

Wioletta Socha
tel.: 261 840-240.

Załącznik nr 4

**Ministerstwo
Obrony Narodowej**

DWSZ
Naczelnik Wydziału
Organizacyjno - Kadrowego
plk Artur OLSZEWSKI

IK: 1430386

Warszawa, 12.04.2024 r.

Pan kpt. Paweł JAŚKIEWICZ
WOJSKOWA AKADEMIA TECHNICZNA

dotyczy: przeprowadzenia badań społecznych

Szanowny Panie Kapitanie,

odpowiadając na Pana pismo z dnia 15 marca 2024 r. dotyczące przeprowadzenia badań społecznych, w załączeniu przesyłam ankiety wypełnione przez pracowników Departamentu Wojskowych Spraw Zagranicznych oraz żołnierzy zawodowych pełniących służbę w Ataszatach Obrony przy Przedstawicielstwach Dyplomatycznych RP poza granicami państwa.

Z wyrazami szacunku

z upoważnienia
DYREKTORA DEPARTAMENTU
WOJSKOWYCH SPRAW ZAGRANICZNYCH

plk Artur OLSZEWSKI
Naczelnik Wydziału Organizacyjno-Kadrowego
/dokument podpisany kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

Załącznik:

1. Ankiety – 30 na 62 str.

Wioletta Sońta
tel.: 261 840-240.

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Ewolucja funkcjonowania Zarządu II Sztabu Generalnego WP w latach 1951–1990	53
Rysunek 2. Schemat organizacyjny ambasady Rzeczypospolitej Polskiej	64
Rysunek 3. Organizacja centralnego aparatu WSI w 1991 roku	65
Rysunek 4. Schemat podległości attaché obrony do 31 grudnia 2006 r.	66
Rysunek 5. Schemat podległości attaché obrony od 1 stycznia 2007 r.	69
Rysunek 6. Logo Ministerstwa Spraw Zagranicznych	74
Rysunek 7. Liczba głosów członków Grupy Wyszehradzkiej w Radzie Unii Europejskiej ..	79
Rysunek 8. Kraje należące do Inicjatywy Trójmorza	80
Rysunek 9. Stosunek do członkostwa Polski w Unii Europejskiej	88
Rysunek 10. Aktualny model naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony/zastępców attaché obrony	94
Rysunek 11. Algorytm opracowania raportu cząstkowego	100
Rysunek 12. Typologia zagrożeń bezpieczeństwa narodowego	102
Rysunek 13. Typologia zagrożeń ludności, mienia i środowiska	103
Rysunek 14. Liczba ofiar II wojny światowej w poszczególnych państwach	106
Rysunek 15. Wydatki na obronność w Polsce w latach 1990–2024	107
Rysunek 16. Globalny indeks terroryzmu według stanu na 2019 rok	111
Rysunek 17. Miejsce dyplomacji obronnej w polityce zagranicznej państwa	113
Rysunek 18. Główne obszary dyplomacji obronnej	114
Rysunek 19. Jak oceniasz prowadzoną politykę zagraniczną od momentu objęcia władzy przez Prawo i Sprawiedliwość	123
Rysunek 20. Jakie powinny być aktualnie cele, kierunki polityki zagranicznej	124
Rysunek 21. Czy Pana(i) zdaniem, ogólnie rzecz biorąc, obecnie polityka zagraniczna Polski powinna być nastawiona na:	124
Rysunek 22. Stan zatrudnienia w służbie zagranicznej w MSZ i w placówkach zagranicznych (w etatach)	126
Rysunek 23. Struktura zatrudnienia, biorąc pod uwagę wiek członków służby zagranicznej	127
Rysunek 24. Struktura Rady Bezpieczeństwa Narodowego Wielkiej Brytanii	135
Rysunek 25. Wydatki PKB na utrzymanie armii	150
Rysunek 26. Orientacyjne wydatki na obronę do 2035 r.	155
Rysunek 27. Wykres słupkowy liczby żołnierzy zawodowych – attaché obrony w grupie zmiennej zależnej wysługa w resorcie obrony narodowej (26–30; > 30) (badania ankietowe uzyskano 29 lutego 2024 roku)	174
Rysunek 28. Wykres słupkowy wyników badań ankietowych wykonanych przez żołnierzy resortu obrony narodowej dotyczących głównych powodów wyboru służby w ataszatach obrony (badania ankietowe uzyskano 29 lutego 2024 roku)	175
Rysunek 29. Wykres słupkowy odpowiedzi udzielonych na pytanie koncentrujące się na przesłankach aplikowania na stanowisko służbowe attaché obrony w kontekście lat wysługi poszczególnych żołnierzy (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	176
Rysunek 30. Wykres słupkowy atrybutów służby w ataszatach obrony w porównaniu do resortu obrony narodowej na obszarze RP (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku) ...	178
Rysunek 31. Wykres słupkowy danych dotyczących atrybutów służby w ataszatach obrony w porównaniu do resortu obrony narodowej na obszarze RP w podziale na lata wysługi (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	179

Rysunek 32. Wykres słupkowy danych dotyczących odpowiedzi udzielonych na pytanie nr 3 koncentrujące się na optymalnym okresie aklimatyzacji do pełnienia służby w ataszatach obrony (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	181
Rysunek 33. Wykres słupkowy danych obejmujących odpowiedzi na pytanie ankietowe dotyczące optymalnego okresu aklimatyzacji do pełnienia służby w ataszatach obrony w grupie zmiennej zależnej lata wysługi (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku).....	182
Rysunek 34. Wykres słupkowy danych obejmujących rangowanie odpowiedzi udzielonych przez attaché obrony na temat zagrożeń bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	184
Rysunek 35. Wykres danych dotyczących rangowania odpowiedzi udzielonych przez attaché obrony dotyczących zagrożeń bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej w podziale na ich wysługę (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku).....	185
Rysunek 36. Wykres słupkowy liczby żołnierzy zawodowych służących w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa w grupie zmiennej zależnej płeć respondentów (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	187
Rysunek 37. Wykres słupkowy wyników badań ankietowych wykonanych przez żołnierzy resortu obrony narodowej zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa w podziale na wiek respondentów (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku).....	188
Rysunek 38. Wykres słupkowy liczby żołnierzy zawodowych służących w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa w grupie zmiennej zależnej stan cywilny respondentów (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	189
Rysunek 39. Wykres słupkowy wyników badań ankietowych wykonanych przez żołnierzy resortu obrony narodowej zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa w podziale na wykształcenie respondentów (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	190
Rysunek 40. Wykres słupkowy liczby żołnierzy zawodowych służących w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa w grupie zmiennej zależnej stopnie wojskowe respondentów (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	191
Rysunek 41. Wykres słupkowy liczby żołnierzy zawodowych służących w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa w grupie zmiennej zależnej wysługa w resorcie obrony narodowej (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	192
Rysunek 42. Wykres słupkowy liczby żołnierzy zawodowych służących w jednostkach organizacyjnych MON zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa w grupie zmiennej zależnej stopień znajomości języka angielskiego respondentów wg Stanag 6001	193
Rysunek 43. Wykres słupkowy wyników badań ankietowych wykonanych przez żołnierzy resortu obrony narodowej zajmujących się służbą wojskową poza granicami państwa w podziale na liczbę lat pracy respondentów w formacjach międzynarodowych (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	194
Rysunek 44. Wykres słupkowy wyników badania ankietowego wykonanego przez żołnierzy resortu obrony narodowej dotyczącego głównych powodów wyboru służby w ataszatach obrony (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku).....	195
Rysunek 45. Wykres słupkowy atrybutów służby w ataszatach obrony w porównaniu do innych żołnierzy resortu obrony narodowej na obszarze RP (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	196

Rysunek 46. Wykres słupkowy danych dotyczących odpowiedzi na pytanie nr 3 dotyczące optymalnego okresu aklimatyzacji do pełnienia służby w ataszatach obrony (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	198
Rysunek 47. Wykres słupkowy danych przedstawiający rangowanie odpowiedzi dotyczących oceny procesu powoływania na stanowiska służbowe attaché obrony (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	199
Rysunek 48. Wykres słupkowy wyników badania ankietowego wykonanego przez żołnierzy resortu obrony narodowej dotyczącego liczby kursów, na które są kierowani attaché obrony w trakcie wyznaczania ich na stanowiska służbowe (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku).....	200
Rysunek 49. Wykres słupkowy obrazujący rodzaje specjalistycznych kursów i szkoleń przeznaczonych dla attaché obrony, które docelowo przyczyniałyby się do zwiększenia ich kompetencji na stanowiskach służbowych poza granicami państwa (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku).....	202
Rysunek 50. Wykres słupkowy danych dotyczących odpowiedzi na pytanie nr 7 określające cechy osobowościowe kandydatów na dyplomatów wojskowych, w tym attaché obrony (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku).....	203
Rysunek 51. Wykres słupkowy danych obejmujących rangowanie odpowiedzi udzielonych przez respondentów na temat znaczenia dokumentacji formalnoprawnej resortu obrony narodowej dla attaché obrony (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	205
Rysunek 52. Wykres słupkowy odpowiedzi udzielonych na pytanie koncentrujące się na istocie przepisów prawnych określających aspekty związane z aplikowaniem na stanowiska attaché obrony (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	206
Rysunek 53. Wykres słupkowy danych dotyczących opinii respondentów względem obecnie wiążących regulacji prawnych precyzujących wykonywanie obowiązków służbowych przez polskich dyplomatów wojskowych (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	208
Rysunek 54. Wykres słupkowy danych obejmujących odpowiedzi na pytanie ankietowe dotyczące regulacji prawnych związanych z zakończeniem służby w dyplomacji wojskowej (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	209
Rysunek 55. Wykres słupkowy danych obejmujących rangowanie odpowiedzi udzielonych przez attaché obrony na temat informacji potencjalnie użytecznych dla rozwoju Sił Zbrojnych RP (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku).....	211
Rysunek 56. Wykres danych dotyczących rangowania odpowiedzi udzielonych przez attaché obrony dotyczących liczby zagrożeń dla bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej	212
Rysunek 57. Wykres słupkowy zagrożeń dla bezpieczeństwa RP zaobserwowanych przez wojskowe placówki dyplomatyczne (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	214
Rysunek 58. Wykres słupkowy danych dotyczących rangowania odpowiedzi udzielonych przez respondentów na temat zagrożeń bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej (badania ankietowe z 29 lutego 2024 roku)	215
Rysunek 59. Nowy model naboru żołnierzy zawodowych na stanowiska służbowe attaché obrony/ zastępców attaché obrony (attaché)	217

SPIS TABEL

Tabela 1. Misje i operacje, w których brali udział polscy żołnierze (również jako obserwatorzy).....	57
Tabela 2. Rok dołączenia poszczególnych państw Inicjatywy Trójmorza do UE i NATO	80
Tabela 3. Liczba etatów pracowników korpusu MSZ w latach 2019–2022	125
Tabela 4. Ocena możliwości wystąpienia poszczególnych zagrożeń bezpieczeństwa	141